

BOLDOG RABSÁG

**VEZÉRFONAL PÁL APOSTOLNAK
A FILIPPIBELIEKHEZ ÍROTT LEVELE
TANULMÁNYOZÁSÁHOZ**

**IRTA
Dr. VICTOR JÁNOS**

**SZÖVÉTNEK KIADÁS
BUDAPEST, 1933**

A hit és az élet titkaiban sok éven át volt
jó tanítómesterének,
CSŰRÖS ISTVÁNNAK
hálás emlékezéssel és igaz szeretettel ajánlja ezt a
könyvet sok száz tanítványa közül egy, aki a lelki tanítás
szolgálatában lassankint melléje öregszik.

TARTALOM

Néhány mondat a 2008-as közzététel elé

Előszó

- Első hét: **A levél háttere**
- Második hét: **Testvéri kötelékek**
- Harmadik hét: **Boldog odaadás**
- Negyedik hét: **Jó gazda szolgálatában**
- Ötödik hét: **Vesszők egy nyalábban**
- Hatodik hét: **Titkok fényes ködében**
- Hetedik hét: **A lélek műhelye**
- Nyolcadik hét: **Szépség a hétköznapi életben**
- Kilencedik hét: **Vagy - vagy**
- Tizedik hét: **Kétféle példaadás**
- Tizenegyedik hét: **Vonzó vonások**
- Tizenkettedik hét: **A pénzről**

Victor Jánosnak ez a könyve 1933-ban jelent meg, azóta nem adták ki. Ma 2009-et írunk. A Magyar Elektronikus Könyvtár létezése és működése lehetővé teszi, hogy ez a régi könyv is - több mással együtt - újra elérhetővé váljon szélesebb olvasóközönség számára is a világhálón, amerre csak magyar nyelven értenek és olvasnak.

A könyv megjelenésének idején még érezte hatását a „nagy gazdasági világválság”. Victor Jánost ezekben az években több súlyos megpróbáltatás is érte. 1929-ben meghalt egyetlen kislányuk, nyolc évesen torokgyík vitte el. (E kislányon kívül 5 fiúk született még.) Súlyos elvi jellegű támadások érték teológiai tanártársa, Sebestyén Jenő részéről, amely támadások éveken át tartottak. 1929-ben „nyílt levél”-ben volt kénytelen egy hollandiai professzornál a becsületét ért támadásokra magyarázatot kérni, amely támadások magyarországi ellenfelei vádjainak nyomán a holland professzor lapjában név szerinti megjelöléssel megjelentek.

Ez előző okok, valamint a gazdasági válság hatása miatt 1932-ben meg kellett válnia teológiai tanári katedrájától. 1932-ben a „Református Figyelő” c. lapot is, amelynek egyik fő szerkesztője volt, meg kellett szüntetni, szintén a fenti problémák miatt. Mindezek közben mégis megírta a „Boldog rabság” c. könyvét, amelynek tartalmát csak el kell olvasnunk, és rögtön tisztába jövünk azzal a kiegyensúlyozott, derűs lelki állapottal, amellyel Victor János minden nehézsége közepette is rendelkezett.

Hogy mennyien olvasták el azóta ezt a könyvet, nem tudjuk. Hogy hány olvasójának jelentett valódi lelki segítséget - még annyira sem. Mindez majd csak az örökkévalóságban lesz nyilvánvalóvá. Egyet azonban tudunk, és ezt szeretnénk megosztani a mai és a jövőbeli olvasókkal: Szilágyi Sándor, erdélyi református lelkipásztort - több társával együtt - 1958-ban koholt vádak alapján letartóztatták és elítélték. A nemzetközi tiltakozások hatására azonban - a többiekkel együtt, természetesen - néhány év múlva szabadon bocsátották. E néhány éves rabságáról Szilágyi Sándor írásban számolt be, amelyet könyv alakban, második kiadásban magyarul 1986-ban, Münchenben, a Novum Verlag jelentetett meg. Szilágyi Sándor „Boldog rabságom” címmel, 1976. május 12-i dátummal előszót írt e történetéhez, amelyben így emlékezik meg Victor Jánosról és az ő itt közzétett könyvéről:

„Akik minket Krisztusban szültek, azokat mintegy atyánknak kell tekintenünk - tanítja Kálvin. Az ő szavai alapján vallom én atyámnak *Victor Jánost*, akinek írásain keresztül Krisztust úgy ismertem meg, mint akire szükségük van az embereknek. Ő ki tudja elégíteni szükségüket. (I. Kor. 3: 9-17.) Tőle olvastam évekkkel ezelőtt a Filippi levél magyarázatát, melynek ezt a címet adta: *Boldog rabság*. Mély nyomot hagyott a lelkemben, hogy mire képes Krisztus!? Boldoggá tenni egy rab életét. Pedig én mindig úgy gondoltam a rabokra, mint akik rettenetes helyzetben vannak, de íme Krisztus azt is boldogságra változtatta Pál apostol életében! Így mutatta fel Őt Victor János..... De jó volt nekem, a gyáva szívűnek, ezt és hasonlókat olvasni, s elindulva az apostolok és a gályarabok nyomdokán és megtapasztalni az ige valódiságát. Ennek az időnek emlékét akarom megörökíteni Isten dicsőségére, amint a Szent Lélek emlékeztet arra. Kérem az áldást olvasóimra, hogy szívük Krisztus boldog rabjává legyen, mint ahogy én is az vagyok, az Ő egyre boldogabb foglya.”

Láthatjuk tehát, hogy egy valakinek biztos, hogy nagyon sokat jelentett ennek a Victor-könyvnek olvasása. És remélhetjük, hogy ez alkalommal való közzététele sem lesz lelki haszon nélküli vállalkozás. Illesse köszönet a Magyar Elektronikus Könyvtár munkatársi gárdáját is, fáradozásukért.

H. J.

<horvathjanos54@gmail.com>

Előszó

Akik ismerik a fordításomban magyarul is megjelent és méltán nagy elterjedtségnek örvendő Fosdick-féle „bibliatanulmányozó vezérfonalakat”, azok az első pillantásra megállapíthatják, hogy ez a könyv is azoknak a mintáját követi. De hadd tegyem mindjárt hozzá: csak a külső beosztás, a „Napi jegyzetek” és „Heti jegyzetek” formájában való feldolgozási módszer tekintetében. Akik előtt ez a jól bevált forma ismeretlen, azoknak tájékoztatásul annyit, hogy a „Napi jegyzetek” a hét egyes napjaira - ez esetben mindig hat napra - a magányos naponkénti bibliaolvasáshoz akarnak segítséget nyújtani; a „Heti jegyzetek” pedig minden hét végére - ez esetben a hetedik napra - szánt olvasmányként ugyanannak a gondolatkörnek, amelyben a „Napi jegyzetek” mozogtak, még egyszer adja összefüggőbb, összefoglaló feldolgozását, nem csak magányos, hanem egymással közös munkára összefogott bibliaolvasóknak is szántan, csoportos megbeszélésük megtermékenyítése végett. (Hogy közben bizonyos ismétlődésekbe bele nem esni lehetetlen, - az magától értődik.)

Ettől a külső módszertől eltekintve azonban semmilyen mintát nem utánoz ez a könyv, hanem a maga útját járja. És pedig olyan utat, amelyen a Fosdick-féle könyvek páratlan jelenségei mögött bármilyen szerényen kénytelen is elmaradni egyébként, egy tekintetben - azt hiszem - mégis egyenesen elébük vág azoknak. Abban t.i., hogy a szó szorosabb értelmében „bibliatanulmányozó vezérfonal”, mint azok. Nem a Bibliához kívülről hozott kérdésekre és témákra keresi a Biblia megvilágítását, hanem magát a Bibliát, (illetve annak alapul felvett egyik könyvét) akarja figyelmesen meghallgatni: beszéljen arról, amiről ő akar.

Mivel a Bibliának csak egy könyvéről van szó, és pedig olyanról, amelynek nagy gazdagsága mellett sem felejtethjük el a rövidségét, természetes, hogy a belőle felfogott üzenet csak töredék abból, amit a teljes Szentírás mond. Megszólalnak így bizonyos igazságok, amelyek talán más igazságokat is megkívánnának a maguk egyoldalúságának ellensúlyaként. És felvetődnek bizonyos kérdések, amelyekre a Szentírásnak más helyén lehetne megtalálni a kielégítő feleletet. Mégis beértem azzal, hogy az olvasót éppen csak ennek az egy könyvnek a világában kalauzoljam. S csak azért éreztem felelősséget, hogy mennél teljesebben és tisztábban tolmácsoljam azt, amit éppen ezen a levélen át mond a minden időkhöz szóló Ige.

Még Pál apostol más leveleinek az összefüggésébe sem állítottam bele azt, amit ez a levél nyújt. S éppen csak a bevezetés-jellegű első fejezetben adtam egy fölöttébb vázlatos áttekintést annak az apostoli tanítói működésnek az egészéről, amelyből ez a levél csak kiszakított rész.

Az egyes fejezetek között se keressen senki egyéb összefüggést és egységet azon kívül, hogy ugyanannak a levélnek a szakaszai szolgálnak alapjukul. A levél természete hozza magával, hogy ha ilyen feldolgozás céljából szakaszokra bontjuk s azoknak egy-egy központi értékét kiemeljük, hogy aköré csoportosítsuk mindazt, amit az illető szakasz mond, - akkor egymással csak laza összefüggésben levő témák sorozatát kapjuk.

Lehetőleg olyan olvasókat tartottam szem előtt, akik még nem otthonosak a Szentírás világában, hanem éppen azt a segítséget várják, amely megkönnyíti nekik beledolgozniuk magukat abba. Ami viszont az egyéni lelki meggazdagodást illeti, a tekintetben igyekeztem mennél jobban áttolni a munka terhét magára az olvasóra. A „Napi jegyzeteknél” arra szorítottam, hogy megvilágosodjék: mit jelentett Pál apostolnak azt írnia a filippibelieknek, amit írt. Hogy ugyanaz az írás mit jelenthet nekünk ma? - erről az olvasónak kell elgondolkoznia. Minden napi szakaszhoz éppen csak egy-egy gondolatot fűztem, amely erre a kérdésre is rávilágít, - remélve, hogy ki-ki ennél sokkal többet is felfog az illető versekből a maga számára, ha egyszer világosan áll előtte a levél írója és olvasói közötti lelki társalkodás. A „Heti jegyzeteknél” természetesen közelebb kellett már hoznom a levél tartalmát a magunk életéhez. Azonban

itt is csak általánosságokban mozogtam, rábízva a bizonyára nagyon különböző életkörülmények között élő olvasókra, hogy az elmondottakat alkalmazzák sokkal gyakorlatibb módon a maguk sajátos viszonyaira.

Még csak arról a szövegről egy-két szót, amelyet a „jegyzetek” alapjául közölve talál az olvasó. Mindenki azonnal észreveheti, hogy nem egyezik meg egyetlen magyar bibliafordítás szövegével sem, hanem a magam új fordítása. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a filippibeli levélnek ez a fordítása tisztára alkalmi célt szolgál: éppen csak ennek a könyvnek a kiegészítő része akar lenni, egyébként nem lép fel azzal az igénnyel, hogy jó, vagy másoknál jobb fordításnak tekintessék. Eszményi fordítás olyan volna, amely pontosan visszaadja az eredetinek homályát is ott, ahol homály van, - s rábízva a magyarázókra a többféle magyarázati lehetőség mérlegelését. Itt arra volt szükség, hogy a szöveg egy bizonyos eldöntött magyarázat értelmében álljon az olvasó előtt. S ezért nem vonakodtam helyel-közzel már inkább parafrázist adni, mint szorosán vett fordítást. A „jegyzetekben” ilyenkor legtöbbször meg is jelöltem, hogy mi volna „szó szerint” a fordítás. Az itt nyújtott szöveg több helyen számottevő eltéréseket mutat a közkézen forgó fordításoktól. Hogy miért? - arra nézve a laikus olvasót nem terhelhetem szakszerű magyarázatokkal. Az írásmagyarázat szakemberei minden esetben tudni fogják, hogy milyen tudományos indokai vannak az általam választott értelmezésnek. Hogy ők is elfogadják-e ezeket az indokokat, az persze más kérdés.

Nagy örömökre szolgálna, ha ez a vezérfonal olyan jó kelendősegre találna, hogy abból biztatást meríthetnék a Biblia más könyveinek hasonló módon való feldolgozására is. Még nagyobb örömökre szolgálna tudni azt, hogy akik ezt a könyvet felhasználták, annyira otthonossá váltak a filippibeliekhez írt levélben, hogy ezután már minden segítség nélkül is be tudják járni, és gyakran be is járják annak gyönyörűséges kertjét, felüdülni és megerősödni ki nem fogyó szépségein.

Budapest, 1933 nyarán.

Dr. Victor János.

ELSŐ HÉT.

A levél háttere

Mielőtt a levél tulajdonképpeni szövegének a vizsgálatába belekezdenénk, vegyük szemügyre csupán a bevezető és befejező sorait, hogy ezekből megismerkedjünk a levél szerzőjével, címzettjeivel, megírásának körülményeivel. Közben pedig az egész levél futólagos átolvasása által szerezzünk áttekintést a tartalmáról is.

1:1-2, Pál és Timótheus, a Krisztus Jézus szolgálói, mindazoknak a Krisztus Jézusban szenteknek, akik Filippiben vannak, a felügyelőkkel és szolgálattevőkkel együtt. Kegyelem nektek és békesség Istentől, a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól.

4:21-23. Adjátok át üdvözetemet minden Krisztus Jézusban szentnek! Üdvözölnek benneteket a velem lévő testvérek. Üdvözölnek mind a szentek, de különösen a császár udvarából valók. Az Úr Jézus Krisztus kegyelme legyen a ti lelketekkel!

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

1:1. Pál és Timótheus, a Krisztus Jézus szolgálói...

Az ókori levélírók szokása szerint Pál apostol nem a levél végén, aláírásban, hanem mindjárt az elején, feliratban nevezi meg magát. Magával együtt, mint a levél társszerzőjét, megemlíti kedves tanítványát és segítőtársát, Timótheust is, ám bár a továbbiak folyamán már mindig csak a maga nevében beszél. Timótheusról is esik ugyan szó később, de csak harmadik személyben. Amint látni fogjuk, az apostol bejelenti olvasóinak, hogy a maga képviselőjében nemsokára el fogja küldeni hozzájuk Timótheust. Ő maga fogoly Rómában, amikor ezt a levelet írja. Nem is tudja, hogy hogyan fog végződni a császári főtörvényszék előtt levő ügye. Ha tehát személyesen nem látogathatja meg olvasóit, hogy mégis ne csak levél útján érintkezzenek velük, maga helyett más valakit fog küldeni rövidesen. Bizonyára azért foglalja hát bele mindjárt itt a levél feliratába maga mellé Timótheust is, hogy ezzel is beajánlja őt olvasóinak megbecsülésébe. Mindazt, amit levelében ő maga ír, úgy tekinthetik, mintha Timótheus írta. S ha majd elmegy hozzájuk Timótheus, minden szavát olybá vehetik, mintha magától az apostoltól hallanák.

„*A Krisztus Jézus szolgálói*” közös címével illeti magát és segítőtársát, ami alatt az ókori viszonyok szerint voltaképpen rabszolgai viszony értendő. Ez a viszony általában áll Krisztusra és híveire. Krisztus az Úr, és az ember vagy abban a teljes függésben áll vele szemben, mint a rabszolga a gazdájával szemben, vagy pedig nincsen hozzá semmi köze. Azonban Pál apostol szóhasználatában ez a kifejezés: „*a Krisztus Jézus szolgálója*”, mégsem ezt az általános értelmet viseli, hanem közelebbről azokra vonatkozik, akik valamilyen különösebb, kiemelkedő szerepet töltenek be a Krisztus hívei között. Az ilyeneknek vezéri tekintélye éppen azon alapszik, hogy a Krisztussal szemben való „*szolgai*” mivoltuk még jobban kidomborodik, mint másoké. - Megragadó, hogy milyen egyenlő alapon osztozik Pál apostol ebben a vezetői tekintélyben Timótheussal. Pedig nála sokkal fiatalabb, a „második nemzedék”-ből való, egyébként is neki tanítványa, és jelentőségében, súlyában, öhözzá alig hasonlítható ember volt. De mindezeknél a különbségeknél többet nyomott a latban Pál apostol ítélete szerint a „*szolgai*” hivatás közössége.

Elolvasandó a levél 1. részének 2-18. szakasza.

Valaminek minden ember szolgája. Szabadsága csak abban az értelemben lehetséges, hogy az ember zsarnoki, rossz gazdától megmenekülve, jó helyre állt be életének minden erejével szolgálni.

2. nap.

1:1. ...mindazoknak a Krisztus Jézusban szenteknek, akik Filippiben vannak.

A régi szokás szerint nyomban követi a levélírónak megnevezését a címzett megnevezése. Filippi városába intézi levelét az apostol. Makedónia északkeleti partvidékén valamikor Fülöp király alapította; róla kapta a nevét is. A rómaiak uralma alatt később újraépült, mint idetelepített kiszolgált katonák kolóniája. Ezért - a meghódított Makedónia más városaival szemben - különös kiváltságokat is élvezett. Pál apostol életében meg éppen nevezetes szerepet játszott. Amikor ú.n. „második miszsiói körútja” során először jött át Kisázsia területéről az európai szárazföldre, ezen az új, nagy munkatéren Filippi városa volt az első állomás. Itt aratta le első zsengejét annak a magvető munkának, amely idővel egész Európának megváltoztatta az arculatát, de itt ízlelte meg az első próbáit is annak a sok viszontagságnak és szenvedésnek, amelyet az új munkamezőn neki és az ügynek, amelyet szolgált, át kellett élnie. Az Apostolok Cselekedeteiről szóló könyv (16: 11-39.) eleven tudósításban őrzi meg ezeknek az első, filippibeli eseményeknek az emlékét. - Nem csoda, ha az apostolt különösen meleg érzések fűzték mindig ahhoz a gyülekezethez, amelyet ebben a városban mindjárt első látogatása létrehívott, s amely azóta szép fejlődésnek és virágzásnak indult. Eleve is számíthatunk arra, hogy amikor ezeknek, a szívéhez nagyon közel álló híveinek ír, levelét különös bensőség kell, hogy jellemezze, és rendkívül értékes betekintést nyerhetünk általa mindabba, ami az apostolnak és híveinek közös lelki tulajdonuk volt. - Akármennyire megszorodtak is az eltelt évek alatt a filippibeli gyülekezet tagjai, bizonyára még mindig csak maroknyi kisebbségét képezték a város lakosságának. De nem az adta meg a fontosságukat, hogy hányan voltak, hanem az, hogy kik voltak? „*A Krisztus Jézusban szenteknek*” - így címezi őket az apostol, és ezzel messze föléje emeli őket Filippi városa legelőkelőbb és legbefolyásosabb polgárainak. Nem mintha magukban véve lettek volna valamilyen jelességtől tündöklők. Hiszen éppen azt hangsúlyozza a címzés, hogy nem önmagukban „*szentek*” ők, hanem „*a Krisztus Jézusban*”. Ők egyszerű, gyarló emberek, mint a többiek, csak az a különbség, hogy nekik a lelkük mélyén valami döntő jelentőségű közük van a Krisztushoz. Ez emeli ki őket a többiek közül, és ruházza fel őket „*szentséggel*”.

Folytatandó a levél olvasása: 1:19-től 2:4-ig.

Miért hat manapság furcsán, ha valakit „szent embernek” neveznek? Elveszett talán a hitele ennek a jelzőnek? Vagy titkolt irigység adja meg a gunyoros mellékizét?

3. nap.

1; 1. ...a felügyelőkkel és szolgálattelvőkkel együtt.

Az imént hangsúlyozta az apostol, hogy levelét a filippibeli gyülekezet valamennyi tagjához intézi. „Mindazoknak a Krisztus Jézusban szenteknek” címezte írását, „akik Filippiben vannak”. De most külön is kiemeli egyeseket közülük, mintha azt akarná, hogy ezek fokozott figyelemmel olvassák és vegyék magukra mindazt, ami levelében foglaltatik. „*A felügyelők és szolgálattelvők*” ezek, - egyszóval a filippibeli gyülekezet előljárói. Mind a két kifejezést

elégé világosan körülhatárolt vezetői tisztség megjelölésére használták. „*Felügyelők*” alatt (görögül: „episzkoposz”-ok, amiből a magyar „püspök” szó is lett), értették a gyülekezet tulajdonképpeni elöljáróságát. (Más nevükön a gyülekezet „vénei”, görögül: „preszbüterosz”-ai, amiből a magyar „presbiter” szó származik.) Viszont „*szolgálattevők*” (görögül: „diakonosz”-ok, vagyis magyarosan: diakónusok) alatt értették a gyülekezetnek azokat a hivatalos megbízottait, akik a gyülekezet szegényei, betegei, elhagyottjai körül forgolódva lebonyolították a közös szeretetmunka teendőit. - Itt azonban nem kell még ilyen szakkifejezéseket látnunk Pál apostol szavaiban. A hatásköröknek ez az elkülönülése nem mindenütt következett be egyszerre, hanem az élet követelményeit követte csak nyomon. Elgondolható, hogy ennek a levélnek a megírásakor még olyan egyszerű viszonyok uralkodtak a filippibeli gyülekezetben, hogy a „*felvigyázók*” és a „*szolgálattevők*” ugyanazok az egyének lehettek. Eszerint tehát Pál apostol egyszerűen a vezetőembereket emeli ki, mindenestre rámutatva arra, hogy kettős feladatot töltenek be: egyrészt fölötté állnak a többieknek, másrészt a legmélyebbre is nekik kell lehajolniuk. Az bizonyos, hogy még a legegyszerűbb viszonyok között sem képzelhető el sem a helyes irányítás, sem a szeretetszolgálat komoly ellátása anélkül, hogy az ilyen feladatnak ne lennének megbízott, felelős gazdái. Az ilyen tisztség szerint megbízott vezetőkben jut éppen kifejezésre az, hogy a gyülekezet nem egyes emberek laza társasága pusztán, hanem szorosan és szervesen egybetartozó közösség. És Pál apostol is bizonyára azért emeli ki azt, hogy a vezetőkkel „*együtt*” keresi fel soraival a filippibelieket, mert azt akarja éreztetni velük, hogy levelének tartalma nem csak egyenként szól mindnyájuknak, hanem együttesen is, vezetőikkel az élükön, testületi mivoltukban is érinti őket.

Olvasandó a 2: 5-16. szakasza.

Jobban hízeleg a hiúságomnak, ha egészen önállóan a magam útját járhatom. De komoly súlya csak az olyan ember életének van, aki másokkal egy táborba állva fegyelmезetten elfogadja a vezetést is.

4. nap.

1: 2. Kegyelem nektek és békesség Istentől, a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól.

4: 23. Az Úr Jézus Krisztus kegyelme legyen a ti lelketekkel.

Abban is az uralkodó szokást követi az apostol, hogy levelét ilyen jó kívánságot kifejező üdvözléssel kezdi is, meg végzi is. Csakhogy ez nála sokkal több, mint megszokott udvariassági formáság. A kifejezések ugyan közel járnak az ő idejében mindennapos, megszokott üdvözlési formákhoz. „*Békességet*” kívántak egymásnak a napkeleti emberek akkor is, mint ma, amikor egymással érintkeztek. S amikor „*kegyelmet*” kíván olvasóinak az apostol, az eredeti görög nyelven ez hasonlít ahhoz, ahogy a görögül beszélők szokták egymást köszönteni. De mégsem ugyanaz. És az az összefüggés, amelybe mindkét jókívánságát „*Istennel, a mi Atyánkkal*”, és az „*Úr Jézus Krisztussal*” hozza, nyilván mutatja, hogy az apostol nem üressé vált formáságokat ismétel, hanem tudatosan és komolyan veszi, amit mond. Ezekkel az üdvözlésekkel valóban a lelke mélyén élő jókívánságokat tolmácsolja. S ezeknek az a lényege, hogy szeretné, ha az olvasóinak is bőségesen lenne részük azokban a javakban, amelyeket ő a maga életében mindenké felett becsül. Az első és legfőbb ezek között „*az Istentől, a mi Atyánktól való kegyelem*”, vagyis éppen az a nagy ajándék, hogy az ember Istenben „*az ő Atyját*” ismerheti és bírhatja. Ez minden inkább, csak nem magától értődő dolog. Abban, hogy az ember „*Atyám!*”-nak szólíthatja Istent, mérhetetlen szakadék áthidalása és végzetes feszültségek feloldása foglaltatik benne. Ez a csoda „*az Úr Jézus Krisztus*” által megy végbe

úgy, hogy a „kegyelmet” „az Ő kegyelmének” is nevezheti az apostol, és odaállíthatja Őt „Isten, a mi Atyánk” mellé egy sorba, mint ennek a nagy ajándéknak a forrását. - A másik ajándék, a „békeség”, az előbbinek a folyománya. Nem pusztán a háborúság szünetelését jelenti, hanem ennél sokkal többet: a jólétet, megelégitettséget, életbőséget. Persze ezt az áldást is úgy érti az apostol, hogy „legyen a ti lelketekkel”. A „kegyelem” az ember belső világában nyilvánkozik meg, és ott teremt boldog virágzást. A külső körülmények lehetnek ugyanakkor nagyon nyugtalanítók. Pál apostol maga is, amikor ezt a levelet írja, letartóztatásban élő fogoly, és ha fogsága aránylag kíméletes is, a feje fölött ott függ a halálos ítélet veszedelme. De ez a levél bizonyosság éppen arra, hogy külső sorsától teljesen függetlenül milyen „békeség” tölti el a „lelkét”. Ugyanezt kívánja hát olvasóinak is.

Elolvasandók a 2. részből a 19-30. versek.

Igazi jó kívánság csak olyan ember szívéből fakadhat, aki a saját lelki gazdagságát szeretné megosztani másokkal.

5. nap.

4: 21 Adjátok át üdvözlétemet minden Krisztus Jézusban szentnek.

Ezzel a befejező üdvözléssel még egyszer hangsúlyozza az apostol azt, amit már a levél címzésében megmondott, hogy t.i. levele megírásánál a filippibeli gyülekezet minden tagját szem előtt tartotta. Amint láttuk, azt is érezte velük, hogy az egész gyülekezetet testületi összességében érintik mindazok, amiket ír. De ebben az összességben nem olvadtak egybe a szeme előtt az egyes emberek. Mindnyájan külön-külön érdekelték őt. Hiszen a gyülekezetnek azok az érdekei, amelyekről a levélben szó esik, egyes tagjainak a magatartásán fordulnak meg. És az a sok örvendetes vonás, amit hálásan tart számon az apostol, szintén azért ékesíti a gyülekezet összképét, mert a tagjai egyénekenként hűségesek igyekeznek lenni hivatásukhoz. Ezért az apostol külön-külön kezdet akar fogni mindnyájukkal. Tudja, hogy levele nem fordulhat meg mindnyájuk kezén. A legnagyobb részük csak úgy fog megismerkedni a tartalmával, hogy a vezetők fel fogják olvasni előttük egybegyülekezésük alkalmával. Azt akarja tehát az apostol, hogy amikor ez megtörténik, „adják át az ő üdvözlését” minden hallgatónak, hogy valamennyien átérezhessék az ő személyenként mindnyájukra kiterjedő gondoskodását és szeretetét. - Most is azzal a címmel tünteti ki őket, amellyel már találkoztunk: „a Krisztus Jézusban szentek”. Hogy valóban nem önmagukban voltak „szentek”, vagyis, hogy szentségük nem az ő saját tökéletességük volt, az világosan kitűnhetett már a levél eddigi, futólagos elolvasásából. Igaz, hogy nem éktelenítették el az életüket olyan súlyos hibák, mint amilyenek másutt előfordultak. S az apostol nem is használja velük szemben az ostromozásnak és feddésnek olyan kemény hangjait, mint amilyenekkel más leveleiben találkozunk. Mindvégig bensőséges gyengédség ömlik el ezen a levélen. De azért őszintén kitér az apostol bizonyos hibákra, amelyek a filippibeliek között is mutatkoznak, és nagy bajokat okozhatnak, ha idejében nem ügyelnek rájuk. És van szó veszedelmekről, amelyek még ezután leskelődhetnek rájuk útjukon. Egyszóval világos, hogy még nem voltak célhoz érkezett emberek. De „a Krisztus Jézusban szentek” voltak mégis: az Övéi, Őneki eljegyzettek voltak. És ezért érdemes volt a távolból is gondos szeretettel foglalkozni velük. Útban voltak a cél felé.

Elolvasandó a 3. rész.

A legnehezebb dolgok egyike valamilyen nagy igazságot, amely rajtam kívül másokra is éppúgy vonatkozik, ugyanolyan komolyan venni, mintha éppen csak nekem szólna.

6. nap.

4: 21. Üdvözölnek benneteket a velem lévő testvérek.

22. Üdvözölnek mind a szentek, de különösen a császár udvarából valók.

A sajátmaga üdvözlétéhez hozzáfűzi az apostol a környezete üdvözlétének a tolmácsolását is. Mert ha fogsága miatt nem járhatott-kelhetett is szabadon a nagyvilágban, azért nem élt elszigeteltségben. Sorsát megosztotta vele néhány tanítványa és munkatársa, mint amilyen Timótheus is volt. Azon a bérelt szállásán, ahol őrizet alatt lakott, talán ott is laktak nála ezek „a vele levő testvérek”. De mindenesetre állandó kapcsolatban voltak vele. És ezen a szűkebb környezetén kívül ott volt körülötte a római gyülekezet - „mind a szentek”, - amelynek az életébe, úgy, ahogy, szintén bekapcsolódhatott fogsága ideje alatt. - Amikor most útnak indul levele Filippibe, az nem csak az ő számára örömdetes élmény, hanem élénken foglalkoztatja ezt a szűkebb és tágabb körű környezetét is, és mind súlyt helyeznek arra, hogy a levél az ő jókívánságait is vigye el a filippibelieknek. Ebből is kitűnik, hogy nem üres szó az, amellyel az apostol a maga társait megjelöli, amikor „testvéreknek” nevezi őket. A „szentek”, vagyis a Krisztus hívei, bármily messze estek is egymástól, mind egy családot alkottak. Valósággal édestestvéri összetartozás érzésében éltek. Egymás dolgaiban mélyszéges érdeklődéssel vettek részt. Ez az egész levél is eleitől mindvégig ennek a „testvériségnek” a beszédes bizonyága. A megíratására az adott közvetlen okot, hogy a filippibeliek az apostol nehéz helyzete iránti részvétükből összeadtak maguk között amennyi pénzt tudtak, és azt elküldték neki segítségül. Egyben tudni akarták: hogy alakul a sorsa? Ezt az aggódó várakozást akarja kielégíteni levelével az apostol. Tudja, hogy testvéri érdeklődésük csak annál is inkább odafordul felé, mert éppen Rómában, a világ fővárosában vívja most a harcot a közös ügyért. És ezért az üdvözlések közül is „különösen” kiemeli „a császár udvarából valókét”, mint amely bizonyosan különös örömet fog szerezni olvasóinak. Nem tudhatjuk, kik voltak? Vajon magasabb állású, vagy egyszerű szolgai sorsban levő emberek? Mindegy: a római világhatalom legbelső fellegvárában éltek, és ott képviselték a Krisztusnak még nagyobb hatalmát. Méltán voltak tehát különös „testvéri” törődés tárgyai.

Elolvasandó a levél hátralévő 4. része.

A testvériséget hirdetni fölösleges dolog: úgyis tisztában van mindenki a szükségességével, még az is, aki tagadja. Szavak helyett a valóság tanítására vár a világ, - a testvéries életre.

HETI JEGYZETEK.

I.

Pál apostolnak a Filippibeliekhez írt levele idillikus epizód egy nagyszerű hőskölteményből: abból a hódító harcból, amelyet Krisztus tanítványai a görög-római világgal vívtak meg. Mielőtt tulajdonképpen munkánkhoz, a levélnek tanulmányozásához hozzáfognánk, jó lesz, ha néhány nagy vonásban magunk elé idézzük ennek a történelmi jelentőségű küzdelemnek a képét, legalább is annyiban, amennyiben összefüggésben áll ennek a levélnek a megíratásával.

Mindenekfelett Pál apostol személyével és működésével kapcsolatban lesz tanácsos emlékezetbe idéznünk egyet-mást, aminek az ismeretét feltételezi ennek a levélnek a megértése. Ő, a levél írója, áll egyébként is középpontjában az egész harc történetének. Ő annak a főhőse. Természetes, hogy az a bámulatos roham, amellyel a keresztyénség egy nemzedék leforgása alatt bevette magát a római világbirodalomnak úgyszólván minden fontosabb városába, nem

egy embernek a munkája volt. Még csak nem is több emberé, akármilyen hősies erőfeszítéssel dolgoztak is érte. Ahhoz, hogy egy ügy, amely először csak úgy jelent meg, mint a palesztinai zsidóságnak egyik, s még hozzá népszerűtlen, üldözött szektája, rövid évtizedek alatt behálózva úgyszólván az egész akkori világot, az egész kornak lelkét nagyon mélyen mozgató erők kellettek. Csak úgy érthető meg ez a futótűzként való elterjedése a keresztyénségnek, hogy százezrek életében tudatosan vagy tudattalanul égető szükséglet várta azt, amit kínálatként hozott. De ha nem magyarázhatók is meg az ilyen jelenségek egyes kimagasló emberek működéséből, viszont a nélkül sem gondolhatók el. Itt is kellett, hogy legyen előbb valaki, akinek a lelkében kibontakoztak a hódítás körvonalai, még mielőtt az valósággal végbement volna. És kellett, hogy legyen valaki, akinek a lelkében ez a látomás olyan tüzet gyújtott, hogy attól fűtve ő maga is, és rajta kívül is sokan belevevessék magukat a harcba. Ezt a szerepet töltötte be, ha nem is egyedül, de mindenki másnál nagyobb mértékben, Pál apostol.

Eredetileg a Saul nevet viselte, mint egy Palesztinából a kisázsiai Tarsusba elszármazott, de az ősi hagyományokon nagy buzgósággal csüngő zsidó család fia. Neveltetésében két világ játszott közre. Egyrészt otthonának, és a tarsusi zsidó kolóniának a körében magába szívta a zsidó vallásosság szellemét. A következmények mutatják, milyen hű tanítványa volt ebben nevelőinek és mestereinek. Másrészt ki volt téve a körülötte élő görög-római műveltség hatásainak is. Családjá, szigorú zsidó életrendje ellenére is, nem zárkózott el mereven ettől a külvilágtól, hanem igyekezett biztosítani benne a maga helyét. Így a római polgárjogba is úgy született bele Saul, mint amely már atyjának is birtokában volt. Egyébként is a görög műveltségnek egyik virágzó fészke volt a szülővárosa, és a nyílt lelkű fiúnak lehetetlen volt magába nem szívnia mindazt, ami abban értékes volt.

Alapjában véve azonban idegen maradt a lelke környezetének a kultúrájával szemben. Mert mennél jobban megismerkedett vele, csak annál többre értékelte a mag zsidó voltát. Külső látszatra lenyűgözően nagyszerű és gazdag volt ez a kultúra. De belsejében feloszlásban volt már. Politikailag pompás szervezettségben élt, és az államművészet bámulatos rátermettségével kormányozták. Igazában azonban mégis kormányát vesztett hajóhoz hasonlított. Nem volt olyan összetartó és vezérlő igazsága, amely valóban uralkodott volna az emberek lelkében. Zavaros áramlatok sodorták, nem lehetett tudni, hova és merre? Ősi, tekintélyüket vesztett népvallások széthullott darabjai, egymással versengő filozófiai életfelfogások törmelékei, divatosá váló távoli, keleti vallások odavetődött foszlányai kavaroztak az árban. És mindennek láttára éreznie kellett az ifjú Saulnak, hogy milyen nagy fölény birtokában van az ő népe. Szomorú leigázottság és szétszórtság ugyan a külső sorsa. De hol van még egy nép, amely az egy Istent ismerné, aki mindenek Teremtője és kormányzó Ura? És hol van még egy nép, amelynek megadatott volna maga előtt látnia a világ jövője célját, és reménykedve várnia az Isten eljövendő országát?

Könnyen elgondolható, mint alakult ki benne az a vágy, hogy életét a maga népe ügyének szentelje, és mint hajtotta ez a vágy arra, hogy szülővárosát elhagyva, Jeruzsálemben töltsen el ifjúságának legszebb éveit. Itt a forrásnál elégíthette ki legjobban azt a szomjúságát, hogy népe legnagyobb tanítómestereinek a keze alatt képezhesse ki magát „törvénytudóvá”, vagyis annak a vallásos életrendnek, amely a zsidóságot összetartotta, szakemberévé, aki vezetői hivatást tölthet be népe között.

És amikor a palesztinai zsidóságot meg-megrázkódtatták a terjeszkedni kezdő keresztyénség első lökései, mi sem természetesebb, mint hogy az ifjú rabbijelölt is együtt tüzelt azokkal, akik engesztelhetetlen fanatizmussal szegültek ellene a kellemetlenné váló új mozgalomnak. Amikor pedig a zsidóság vezető körei erélyesebb intézkedéseket kezdenek foganatosítani az elharapózó veszedelem ellen, Saul már ott találjuk a harc élén. Felajánlja a szolgálatait: szeretné a Jeruzsálemben megindult irtóháborút máshova is kiterjeszteni, ahol arra szükség

mutatkozik. Meg is kapja rá a megbízást. Útban is van már Damaszkusz városa felé. De útközben bekövetkezik a váratlan fordulat. Damaszkuszba már nem a nagyra törő fiatal inkvizítor érkezik meg, hogy alapos munkájával érdemeket szerezhesen megálmodott karrierjének folytatására, hanem az az összetört ember, akiből Pál apostol hősies alakja nőtt ki rövidesen.

II.

Mi szíthatta Saulban olyan nagy lángra a keresztyénség elleni szenvedelmeket? Erre legvilágosabb feleletet a későbbi Pálnak az a megállapítása ad, amely szerint a zsidók számára „megbotránkozás” az, ami a keresztyénség középpontjában áll: „a Krisztus keresztje”. Ezzel a saját múltját is megmagyarázza. A „Krisztusról”, zsidóul: a „Messiásról”, vagyis az Isten „Felkentjéről” neki is megvolt az eszményképe. Ő is hitt egy Eljövendőben, akiben valósággá válik az ősök minden reménysége, és az elnyomatásban szorongatott jelennek minden álma. Ő is várta a megjelenését annak, akiről a próféták szóltak, - aki által elérkezik erre a világra az Isten országa, felszabadul rabságából az Isten kiválasztott népe, és romba dől a pogányság minden fenhéjazó hatalma. Éppen ezért a Krisztus alakja úgy ragyogott előtte, mint földöntúli dicsőség és hatalom hordozója, - mint mennyei fénytől övezett Úr. Hogyne háborodott volna hát fel azon, amikor azt hallotta, hogy vannak emberek, akik a keresztfán kivégzett Jézust vallják a Krisztusnak, és ezt hirdetik is úton-útfélen olyan lángoló bizonyossággal, hogy egyre több hitelre is találnak a nép között?

Jézussal valószínűleg sohasem találkozott Saul. De akármit tudott vagy nem tudott is róla, azt az egyet elég volt tudnia, amit a hívei nem is titkoltak, hanem egészen érthetetlen módon fennen hirdettek, hogy életét kereszthalállal végezte. A zsidó főtörvényszék, a Nagytanács, méltónak találta a halálos ítéletre, s a római hatóság végre is hajtotta azt rajta a legcsúfosabb formában, amit az akkori viszonyok között el lehetett gondolni: a keresztre feszítés formájában. Mi köze lehet ennek a szánandó, meggyalázott, és kínhalállal kimúlt Jézusnak a Messiás túlvilági fényből szőtt alakjához? A kettőnek az azonosítása olyan elvakultságnak és eltévelyedésnek tűnt fel Saul előtt, hogy szent hivatást látott ennek a „botránkozásnak” minden áron való megszüntetésében.

Igaz ugyan, hogy akik ezt a szerinte túrhetetlen mételet terjesztették népe között, arról is beszéltek, hogy a keresztre feszített feltámadt, és most mennyei dicsőségben él és uralkodik - tehát szomorú földi sorsa ellenére Isten mégis igazolta, hogy ez az Ő Felkentje, aki által véghez viszi terveit. De nincs azon mit csodálkoznunk, hogy Saulra a Feltámadotról szóló ez a bizonyágtétel csak úgy hatott, mint képtelenül zagyva képzelgés, ami ellen annál keményebben kell fellépni.

A háborgó lelkű fiatal embernek a biztonságát olykor meg-meg kellett, hogy rendítse az a fölényes és boldog nyugalom, amellyel Jézus tanítványai fogadták az ellenük kitoró üldözést. Nem volt-e mégis valami igazság abban, amit vallottak, ha úgy tudtak érte tűrni, szenvedni, és még meghalni is, mint az első vértanú, István is, akinek a halálra kövezésénél szemtanú volt Saul, meg a többi névtelen áldozat, akiken kitombolta magát a feltámadt ellenszenv? Az ilyen kétségeket azonban Saul erélyesen elfojtotta magában. Ezek bosszantó, zavaró benyomások voltak, amelyekre nem szabad adni. Nem engedhetett meg magának egy percnyi időt sem az ilyen skrupulusok felett való eltűnődésre. Csak annál merevebb következetességgel ment tovább az előtte világos úton: jó szolgálatot tesz, ha kiveszi a részét ezeknek az ártalmas tévelygőknek az elnémításából.

Hogy ennek a makacs elszántságnak a leple alatt, önmaga előtt is titkoltan mi ment végbe a lelke mélyén, azt nem tudhatjuk. Ő erről később sem beszélt sohasem. Akármi történt is

benne a tudat felszíne alatt, ami alááshatta addigi életének egész szilárd építményét, - az bizonyos, hogy hirtelenül és váratlanul következett be az összeomlása. Erről félreérthetetlen határozottsággal nyilatkozott később nem is egyszer. Az történt, hogy a Damaszkusz felé vivő úton, miközben „bosszútól lihegve” sietett vállalt megbízatásának a célpontja felé, megjelent neki Jézus, a Krisztusnak abban a mennyei méltóságában és erejében, amely előtt össze kellett roppannia minden ellenállásnak. Most egy szempillantás alatt kitűnt, hogy azoknak van igazuk, akiket ő eddig üldözött, és ő, aki olyan nagyon bizonyos volt a maga dolgában, voltaképpen nem is tudta, hogy mit csinál. Ő volt az elvakult. Isten népének az ügyét vélte szolgálni, és voltaképpen az Isten Felkentje ellen folytatta dühöngő hadakozását. De a látomásból azt is megértette, hogy még nem későn nyíltak meg a szemei. A Krisztus nem azért jelent meg neki, hogy halálra sújtsa, hanem csak azért, hogy legyőzze, és a maga szolgálatába hajtsa. Ha eddig szerencsétlenül elhibázta is a dolgot, nyitva áll még előtte a jövő útja. Engedelmesen megadja hát magát. Amit eddig, mint kedves tervet s szép álmodat ápolta magában a jövő felől, annak örökre vége van. Hogy mi lesz, azt nem tudja még. Nem is az ő dolga tudni. Megismerte az Urat, aki majd rendelkezik vele és parancsol neki.

III.

Alázatosan jelentkezett Damaszkuszban azoknál, akiknek az üldözésére indult el. Felvétette magát közösségükbe, és vállalta a közjük tartozásnak minden kockázatát. Azután következett a régi élet romjai felett az újnak a felépítése. Csendes elmélkedésekben, hónapokon, esztendőkön át fokról-fokra haladt, s lassanként kialakult az eredmény. A fő dolog, hogy Jézus a Krisztus, a dicsőségben élő Úr, bizonyos volt számára, amióta látta Őt, és ez a bizonyosság csak nőtt benne minden nappal, amely azóta eltelt. De hogy mit jelent ez a tény, milyen konzekvenciák folynak belőle régi meggyőződéseire vonatkozólag, és milyen távlatokat nyit az Isten jövő útjait illetőleg, - ezekre a kérdésekre kellett megvilágosodnia előtte a határozott feleletnek. És meg is világosodott.

Bennünket most különösen egy eredmény érdekel, amelyre a Saulból lett Pál eljutott. Az t.i., hogy az a válaszfal, amely addig elkülönítette szemében a zsidóságot a világnak minden más népétől: a „törvény” - elvesztette most ezt a jelentőségét teljesen. A „törvény” szabta meg azt az életformát, amelynek a keretei közt a zsidóság meg tudta őrizni önmagát a környező világba való beolvadás veszélyétől. Ez volt az a szilárd edény, amely a múltból átöröklött lelki értékeket is megővta a pogányság homokjába való elfolyástól és elveszéstől. A „törvény” elhanyagolása tehát a legszentebb érdekek elleni árulás-számba ment. Isten előtt annyiban állhat meg az ember, amennyiben lelkiismeretesen és buzgón megtartotta a „törvényt”, és ezzel a „tisztátalan” világtól elkülönítette magát a „kiválasztott nép” kerítése mögé. Csak ezen a körön belül található meg Isten. S ha más népből valók jutnak is el az egyedülvaló Isten ismeretére, nem elég, ha babonás sokisten-imádásukkal szakítanak, ezen kívül nekik is magukra kell még venniük a zsidó „törvény” szolgálatát, és belül kell kerülniük annak kerítésein.

Ez az egész gondolatvilág összeomlott Pálban. A Jézus Krisztusban megismerte az Istenhez való viszonynak egy egészen más lehetőségét, mint amelyet addig az egyedülvalónak tartott. Sőt nem csak új volt ez a lehetőség, hanem éppen ellentéte a régebben megismertnek. Mert az, a „törvény” alapján való, annyit jelentett, hogy az ember maga rendezte az Istennel való ügyét. Most pedig kitűnt, hogy Isten nem az út végén várja a feléje erőlködő embert, hanem a Jézus Krisztusban maga jött el és jön el az emberhez. Az embernek nem „cselekedeteivel” kell magának kivívnia azt, hogy „igaz” lehessen Isten előtt, hanem „hit által” kell megragadnia a Jézus Krisztusban ezt a „megigazulást”, amelyet Isten nyújt feléje. Így értette meg Pál azt, hogy éppen a „megbotránkoztató” keresztben ragyog fel legjobban a Krisztus dicsősége, - nem emberi mérték szerint, de Isten szempontjából nézve a dolgokat. Mert éppen a megaláz-

tatásnak ebben a legnagyobb mélységében biztosította az Isten Krisztusa azt az ajándékot az ember számára, amelyet az soha sem vívhatott volna ki saját erején. Most már látja Pál, hogy milyen önámítás volt abban reménykedni, hogy az ember valaha is leróhatja Istennel szemben a „törvény” szerinti tartozásait. Ha igazi értelmében veszi az ember a „törvényt”, akkor be kell látnia, hogy a céltól egyre csak távolodik; csak halmozni tudja adósságait Istennel szemben, de sohasem letörleszteni. Éppen arra való volt a Jézus Krisztus önkéntes megáldoztatása, hogy ezáltal rendeztessék a másként soha nem rendeződő tartozás. Halálának árán vívta ki azt a győzelmet, hogy most már az ítélet alól felmentetett, kegyelembe fogadott emberek felett országot lehet.

Mire való hát akkor még az ősi „törvény”? A múltban óriási fontosságú szerepet töltött be. S akiknek ez a múlt drága, kegyeletes megszokásból ám tartásuk meg a törvényt továbbra is. De a döntő jelentőségét elveszítette. Ha „hit által” van az Isten előtti „megigazulás”, akkor mindenki számára egyformán nyitva áll az út Istenhez. Jézus Krisztus óta elévült a zsidóságnak minden sajátos kiváltsága, s az Isten ügye, mint valami megáradt folyam ki kell, hogy lépjen a „törvény” partjai által bezárt mederből, hogy minden népet elborítson. Pál lelkében így sokkal öntudatosabban, mint azelőtt bárkiében, és minden következményében átgondoltan kikristályosodik a keresztyénség egyetemes, minden népre szóló küldetésének a bizonyossága. A zsidóság falai leomlanak az ő lelke előtt, és látomása felöleli az egész földkerekséget.

De nem elméletileg. Már Saul korában sem olyan fából volt ő faragva, hogy beérhette volna meggyőződéseinek pusztá gondolatit tisztázásával. Számára természetűl fogva hajtóerűvé vált az, amit igaznak vallott. Pál, a keresztyénség egyetemességének látnoká, szükségképpen a keresztyénség világhódító terjeszkedésének a vezérévé is vált. Attól kezdve, hogy az antiochiai gyülekezet, amely világvárosi helyzeténél fogva különösen alkalmas volt ilyen feladatoknak a felismerésére, megbízta őt másodmagával egy hosszabb missziói utazással, egyik útja a másikat követi, és fáradhatatlanul járja a világot az élethivatásává vált missziói szolgálatban. Nehéz megmondani, mi megragadóbb: vajon minden veszéllyel dacoló, minden lemondást fitymáló hősi lendülete-e, amellyel országról-országra viszi tovább a rábízott üzenetet, vagy éleslátása, hadvezéri áttekintése, amellyel a legfontosabb gócpontokat célba veszi, vagy szervező ereje és állandóan éber figyelme, amellyel a világban szertesztét gyökeret vert ügy maradó fejlődését biztosítja? Elég az hozzá, hogy az az energia, amelyet valamikor a keresztyénség ellen fejtett ki, csak mutató volt abból, hogy mi válhat belőle a keresztyénség szolgálatában.

IV.

Amint már hangsúlyoztuk: hiába lett volna Pál apostol még oly nagyszabású magvető, nem teremhetett volna munkássága után olyan dús aratás, ha a talaj nem lett volna előkészítve számára. Amerre járt, nem kellett mindenütt elzárt ajtókat döngetnie. Öntudatlanul is vártak arra az emberek ezrei, amit ő hírűl vitt nekik.

A világnak minden valamire való városában megtalálhatta a szétszórtságban élő zsidók gyülekezeteit. Rendszerint ezekhez látogatott be először. Ezeknek a soraiban mindig akadtak olyanok, akik kinőttek a régi hagyományok szűk látóköréből. Ha családi örökségképpen hűséggel megtartották is a „törvény” külsőségeit, a fő dolog mégsem az a faji elkülönülés volt számukra, ami ebben kifejezésre jutott, hanem az a tisztultabb, szellemi vallásosság, amely ebben a külső hüvelyben, mint valami belső mag rejtőzött. S az ilyenek, mint valami régen óhajtott nyereséget fogadták azt, amit Pál apostol mutatott fel előttük. Mindaz, ami az ősök hitében maradandóan értékes volt, sértetlenül, sőt igazi teljességére jutva jelent meg a keresztyénségben. S ugyanakkor, amikor ráléptek arra az új útra, amely csak a réginek diadalmas továbbfolytatása volt, egyúttal búcsút vehettek attól, ami a múltnak már elavult és terhelessé váló örökségként tapadt addig hozzájuk.

A zsidó gyülekezetek körül ott volt azután majdnem mindig a nem-zsidókból csatlakozottak, a „prozelitusok” köre is, akiket a kor nyughatatlan istenkeresése vetett ki az egyisten-hívő zsidóság szigeteinek a partjára. Érthető, hogy ezek különös fogékonysággal fordultak Pál apostol „Örömhíre” felé. Hiszen benne megtetézve kapták meg mindazt, ami eddig a zsidók vallási közösségéhez vonzotta őket, anélkül, hogy a zsidó „törvény” sorompójánál le kellene érte róniuk a vámot.

De fel volt szántva a talaj a pogány tömegek széles mezején is. Hiszen a zsidó gyülekezetekhez kapcsolódott „prozelitusok” is csak annak a bizonyosságai voltak, hogy ebben a korban nem jelenhetett meg a színen valamilyen jövevény-vallás anélkül, hogy felé ne forduljon a kielégítetlen lelkű emberek figyelme. Előkelő állású, jómódú emberek, - különösen nők, - akik gondtalan életük szemlélődő nyugalmaiban szembe kerültek a létnek megoldatlan nagy kérdéseivel, mohón kaptak minden újdonságon, ami megoldást, megtisztulást, a múlandóságból való menekülést ígért. A néphit naiv hagyományai elmaradtak már mögöttük, mint a gyermekszoba kedves, de komolytalan meséi, és az idegen, új vallásokkal való kísérletezés divattá vált közöttük. Egyszerűbb sorban élő emberek is, kikötő városok mindenünnen összeverődött népe, rabszolgák és árusok, akiket hányt-vetett az élet, sok földet bejárt és sokféle hírt halló kézművesek és kalmárok - annyi különböző vallással és világnézettel érintkezésbe jutva, sóvárogva kérdezték magukban: mi hát az igazság? A régebbi, egyszerűbb élet talajából kiszakadtak a gyökereik, és a rohanó élet hullámverései közepette kiáltozott a lelkük valami bizonyosság után, amelyben megfogózhasson. Lent és fent egyaránt porhanyó volt a társadalmi rétegek lelke mindenki számára, aki új hitnek a magvetésével jött. És az, amit Pál apostol hirdetett, különösképpen számíthatott a hálás fogadtatásra. Az az érzés lepte meg a kort ebben a nagyarányú belső bizonytalanságában, hogy az idők valami nagy fordulattal terhesek. Mintha a régi erők, amelyeket a föld kitermelt magából, kijátszották volna magukat, s most már valami földöntúli megnyilatkozás mozgathatná csak meg a várakozó, fülledt szélcsendet. Éppen ennek a hírért vitte szerte Pál apostol, amikor arról beszélt, hogy - eljött az Isten Krisztusa, és benne megjelent az ég a földön....

A nagy fogékonyság ellenére is természetesen csak múló divat lett volna a keresztyénség elterjedése is, ha az eredmények egyúttal nem igazolták volna azt, amit hirdetett. De az emberek megtalálták benne azt, amit kerestek, és nem csalódtak benne. Ha nem is olyan megrendítő módon, mint ahogy Saulnak a damaszkuszi úton, de százaknak és ezreknek az életében élő, hatalmas valóságként jelent meg az a Krisztus, akiről Pál apostol beszélt nekik. Csodák történtek munkássága nyomán, amelyeket nem lehetett volna semmiféle emberi meggyőzéssel, rábeszéléssel vagy szuggesztív hatással megmagyarázni. Erkölcileg alacsonyrendű környezetből való, megmételtyezett lelkű emberek egymásra találtak, mint testvérek, és rabszolgák és uraik egyenlőkké lettek a gyülekezeti közösségekben. Az életörömök dús asztalánál dőzsölő gazdagok, és a lehulló morzsák után mohón kapkodó szegények meghaltak önmaguknak, és önfeledt odaadással szentelték oda magukat annak az Úrnak, aki hatalmába ejtette őket.

V.

Olyan nagyszerű eredményekben bontakozott ki ez a lelki hódító hadjárat, hogy a szemlélődő kísértésbe esik árnyak nélküli, tiszta fényben látni az elébe táruló látványt. Valóban megragadó gazdagságú, új élet sarjadt a nyomában. Megható az a mély közösség is, amelyben mindenütt összeforrnak a hozzá csatlakozottak. Nem is csak az egy helyen lakók, az egy gyülekezethez tartozók, hanem az egyes gyülekezetek egymás között is, nagy távolságokon át is, élénk érdeklődéssel kísérve egymást, és benső szolidaritásban osztozva egymásnak a bajában és örömeiben. És csodálatraméltó az a lelkes odaadás, amellyel egy szívvel-lélekkel vitéznek közös ügyük előmeneteléért, vezéreiket, mint Pál apostolt is, minden erővel

támogatva, és ki-ki a maga szűkebb körében is minden igyekezetét megfeszítve. - De azért mégis tévedés volna úgy elgondolni a dolgot, hogy itt fénylő, mocsoktalan vértetben, tökéletesen egy ütemre lépve, valami eszményi csatasor vonul fel a világ meghódítására. A valóságos helyzetnek megvolt az árnyoldala is. Pál apostolnak voltaképpen állandóan két irányban kellett kifejtene lankadatlan küzdelmét: egyrészt kifelé, hogy egyre szélesebb körben terjessze tovább a Krisztus ügyét, másrészt befelé, hogy miközben új területeket hódít, tönkre ne menjen a már elért eredmény a sokféle fellépő baj miatt.

Az a lépés, amelyet az ő munkássága által létrehívott gyülekezetek a pogány világból a Krisztus országába megtettek, sokkal nagyobb volt, semhogy azonnal teljes sikerrel járhatott volna. Jól elgondolható, hogy amikor az apostol elszólította egy-egy helyről küldetésének parancsa, a magára hagyott gyülekezet előbb-utóbb elveszítette az odaadásnak azt az első, friss lendületét, amelyet megalakulásakor kapott az apostol személyes jelenlétében. A gyülekezet számbeli növekedése is érthető módon maga után vonta kezdetbeli színvonalának az alászállását: a szélesedő mederben sekélyesebbé vált az élete. A környezet hatásai közben állandóan ostromolták, és nem csoda, ha idővel réseket is találtak, amelyeken át beronthattak a védekezés gátjai mögé. Itt-ott súlyos erkölcsi hibák fordultak elő, - olyanok, amilyenek a külső világban napirenden voltak, de a Krisztus hívei között semmiképpen nem lett volna szabad előfordulniuk. Másutt megbomlott az egység, és személyes becsvágyaktól, meg elvi nézeteltérésektől fűtött visszavonások támadtak. Azután mindenütt kitűnt, hogy az „ó-embert” meg lehetett ugyan ölni, de nem lehetett megsemmisíteni, és sírjából is kikelve szívósan követeli a maga régi jussát. Elhagyott bűnök vissza-visszatértek. Legyőzött társadalmi és vagyoni különbségek újra csak érezhetőkké váltak. Azok, akiknek egyetlen gondjuk már csak a Krisztus győzelmének a várása volt, megint belebonyolódtak evilágbeli mindennapos ügyes-bajos dolgaik kicsinyességeibe. Sok fájdalmas szóváltása volt az apostolnak híveivel, személyesen is, leveleiben is, amiatt, hogy a Krisztus számára választott „menyasszonynak”, az egyháznak arcát megannyi szeplő és folt ékteleníti el.

Voltak ezenkívül egyéb küzdelmei is a saját táborán belül. A fiatal gyülekezetek kiforratlan lelke nem egy helyen bizonytalanná vált a keresztyénség értelmezése dolgában, és itt-ott lábra kaptak olyan irányzatok, amelyek ellen az apostol kénytelen volt harcba szállni. Különösen egy irányzatban látott nagy veszedelmet, - abban, amely nem akart a régi zsidó „törvénnyel” ugyanolyan alaposan leszámolni, mint ő. Voltak sokan, akik jóval előbb szolgálták már a Krisztus ügyét, mint ő; akik az első, jeruzsálemi gyülekezet élén vezérkedtek, s ezért különös súllyal képviselhatték álláspontjukat, - s akik azt vallották, hogy a Krisztus egyházának mégis csak a zsidóság ősi keretei között kell kibontakoznia. Ezek a pogányokból lett keresztyénekre is kötelezővé akarták tenni a zsidó „törvény” minden előírását. Felfogásuknak szintén akadtak fanatikus terjesztői. S ugyanaz a fogékonyság, amely mindenütt annyira megkönnyítette Pál apostol munkáját, ugyanolyan könnyen hajlott ezeknek a később jövő tanítómestereknek a szavára is. Sok helyt nagy zavart támasztottak a gyülekezetekben a Pál apostolt meghazudtoló, a dolgot nálánál jobban tudni akaró „befurakodott atyafiak”. És nem egy, szép lendülettel haladó gyülekezetet sikerült munkásságukkal mellékvágányra futtatniuk.

Ez ellen az irányzat ellen harcias lelkének minden erejét latba veti az apostol. Nem valami részletkérdést lát itt fennforogni. Az eltérő felfogások tehát nem férhetnek meg egymással türelmes békeségben. A dolog lényegéről van szó. Vagy csakugyan nélkülözhetetlen a „törvény” megtartása, - de akkor mi értelme van Krisztusnak? Vagy igaz az, Örömhír, hogy Krisztusban ajándékkul adta az Isten Önmagát nekünk, - de akkor mi címen állítják fel Isten és az ember közé a „törvény” sövényét? Abból a feszültségből, amely benne vibrál az apostol szavaiban, amikor efelől a kérdés felől vitatkozik, nem kisebb veszedelem érezhető ki, mint az, hogy annyi áldozat árán elért eredményeit s minden hozzájuk fűzött reményégeit a teljes megghiúsulás fenyegette.

VI.

Ha ezek miatt a belső bajok miatt sem lehetett már tiszta öröme Pál apostolnak az ő vezéri feladataiban, még tetézték bajait a külső nehézségek. A saját gyülekezeteivel folytatott küzdelmekhez temérdek viszontagság és szenvedés járult, amit a körülmények és az ellenségek mértek rá. Igaz ugyan, hogy amerre a római sas uralkodott, mindenfelé jó országutakat használhatott az utas ember, civilizált közlekedési viszonyok könnyítették meg nem csak az árucikkeknek, hanem a szellemi értékeknek az elterjesztését is, és megbízható közbiztonsági állapotok védelme alatt járhatta be az egész világot a vándorló misszionárius. Azonban mindez csak az akkori viszonyokhoz arányítva értendő, és nem változtat azon a tényen, hogy az olyan tevékenység, amelyet Pál apostol fejtett ki, mérhetetlen fáradsággal és törődéssel, szüntelen kockázattal és sok kalandos veszéllyel járt együtt.

Azután, védte ugyan Pál apostolt az atyjától örökölt római polgárjoga, amelynek előnyeit igyekezett is szükség esetén kihasználni. Az is igaz, hogy a római kormányzat nagyon türelmes volt vallási dolgokban, különösen a zsidóság életében mutatkozó vallásos jelenségekkel szemben, amelyet kifejezett szabadságjogok is védtek. De mindez nem mentette meg Pál apostolt attól, hogy lépten-nyomon összeütközésbe ne kerüljön a római hatóságokkal. Ahhoz még túl csekély ügy volt ugyan a keresztyénység, hogy a római birodalom központi tényezői észrevegyék, vagy éppen veszedelmet lássanak benne, és birodalom-szerte lesújtsanak rá. Azonban a helyi hatóságok itt is, ott is, ellenséges intézkedéseket tettek már Pál apostol működésének megakadályozására. Minden új mozgalom beleütközik valahogyan régi érdekelt-ségekre, s ha azoknak féltékenységét éppen vallási fanatizmus is fűti, könnyen kitör a háborúság, amelybe - persze, hogy rendszerint a zavaró jövevény megrendszabályozása érdekében - bevonatik a polgári hatóság erős keze is. Néha a zsidók vezető emberei tették meg a feljelentést és követelték Pál apostol elnémitását, - mert hiszen működésének mennél nagyobb volt a sikere, annál jobban veszteniük kellett nekik a talajukat. Máskor pogány vallásos intézmények és babonák érdekelt nyereszkesedői hurcolták őt a hatóságok elé különböző vádak címén, amelyek mögött mindenestre az volt az igazság, hogy ennek az embernek a munkássága csökkenteti az ő üzleti kilátásait. Mindennek eredményeként az apostol a szó szoros értelmében elmondhatta magáról, hogy harcainak emlékeképpen nem egy sebhelyet visel a testén. De még ha nem került is sor testi megkínóztatásra és bántalmaztatásra, vagy még ha személyesen nem is őrá tette a kezét a hatóság, hanem, - ami szintén sokszor megtörtént, - a munkatársaira és a híveire: akkor is tűz volt számára egy-egy ilyen támadás, és a lelke égett benne.

Végül, amikor útja, egy nagy ünnep alkalmából, megint Jeruzsálembe vitte, az ott együttlevő külföldi zsidók közül, akiket utazásai közben maga ellen bősztített, többen felismerték benne a gyűlölt renegátot, és a feszültség újra kirobbant, úgy hogy Pál apostol megszokott munkásságának, legalább is jó időre, vége szakadt. A feldühített tömeg rögtönítéletétől megmentette ugyan az életét a római helyőrség gyors beavatkozása. De a szabadságát mégis elveszítette. Őrizet alatt kellett maradnia, mert a zsidó egyházi vezetőség hivatalosan is vádat emelt ellene a római helytartóság előtt. Évekig várta a palesztinai helytartóság cézareai fogdájában, hogy végre tárgyalás alá, és döntésre kerüljön az ügye. De amikor azt látta, hogy az egymást felváltó római helytartók, a zsidó vezetőségre való tekintetből, nem merik igazság szerint dűlőre vinni a dolgot, római polgárjoga alapján ügyének a császári főtörvényszék elé való fellebbevitelét kérte. Így aztán beteljesült az a régi vágya, hogy eljuthasson az akkori világ fővárosába, Rómába is „bizonyosságot tenni”. Nem úgy, ahogy valamikor elgondolta: szabad hírnökként, hanem őrizet alatt álló fogolyként. Valószínű, hogy idővel megérte a felmentő ítéletet, és fogságából kiszabadult. De a hagyomány szerint később megint csak utolérte az

üldözés fegyvere, amelyet valamikor maga is forgatott a keresztyének ellen, és beteljesült rajta a mártírsors. Annyi bizonyos, hogy már az előző alkalommal is a feje felett függött a pallos, és ő teljes lélekkel el volt készülve a lecsapására.

Ebben a bizonytalan, várakozó helyzetben találjuk éppen, amikor fogságából a filippibeliekhez szóló levelét írja. És ez a levél a legfelségesebb bizonyossága annak, hogy hogyan viselte el a szolgálatával járó rengeteg viszontagságot és zaklattatást általában. De ugyanaz a lelkület jellemezte a gyülekezeteinek belső bajaival szemben is. Semmi nem csüggeszti el, nem szegi kedvét, nem riasztja vissza. Minden csalódás és minden bánalom úgy leperog róla, hogy sértetlenül ép lelkesedéssel, odaadással és örvendezéssel végzi tovább szolgálatát. Betegesen is, hajlott korában is, évekig tartó fogság után is, szemtől-szembe a halálos ítélettel is, romolhatatlan lelki frissességgel vezényli a nagy hadjáratot a Krisztus ügyének győzelméért.

Végül is meg kell állapítanunk, hogy ennek a csodálatos hadjáratnak nem Pál apostol a főhőse. Az ő hősi vitézkedése is csak úgy érthető meg, ha rajta túlnézünk, a láthatatlan mágnesre, amely magához ragadta és hatalmában tartotta: az erőforrásra, amely soha cserben nem hagyta; az Úrra, akinek boldog rabságra odaszentelte magát.

MÁSODIK HÉT

Testvéri kötelékek

1: 3-11.

Valahányszor megemlékezem rólatok, hálát adok az én Istenemnek, és mindig, minden imádságomban, mindnyájatokért örvendezve imádkozom, mivel ti az első naptól fogva mindmáig részt vettetek az Evangélium ügyében; és meg is vagyok arról győződve, hogy aki elkezdte bennetek a jó munkát, véghez is viszi azt a Jézus Krisztus napjára. Amint-hogy nem is volna helyes, hogy másképpen vélekedjem rólatok mindnyájatokról, hiszen sohasem felejtetem el, hogy - akár fogságomban, akár az Evangélium ügyének megvédésében és megszilárdításában - ti mindnyájan résztársai vagytok a nekem jutott kegyelemnek. Mert az Isten a tanúm, hogy mennyire csüngök mindnyájatokon a Jézus Krisztus bensőséges szeretetével! - És azért imádkozom, hogy a szeretet gazdagodjék meg bennetek mind több és több megismeréssel, és minden irányban való érzékenységgel, hogy meg tudjátok ítélni a különbségeket, s a Krisztus napjára ragyogó tiszták és feddhetetlenek lehessetek, megrakodva az igaz életnek Jézus Krisztus által teremtett gyümölcseivel az Istennek dicsőségére és magasztalására.

NAPI JEGYZETEK

1. nap.

1: 3. Valahányszor megemlékezem rólatok, hálát adok az én Istenemnek, és mindig, minden imádságomban, mindnyájatokért örvendezve imádkozom....

Személyes találkozásra csak ritkán, nagy időközökben volt alkalma Pál apostolnak az általa alapított gyülekezetekkel. Még a levélváltás is csak nagyon szakadozott érintkezésre adott módot az akkori közlekedési viszonyok mellett. A közben-közben eltelt hosszú idő alatt tehát azzal tartotta ébren magában az irántuk való érdeklődést és felelősségérzetet, hogy állandóan „*megemlékezett*” róluk „*imádságaiban*”. Innen van az, hogy amikor hozzá fog levél írásához vagy diktálásához egy-egy gyülekezet címére, majdnem mindig azzal kezdi, hogy az értük való „*imádságairól*” beszél. Az ilyen bevezető mondatokban úgy tárul az olvasók elé az apostolnak irántuk való egész érzésvilága, mint valami felszínre bukkanó rejtett folyóvíz, amely akkor is állandó bőségben áramlott a felszín alatt, amikor még nem nyílt alkalma láthatóan megjelenni. - Rendszerint megfigyelhető ilyenkor, hogy az apostolt a szeretetnek milyen nagy optimizmusa jellemzi. Még olyankor is, amikor az illető gyülekezet életében szembeszökő, rút foltok sötétlenek, ő meg tudja találni abban a fénylő vonásokat is, és ezért „*imádságaiban*” rendszeren a „*hálaadás*” hangjai kerekednek felül. Pedig voltak olyan gyülekezetek, amelyek ezt nagyon megnehezítették az apostolnak. Viszont voltak olyanok is, ha talán csak kis számmal, amelyekről „*megemlékeznie*” tiszta öröm volt. A filippibeliek mindenestre ezek közé tartoztak, sőt talán az első helyet foglalták el köztük. Különösen bensőséges és meghitt viszonyban állt velük, s alig-alig volt bennük valami, ami zavarhatta volna őt abban, hogy „*örvendezve imádkozzon*” értük. - Azt, hogy „*mindnyájukért*” imádkozik, hajlandók volnánk olyan túlzásnak tekinteni, amit nem kell szó szerint venni, - ha nem kellene arra gondolnunk, hogy a kivételes, nagy embereket rendszerint az is jellemzi, hogy bámulatos pontossággal számon tudják tartani emlékezetükben azt a sok embert, az egészen jelentékteleneket is, akikkel dolguk volt vagy van. A legjobb mód az emlékezet házának kibővítésére, hogy sokan elférjenek benne, és az egyre érkező új ismerősök miatt ki ne szoruljanak a régiek,

- az, amit az apostol gyakorolt: „*imádkozva*” „*megemlékezni*”, és pedig rendszeresen, „*mindig, minden imádságban*”.

Hogy milyen gazdag vagyok, annak az a legbiztosabb mértéke, ha számon veszem: hány emberrel vagyok olyan személyes viszonyban, amely mindig újra hálaadó imádságra készítet?

2. nap.

1: 5. ....mivel ti az első naptól fogva mindmáig részt vettetek az Evangélium ügyében; és meg is vagyok arról győződve, hogy aki elkezdte bennetek a jó munkát, véghez is viszi azt a Jézus Krisztus napjára.

Az apostol mindjárt megadja az indoklását is annak a kijelentésnek, hogy ő „mindig örvendezve imádkozik” filippibeli híveiért. Azok az emlékek készítik erre, amelyek a velük való érintkezései során a múltban felgyűltek benne. A tekintete visszaszáll ebbe a múltba egészen „*az első napig*”, vagyis első találkozásukig, a filippibeli gyülekezet megalakulásának nevezetes napjáig. Attól fogva „*mindmáig*” sok örömet szereztek neki. Főképpen az által - s ezért az apostol csak ezt az egyet említi, - hogy „*az Evangélium ügyével*” szemben ugyanazt a magatartást tanúsították, mint maga az apostol is. Vagyis: nem csak befogadták ezt az ügyet, amikor elérkezett hozzájuk, és nem csak hűségesen kitartottak mellette az első lelkesedés elmúltával is, - hanem tüzet fogtak az apostolnak attól a szenvedélyétől, amellyel egyre tovább terjesztette az ügy hódítását. Tevékenyen „*részt vettek benne*”. Olyan szerepet természetesen nem tölthettek be, mint amilyen a világjáró apostolnak jutott, de amit csak megtehettek, azt megtették az ügy továbbvitele érdekében. - Hogy ehhez a szép múlthoz nem lesz méltatlan a jövőjük sem, arról szintén „*meg van győződve*” az apostol. És pedig abban a tényben bírja a biztosítékát ennek az erős meggyőződésnek, hogy annakidején igazában nem ő hívta létre a filippibeli gyülekezetet. Általa, mint eszköz által, voltaképpen maga Isten „*kezde meg*” ezt „*a jó munkát*”. A filippibeliek is jól tudják, hogy többet és nagyobbat kaptak, mint amit embertől kaphattak volna. És az apostol maga is olyan ajándéknak látja munkássága eredményeit, amely az ő saját erejéből nem tellett volna ki. - Ezért nem kell aggódni a jövő miatt. Hogy az apostolnak lesz-e még egyáltalán része a filippibeliek további nevelésében és gondozásában, azt nem lehet tudni. De akár őáltal, akár mások által, Isten bizonyosan folytatni fogja a „*jó munkát*”, amíg csak „*véghez nem viszi*”. A befejezés határpontja, amely a jövő látóhatárát lezárja, „*a Jézus Krisztus napja*”. Akkor majd készen áll az a mű is, amely valamikor a filippibeliekben „*elkezdődött*”.

Megrendítő felfedezés az, amikor az ember tudatára ébred, hogy a lelke legmélyebb rejtekében sem ura a maga házának, - mert ott Isten végzi a maga munkáját!

3. nap.

1: 7. Aminthogy nem is volna helyes, hogy másképpen vélekedjem rólatok mindnyájatokról, hiszen sohasem felejtettem el, hogy - akár fogságomban, akár az Evangélium ügyének megvédésében és megszilárdításában - ti mindnyájan résztársai vagytok a nekem jutott kegyelemnek

Az apostol örvendező bizonyossága, amellyel a filippibeliek jövőjének elébe nézett, amint láttuk, azon a titokzatos tényen nyugodott, hogy bennük az Isten „munkája” van folyamatban. De ennek a ténynek volt a múltban is, a jelenben is sok olyan megtapasztalt megnyilvánulása is, ami még csak fokozhatta az apostol bizonyosságát. A filippibeliek nemcsak rejtve hordozták magukban a jövőjük zálogát, hanem meg is mutatták megbízhatóságuk jeleit - az apostollal való állandó szolidaritásukban. Az apostol jelenlegi helyzete meg éppen jó alkalom

volt erre. Ha valaha, akkor most éreztethették és éreztették is vele a filippibeliek, hogy mellette állnak harcaiban. És ő ezt hálásan érezte is. Amikor „fogságának” szenvedéseit viselte, vagy amikor munkássága ellen emelt vádakot kellett visszavernie, hogy „megvédje az Evangélium ügyét”, és ez által továbbra is „megszilárdítsa”, - mindig kimondhatatlan jótétemény volt számára az, hogy nem magára hagyott, árva harcosként kellett helytállnia, hanem a háta mögött tudhatta a vele együtt küzdő hűséges lelkek seregét. Voltak bizonyára olyan gyülekezetek is, amelyekről nem tudhatta bizonyosan, hogy gondolnak-e rá és együtt vannak-e vele lélekben? De a filippibeliek hűsége egészen nyilvánvaló volt. Mindig tudhatta, hogy a távolból osztoznak az ő küzdelmeiben. Amint mondja: „részestársai a neki jutott kegyelemnek”. Azt a szolgálatot és szerepet ugyanis, amely „az Evangélium ügyének” az élén „neki jutott” osztályrészül, ő hálás szívvel úgy tekinti, mint meg nem érdemelt ajándékot és kitüntetést, s azért úgy szokott róla beszélni, mint különleges „kegyelemről”, - még akkor is, ha nagy szenvedések járnak vele. Hogy ennek a küldetésnek a betöltésében mit köszönhet a filippibeliek együttérzésének, azt ő állandóan szem előtt tartja, - „soha el nem felejtheti” - és ezért méltánytalanságot követne el - „nem is volna helyes”, - ha „másképpen vélekedne” felőlük, mint a legteljesebb reménységgel.

Más szint ölt a szememben az egész világ, ha megtanulom még áldozatos, nehéz feladataimat is úgy tekinteni, mint kiváltságos ajándékokat.

4. nap.

1: 8. Mert az Isten a tanúm, hogy mennyire csüngök mindnyájatokon a Jézus Krisztus bensőséges szeretetével.

Azon kapjuk itt rajta az apostolt, hogy elérzékenyül. Meghatották azok az emlékek, amelyek az imént felrajzoltak a lelkében. Elgondolta, hogy hányszor megtörtént az vele szenvedéseinek és küzdelmeinek nehéz pillanataiban, hogy megvidult és megerősödött, mert a távolból látta maga felé fordulni azoknak a hű bajtársaknak a tekintetét, akiknek a képviselőjében vívta bajnoki harcát. Ezeknek az emlékeknek a hatása alatt most kibuggyan a lelkéből a meleg érzelmek árja. Mintha csak szerelmet vallana olvasóinak: megmondja, hogy milyen drágák neki, milyen „bensőséges szeretettel csüng rajtuk”, mint valami nagy kincsen. (Szó szerint „óhajtozza őket”.) Szemléletes példája ez annak, hogy a jellem erős, elszánt férfiasságával mennyire nem áll ellentétben a gyengéd érzelmek ápolása, sőt hogy egyenesen fokozza a hősies erőt a szív érzelmi gazdagsága. Az nyilvánvaló, hogy erős jellemnek nem a felszínén buzognak a meghatott érzelmek, hanem a mélységeiben elrejtve, és csak kivételes, ünnepélyes pillanatokban törnek elő áradozó szavakban. Ezért hivatkozik Pál apostol is a szív titkainak ismerőjére, mint bizonyoságra: „Isten a tanúm”. Hogy milyen „bensőséges szeretettel” volt ő eltelve olvasói iránt, azt igazában csak az tudhatta, aki előtt magányos imádságaiban fel szokta tárni a szíve rejtekeit. - Figyelemreméltó, hogy ezt az érzelmét az apostol közelebről „a Jézus Krisztus bensőséges szeretetének” nevezi. Mintha azt akarná hangsúlyozni, hogy nem mindenféle érzelmek egyenrangú, amely a „szeretet” néven szerepel; minden másnál tisztább, mélyebb és erősebb az, amely a Jézus Krisztusban élt; és ő is ezzel a legnemesebb fajta „szeretettel” van eltelve olvasói iránt. De ennél több is van szavaiban, - mert hiszen nem csak hozzá hasonlítja és méri a maga érzelmét a Jézus Krisztuséhoz, hanem azonosítja vele. Mintha Jézus Krisztus volna a forrás, amelyből ez a „bensőséges szeretet” elindult, és az ő szíve csak csatorna volna, amelyen át tovább árad a filippibeliek felé. Ha tehát ér valamit nekik ez a „szeretet”, akkor ne öneki köszönjék meg, mert ő is úgy kapta, és csak továbbadja.

Amikor emberekkel találkozom, mindig jó felvetnem a kérdést: mit érezne irántuk, vagy helyesebben: mit érez irántuk Jézus Krisztus? Ehhez igazíthatom azután a magam érzelmeit is.

5. nap.

1: 9. És azért imádkozom, hogy a szeretet gazdagodjék meg bennetek mind több és több megismeréssel és minden irányban való érzékenységgel, hogy meg tudjátok ítélni a különbségeket....

Miután elmondta az apostol, hogy miért szokott hálát adni Istennek, „valahányszor megemlékezik” olvasóiról az ő imádságaiban, most azt is megemlíti előttük, hogy mit szokott ilyenkor kérni Istentől. Mert akármilyen sok öröme tellett is bennük, azért nem vakult el azokkal a hiányokkal szemben sem, amelyek még megvoltak bennük. Nagyon kedvező fényt vet a filippibeliekre, hogy az az imádság, amelyre Pál apostol indítatva érzi magát értük, s amelybe most bepillantást enged, - egészen általános tartalmú. Nincsen szó benne semmilyen különleges fogatkozásról vagy hibáról, amelyben éppen a filippibeliek leledzenének, hanem csak olyan szükségletekről, amelyekről tudhatta Pál apostol, hogy bármely gyülekezetben fennforognak, még a legkedvezőbb viszonyok mellett is. - „*Szeretetben*” nem volt hiány a filippibelieknél. De az apostol tudja, hogy ez magában véve nem elég, - ha nem járul hozzá egy másik fontos kellék: az érett és biztos ítélőképesség. Ez kell, hogy megvilágítsa az utat a „*szeretet*” hajtóereje előtt. Az olyan „*szeretet*”, amely nem „*tudja megítélni a különbségeket*”, könnyen válhat eltékozolt kincssé. - A különbségtételnek ez a fontos képessége viszont két dologtól függ. Egyrészt „*megismerés*” kell hozzá, - ami alatt Pál apostol a hit dolgaiban és azok gyakorlati következményeiben való értelmi tisztánlátást érti. Vagyis nem szabad a „*szeretetet*” ötletek szerint gyakorolni, hanem csak bizonyos „*megismert*” nagy igazságok, elvek világánál. Másrészt azonban vannak helyzetek, amelyekben nem igazítja el az embert általános igazságokban való bármilyen jártassága sem, hanem csak bizonyos kifinomult lelki „*érzékenység*” ösztöne találja el a helyes irányt. - Mind a két lelki tulajdonban egyre „*gazdagodnia*” kell a „*szeretetnek*”, hogy mindig „*több és több*” legyen belőlük, mert sohasem lehet elég. - És mivel ezek a tulajdonok sem parancsszóra, sem erőfeszítéssel nem szerezhetők meg, hanem csak a lelki fejlődés során nyerhetők el ajándékkul: Pál apostol nem tehet jobbat, mint hogy „*imádkozva*” kéri őket Istentől az olvasói számára.

Elszomoríthat az, hogy kevés bennem a szeretet: keveseknek jut belőle, és azoknak sem elég. De még nagyobb baj az, hogy ezzel a kevéssel sem tudok mindig igazán javukra élni.

6. nap.

1: 10. ...s a Krisztus napjára ragyogó tiszták és feddhetetlenek lehettek, megrakodva az igaz életnek Jézus Krisztusban termett gyümölcsével az Istennek dicsőségére és magasztalására.

Az apostol megállás nélküli előhaladást kívánt olvasóinak, - „többre és többre”, - de nem olyan úton, amely soha és sehol nem érkezne célhoz. A pálya végén ott látja a végső állomást, amely felé minden út tart: „*a Krisztus napját*”. Már ótestamentumi hitéből magával hozta azt a meggyőződést, hogy a Messiás megjelenésével felvirrad a világra „*az Isten napja*”. Azóta, hogy a damaszkuszi úton megismerte Jézusban a Messiást, ez a régi meggyőződése nem változott, csak új tartalmat nyert. Azelőtt éppen azért nem tudta Jézust elfogadni Messiásnak, mert alázatos, megvetett, keresztre feszített alakjában semmit nem látott abból a földöntúli dicsőségből, amely meggyőződése szerint megilletné a Messiást. De most már tudja, hogy

Jézus dicsőséges mennyei Úr, - csak el van rejtve a dicsősége közönséges szemek elől. Még ezután jön el az a nagy „nap”, amelyen mindenki előtt nyilvánvaló lesz fensége és hatalma. Minden, ami addig történik, csak előkészület, csak vándorlás, csak részlegesség; az a megérkezés és beteljesedés „napja” lesz. Isten most „elkezdte a jó munkát” az emberekben, és folytatja is szünet nélkül, - de „a Jézus Krisztus napjára véghezviszi.” - Ezért most a legjobbakban is sok még a hiba és fogyatkozás, most még csak úton vannak, akkor ellenben „ragyogó tisztán és feddhetetlenül” állnak meg a célnál. És nem is csak ez a negatív tökéletesség lebeg az apostol szeme előtt végső eszmény és reménység gyanánt, - hanem ennél sokkal gazdagabb tartalmú valami. A célhoz érkezettek fő ékessége az lesz, hogy nem éltek hiába, hanem ami „igaz élet” volt bennük, azt eredményekben gyümölcsöztették. Ez a „Jézus Krisztusban termett gyümölcs”, közönséges mértékkel mérve jelentéktelen dolognak látszhat. De azon a „napon” csak ez fog számítani, - semmi más, mert Isten maga ezért a „gyümölcs-termésért” végzi az Ő „jó munkáját”. Ezért mennél dúsabb az eredmény, mennél jobban „gyümölccsel megrakodva” (szó szerint: „teljesen”) állnak meg Ő előtte a célhoz érkezettek, annál inkább szolgál ez „az Ő dicsőségére és magasztalására”.

Aki nem lát maga előtt a pálya végén ilyen dicsőséges célt, - vajon mivel pótolhatja, vagy hogyan viselheti el ezt a hiányt?

HETI JEGYZETEK.

I.

Pál apostolnak sokféle áldozatába került az a hivatás, amelyet be kellett töltenie. De talán egy sem volt olyan súlyos köztük, mint az, hogy vállalnia kellett a magányos élet fájdalmas kockázatát.

Le kellett mondania például arról, hogy családot alapítson. Elgondolhatatlan, hogy hogyan járhatott volna egyik országról a másikra, hol itt, hol amott telepedve meg hosszabb-rövidebb időre, amint azt munkásságának érdekei megkívánták, és közben hogy viselhetette volna el azt a sok viszontagságot és veszedelmet, ami az akkori viszonyok között együtt járt a sok utazással, meg azt a sok üldöztetést, amit munkásságával magára vont, - ha ugyanakkor oda lett volna kötözve az élete az állandó otthon tűzhelyéhez annak a felelősségnek a kötelékeivel, amelyet háza népéért a családfő visel! Neki otthontalan, független emberként kellett jönnie-mennie a nagyvilágban. Maga tehát soha nem ízlelhetette meg, csak mások életében láthatta, hogy mit jelent a hitvestárral való boldog összeforrottság, meg a szülőnek, gyermekeihez való viszonyából fakadó, sok édes öröme.

Ifjúkorában bizonyára megvoltak a szép álmai arról is, hogy milyen megbecsült hely vár rá népe körében. Képességei és hajlamai szerint arra lett volna rendeltetve, hogy vezető szerepre emelkedjék a zsinagógai szervezetben élő zsidóságban. Erre ő hosszú évek tanulmányai közben készült is, sőt már rá is lépett a felfelé vivő lépcső első fokaira. A Krisztus hívei elleni harcban megkezdte közszereplését, és úgy kitűnt vele, hogy külön megbízatással is felruházták ennek a harcnak a továbbvitelére. De éppen akkor, amikor ennek a megbízatásnak az útját járta Damaszkusz felé, megtalálta a maga igazi rendeltetését az üldözött Krisztus szolgálatában, és ezzel egyszerre összeomlott minden régi álma. Akiknek a megbecsülése és tisztelete övezte volna reménységei szerint, azok most megvetéssel és gyűlölettel fordultak el tőle. Elvesztette tehát azt a tágabb családi otthont is, amelyet népének közösségében talál az ember. Kitaszított, hontalan emberré vált, s amerre csak járt a világban, mindenüvé elkísérte vér

szerinti testvéreinek a gyűlölsége. Annak köszönheti most is, hogy a császári törvényszék láncra vert foglya.

Ha a magányosságnak a terhe mégsem nehezedett rá annyira az apostol lelkére, hogy emiatt valaha is panaszszót ejtene, akkor ennek csakis abban rejlik a magyarázata, hogy veszteségért bőséges kárpótlásban volt része. Ő vállalta ugyan a magányosság kockázatát, - de nyert rajta. Még sokkal szélesebb körű, gazdagabb és mélyebb kapcsolatok birtokába jutott, mint amilyeneket akár családja, akár népe nyújthatott volna. Igazában sohasem került sor arra, hogy rokontalan árvaságban kelljen élnie világát. Minden gyülekezet, amely munkásságából életre sarjadt, egy-egy nagy család volt, amelynek tagjaihoz ezernyi gyengéd szál fűzte. És együttvéve ezek az akkori világban szerteágazó gyülekezetek olyan új lelki nemzetséget alkottak, amelynek élén vezérkedni felségesebb kiváltság volt, mint bármely vérség szerinti nemzetben előjárónak lenni. - Ezekbe a bensőséges társas kapcsolatokba talán Pál apostolnak egyetlen levele sem nyújt olyan mély betekintést, mint éppen a filippibeliekhez írott, és ez is mindjárt a legelső soraiban.

Személyes kapcsolatok nélkül nem gondolható el az emberi élet, legfeljebb elnyomorodott formában. És pedig olyan személyes kapcsolatokat kíván meg az életünk egészséges kifejlődése, amelyek többet jelentenek, mint az életnek azok az önként adódó kapcsolatai, amelyekből a családi kör és a nemzeti társadalom szövődik. Ezek magukban véve lehetnek még egészen felszínesek is, úgy hogy az ember lelke mélyén mégis gyötrelmes árvaságban sínylődik. Attól, hogy körülöttünk más emberek is vannak, akik ugyanabban a lakásban élnek, ugyanannál az asztalnál étkeznek, vagy ugyanazt a nyelvet beszélnek, nekünk eladnak és tőlünk vesznek, értünk dolgoznak és nekünk munkát adnak, - mindettől maradhat még az ember végzetesen magára hagyatott. Többre van szükségünk: valami olyan mély összetartozásnak az érzésére, amelyben közössé válnak a legbelső gondjaink és örömeink is. Nevezzük ezt az egymásbakapcsolódást egy szóval „testvériségnek”, - mert hiszen ez a legszorosabb vérségi kapcsolat közelíti meg legjobban a felállított követelményt.

Sokszor nem csak megközelíti, hanem egészen át is alakul a legmélyebb, legbensőbb kapcsolattá, mint ahogy bármely más önként adódó kapcsolat is elmélyülhet és átnemesedhet azzá. Ilyenkor nehéz megvonni a határt, hol végződik az az alsóbbrendű kapcsolat, amely meglehet ezer más embernél is anélkül, hogy az árvaságból kiemelne, - és hol kezdődik az a magasabbrendű, amely legbelső mivoltukban összeforrasztja az embereket. Pál apostol helyzetét az jellemzi, hogy nála élesen elválnak a dolgok. Ő nem természetadta kapcsolatokból növesztette ki, hanem azoknak feláldozása árán nyerte el lelki rokonságát. Ezért az ő esete iskolapéldájául szolgálhat annak, hogy milyenek is hát azok a személyes kapcsolatok, amelyek megérdemlik a „testvériség” nevét?

II.

A legelső szembeszökő vonás a Pál apostol és a filippibeliek bensőséges viszonyában annak tárgyias jellege. Vagyis az, hogy nem olyasvalamin alapult, ami akár az egyik, akár a másik fél személyében volna megtalálható; hanem mindkét félén túl egy harmadik tényezőnek volt köszönhető: annak a közös ügynek, amelyet egyenlő odaadással szolgáltak. Pál apostol egész valóját is az jellemezte, hogy minden gondolata és igyekezete önmagán túl irányult. Mindenestől abban az ügyben élt, amely foglyul ejtette. Ha ezt szem elől tévesztenénk, akkor érthetlenné válna minden, amit róla tudunk, mint ahogy érthetetlen az ember előtt az a szerszám, amiről nem tudja, hogy szerszám, és hogy mire használják. A filippibeliek is úgy ismerték meg őt és úgy zárták a szívükbe, mint „az Evangélium ügyének” bajnokát. És viszont ők is azért váltak Pál apostolnak drága kincsévé, mert rájuk is átragadt „az Evangélium ügyének” szenvedélye, és amennyire csak módjukban állt, „részt vettek” annak szolgálatában

hűségesen. Bármilyen öröm vagy baj érte is Pál apostolt az ügy szolgálata közben, mindig tudhatta, hogy nem áll egyedül: a filippibeliek is „résztársai” minden előhaladásnak és minden megpróbáltatásnak, mert az ügy nekik is ügyük.

Minden igazán testvéries viszonynak általános törvénye nyilatkozik itt meg. Bensőséges kapcsolat mindig úgy születhet csak meg, és úgy maradhat csak meg emberek között, ha önmagukból kilépve valami közös tárgyra függesztik az érdeklődésüket és odaadásukat. Azok, akik csak egymásért keresik egymást, sohasem találhatják meg egymást a szó legmélyebb értelmében. Valami önmagukon túleső dolgot kell együttesen keresniük, - akkor válhatnak csak egymással is egyekké. Azok, akik egymás tekintetébe merülnek el, bármilyen mély rokonszenv és vonzalom sugárzik is abból kölcsönösen, hamarosan hátat fognak egymásnak fordítani. De ha ugyanaz a két ember valamely feléje integető cél felé fordítja az arcát, akkor kezét kézbe téve, hű útitársakként fognak afelé tovahaladni. Ősi perpatvarok válaszfalai is ledőlnek, ha a peres feleket egyszer csak hatalmába keríti valamilyen közös nagy feladat. Csak szólítsa őket a gátra valamilyen fenyegető veszedelem órája, vagy lelkesedjenek fel valamilyen kínálkozó rendkívüli lehetőség learatására, amely örökre odavész, ha sürgősen nem vágják bele a kaszát, - és olyan emberek is, akik különben egyetlen barátságos szóra sem közeledtek volna egymáshoz, vállat vállnak vetve fognak együtt dolgozni őszinte, szoros közösségben egymással.

Az az életcél, amely az embert önmagából való kilépésre hívja, és az odaadását igényli, természetesen hiszen a vérszerinti köteléket is az szokta meglazítani idővel, hogy a közös szülői hajlékból kit erre, kit arra szólít a maga külön hivatása, és mindegyik testvérnek más dolga van, ami betölti az életét. Hiába a múltnak sok közös emléke, hiába a jelennek is sok megmaradó közös vonása, ha nem közösek a jövő érdekei, amelyre a testvérek gondja és igyekezete irányul. Igazi, bensőséges rokonság még édestestvérek között is csak annyiban lehetséges, amennyiben az akaratuk megmarad valamilyen közös irányban. És általában csak az kapcsolhat egybe testvéri viszonyban embereket, ha közös törekvések vannak.

Amikor tehát felmerül az emberben az a nagy kérdés, hogy: „miért élek?”, - akkor nem csak éppen a saját életirányáról van szó, hanem egyúttal arról is, hogy bekapcsolódik-e a másokkal való lelki rokonságba, vagy kitagadja magát annak áldásaiból? Aki nem tudja magát oda-szentelni valamilyen ügynek, amely erre az odaadásra méltó, az egyben elzárta maga elől a testvéri kapcsolatok világát is. Az odaadás nélkül élő ember árván bolyong az emberek között, ha mégoly élénk társas érintkezést tart is fent mindenfelé. Önmagának az ember nem élhet, csak egymagában, nagy magára hagyatottságban.

Az az életcél, amely az embert önmagából való kilépésre hívja, és az odaadását igényli, természetesen nagyon sokféle lehet. És az is világos, hogy ennek megfelelően nagyon különböző lesz az a testvéri viszony is, amely belőle megszületik az érte élő emberek között. Eleve is biztosak lehetünk afelől, hogy minél lazább és felszínesebb a bajtársi kapcsolat valamely zászló körül, annál több kétség férhet annak a zászlónak az értékéhez; és viszont: minél mélyebben összeforrasztja valamely ügy az érte küzdőket, ez által is annál jobban igazolást nyer az illető ügynek a joga arra, hogy lefoglalja a maga számára harcosainak teljes odaadását.

Hogy mi volt az az ügy, amelyre Pál apostol és a filippibeliek felesküdtek, s amelyet „az Evangélium ügye” néven emlegetnek, azzal majd a továbbiak során lesz alkalmunk közelebbről foglalkozni. Most csak azt állapítsuk meg, hogy mindaz, amit a közöttük fennálló bensőséges testvéri viszonyban megfigyelhetünk, közvetve máris fényt vet vizsgálódásunknak erre a későbbi tárgyára. És pedig minél beljebb fogunk haladni testvéri viszonyuknak a megismerésében, annál világosabb lesz előttünk, hogy nincs a világon még egy olyan ügy, mint az, amelynek a szolgálata őket egybekapcsolta, - „az Evangélium ügye”.

III.

Sokatmondó próbaköve az igazi testvéri viszonynak már az is, hogy milyen különbségek ellenére tudja egymáshoz kapcsolni az embereket. A silányabb fajta egyesítő erők természetesen a „legkisebb ellenállás” irányában hatnak, vagyis olyan embereket fűznek csak egymáshoz, akiket nem nehéz egymáshoz fűzni, mert az életük felszínén sok kapcsolópont kínálkozik. Válogatóvá teszik az embert: vonzalmat keltenek benne olyanok iránt, akik a válaszfalakon innen vannak, de közömbössé teszik azok iránt, akik a válaszfal túlsó oldalán élnek. Sőt még jó, ha csak közömbössé teszik, mert sokszor egyenesen kínossá teszik számára azt a gondolatot, hogy közelebbi kapcsolatba léphetne a túlnan lévőkkel. - Azonban minden különbség ellenére is vannak mély emberi hasonlatosságok. És vannak személyes viszonylatok, amelyek lehatolnak a különbségek alá ebbe a mélyebb, közös rétegbe, mint ahogy a kutak ugyanazokból a vízerekből táplálkoznak, akármilyen magas kerítés, vagy mély árok válassza is el egymástól a szomszéd telkeket. Az ilyen mély közösségben sem szűnnek meg a különbségek, csak elvesztik a döntő fontosságukat. S amint mondtuk: éppen abban nyilvánul meg valamely testvéri kapcsolat ereje, hogy milyen nagy különbségek felett tud győzni.

Pál apostolnak és a filippibelieknek egymás közötti bensőséges viszonya jól megállja ezt a próbát. Mi minden nem választotta el őket egymástól - múltjuknál, neveltetésüknél és a származásukkal együttjáró egész szellemi örökségüknél fogva! Pál, a rabbik tudományán nevelkedett keleti zsidó, és a filippibeliek, a nyugatról áttelepített római katonák ivadékai között egy egész világ szakadéka tángott, amelynek partjairól kölcsönös idegenkedéssel, sőt megvetéssel szoktak egymásra áttekinteni az emberek. És ők mégis megtalálták egymásban a testvéri szívet, és mit sem törődve mások csodálkozásával vagy megütközésével, tartották egymással a bensőséges rokonságot.

De még ennél is fontosabb az a nagy különbség, amely szellemi méreteik tekintetében állt fent közöttük. Pál apostol, ha az ő kora nem látott is egyebet benne, mint szürke vándortanítót, egyet a sok száz közül, akiktől nyüzsgött az akkori világ, mégis - amint már tudjuk, - egyik legkimagaslóbb alakja volt az emberiség történelmének. A gondolatai világarányokban mozogtak, és a hatásaiból évezredek táplálkoztak azóta. Filippibeli hívei viszont egyszerű tucatemberek voltak, - egészen apró, eltűnő hullámok az évezredek nagy tengerén. És mégis bensőséges viszonyban álltak egymással, - ő, a rendkívüli, nagyszabású lélek, és ők, az ismeretlen kismembek „mindnyájan”, amint nem egyszer hangsúlyozza.

Az nem egyszer megtörténik, hogy ellentétes világokból kiemelkedő lángelmék mélységes megértéssel közelednek egymáshoz, mintegy a tömegek feje felett, - mert az ő számukra eltörpülnek azok az ellentétek, amelyek miatt az átlagemberek farkasszemet néznek egymással. Pusztaságok, őserdők, széles folyók fölött így tekintgetnek át egymásra a hegyóriások. Az is gyakran megtörténik, hogy ellenséges néptömegeknek az alsóbb rétegei mégis jól megértik egymást, mert hozzájuk nem hatolnak le azok az érdekek, amelyekből az ellenségeskedés táplálkozik. Így húzódnak meg békés közösségben alant a szelíd dombok, míg odafent azok a hegyormok, amelyeknek a töredékeiből felgyülemlettek, haragosan meresztik egymásnak komor homlokukat. De amikor két idegen hegyrendszer közül az egyiknek magas csúcsa tartja a rokonságot a másiknak szerény buckáival, vagyis ha két egészen elütő világhoz tartozó és ugyanakkor nagy és kis emberek közti távolságtól is elválasztott felek állnak egymással bensőséges kapcsolatban, - ez már valóban szokatlan jelenség, és szöveget üthet a fejünkbe.

Különösen feltűnő ez a jelenség akkor, ha a Pál apostol oldaláról nézzük. Mert az még könnyebben megérthető, hogy a filippibeliek, mint közkatonák, hűséges szeretettel csüngtek Pál apostolon, mint vezérükön. Hiszen a vezérben látják a közkatonák megszemélyesítve az ügyet, amelyért harcolnak. De Pál apostol is viszonzta ezt a ragaszkodást, sőt valójában az ő

részéről, tehát felülről lefelé, még melegebb volt a viszony, mint alulról fölfelé, a filippibeliek részéről. Hiszen az ő szeretetük csak viszonzása volt annak, amely előbb az apostol szívéből áradt rájuk.

Miért érdekelte Pál apostolt eleitől fogva ezeknek a névtelen embereknek a sorsa? És mi a magyarázata annak, hogy mindig olyan nagyra tartotta az ő „részvételüket” a maga munkájában, és olyan hálásan tartotta számon velük való bajtársi kapcsolatait? Erre csak az lehet a felelet, hogy olyan ügynek a szolgálatában találtak egymásra, amelyben mellékesekké váltak az elválasztó különbségek, és döntő jelentőséggel emelkedtek ki a minden embert közösen érdeklő legmélyebb érdekek. Ne vizsgáljuk most, hogy vajon „az Evangélium ügyének” egyedülálló sajátossága ez, vagy megtalálható-e rajta kívül más ügyekben is. Állapítsuk csak meg, hogy aki még nem tudott így összeforralni tőle nagyon különböző, talán sok tekintetben messze alatta is álló emberekkel, hanem mindig csak magához hasonló fajtájúakkal voltak bensőséges kapcsolatai, - az aligha tudja még, hogy mi az igazi testvéri viszony.

IV.

Egy további próba, amelynél eldől, hogy megérdemli-e a testvériség nevét valamely személyes kapcsolat, abban a kérdésben rejlik, hogy hogyan mernek az illetők szemébe nézni a jövőnek? Ezzel a kérdéssel nem igen szoktak foglalkozni az emberek, és éppen ezáltal állítanak ki szomorú szegénységi bizonyítványt azokról a személyes viszonylatokról, amelyekben egymással élnek. Nem merik bolygatni a jövő esélyeit. Nem tanácsos arra a sok viharra gondolni, amely megtépázhatja a személyes viszonylatok szálait, és nem ajánlatos eltűnődni azon, hogy viharállók-e a szálak? Az élet tele van széthullott kapcsolatok szomorú törmelkeivel: valamikor egymáshoz nagyon közelálló emberek ismét messze elidegenedtek egymástól; összeforrt lelkű jóbarátok el is szakadtak megint egymástól, sőt sokszor ellenségekké váltak. De az emberek inkább behunyják a szemüket ezek előtt a mindennapos tények előtt, s nem akarnak arra gondolni, hogy az ő személyes kapcsolataik is nem jutnak-e rövidesen ugyanilyen sorsra? Elvezik a jelent, amíg tart, és megkímélik magukat a holnap kétségeitől, - mert hiszen úgysem tudnák azokat megnyugtató felelettel megoldani.

Ebben az is kifejezésre jut, hogy az emberi lélek nem bírja ki azt a gondolatot, hogy személyes kapcsolatai csak ideiglenesek lennének. Azt a viszonyt, amely másokhoz fűzi, elveszít-hetetlen kincsének akarja érezni. Otthonos akar lenni mások szívében, nem pedig csak átutazóban levő vendég. Kínos volna arra gondolnia, hogy egyszer csak alkalmatlanná válhat a házigazdának. És ezért nem is tartja kéznél a poggyászát, hogy a kellő pillanatban felkerekedhessen, és odébb állhasson. Hanem minden gondját elvetve kényelembe helyezkedik, mint aki azért jött, hogy végképp ott is maradjon. Ezért olyan megrázó élmény a hozzánk közelállókban való csalódás: készületlenül éri az embert a továbbköltözés kényszere, s izgatott sietésben kell összeszedelőzködni, hogy másutt keressen hajlékot, mert ahol olyan jól érezte magát, ott már nem látják szívesen.

Jórészen ez adja meg a magyarázatát annak is, hogy az emberek között olyan kevés a bensőséges kapcsolat. Titkon mégis érzik a jövőnek kockázatos voltát, és ezért ösztönszerűen óvatosak. Takarékoskodnak a bizalmukkal. Ritkán lépnek őszinte, szorosabb viszonyba másokkal. Inkább védekező állásba zárkoznak el, - mert ki tudja: nem rejtőzik-e a barátságosan közeledőnek arca mögött holnapi ellenség, vagy - még a jobbik esetben is, - nem válik-e hamarosan unott teherré annak a barátsága, akivel ma még kívánatosnak látszik közelebbi kapcsolatba lépni?

Ezzel a sok bizonytalansággal és gyanakvással szemben, milyen megkönnyebbüléssel nyugtathatjuk meg a tekintetünket azon a testvéri kapcsolaton, amely Pál apostol és a filippibeliek

között állt fent! Itt másképpen állnak a dolgok. Bensőséges viszonyuknak a jelenbeli örömei nem foglalhatják le a Pál apostol lelkét annyira, hogy eszébe ne jutna a komoly kérdés: mi lesz még ezután? Éspedig azért állíthatja oda ezt a kérdést az öntudatosság teljes világosságába, mert feltétlen határozottsággal meg is tud felelni rá: soha ezt a testvéri viszonyt nem érheti komoly veszedelem. Úgy érzi, hogy valósággal restelkednie kellene, „ha másképpen vélekedne”, - vagyis ha akár kétségeket táplálna magában afelől, hogy a jövő méltó folytatása lesz a múltnak, akár pedig úgy fojtaná el magában ezeket a kétségeket, hogy nem is akar a jövőre gondolni.

Miben bírja ennek a bizonyosságának a támasztékát? Sem a filippibelieknek nem hízeleg azzal a feltevessel, mintha ők nyújtanák neki a feltétlen megnyugtatót; sem önmagát nem áltatja azzal az önhittséggel, mintha a saját ereje miatt lehetne biztos a dolgában. Mindkét részen ingatag és változékony emberek szerepelnek. De van még egy harmadik tényező: maga az ügy, amelyet közösen szolgálnak. Ez rejti magában a jövőnek biztosítékát. Mert bár emberek fáradnak és küzdenek érte, ez az ügy mégsem emberek dolga, akik holnap más arcot ölthetnek, mint amilyet ma viselnek, - hanem az Isten ügye, akinek a szándékai nem hajlandoznak az idő szelében, s akinek az ereje sincs alávetve semmilyen bizonytalanságnak. Pál apostol és a filippibeliek mélységes kapcsolata nem azon a nagy hatáson alapszik, amelyet ő gyakorolt rájuk, sem azon a lelkes fogékonyságon, amellyel ők ezt a hatást elfogadták. Mindezt elmoshatná az évek múlása. De volt ezeknél mélyebben fekvő, lényegesebb alap is: az, hogy emberek hangján és visszhangján át maga Isten „kezdte meg” és folytatta is a maga „jó munkáját”. Ami Istennek elvégzett akaratából ered, s amit az Ő keze sző bele az emberi történések szövédékebe, - az ideig-óráig talán eltűnhet ismét a szálak kusza tömegében, de soha el nem szakadhat a folytonossága. A jövődjé is Isten biztos kezében van.

Ezen az alapon csakugyan szilárdan épülhet fel a testvéri viszony. Olyan emberek, akik alapjában véve nem egymásban bíznak, hanem a bennük munkálkodó Istenben, nem kell, hogy kiábrándulásoktól tartsanak. Láthatják egymás homlokán a végső győzelemre való eljegyzettség pecsétjét, s ezért tudhatják, hogy felbonthatatlan rokonságban állnak egymással. Valóban: örök útitársai egymásnak.

V.

Ebben egyúttal adva van az igazi testvéri viszonynak egy további ismertető jele is. Az t.i., hogy a benne részesedő számára a szüntelen fejlődés iskolája. Sok személyes kapcsolatot az tesz tönkre, hogy előre nem látott válságok, csalódások, meghasonlások úszó aknáiba ütközik bele, s azoktól hirtelenül felrobban. De még sokkal többnek az okozza a vesztét, hogy lassanként sekélyessé apadt alatta a víz, és végül zátonyon feneklik meg. Az az érték, amely fenntartotta, kimerült, és - nincs tovább. Mindent megadott már, amit adhatott, és ezentúl nincs miért tovább ápolni.

A személyes kapcsolatok ugyanis azért létezésük az embernek, mert általuk is nőni akar. Azért vonzódik az egyik ember a másiknak a társaságába, mert a másikkal együtt többnek érezheti magát, attól állandó ösztönzést nyerhet a továbbfejlődésre; benne lépcsőfokot talál, amely által feljebb juthat. Ezért sérthetetlen törvénye a személyes kapcsolatoknak, hogy annál értékesebbek, mennél nagyobb igényeket támasztanak, és mennél komolyabban sarkallják az embert azoknak kielégítésére. Felületes szemmel nézve hajlandók volnánk éppen az ellenkezőjét feltételezni, vagyis azt gondolni, hogy annál vonzóbb valamely személyes viszony, mennél kényelmesebben elpihenhet benne az ember. Valójában azonban úgy áll a dolog, hogy azoknak a társaságára, akik állandóan csak a magunkkal való megelégedettség langyos vizeiben fürdetnek, csakhamar ráununk. Hiú embernek nagy élvezet lehet mások szájából mindig hízelgő véleményt hallani, és mások szeméből mindig az önteltségét cirógató

csodálatot kiolvasni. De más kérdés az, hogy nagyrabecsülheti-e azokat, és bensőséges viszonyban állhat-e azokkal, akiknek trópusi igyekezete alatt elsatnyul minden többre igyekezése? Azoknak, akiktől kedveskedő dicséretnél egyebet nem kaphatunk, sohasem adjuk oda cserébe a szívünket. Csak keményebb éghajlat alatt izmosodnak meg a személyes kapcsolatok igazi testvériséggé, - ott, ahol a bíráló éles szelei is járnak, s ahol állandó mozgásra és erőfeszítésre kényszeríti az embert a feje felett függő veszedelem: a másik félnek netalán felébredő elégedetlensége. Jó barátom, igaz testvérem nem lehet más, csak az, akinek egész lényé állandó tiltakozás minden silányság ellen, ami bennem felüthetné a fejét, és el nem fáradó unszolás, biztatás és elkötelezés, hogy üssem meg a legmagasabb mértéket.

Ez tűnik ki a Pál apostol és a filippibeliek közötti viszonyból is. Az Istennek azzal a „jó munkájával”, amelyen ez a viszony alapult, együtt járt a szüntelen növekedés és nevelődés feladata is. A jövő biztosítva volt - el egészen „a Jézus Krisztus napjáig”, - de ebből nagy parancs és elkötelezettség is folyt. A végső cél az, hogy arra a „napra” „ragyogó tisztaságban és feddhetetlenségben”, és „az igaz élet gyümölcseivel megrakodva” érkezzenek el. Addig is tehát, amíg még a távolból int feléjük a cél, meg kell látsania rajtuk, hogy e felé a cél felé tartanak.

A sorok közül világosan kitűnik, hogy Pál apostol is mennyit köszönhetett e tekintetben a filippibelieknek. Az a tudat, hogy legnehezebb óráiban is rajta nyugszik távoli híveinek a tekintete, akik „részt vesznek” harcaiban, sohasem engedte ellankadni, hanem arra sarkallta, hogy minden áron méltó maradjon a feléje sugárzó váradalmakhoz.

De még sokkal jobban kidomborodik a levélnek előttünk levő szakaszából a dolognak másik oldala, - az, hogy a filippibelieknek mit jelentett a Pál apostol barátsága. Nem adhattak neki annyi okot az öröme és hálaadásra, hogy még további, még magasabb követelményeket is ne támasztana. Elmondja nekik, hogy hogyan ad hálát értük az Istennek „minden imádságában”, de azt is elmondja, hogy milyen komoly „könyörgésben” viszi Isten elé fogyatkozásait, amelyekből még ki kell nőniük. Mert ha „szeretetlenben” bővölködnek is, ez még nem elegendő ahhoz, hogy egykor tökéletességben állhassanak meg „a Jézus Krisztus napján”; gyarapodniuk kell abban a „megismerésben” és abban a kellő tapintatban, „érzékenységben” is, amely megmutatja a helyes utat a szeretet gyakorlására. Sőt, még ha megvannak is bennük ezek a fontos tulajdonságok, akkor sem állhat meg a fejlődésük, mert ezekből a lelki ajándékokból mind „több és több” kívántatik a cél felé vezető úton. Hiszen nem arról van szó, hogy éppen csak kirívó, súlyos ballépések szennyfoltjaitól legyenek mentesek, hanem arról, hogy „ragyogó tiszták és feddhetetlenek” legyenek egykor. És nem érhetik be azzal, hogy az életük fáján néhány jó szolgálat és szép eredmény fakadt, hanem a lehető legdúsabb termést kell felmutatniuk, - telistele „megrakodva a Jézus Krisztus által termett gyümölcseivel”.

Ezek a magas igények annál megkapóbbak, mert ugyanazt, amiről beszél, egyúttal maga is gyakorolja az apostol. Ő is éppen azt a „szeretetlen” sugározta olvasói felé, amelynek nem csak melege, hanem fénye is van; amely „különbséget” tud tenni, mert nem mindegy neki minden. Nem csoda, ha megbecsülhetetlen kincsnek érezték a filippibeliek azt a személyes viszonyt, amely a „szeretetlen” ilyen komoly, megrestülést nem tűrő iskolájában tartotta őket! Nem is lehet a szó komoly értelmében „szeretetlen” olyan emberek között, akik ezzel a nevelő hatással adósai maradnak egymásnak!

VI.

Végül jellemző fény esik Pál apostol és a filippibeliek testvéri kapcsolatára abból a módszerből is, amellyel ezt a kapcsolatot ápolták. Közelebbről Pál apostolt figyelhetjük itt meg ebből a szempontból, de a levél sorai közül ugyanaz a kép tárul elénk a filippibelieket illetően is.

Az értékes személyes kapcsolatok ugyanis, mint minden, ami értékes az életben, megkívánják, hogy az ember gondot fordítson rájuk. Hűség és ápolás nélkül ez a nemes plánta is sorvadásnak indul és odavész. Ezért fontos Pál apostol ebből a szempontból is megfigyelni. Hiszen hiába olvasnánk ki az ő példájából akárhány nagy igazságot a bensőséges testvéri viszony titkait illetően, ha nem kapnánk egyúttal arra a gyakorlati kérdésre is feleletet, hogy „hogyan hát?”

A testvéri viszony ápolásának alaptörvénye az, hogy aki meg akarja kapni a másik ember szívét, annak adnia kell a magáét. Meg kell nyilatkoznia. Kifejezésre kell juttatnia azt, ami benne lakik. Az ilyen magunk kiárasztásának sok módja van. És nem várhatjuk el, hogy most Pál apostol példájában valamennyi megjelenjen a szemünk előtt. Egy azonban világosan élénk tárul, és habozás nélkül kimondhatjuk: éppen az, amelyik minden másnál fontosabb. A szemünk láttára leplezi ugyanis le Pál apostol azt a nagyjelentőségű tényét, hogy ő - imádkozni szokott a filippibeliekért, és pedig úgy, hogy ezt ők is tudták és viszonozták.

A személyes viszonylatok ápolására természetesen a közvetlen együttlét nyújtja a legegyszerűbb alkalmakat. Szóban és tettben ezerféle mód kínálkozik ilyenkor arra, hogy az egyik fél megmutassa a másiknak, hogy mit érez és gondol felőle. De éppen egyszerűsége és könnyűsége miatt nem ez a legfontosabb módja a testvéri megnyilatkozásnak. Sokkal komolyabb kérdés az, hogy hogyan ápolja az ember bensőséges kapcsolatait olyankor, amikor nincs mód a közvetlen együttlétben való találkozásra? Lehetséges-e ez egyáltalán? Vagy pedig bele kell abba törődni, hogy lassanként elmosódnak előttünk a sokáig nem látott arcok, és mi irántunk is elhidegülnek idővel azok, akiket olyan messze sodort tőlünk az élet, hogy sem szavunkkal, sem cselekedeteinkkel nem éreztethetjük velük a szívünk melegét? Ébren tartható-e a testvériség távolságok ellenére is?

A mi korunkat talán semmi sem különbözteti meg jobban a Pál apostol napjaitól, mint az az óriási előhaladás, amelyet a távolságok akadályának a legyőzésében tett meg az emberiség. Ezért sokatmondó, megszégyenítő példaadás rejlik már abban is, hogy Pál apostol levélíró ember volt, aminthogy a filippibeliek és egyébütt lakó hívei is levelezésben álltak vele. Tehát a mi viszonyainkhoz nem is hasonlítható kezdetleges közlekedési állapotok idején is ki tudták nyújtani egymás felé a kezüket testvéri szorításra országokon és tengereken keresztül. Milyen mentsége lehet tehát a mai postai rendszer és sajtóviszonyok birtokában lévő embernek, ha árva magányosságban sínylődik az élete csak azért, mert a maga közvetlen környezetében nincs kívül lelki rokonságot tartania?

Azonban világosan megfigyelhető, hogy Pál apostol és a filippibeliek között nem a levélváltás volt a legfontosabb mód, amelynek viszonyuk változatlan melegségét köszönhatték a nagy távolság ellenére is. A levélváltás csak alkalmi áthidalása volt a távolságnak. Volt ezenkívül állandó, mondhatni: mindennapos módjuk is arra, hogy a lelkük kiáradjon egymás felé, mit sem törődve a nagy messzeséggel: - az imádság. Pál apostol beavat bennünket a titkaiba: hogyan szokott „megemlékezni” olvasóiról. Minden örömét, amit miattuk érzett, és minden jókívánságát, amelyet felőlük táplált, beleöntötte „mindig, minden imádságába”. Hálaadása és könyörgése természetesen Isten felé fordult, - ez az imádság lényegéhez tartozik, - de ugyanakkor megvolt ennek a lelki megnyilatkozásnak a hívei felé néző testvéri arca is: róluk való „megemlékezés” volt.

Az imádság természetesen nem mindenkinek kenyere. Csak azoknak a szíve sugározhat általa egymás felé, akiknek testvéri viszonya egyébként is az Isten „jó munkájára” van fundálva, mint a Pál apostol és a filippibeliek közötti viszony, s akik „a Jézus Krisztus napja” felé való zárandoklásban lettek egymásnak útítársai, mint ahogy ezt önáluk láttuk. De még az is, aki kívül él „az Evangélium ügyének” ilyen imádságos légkörén, el kell, hogy ismerje, hogy az imádkozó ember kiváltságos előny birtokában van a testvéri kapcsolatok ápolása dolgában.

Aki csendes magábamélyedése perceiben fel tudja idézni a vele összeforrottak képét; aki ilyenkor hálás örömmel veszi számon mindazt a meggazdagodást, amit nekik köszönhet, és őszinte kívánczósággal gondol mindarra, ami önekik is meggazdagodásukra szolgálhatna; s aki összpontosított lelkének mindezt a megbecsülését és segíteni vágyását Isteneen keresztül rá tudja vetíteni a tőle térben talán nagyon messze, de a szívéhez mégis nagyon közel állókra; egyszóval: aki hálaadó és könyörgő imádságába tudja foglalni a vele kapcsolatban állókat: azt semmilyen körülmények között sem kell attól féltünk, hogy elsorvadnak benne a bensőséges testvéri közösség erői, és valaha is árva magányosságban kell nyomorultul tengetnie az életét.

HARMADIK HÉT.

Boldog odaadás

1: 12-18.

Szeretném, hogy tudjátok, testvéreim, hogy az én körülményeim még csak inkább előmenetelére szolgáltak az Evangélium ügyének, úgy, hogy az én fogságom a Krisztus által köztudomású lett az egész pretoriánus gárdában és mind a többiek előtt is, és a testvérek legnagyobb része megnyugodva az Úrban az én fogságom felől, annál nagyobb bátorsággal meri az Isten Igéjét szólni. Egyesek ugyan irigységből és féltékenységből is, de mások viszont jóakarattal is prédikálják a Krisztust. Ezek szeretetből, - mert tudják, hogy az Evangélium ügyének a megvédése van rám bízva, amazok ellenben versengésből, nem tiszta lélekkel hirdetik a Krisztust, abban a hiszemben, hogy így megkeseríthetik az én fogságomat. Mi egyéb történik hát, mint hogy akár hátsó gondolatokkal, akár őszintén, de mindenképpen csak terjed a Krisztus hirdetése? És én ennek örülök, és örülni is fogok!

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

1:12. Szeretném, hogy tudjátok, testvéreim, hogy az én körülményeim még csak inkább előmenetelére szolgáltak az Evangélium ügyének.

Az apostol először könnyített a maga lelkén: most, hogy megint alkalma van levél útján érintkezni a filippibeliekkel, kiöntötte elibük mindazt, amivel el volt telve irántuk, s amit máskor csak az imádságaiba önthetett bele. De azután siet kielégíteni az olvasóinak igényeit is. Tudja róluk, hogy kíváncsian és aggódva várják a híradást: hogy alakul az ő sorsa a távolban? Beszámol tehát nekik. Talán nem úgy, ahogy ők várták. Ők nagy részvétellel gondoltak a fogságban szenvedő apostolra, és talán szerettek volna részletesebb leírást kapni arról, hogy milyen nehézségek között él, hogy annál jobban maguk elé képzelhessék fájdalmait, és együtt érezhessenek vele bajaiban. Az apostol beszámolója azonban az ilyen várakozásokat nem elégíti ki. Helyzetének csakugyan vannak fájdalmas vonásai. A „fogság”, amelyben él, ránehezedik a lelkére. És a jövőnek látóhatárán, amelynek elébe néz, felvonulnak a legsötétebb árnyak is, amint meg fogjuk látni, és rávetik borulatuk árnyát az apostol gondolataira. Azonban annak a helyzetrajznak, amelyet itt közöl, az alaphangja minden inkább, csak nem panaszos. Örömhíreket tudat olvasóival. Ami fájdalmas mozzanat van a helyzetében, azt ők úgyis tudják. Elég rá utalni: „*az én körülményeim*”. Minek időzne el az apostol ennek a részletezésénél, amikor van valami, ami sokkal jobban érdekli őt, és sokkal jobban kell, hogy érdekelje az olvasóit is, mint az ő személyes fájdalmai, - éspedig az ügynek sorsa, amelynek mindnyájan szolgálnak. Hiszen, ha lenne ok búslakodásra, akkor is nem abban rejlene az, hogy mennyit kell öneki szenvednie, hanem abban, hogy a rá következők mostoha „*körülmények*” miatt milyen hátráltatás éri „*az Evangélium ügyét*”. Ezért olyan nagy öröm, hogy megállapíthatja: nem ez következett be, hanem éppen ellenkezőleg: az ügy csak újabb „*előmenetelt*” nyert az „*ő körülményei*” folytán. Hogy is juthatna akkor eszébe panaszkodni? Nemhogy ő szorulna rá a filippibeliek vigasztaló részvételére, inkább neki áll módjában híreivel őket felvidítani. Súlyt helyez arra, hogy osztozzanak az ő örömeiben: „*tudják*” meg ők is, hogy sokkal nagyobb a nyereség, mint az ára, amelyet neki el kell viselnie.

Könnyűvé válik akármilyen szenvedés terhe is, ha arra gondolok, hogy érdemes alatta roskadozni, mert olyan áldások fakadhatnak belőle, amelyek különben elmaradnának.

2. nap.

1: 13. ...úgy, hogy az én fogságom a Krisztus által köztudomású lett az egész pretoriánus gárdában, és mind a többiek előtt is.

Az apostolnak az a közlése, hogy az ő sajnálatos „körülményei” csak javára váltak „az Evangélium ügyének”, sokkal meglepőbb volt, semhogy közelebbi indoklás nélkül maradhatott volna. Hozzáfog tehát helyzetének részletesebb ismertetéséhez, hogy kitűnjék: milyen nem is remélt előnyök származtak az ügy „előmenetelére” abból, hogy ő most szabad mozgásában korlátozott fogoly. Először is megtudjuk, hogy éppen „fogsága” révén rések és utak nyíltak befolyása számára olyan körökbe is, amelyek különben talán örökre hozzáférhetetlenek maradtak volna. Felé fordult az egész „pretoriánus gárdának”, vagyis a római katonaság legelőkelőbb alakulatának, a császári testőrségnek a közfigyelme, amelynek vitézeire a császári főtörvényszék elé került vádlottak őrizete is tartozott. Azok a fegyveresek, akik ki voltak rendelve Pál apostol mellé, hogy vele összeláncolva mindenhova elkísérjék és őrizet alatt tartsák, már sok foglyot láttak életükben, de ilyet még aligha. Érthető tehát, ha közbeszéd tárgyát képezte köztük, és az ő „fogsága köztudomásúvá lett” soraikban. Még pedig „a Krisztus által”, vagyis úgy, hogy nem pusztán a fogoly személye került az élénk érdeklődés középpontjába, hanem az az ügy is, amelyért fogságra jutott, az a Krisztus is, akinek szolgálataért felelnie kell az ítélőszék előtt. - Az előzmények könnyen elgondolhatók. Fegyveres őrei előtt Pál apostol épp úgy képviselte „az Evangélium ügyét”, mint boldogabb napokban, szabadon járva-kelve, mások előtt. Megbecsülte ezt az egy személyből álló, kényszerből adott hallgatóságot is. És hogy milyen fogékony lélek rejtőzött annak marcona arca mögött is, azt világosan mutatják a következmények: egyikükről másukra terjedt tovább az érdeklődés az apostol ügye iránt úgy, hogy rajtuk kívül álló széles körökre is tovább gyűrűzött a hullám. „Mind a többiek előtt is”, ahogy az apostol mondja, szinte az egész város társadalmában, napirenden volt az ő „fogsága”. Szó szerint ez persze nem vehető. Csak azt akarja vele mondani az apostol a legnagyobb nyomatékkal, hogy olyan széles mezőn van alkalma a magot vetni, hogy eszébe sem juthat a kezén levő bilincsek miatt panaszkodni.

Nem húzódhat meg észrevétlenül az, akinek csordultig tele van a szíve. Csak arra nem figyel senki sem, akinek nincs mondanivalója, mert üres a lelke.

3. nap.

1: 14. ...és a testvérek legnagyobb része megnyugodva az Úrban az én fogságom felől, annál nagyobb bátorsággal meri az Isten Igéjét szólni.

Az apostol „fogsága” nemcsak az által vált előnyére „az Evangélium ügyének”, hogy ő maga új és szokatlan irányba terjeszthette hatását, - hanem közvetve is: megélenkült általa az egész római gyülekezetnek a munkája. Az apostol szavaiból kiolvasható, hogy először nem ezt az örvendetes irányt vette a dolgok fejlődése, hanem éppen ennek az ellentéte következett be. Amikor ügyüknek egy olyan vezér-munkása, mint Pál apostol, fogolyként került városukba, a római gyülekezet tagjai érthető módon meghökkentek. Nem tudhatták, mi lesz a császári törvényszék döntése: megengedhetőnek ítéli-e azt a mozgalmat, amelynek egyik legjelentősebb képviselője eléje került, és szabadon bocsátja-e a fogoly apostolt, vagy pedig elítéli, talán a legsúlyosabb ítélettel, s ezzel az egész ügyet erőszakkal is elfojtandónak és veszedelmesnek

bélyegzi? Ezek a kérdések nemcsak Pál apostolra, hanem órájuk mindnyájukra nézve is következményekkel terhesek voltak. Nem csoda hát, ha elfogta őket a félelem, és óvatosabbakká, visszahúzódókká lettek. - De azután nemsokára beállt a fordulat. Maradtak ugyan bátor-talan, aggodalmaskodó lelkek, de „*a testvérek legnagyobb része*” mégis lerázta magáról zsibbadtságát. „*Megnyugodtak*” az apostol „*fogsága felől*”. Visszatért a bizakodásuk. Nem volt ugyan semmilyen emberi biztosítékuk arra nézve, hogy jó vége lesz az apostol törvényszéki ügyének. De az ilyen helyzetekben emberi támaszték nélkül is felülkerekedhet a nyugodt bizalom. Pál apostol is arra a láthatatlan forrásra vezeti vissza ezt az örvendetes jelenséget, amelyből „*az Evangélium ügye*” minden indíttatást és erőt merített: „*az Úrban*” történt a kedvező fordulat. Az egy ideig lefojtott erők ettől kezdve annál lendületesebben törtek előre. Nem gondolva semmilyen kockázattal, „*annál nagyobb bátorsággal fogtak munkához.*” Azt folytatták most is, csak fokozott elevevéssel, amiben azelőtt is fáradoztak: „*az Isten Igéjét szólták*”, - nem abban a szónoki formában, ami csak keveseknek a szerepe lehet, de nem „*a legnagyobb része*”, hanem amint az élet arra éppen alkalmakat nyújtott; de mindig abban a bizonyosságban, hogy amit „*szólnak*”, az nem emberi beszéd csupán, hanem „*Isten Igéje.*”

Hogy csakugyan van-e Istennek üzenete az emberekhez, annak abból is ki kell tűnnie, hogy milyen bátran mernek szót emelni érte azok, akik hiszik és vallják. Isten szava nem szólalhat meg bátortalanul.

4. nap.

1: 15. Egyesek ugyan irigységből és féltékenységből is, de mások viszont jó akaratból is prédikálják a Krisztust. Ezek szeretetből, mert tudják, hogy az Evangélium ügyének megvédése van rá bízva.

Az apostol tovább részletezi örvendetes helyzetrajzát, amelynek egyik fontos vonásaként kiemelte a római gyülekezetnek az ő „*fogsága*” révén bekövetkezett megélnkülését. De ennek a részletezésnek a során mindjárt kitűnik, hogy voltak a helyzetnek éppen nem örvendetes vonásai is. Ezekről is beszámol az apostol szépítgetés nélkül. Az az örvendezés tehát, amely egész beszámolóját áthatja, nem valami fellengzős álmodozásból fakad, amely nem képes és nem is akar meglátni semmit, ami elkedvetleníthetné. Az apostol kíméletlen józansággal számot ad saját magának és olvasóinak is az elszomorító jelenségekről is, amelyek talán a színpalak mögött rejtőznek, de azért nem maradhatnak észrevétlenül. Mennyiségben tiszta nyereségnek örvendhet „*az Evangélium ügye*” az ő *fogsága* révén: szélesebb körben, több munka folyik, mint amennyi különben folyta. Minőség tekintetében azonban legalábbis nagyon vegyes színezete van a helyzetnek. A szépen megpezdült tevékenység külszíne mögé nézve egészen ellentétes rugókat lehet felfedezni: szépeket csakúgy, mint rútaikat. Az utóbbiakkal, - az „*irigységgel és féltékenységgel*” - majd a továbbiak során foglalkozunk. Egyelőre maradjunk meg a helyzet örvendetes vonásainál. Általában, - mind a két-fajta mozgó rugóra vonatkozólag - csak annyit állapítsunk meg, hogy Pál apostol személye volt az ütközőpont, amely az ellentéteket magára vonta. Tehát olyan jelenségekről van szó, amelyeket az ő Rómába kerülése váltott ki. - Voltak sokan, akiket éppen az ő fogolyként való ott-tartózkodása hevített még nagyobb tiszta buzgalomra. Mindahhoz az indíttatáshoz, amelytől vezetettve azelőtt is „*prédikálták a Krisztust*”, most az „*is*” hozzájárult, hogy az apostol iránti „*jóakarát*” és „*szeretet*” fokozta a buzgalmukat. Az a tudat, hogy ő éppen „*az Evangélium ügyéért*” szenved, mint annak „*megvédésére*” rendeltetett bajnok, kötelességüké tette, hogy ők, akiket nem korlátoz a „*fogság*”, annál nagyobb erőt fejtsenek ki - szomorú helyzetében vigasztalására és örömére. S ezt az apostol megérezte, és hálás volt érte.

Emberek kedvét keresni nagyon silány életcél. De ha ennél sokkal magasabb célra törve egyúttal embereknek is örömet szerezhetek, az nagy könnyebbség és eggyel több áldott ösztönzés.

5. nap.

1:17. ...amazok ellenben versengésből, nem tiszta lélekkel hirdetik a Krisztust, abban a hiszemben, hogy így megkeseríthetik az én fogságomat.

Azok közül az ellentétes mozgató erők közül, amelyeket a római gyülekezet megélt munkásságában az ő személye váltott ki, az egyiket: az iránta megnyilatkozó „jóakaratot” már megvilágította az apostol. Most néhány szóban még visszatér a másokra is: az ellene felébredt „irigységre és féltékenységre”. - Voltak tehát egyesek, akiket „a Krisztus hirdetésében” való fokozott buzgólkodásra ilyen méltatlan érzések is sarkalltak. Az apostolnak lehetetlen megrovás nélkül elsiklani felettük. Nem azért, mert „irigységük” és „féltékenységük” ő ellene irányult, hanem azért, mert az illetők egyáltalán megtűrték magukban az ilyen érzéseket, s így „nem tiszta lélekkel” szolgálták a szent ügyet. Hogy mivel vonhatta magára az apostol ezt a személyes ellentétet az ő részükről, azt nem nehéz elképzelni. Rómában már jóval az ő odaérkezése előtt is élt és gyarapodott „az Evangélium ügye”. Voltak tehát olyanok is, akik hosszabb, eredményes munkásságra tekinthettek már vissza, s akik ennek megfelelő vezéri tekintélynek örvendtek a többiek élén. Amióta azonban Pál apostol is ott tartózkodott, és - már amennyire a fogsága által korlátozott szabad mozgása megengedte, - részt is vett a gyülekezet életében, ezeknek a régebbi vezérszereplőknek a fénye óhatatlanul elhalványult az ő tekintélye mellett. Emberileg jól megérthető, hogy egyesek ebbe az új helyzetbe nem tudtak „tiszta lélekkel” beleilleszkedni. Dolgoztak ugyan tovább, az első sorból hátrább szorulva is, sőt még csak annál nagyobb lendülettel, - de „versengésből”, vagyis azért, hogy a maguk fontosságát bebizonyítva újra megnöveljék az alábbszállt tekintélyüket. - Közben pedig - és ez a legszomorúbb - a maguk hasonlatosságára képzelve el a Pál apostol lelki világát, és feltételezve róla, hogy ő is „irigységgel és féltékenységgel” nézheti csak az ő sikeres munkásságukat és érvényesülésüket, titkos elégtételt éreztek amiatt, hogy visszafizethették neki a kölcsönt, - „abban a hiszemben, hogy megkeseríthetik az ő fogságát”. - Elképzелhetetlen, hogy mindez nyíltan bevallott rugója lett volna munkásságuknak. Sőt, bizonyára még önmaguk előtt is szépítették és titkolták a valóságot. De Pál apostol világosan kiolvasta azt egész magaviseletükből.

Nemes ügyek érdemes szolgálata közben elkövetett apró túszúrások és kicsinyes áskálódások még lehangolóbb bizonyosságai az emberi szív romlottságának, mint a gonosztevők rémtettei.

6. nap.

1:18. Mi egyéb történik hát, mint hogy akár hátsó gondolatokkal, akár őszintén, de mindenképpen csak terjed a Krisztus hirdetése? És én ennek örülök, és örülni is fogok.

Láttuk, hogy az apostol nem siklott át észrevétlenül azok felett a tények felett, amelyek fájdalommas panaszra adhattak volna okot. Sőt, azt is megállapította, hogy egyes jelenségeknek egyenesen az volt a rejtett célzata, hogy fájdalmat szerezzenek neki. Azonban most, amikor befejezi helyzetrajzát és összefoglalja az egésznek lényegét, kitűnik, hogy miért mondhatta a helyzetet, mégis várakozáson felül örvendetesnek. Még az is, ami az egyes részletekben fájdalmas volt, ártalmatlanul pattant le az apostol lelkéről, és az egész helyzetnek összefüggésébe beállítva csak fokozta annak örvendetes összképét. - Erre a zavartalanul derűs szem-

léletre ugyanaz a lelkiület képesíti az apostolt, amely már beszámolójának az elején is megfigyelhető volt: őt elsősorban „az Evangélium ügyének az előmenetele” érdekli, és ehhez képest egészen alárendelt kérdéssé válik számára az, hogy személy szerint mi esik jól neki, és mi okozhatna fájdalmat? Ezt hagyták ki a számításból azok, akik „meg akarták keseríteni az ő fogságát”. Találhatott volna okot a panaszkodásra is az ő magaviseletükben. És fájt is látnia, hogy milyen sajnálatos „hátsó gondolatokkal” buzgólkodnak „a Krisztus hirdetésében”. De ennél fontosabb volt előtte az, hogy mégis csak „a Krisztus hirdetésében” buzgólkodnak, s ennek eredményeképpen mégiscsak „terjed” a Krisztusról szóló Örömhír. Jobban örült volna, ha mindenki „őszintén” szolgálja az ügyet. De elég ok volt az öröme már az is, hogy „mindenképpen” gyarapszik az ügy. Természetesen nem arról volt szó, hogy az illetők világszaló képmutatással „hirdették a Krisztust”. Ha ez lett volna a helyzet, akkor más lett volna az apostol állásfoglalása is vele szemben. Csak az történt meg, hogy egyébként lelkes, jóhiszemű emberek nem tudtak uraivá lenni a maguk önző, kicsinyes érzéseinek, és így ezek is belekeveredtek buzgóságuk indítékaiba. Igaz ugyan, hogy sokszor éppen az ilyen szépséghibákon legnehezebb túltennie magát annak, aki ellen a „hátsó gondolatok” irányulnak. De Pál apostolnak sikerült. Csak a lényegre nézett: az ügy „előmenetelére”, - és „ennek örült”, olyan bőséges örömmel, hogy azt a filippibeliekkel is meg kellett osztania.

Az igazi öröm olyan csodáival, amelybe hiába csepegtetik bele a keserűség mérges cseppjeit, - nyomtalanul feloldódnak és eltűnnek benne.

HETI JEGYZETEK.

I.

Már akkor, mikor Pál apostol és a filippibeliek bensőséges testvéri viszonyával foglalkoztunk, megállapítottuk, hogy ennek titka az ő közös ügyük iránti odaadásban rejlett. Csak odaadott életű emberek forrhatnak úgy össze egymással, mint ők. Ebbe az odaadásba nyerhetünk nagyon mély betekintést a most előttünk levő szakasz révén. S az a kép, amelyet róla nyerünk, annál hitelesebb, mert önkéntelenül tárul fel előttünk. Pál apostolnak ugyanis egyáltalán nem az a szándéka itt, hogy vallomást tegyen az életét hajtó lelki rugókról. Egyszerűen csak hírt akar adni a filippibelieknek a maga helyzetéről, „körülményeinek” alakulásáról, hogy kielégítse azt a kíváncsi és aggódó érdeklődést, amellyel a távolból is kísérték sorsát. De az a mód, ahogy ezt megteszi, akaratlanul is többet árul el az apostol legmélyebb titkaiból, mint akármilyen szándékos önfeltárás.

Azt vesszük ugyanis észre, hogy amint hozzá akar fogni a maga „körülményeiről” szóló tájékoztatáshoz, a gondolatai azonnal átsiklanak „az Evangélium ügyére”. A saját sorsa csak abból a szempontból érdekli, hogy milyen kihatással van az ügy „előmenetelére”. S aztán az egész szakaszon át voltaképpen már nem is magáról beszél, hanem az ügy örvendetes haladásáról. Nyilvánvaló, hogy minden gondolata és érzése az ügyé. Egész lelkével benne él annak sorsában.

Mellesleg megjegyezhetjük, hogy ez a szakasz közvetve a filippibelieket is ugyanolyan megvilágításba állítja, mint magát az apostolt. A levél írójának számítnia kell arra, hogy a levél olvasóit is érdekelné fogja az, amiről beszámol nekik. Nem félt attól, hogy csalódást okoz nekik, ha személyes híradás és közlés címén voltaképpen az ügy állásáról ad hadijelentést. Feltételezte róluk, hogy az a küzdelem, amelynek előhaladásáról beszámol, éppúgy lelkesíti őket is, mint ahogy ő maga is azért él-hal.

De most mellőzzük a filippibeliekre nyíló ezt az oldalpillantást, és maradjunk meg magánál Pál apostolnál. Merüljünk el ennek a szakasznak a világánál annak az odaadásnak a vizsgálatába, amellyel ő csüng a maga ügyén. Közelebről: emeljük ki ennek az odaadásnak néhány szembeötlő, jellemző vonását.

Miközben ezt tesszük, jó lesz megállapításainkat egyelőre általánosságban tartanunk, és Pál apostolnak az odaadásában olyan vonásokat keresnünk, amelyek mindenfajta komoly odaadásnak az ismérveiül felállíthatók. Hiszen akár „az Evangélium ügyéről” van szó, amelynek a Pál apostol odaadása szólt, akár valamilyen más nemes és nagy ügyről, amely megérdemli azt, hogy emberek teljes lélekkel odaálljanak a szolgálatába: az odaadott életnek kell, hogy legyenek bizonyos általános jellemző vonásai, amelyeket jó szemügyre venni, amikor olyan kivételes példa áll előttünk, mint Pál apostol.

Későbbre halasztva tehát azt a kérdést, hogy nem különbözik-e „az Evangélium ügye” minden más ügytől a világon, most csak azt tartjuk szem előtt, hogy általában az odaadás ősi, mélységes szükséglete az emberi léleknek. Az ember, hogy igaz valóját kifejtse, valahogyan ki kell, hogy lépjen a maga élete szűk köréből, és oda kell, hogy tapadjon valamihez, ami nagyobb önmagánál, szélesebb körű is, mint a saját egyéni sorsa, és időben is túléli az ő rövid létét. Hogy Jézus szavaival fejezzük ki a dolgot, - ezeket is egészen általános értelemben véve most, - az embernek „el kell veszítenie az ő életét”, hogy igazán „megtalálhassa azt”; mert, aki „meg akarja tartani az ő életét”, egészen biztosan „elveszti azt”.

Arra a felmerülhető ellenvetésre, hogy Pál apostol odaadásából, amely határozottan és sajátosan „az Evangélium ügyének” szólt, talán mégsem tanácsos, talán nem is szabad olyan általánosító következtetéseket levonni, amelyek az odaadás egyetemes emberi szükségletére kiterjeszthetők volnának, - két megnyugtató választ adhatunk. Az egyik az, hogy csakugyan van egy határ, amelyen túl szigorú tilalomfa állja az utunkat, ha általánosításainkat tovább akarnánk vinni. Vannak Pál apostol magatartásában olyan vonások, amelyeknek megértéséhez éppen abban található meg a kulcs, hogy ő „az Evangélium ügyét” szolgálta szívvel-lélekkel, és nem akármilyen ügyet. A tiltó határon innen azonban elég tágas terünk van még. Ha nem lenne, akkor nem volna szabad Pál apostol magatartását egyáltalán az odaadás általános nevével jelölnünk.

A másik megnyugtató körülmény pedig abban rejlik, hogy „az Evangélium ügye”, amelynek Pál apostol szolgált, minden elhatároltsága mellett is igazában sokkal szélesebb körű, mint azt az első tekintetre vélnénk. Nem is csak egy ügy a sok többi mellett, hanem maga is egy egész sereg ügyre bomlik, amelyet úgy hordoz, és úgy foglal össze magában, mint a fa az ágait. Úgyhogy sok mindenféle ügy, amely másnak látszik az első tekintetre, mint „az Evangélium ügye”, voltaképpen hozzá tartozik ahhoz, és sok mindent, amit Pál apostolnál megfigyelhetünk, azonnal alkalmazhatunk az ilyen ügyek szolgálatában állókra. Pál apostol elé „az Evangélium ügye” egészen sajátos feladatokat szabott. Az ő kortársainak általában is olyan szolgálatokat és küzdelmeket írt elbük, amilyenek ugyanolyan formában más nemzedékekre már nem várnak.

És azóta is különböző korokban élő különböző emberek számára olyan sokféle teendő folyt ugyanabból az egyre növekvő és szétágazó ügyből, hogy sokszor nehéz a felületes szemlélőnek megtalálni bennük az ügy azonosságát. Mégis ugyanaz az ügy rejtőzik az ezerféle arc mögött, és ugyanaz az odaadás, amellyel valamikor Pál apostol szolgált, például vehető a legáltalánosabb értelemben.

II.

Az igazi odaadásnak első ismertető jelenként az tűnik a szemünkbe Pál apostol szavaiból, hogy a külső körülmények kedvező vagy kedvezőtlen alakulása egyáltalán nincs befolyással rá.

Pál apostol fogoly volt, amikor ezt a levelet írta. Elgondolható ugyan sokkal kíméletlenebb fogság is, mint amelyet ő szenvedett. De hosszasan befogva lenni még olyan tágas kalitkában is, mint amilyen az ő fogsága volt, - éppen elég súlyos megpróbáltatást jelentett olyan szabad-
röptű madárnak, amilyenné őt addigi világjáró élete nevelte. Mióta várta már teljes bizonytalanságban, hogy valamire dőljön végre el az ellene folyó peres eljárás! Függetlenül kellett tartania a jövőre vonatkozó minden tervét, mert hiszen nem tudhatta, mikor szabadul ki, vagy egyáltalán kiszabadul-e még élve a fogságból? S ha csakugyan halálos kimenetele lesz a törvényszéki ítékezésnek, az addig hátralévő sokszorosán drága időt milyen kín lehetett egy helyhez kötve eltöltenie, csak annyi szabad mozgásra és munka-lehetőségre korlátozva, amennyit a fogság regulái az őrhöz láncolt fogolynak megengedtek! Mindez együttvéve, - amit az apostol egy szóval az ő „körülményeinek” nevez, - érthetővé tenné, ha panaszos kesergésre, türelmetlen zúgolódásra, másokat vádoló, vagy mások részvétét kereső zsörtölődésre fakadna az apostol. Vagyis nem volna csoda, ha ebben a helyzetben felmentve érezné már magát az alól, hogy akármi mással törődjön, mint a maga bajos sorsával. Különösen, ha elgondoljuk, hogy ez a nehéz helyzet nem az ifjúsága rugalmas éveiben, hanem hajlott korában jutott osztályrészül neki, a sok viszontagságtól megviselt veterán harcosnak.

Megragadó és meglepő dolog tehát, hogy fájdalmas hangok helyett a legfrissebb öröm csendül ki a helyzetéről adott beszámolójából, mint ahogy az hatja át ezt az egész levelet is, amely ebben a nehéz helyzetben íródott. S ennek nem abban rejlik a magyarázata, mintha az apostol valami okból érzéketlenné vált volna helyzetének fájdalmas tényei iránt. Aki úgy tud örülni, mint ő, az ugyanolyan érzékeny lélekkel éli át azt is, ami fáj. Az sem adja kezünkbe a kérdés megoldását, hogy talán valami felcsigázott lelkiállapot folytán szorult ki az apostol öntudatából mindaz, ami sorsában fájdalmas volt, - mint ahogy nagy elragadtatás pillanataiban megfélelmezik az ember, sebeinek a sajnásáról. Az ilyen túlfeszített érzelmi állapotok nem állandósulhatnak olyan jellegzetes hangulattá, mint amilyen az apostol derűs örvendezése. És az önmagukba elmerült embereket szokták elborítani, - nem pedig a többi emberrel élénk kapcsolatban állót, mint amilyen az örömét másokkal is megosztani akaró apostol is. De világosan ki is tűnik szavaiból, hogy egészen józan, higgadt tudatában van mindannak, ami panaszkodásra adhatna okot. Mérlegre tudja vetni egész helyzetét: a rosszat és a jót egyaránt, ami benne található. És éppen ez a mérlegelés vezet el arra az eredményre, hogy panaszkodás helyett inkább örömhíreket közöl filippibeli olvasóival.

Ebben a mérlegelésben azonban az a nevezetes, - és itt jövünk rá az apostol örvendezésének a nyitjára, - hogy mindaz, ami helyzetében rossz, személy szerint őt magát sújtja, az a jó ellenben, ami a rosszat bőségesen ellensúlyozza, voltaképpen nem őt éri, hanem azt az ügyet, amelyet szíven visel. Sőt a dolog úgy áll, hogy az ügynek ez az örömdetes haszna éppen az ő szenvedéseiből származott. Csak az ügyvel való teljes összefonódottsága magyarázza tehát meg, miért nem érzi nyugós tehernek a ráhárult bajokat. Amint olvasóival tudatja: „az ő körülményei még csak inkább előmenetelére szolgáltak az Evangélium ügyének”. Ezekből a szavakból az is kiérezhető, hogy milyen közelfekvő volt az ellenkező lehetőség szomorú gondolata. És már az is jellemző, hogy az a borulat is, amely az apostol lelkének a hátterén áthúz, nem az ő egyéni szenvedéseiből fakadt, hanem abból az aggodalomból, hogy vajon nem háramlik-e ezek révén súlyos kár az ügyre? Most, hogy a következmények rácáfoltak erre az aggodalomra, elmúlt minden borulat. Ha az ügy halad, akkor az apostol számára

mellékesekké válnak a maga személyes bajai. Sőt, ha éppen ezeknek az árán juthat előnyökhöz az ügy, - akkor ő örömmel viseli a nehéz fizetséget is.

Ez a próbaköve minden odaadásnak: milyen készüléssel, sőt örömmel képes valaki hátrányokat, lemondásokat, áldozatokat elviselni, ha az ügy érdekei úgy kívánják? Lehet valamilyen ügyet lelkesedéssel szolgálni úgy, hogy az embernek nyeresége van belőle a saját maga „előmenetele” szempontjából is. Lehet valamilyen ügyet még áldozatok árán is szolgálni úgy, hogy amit az ember munkában, pénzben, erőben a visszatérülés reménysége nélkül rákölt, mintegy a feleslegéből telik, s az áldozatot nemigen érzi meg. Az ilyen odaadás lehet igazi, őszinte is, - de ki tudja: hátha csak látszólagos? Hogy vajon nem önző számításból, vagy jobb esetben: nem pusztán szórakoztató kedvtelésből szolgál-e valaki bizonyos ügyet, hanem komolyan odaadta magát annak, az akkor tűnik ki feltétlen bizonyossággal, amikor az ügy igényei az elevenébe vágnak úgy, hogy valósággal szenvednie kell érte.

Sokan elindulnak valamely zászló alatt nagy fogadkozásokkal, és vidám lendülettel haladnak is a nyomában, - amíg az út szép időben, gyönyörködtető tájakon visz át. De amikor kitör a fergeteg, vagy kopár, meredek, küzdelmes szakaszok következnek, akkor jórészüket megfordul és visszatér, vagy ha tovább is kitart, panaszos kedvetlenségével elárulja, hogy megsajnálta már, hogy elindult, s a szíve már nincsen benne a kalandban. Kevesen vannak, akiket csak egy érdekel: az, hogy közelebb visz-e az út a célhoz? - s akik, ha efelől nyugodtak lehetnek, vidáman mennek tovább ázva-fázva is, felvérezett lábbal is. Ezek az odaadott életű emberek.

III.

Az igazi odaadásnak egy másik döntő próbája az, hogy nem válogat a szolgálat kínálkozó alkalmában.

Pál apostol el tudott volna képzelni sokkal inkább kedve szerint való alkalmakat is „az Evangélium ügyének” előmozdítására, mint amilyenek fogsága idején nyíltak meg előtte. De éppen azért, mert fogoly volt, mindezek a kívánatosabb, szebb, nagyobb alkalmak csak a képzelet világában kínálkoztak. A valóságban nem állt előtte más, csak sokkal korlátoltabb, igénytelenebb, szerényebb lehetőségek. S mivel ő nem képzeletben, hanem a valóság talaján akarta szolgálni „az Evangélium ügyét”, készségesen tudomásul veszi az adott helyzetet, és azt igyekszik kihasználni. Nem sopánkodik afelett, hogy mi mindent nem tehet meg, és nem kovácsol ebből ürügyet magának arra, hogy tétlenül megvárja, amíg a viszonyok megváltoznak. Hanem azt keresi, hogy mit lehet még az adott helyzetben is megtenni, - és ugyanolyan boldog odaadással végzi azt el az ügy érdekében, mintha a legtágasabb pálya állna nyitva előtte.

A következmények nagyszerűen igazolják ezt a magatartását. Rövidesen kitűnik, hogy a szerény lehetőségekből is várakozáson felül nagy eredményeket lehet kicsiholni, és csakugyan nem kellett kárba vesznie az ügy szempontjából egyetlen napnak sem. Ha nem kerül az apostol fogolyként Rómába, és ott nem áll nap-nap után a mellé rendelt katonák őrizete alatt: ki tudja, vajon valaha is juthatott-e volna szorosabb érintkezésbe a „pretoriánus gárda” legényeivel, akiknek pedig éppúgy szólt az apostol mondanivalója, mint bárki másnak a világon? Elvértve talán odavetődhetett a hallgatói közé egy-egy császári vitéz itt is, ott is, - de ha vitt is magával valamilyen mélyebb hatást az apostol szavaiból, az alighanem megmaradt bajtársai elől rejtegetett titokként benne. Most azonban a fogoly apostol az egész csapattal jutott állandó érintkezésbe. Mintha belül került volna egy elzárt város falán. Amit a mellé kirendelt, váltakozó örök hallanak tőle és látnak benne, közös érdeklődés tárgyát képezi az egész csapatban. Sőt, annak tagjai maguk válnak terjesztőivé a feltámadt érdeklődésnek; általuk, mint nagyszerű vezetékhalózat által, még nagyon sokaknak a fülébe és figyelmébe tovább jut

mindaz, amit az apostol az egyes vitézekkel való magányos együttlétben útnak indított. Végül is örömmel állapíthatja meg, mint sokat ígérő tény, hogy „az ő fogsága a Krisztus által köztudomásúvá lett az egész pretoriánus gárdában és mind a többiek előtt.”

Hiába voltak tehát elzárva az apostol előtt a szabadabb munkának tágabb lehetőségei, „az Evangélium ügyének” hullámverései azért mégis egyre újabb „előmenetelnek” örvendhettek. S ez annak volt köszönhető, hogy ő nem nézett el álmodozó tekintettel a távoli, elérhetetlen alkalmak felé, hanem észrevette a lába előtt kínálkozó közeliakat. Ha nem kereshette meg azokat a munkamezőket, amelyek felé a vágyai repítették volna, elfogadta azokat a feladatokat, amelyeket odahoztak elébe a körülmények. Ha nem beszélhetett népes hallgatóságoknak, elég volt neki az az egyetlen katona is, akihez oda volt láncolva. Annak a lelke is, bármilyen keskeny nyílást nyújtott a fogság vastag falaiban, jó alkalom volt arra, hogy kibocsássa rajta keresztül a maga üzenetének a jeladásait a nagyvilágba. És így történt, hogy sokkal többen felfigyeltek rá és a hatása alá kerültek, semmint azt akár ő, akár bárki más remélhette volna.

Vannak lelkesedéssel és buzgósággal eltelt emberek, akiknek mégsem látja sok hasznát az az ügy, amelyért hevülnek, - mert a fogadkozásaik feltételesek. Ők - úgy érzik és mondják is, - nagy dolgokat szeretnének és tudnának is végrehajtani az ügy érdekében, - *ha...* Ha rendelkezésükre állnának azok az eszközök, amelyek, sajnos, hiányoznak; ha eljuthatnának abba az állásba vagy rangba, melybe, persze, sohasem fognak eljutni; ha elnyernék azt a vezéri tekintélyt, amelyet sajtáságos módon megtagad tőlük a méltánylásban fukar világ... Hasonlítanak ezek az ügybuzgó emberek az olyan, ketrecbe fogott madarakhoz, amelyeket becsalogatott oda a csalétek, s most már tehetetlenül egy helyben vergődnek, mert a kivezető utat magasba nyújtott nyakkal, hangos hápogással fönt keresik, - ahol nincs nyílás, az meg nem jut eszükbe, hogy lehajoljanak oda, ahol tudhatnák, hogy van nyílás, mert hiszen ott furaakodtak be. Ál-odaadás az ilyen. A képzelet világába felszálló színpompás szappanbuborék, - a valósághoz hozzáérve mindjárt semmivé omlik össze.

Az igazi odaadás nem szab feltételeket, hanem mindig az adott helyzetben tud érvényesülni. Olyan, mint a gőz feszülő ereje, amely egyforma nyomással fekszik neki a kazán egész falának, és bárhol talál bármilyen kis rést, válogatás nélkül átnyomul rajta a szabadba.

IV.

Kiváló alkalmunk van Pál apostol példáján megfigyelni az igazi odaadásnak azt a további lényeges ismertető jelét is, hogy egészen személytelenné tud válni.

Azon kívül, hogy fogságának gátlásai ellenére is milyen széleskörű érdeklődést váltott ki egészen váratlan helyeken, - vannak az apostolnak még további örömhírei is „az Evangélium ügyének” „előmeneteléről”. Nemcsak ő fejt ki új irányban gyümölcsöző munkásságot, hanem mások munkásságában is új lendület mutatkozik, amióta ő ott van Rómában.

Közvetve ez is az ő „körülényeinek” a kihatása, és ez is eggyel több ok arra, hogy azoknak súlyát panasz nélkül, örvendező lélekkel viselje el. A római gyülekezet életébe ugyanis úgy ékelődött bele az ő fogságának a ténye, mint a folyam medrébe valami sötét szikla. Az ár ereje megtorpant előtte, és örvénylés támadt. De odább valamivel megint megtalálta a maga medrét, és most annál sebesebben halad tova. A gyülekezet tagjait egy ideig bizonyos megriadás ülte meg, amikor látták, hogy milyen válságot idézhet fel az apostol fogsága az egész ügyre. De aztán felocsúdtak megdöbbenésükből, és most elszántabb bátorsággal buzgólnak, mint valaha. Ha nem is mindnyájan, de mindenesetre a többségük. „Megnyugodva az Úrban az én fogságom felől”, - jelenti az apostol, - „a testvérek legnagyobb része annál nagyobb bátorsággal meri szólni az Isten igéjéért”.

Sőt voltak olyanok is köztük, akiket egyenesen az apostol személye iránti tekintet sarkallt az eddigieknél nagyobb erő kifejtésre. Mélyen átéreztek, hogy ő a közös ügyért, szinte ő-helyettük, az ő képviselőjükben is szenved a fogság keserveit. „Tudták, hogy az Evangélium ügyének védelme van rám bízva.” És ezért illőnek tartották, hogy ők, akik szabadon járnak, annál inkább kihasználják az előttük nyitva álló alkalmakat, - szinte kipótolván azt, amit az apostol nem végezhet el fogságának gátlásai miatt. Az ő iránta való „szeretet” és „jóindulat” vezette őket ebben, hogy az ügy „előmenetelével” elégtételt és örömet szerezzenek neki szenvedéseinek ellensúlyozására.

És ebben jól számítottak: az apostolnak épp olyan örömet szerzett az ő munkásságuk, mintha azt ő maga végezhetné volna. Elég volt neki, hogy szemlélője lehetett, s mit sem bántotta az, hogy mások voltak benne a tevékeny szereplők. Mert hiszen, ha közvetve nagy része volt is neki ebben a megélt munkásságban, a dolog mégis csak úgy állt, hogy az önküldő, mások által ment végbe. Ő a háttérből érezte csupán ösztönző hatásait. Az előtérben, láthatóan, mások forgolódtak. De ez egyáltalán nem csökkentette örömét, szívesen foglalta el a néző helyét is, ha erre volt ítélve, és boldogan átengedte a tevékenység szerepét másoknak, ha úgy kellett. Egyedül az volt fontos előtte, hogy az ügy „előmenetelnek” örvendjen. S teljesen mellékes ránézve az, hogy jut-e neki abban szembeszökő része, vagy pedig mások fogják el előle az emberek figyelmét. Olyan bőterű forrás az ő szolgálata, hogy annak vize a felszín alatt tovaszivároghat itt is, ott is úgy bukkan felszínre, mintha megannyi önálló forrás volna. Mit bánja ő azt, ha az emberek nem látják a rejtett kapcsolatokat, és nem neki írják javára az áldásokat, amelyektől felüdültek! Csak az a fontos, hogy áradjon az áldás mennél bővebben, mennél többfelé!

Nem is lep meg bennünket, ha emellett a személytelenné vált odaadás mellett, amelyet Pál apostolnál megfigyelhetünk, nyomban találkozunk - ugyanebben a szakaszban, - a személyes becsvágytól fűtött odaadás példáival is. Minden ügynek, még „az Evangélium ügyének” zászlaja körül is szép számmal nyüzsögnek olyanok is, akik voltaképpen nem a zászlóra tekintenek, vagy legalább is nem csak arra, - hanem többé-kevésbé önmagukra. Nagy fáradtsággal járó, nehéz szolgálatokat is szívesen elvállalnak az ügy érdekében, és ki is tartanak buzgóságukban, - mindaddig, amíg mindenki láthatja, hogy ezeket a szolgálatokat ők végzik és senki más. De ha homály támad az ő személyük jelentősége és érdemei körül, - akkor félreállnak. Vagy megtörténhet az is, hogy ilyenkor a sértett önérték csak annál nagyobb erőfeszítésre sarkallja őket, hogy végül mégis csak learathassák a késlekedő dicsőséget.

Ez az utóbbi eset következett be a Pál apostol környezetében is. Voltak a „testvérek” között olyanok is, akiknek buzgóságát nagyban hevítette éppen az a vágy, hogy még Pál apostol közelsége ellenére is tündökölhessenek a maguk eredményes munkásságával. Nehéz volt belenyugodniuk abba, hogy az apostol mellé állítva kisebbeknek tűnjenek fel, mint azelőtt, amikor erre az összehasonlításra még nem volt alkalom. És fokozott fáradozásuk, amellyel az ügyet előbbre vinni iparkodtak, jó részében nem volt más, mint kétségbeesett lábujjhegyre ágaskodás, hogy valamiképpen mégis csak kimagasodjanak a többiek szeme előtt.

Sok jó eredmény származhat az ilyen szolgálatból is. Azért tud Pál apostol is végeredményben örülni még az ilyen „versengés” hasznának is, ha már egyszer fellépett. Azonban nyilvánvaló, hogy az ilyen odaadás mindig kétes értékű dolog. Ki tudná megmondani: mennyi benne az ügy igazi szeretete, és mennyi a közönséges „irigység és féltékenység”? Az olyan személytelen odaadás ellenben, amilyen a Pál apostolé, kristályosan áttetsző.

V.

Azonban az igazi odaadás legnehezebb próbáját azzal állta meg az apostol, hogy ezeknek a „versengő” „testvéreknek” a buzgólkodását is bele tudta foglalni örvendetes helyzetrajzába. A közös ügy szolgálatában vállalta a közösséget még olyan munkatársakkal is, akik ezt tőlük telhetőleg megnehezítették neki, és elismeri a hasznos eredményeit még az olyan buzgólkodásnak is, amelynek bizonyos elszomorító „hátsó gondolatait” nem lehetett észre nem vennie.

Az apostol nem szépíti, és nem leplezi a helyzetet. Kíméletlenül napfényre hozza és megbélyegzi a vetélytársak rejtett mozgató rugóit. Nevükön nevezi az „irigység” és „feltékenység” alantas érzületeit. Sőt valószínűleg olyan szigorú magyarázatát adja buzgólkodásuknak, amely ellen ők maguk élénken tiltakoztak volna. Kiolvassa önkéntelen, áruló megnyilatkozásaikból még azt a bizonyára saját maguk előtt is titkolt szándékukat, hogy munkásságukkal „meg akarják nehezíteni az ő fogságát”. Tudja, hogy magukat az ő helyzetébe gondolva, nem tudnak róla mást feltételezni, mint hogy ő is csak megbántott, keserű lélekkel nézheti, hogy milyen szépen fejlődik és halad az ügy nélküle is, másokkal az élén...

És mindezt a sajnálatos kicsinyességet bizonyára nem csak emberismeretének éles szemével, hanem egyúttal fájó szívvel is fogta fel az apostol. Ha keserúséget akartak neki okozni, hát ez bizonyára sikerült is. Nem abban az értelemben ugyan, ahogy ők vélték, - mert nem az ő előnyömülésük fáj az apostolnak, hanem az, hogy ilyen szempontok egyáltalán szóhoz juthatnak „az Evangélium ügyének” munkásainál. Amilyen jól eshetett neki az, hogy egyesek az ő iránta való „szeretettől” is sarkallva fokozták igyekezetüket, ugyanolyan éles tördőfés lehetett a szívének az a látvány, hogy mások viszont - akár ő ellene, akár bárki más ellen irányuló - nyomorult „hátsó gondolatokkal”, „nem tiszta lélekkel” végzik a munkát.

Azonban bármilyen rút és fájdalmas volt is ez a látvány, Pál apostol lenyelte minden keserúségét. Mindennél fontosabb volt az ő szemében az a tény, hogy még ha egyeseknél tisztátalan mellékcéloktól fűtve is, mégis csak nagyobb lendülettel folyik a munka, és akár így, akár úgy, de „mindenképpen terjed a Krisztus hirdetése”. Efelett való öröme elfeledtette vele a szomorú jelenségek okozta fájdalmát. Egész lelkével úgy benne élt az ügy sodrában, hogy ha annak folyamába a betorkolló patakok sok szennyet is hoztak magukkal, mégis örömmel fogadta az érkezésüket, - mert hiszen duzzadt és dagadt tőlük az ár; ami szenny is belekerült tiszta vizébe, azzal majd megbirkózik valahogy, vagy kiveti magából a partjaira, vagy tisztára szűri a fenék kavicsán; csak nőjön, és egyre hatalmasabban zúgjon tova a jövő tájai felé!

Állapítsuk hát meg, hogy valamely ügy iránt való odaadás semmiből sem tűnik ki olyan komolyan, mint abból, hogy milyen nagylelkű, elnéző és türelmes magatartással tudja valaki elviselni munkatársainak a hibáit. Azt is megállapíthatjuk mindjárt, hogy a legtöbb kudarcnak, amit nagy és fontos ügyek szégyenszemre elszenvedtek, az volt az oka, hogy ezt az erőpróbát már nem bírta ki híveiknek az odaadása; egymás hibáin és gyarlóságain hajótörést szenvedett az ügy iránt való hűségük; nem szerették az ügyet annyira, hogy érte el tudták volna hordozni egymástól nyert sebeiket is; egymástól elfordulva magára hagyták az ügyet is. Sokszor természetesen olyanok bírálgatják legpanaszosabban munkatársaikat, akiknek erre legkevesebb a joguk, mert ők maguk sokkal több keserúséget okoztak azoknak, mint azok önekik. De sokszor jogosult a panasz: olyanok részéről hangzik el, akik tiszta odaadással szolgálták az ügyet, és méltán akadtak fent azon, hogy ugyanezt a „tiszta lelket” nem tapasztalják mindenkinél, aki együtt szolgálja velük ugyanazt az ügyet. És mennél emelkedettebb lélekkel szenteli oda valaki magát az ügynek, annál megrendítőbb csalódás ránézve az, ha rájön, hogy körülötte másoknál milyen alantas, méltatlan lelki rugók is közrejátszanak az ügynek szolgálatában.

De éppen ilyen helyzetekben mutat utat a Pál apostol példaadása: a teljes odaadás még az ilyen megrázkódtatásokat és megterheléseket is kibírja. Mindenesetre kívánatosabb és gyönyörűsegebb volna, ha az ember maga körül mindenki csupa nemes és tiszta indítékot látna érvényesülni. De hát miről van szó? Arról-e, hogy a magunk élvezetét keressük? Akkor jobb, ha kitérünk a keserőségek elől, és sorsára hagyjuk az ügyet. Vagy arról, hogy mindenképpen az ügynek kell előbbre haladnia? Akkor meg kell tanulnunk a munkatársainkban is, mindannak ellenére, ami elszomorító bennük, azt az örvedetes vonást megbecsülni és mindenképpen fölé helyezni, hogy ők is az ügy munkásai. Vagyis: az igazi odaadás szemében mellékes az, hogy őt mi éri még munkatársai részéről is. Mindaddig, amíg az ügy maga nyerhet általuk, addig kitart a maga helyén - akárkik mellett is.

VI.

Van azonban abban az önarcképben, amelyet Pál apostol önkéntelenül is megrajzol a maga odaadásáról, még egy vonás, amelyet külön is ki kell emelnünk, noha benne foglaltatott már az eddig elmondottakban is. Voltaképpen nem újabb vonásról van szó az eddigiek mellett, hanem arról az alapszintről, amely valamennyin átsüt: az előttünk levő egész szakasznak arról az alaphangjáról, amely a végén ezekben a szavakban csendül ki: „örülök, és örülni is fogok”.

Mindaz, amit eddig az igazi odaadás ismertető jegye gyanánt kiemeltünk az apostol példájából, jellemző arra nézve, hogy milyen nagy volt az ő odaadása. De ezen a, mondhatjuk, mennyiségi szemponton túl meg kell még állapítanunk valamit odaadásának a minőségéről is. S ez éppen az az örömteli lélek, amely az egészet áthatja. Nincs benne semmi nyoma a kényszeredettségnek, hanem boldog önkéntelenséggel fakad az apostol lelkéből, mintha másként ő nem is tehetne, vagy legalább is a világ minden kincséért sem szeretne másként tenni.

Hiszen elgondolható volna ugyanolyan magasfokú odaadás a nélkül az örvendezés nélkül is, amely Pál apostolnál azt áthatja. Panasz nélkül elszenvedhet valaki irtózatosszerű szenvedéseket valamilyen ügy érdekében úgy, hogy összeszorítja a fogát és megkeményíti a lelkét. Az is meglehet, hogy valaki meghajlik a körülmények előtt, amelyek keresztülhúzták álmaikat, és kifogástalan hűséggel betölti azokat a szerényebb feladatokat, amelyeket az adott körülmények szabtak elébe, - de úgy, hogy közben az egész lény egyetlen néma, komor tiltakozás és fellebbezés a mostoha adottságok ellen. Személytelenné válva is átengedhet valaki minden dicsőséget és érdemet másoknak, akik a nyilvánosság szeme előtt elfedték az ő szolgálatait, és ernyedetlenül szolgálhatja tovább az ügyet, de úgy, hogy a lelke mélyén mégis ott hordja a teljesen el sem titkolható szemrehányást azért, hogy neki adósa maradt a világ az őt megillető elismeréssel. Még az is megtörténhet, hogy valaki tiszteletreméltó önuralommal túlteszti magát a munkatársai kínos tökéletlenségein az ügy előmenetele érdekében, de úgy, hogy azért állandóan átsüt a lelkén a megbotránkozás tüze, amelyet elfojtva féken tart magában. Egyszóval, ismerjük példáit az olyan hősi odaadásnak is, amely jól megállja a felállított próbákat, és mérték dolgában semmi kívánnivalót nem hagy hátra, azonban olyan rideg, kemény vonásokat visel az arcán, amelyeknek teljes ellentéte a Pál apostol örömtől sugárzó arca.

Az ő odaadása nem ilyen márványképző, acélnézésű önfegyelem, amelyről messziről lerí, hogy milyen kegyetlen belső tusák rejtőznek mögötte, hanem olyan természetes, üde megnyilatkozása a lelkének, mint amilyen a tavaszi fának a rügyfakadása és lombba borulása. Őt nem valami magára kényszerített igyekezet tartja az ügy szolgálatában, mintha becsületből, kötelességtudatból, fogadáshoz való hűségéből vagy következetességből állná azt a helyet, amelyről különben régen megszökött volna. Hanem a lelke legmélyéről előtörő indítások készítetik az odaadásra úgy, hogy azokat mennél teljesebben kiélnie az ügy szolgálatában, boldoggá teszi őt, és boldogtalan volna, ha nem adhatná magát oda ilyen teljesen az ügynek. Odaadásában nem hogy nem követett el magán erőszakot, hanem ellenkezőleg, éppen így

jutott hozzá legbenső énje kifejléséhez. Az ügynek élve önmagát élhette a szó legmélyebb értelmében. „Elveszítve” az életet, valóban „megtalálta” azt.

Ez adja meg annak a nagyszerű lendületnek a magyarázatát is, amellyel az odaadás próbára tevő akadályain is túl tudta tenni magát. Azért nem árthatott odaadásának sem a ráháruló szenvedés, sem a lehetőségek szűkre szabottsága, sem a személyes becsvágy kísértése, sem a munkatársak okozta csalódás, mert fennakadást nem tűrő belső indítások hajtották az ügy diadalával egy irányban. Ugyanolyan jelenség ez a lelki világban, mint amilyen a „szabad tengely” törvénye a testek világában. Amíg a pörgettyűnek megvan a saját mozgása, addig nem döntheti földre a nehézkedési erő sem, és lerázza magáról a ráhulló tárgyak zavaró hatásait is. És amíg saját magában hordja valaki az odaadásra készítető erőt, addig az ügy szolgálatára való lelki beállítottságából nem téríthetik ki semmilyen kísértések és próbatételek.

Itt természetesen visszatér az a kérdés, amelyet fentebb éppen csak érintettünk, hogy vajon akármilyen ügy kiválthatja-e az emberből az ilyen önként áradó, örömteli odaadást, amilyen a Pál apostolé, vagy pedig annak az ügynek, „az Evangélium ügyének”, egyedüli kiváltsága ez, amelyet ő szolgált. A továbbiak során majd ez a kérdés is megvilágítást nyer.

NEGYEDIK HÉT.

Jó gazda szolgálatában

1: 19-26.

1:19-26. (Én ennek örülök, és örülni is fogok), mert tudom, hogy „ez nekem üdvösségre fog válni” a ti könyörgésetek és a Jézus Krisztus Lelkének bőséges segítsége által, - amiként hő vágyakozásom és reménykedésem az, hogy semmiben sem fogok szégyent vallani, hanem mindenek szeme láttára most is, mint mindig, fel fog magasztaltatni Krisztus az én személyemben, akár úgy, hogy életben maradok, akár úgy, hogy meghalok. Mert nekem az élet: Krisztus; meghalni tehát: nyereség.

Viszont, ha a földi életről van szó: az munkám gyümölcsözését jelenti. Nem is tudom tehát: melyiket válasszam. Ez is, az is egyaránt erősen vonz. Kíváncszom elköltözni innen és Krisztussal együtt lenni, - ez mindennél sokkal jobb volna! Másfelől a földi életben itt maradnom szükségesebb volna a ti érdeketekben, - és bizvást tudom is, hogy a ti hitbéli előhaladásotokra és örömtökre maradnék még és maradnék együtt mindnyájatokkal, hogy nálatok való újabb látogatásaim révén még jobban dicsekedhesetek velem a Jézus Krisztus által.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

1:19. ...mert tudom, hogy „ez nekem üdvösségre fog válni” a ti könyörgésetek és a Jézus Krisztus Lelkének bőséges segítsége által.

Láttuk, hogy hogyan elégitette ki az apostol a filippibeliek aggodalmas érdeklődését: olyan meglepő képet adott nekik helyzetéről, amelyen az öröm fénye ömlik el. De aggodalmaik jó része, sőt nagyobb része nem is annyira a jelenbeli helyzetre, mint inkább a jövőnek az alakulására vonatkozott: hogyan fog vajon végződni az apostol fogsága, és milyen lesz a császári törvényszék ítélete. Az apostol tehát rátér a jövőnek a kérdéseire is. Amint meg fogjuk látni: a kilátások egészen tisztázatlanok. Az apostol maga sem tudja, mi fog vele történni. Annál jelentősebb dolog, hogy az örömnél a hangjai tovább csengenek most is a lelkében, amikor ezzel az egészen kétséges holnappal néz szembe. „Én ennek örülök”, - mondta a jelenről. „Örülni is fogok” - mondja a jövőről is. Éspedig azért, mert nem lehet a holnap olyan bizonytalan, hogy egyet mégis ne „tudna” róla az apostol teljes bizonyossággal: csak áldást hozhat, de ártalmat nem. Egy ótestamentumi idézet szavaiba önti ezt a bizonyosságát. Valószínűleg sokszor idézgette magában is, nehéz óráiban, a maga biztatására. „Ez nekem üdvösségre fog válni”, - mondja (Jób 13:16.) a maga egész, válságos helyzetére gondolva. S az ő szájában ezek a szavak még sokkal gazdagabb tartalommal telnek meg. Mert ő „üdvösség” alatt, vagy más szóval: „szabadulás”, „megtartatás” alatt, nem valamilyen külső veszedelemből való megmenekedést ért, mint az Ótestamentum emberei, - hanem azt a Krisztus által való „megváltatást”, amely a bűnből, az életnek Istentől elszakadt, megromlott állapotából menti meg az embert. Ez olyan lelki tőke, amely semmilyen sorsfordulatban sem veszhet oda; ellenkezőleg: akármi éri az embert, csak annál gazdagabbá válhat benne. - Ahhoz, hogy bármilyen fordulatból csakugyan ilyen állandó lelki meggazdagodást nyerjen az ember, természetesen sok erőre van szüksége. De Pál apostolnak megvannak az erőforrásai, amelyekre számíthat. Ilyen a filippibelieknek és másoknak is hűséges „könyörgése” érte. És ilyen, még inkább, az a tény, hogy az ilyen „könyörgésre” megfelel az a láthatatlan Szövetség-

ges, aki mindig közel van: „a Jézus Krisztus Lelke”. Nem állhat elő olyan helyzet, amelyben az Ő „bőséges segítsége” cserbenhagyná az apostolt.

Valahányszor kíváncsi izgalom fog el a jövőnek titokzatos eshetőségei miatt, ilyenkor mindig megfigyelhetem magamban: milyen gyáva a hitetlenség.

2. nap.

1: 20. - amiként hó vágyakozásom és reménykedésem az, hogy semmiben sem fogok szegyet vallani, hanem mindenek szeme láttára most is, mint mindig, fel fog magasztaltatni Krisztus az én személyemben, akár úgy, hogy életben maradok, akár úgy, hogy meghalok.

Olvasói aggodalmának teljes megnyugtatóására, de meg azért is, mert jól esik kiöntenie a szívét előttük, az apostol még világosabban felmutatja itt azt a nagy nyereséget, amelyet a jövőnek akármilyen alakulása mellett is biztosan el fog nyerni. Nem arról van szó, hogy „sohasem jöhet olyan rossz, amiben jó is ne lenne”. Ezzel a sovány vigasztalással legfeljebb közömbös nyugalommal lehetne a következményeknek elébe nézni. Az apostol ellenben olyan nyereségnek néz elébe, amelytől már most is boldog feszültségben éli napjait. „Hó vágyakozással és reménykedéssel” siet elébe a képzelete a történendőknek. Arról a nagy kockázatról van szó, amelyre ő feltette az egész életét, amióta Krisztust megismerte. Attól kezdve, hogy Krisztusban megtalálta a „megtartatást”, az „üdvösséget”, - az az egy nagy vágy hajtotta, hogy mennél teljesebben életre váltsa ezt az ajándékot; hogy a Krisztusnak az az elrejtett hatalma, amely neki megjelent, most már őbenne is megjelenjék „mindenek szeme láttára” (szó szerint: „teljes nyíltsággal”). Eddig „mindig” bevált a várakozása. Nem adódhatott olyan nehéz próba, amelyben a Krisztus ereje csak annál diadalmasabban ne bontakozott volna ki „az ő személyében” (szó szerint: „testében”). Most, mintha minden eddiginél szorongatóbb helyzet előtt állna. Nevén is nevezi azt a sötét eshetőséget, amely a feje felett függ, s amelynek a gondolata ki nem mondottan eddig is ott borongott már sorai között: meglehet, hogy nemsokára „meghal”, ha a bírái úgy ítélnék felette. Akárhogy lesz is, azt tudja, hogy „most is” igazolást fog nyerni mindaz, amiben hitt, és amiért élt. Most sem lesz kénytelen „szegyet vallva” elrejtőzni az emberek szeme előtt, mint valami szép illúzió szerencsétlenül csalódott áldozata. Még jobban, mint eddig, „fel fog magasztaltatni Krisztus” őbenne. „Életben maradás”, vagy „meghalás” egyaránt csak alkalmak, amelyekbe becsomagolva megérkezik a győzelem ajándéka. Nem lehet tudni, milyen lesz a hüvely, a forma, a mód. Mindegy. Az ajándék a fontos. És mert az nem maradhat el, - azért bizonyos, hogy „örülni fog”, akármi történik.

Minden emberi élet valamilyen bizalomra feltett kockázat: mire viszem a tehetségemmel, vagy mire képes a vagyonom, és így tovább. Keresztyénnek lenni annyi, mint rábízni magamat Krisztusra: mutassa meg bennem Ő az erejét.

3. nap.

1: 21. Mert nekem az élet: Krisztus; meghalni tehát: nyereség. - Viszont, ha a földi élet-ről van szó: az munkám gyümölcsözését jelenti.

Az apostol örömteli értesítése mögül, amellyel öröme igyekszik hangolni a filippibelieket is, most már világosan elősötétlik a nagy veszedelem, amelyben forog: komolyan számolni kell azzal, hogy pere halálos ítélettel fog végződni. Szemtől-szembe a halállal senki sem térhet ki a számadás előtt. Az apostol is önkéntelenül felállítja a mérleget: mi mennyit ért az ő életében?

Annál is inkább, mert az ő számára éppen ez a mérlegelés a legalkalmasabb arra, hogy a halál gondolata elveszítse minden félelmetességét. Amit itt az apostol az olvasóinak elmond, azt bizonyára sokszor elmondta magában is fogsága csendes óráiban. És így alakult ki benne az a derűs és bizakodó hangulat, amellyel válságos napjait átéli. - Mindenekelőtt megtudjuk, hogy az apostol számára mit jelentett az „élet”. Nem azt az időt, amelyet az ember a születésétől a haláláig eltölt. Még csak nem is az eseményeknek azt a sorozatát, amely ez alatt az idő alatt lejátszódik. Ahogy ő érti a dolgot, mindez csak alkalomnak tekinthető arra, hogy az ember igazi „életet” találjon és éljen. Csak pusztá edény, amelyet az „élet” kincse betölthet. Ezt magát, pedig egy szóval megjelölheti: „*nekem az élet: Krisztus*”. Annyi volt tehát az igazi „élete” eddig is, amennyi „*Krisztus*” áradt bele a tovasiető napokba és mindabba, amit azok során átélt; vagy a fentebb előfordult kifejezésekkel szólva: amennyire „*Krisztus felmagasztaltott*” őbenne, s amennyire az „*üdvösség*” ereje áthatotta valóját. Ami ezen kívül esett, az nem érdemli meg az „élet” nevet. - Ezért a „*halál*” is mást jelent ránézve: nincs már benne semmi félelmetes. Nem árthat annak, ami igazán „élet”, mert hiszen az Krisztussal együtt túlnan esik azon a határon, ameddig a halál hatalma elér. A „*halálnak*” csak az az evilági edény eshet áldozatul, amely magában hordta az „élet” drága kincsét. És mert az nemcsak hordozta, hanem el is homályosította a fényét úgy, hogy csak tökéletlenül, töredékesen tudott benne érvényesülni, a széttöredezése csak olyan veszteség, mint amikor megszakadozik a báb hüvelye, hogy kibontakozhassék zárkájából a pillangó: „*a halál*” egyenesen „*nyereség*”. - Van ugyan a dolognak egy másik oldala is: mivel „*a földi* (szó szerint: a testben való) *élet*” ilyen tövisek közt való virágzás, egyben felséges alkalom is az erőkifejtésre és eredmények kivívására. „*Munkám gyümölcsözését jelenti*” - mondja az apostol. Tehát minden hátránya ellenére is megbecsülhetetlen érték, mert egyszeri és vissza nem térő alkalom!

Feltétlenül elhibázza és eltékozolja az életet az, aki csak részleteiben éli, és aki nem akar szemébe nézni a komoly kérdésnek, hogy egészében véve mi az értelme, és mire való?

4. nap.

1: 22. Nem is tudom tehát: melyiket válasszam. (23) Ez is, az is egyaránt erősen vonz. Kíváncszom elköltözni innen, és Krisztussal együtt lenni, - ez mindennél sokkal jobb volna!

Miután feltárta az étellel és a halállal való legbelső számadását, - igaz, hogy csak néhány szóban, de tiszta és világos számadás volt, tehát nem kellett hozzá sok beszéd, - most visszatér a közeli jövő eshetőségeinek a latolgatására. Megint csak az tűnik ki, hogy a mérleg egyensúlyban van: az apostolra nézve mindegy, hogy külsőleg jobbra, vagy a legrosszabbra fog-e fordulni a sorsa. Nem az ő lelke közömbös a történendőkkel szemben, hanem azok közömbösek ránézve. Mi sem áll távolabb tőle, mint fásultan várni, hogy történjék, aminek történnie kell. Ő „örül és örülni fog”, - mert akármi történik is, az ő „forró vágyakozása és reménykedése” be fog teljesülni. „*Erősen vonzza*” őt az életben maradás és a halál eshetősége egyaránt, mert mind a kettő sokat ígér. Úgy áll a válaszút előtt, mint a boldog gyermek, amelyik nem tudja, melyik ajándék felé nyújtsa ki a kezét. Két ellentétes, de egyformán nagyszerű kilátás vonzóereje között - egyensúlyban van a lelke. Ha rá volna bízva a döntés, „*nem is tudná, melyiket válassza?*” - Mind a két „*kívánczozást*” részletesebben is indokolja. Először azt, amelyik a közönséges emberi gondolkozás számára meglepő és érthetetlen: a halál vágyát. Már láttuk, hogy a haláltól nem csak, hogy nem fél, hanem egyenesen „nyereséget” vár tőle. Most megmondja, hogy miben áll ez a nyereség: a Krisztussal való közösség teljességében. Már a halálon innen is ebben rejlett számára az igazi „élet” titka. De a halál utáni „nyereség” úgy viszonylik ehhez, mint az „*együtt*”-lét a távolléthez. Lehet bensőséges

közösségekben élni valakivel úgy is, hogy az illetőt elválasztja tőlünk a távolság szakadéka. De milyen más az, amikor szemtől-szembe vagyunk vele, és nem közbeeső akadályokon át, küzdelmek és erőfeszítések árán kell fenntartani az összeköttetést, hanem szabadon áradhat át egyik lélek a másikba! „Üdvösség” a Krisztus már a „földi életben” is, de annak utolsó percéig mégis fennáll a válaszfal, amely miatt csak részleges lehet a Vele való közösség öröme. Túl a halálon, teljessé válik az. „*Krisztussal együtt lenni*” az élet tökéletes üdve. Ez az, ami „*mindennél sokkal jobb*”. - Ha tehát ütne az apostol számára az óra, hogy „*elköltözzék innen*”, nem riadozva és kényszeredetten, hanem boldog sietséggel kerekedne fel az indulásra.

Csak olyan ember láthat félelmetes zsarnokot a halálban, aki egészen benne él a halál birodalmában, - de nem az olyan ember, aki kapcsolatban áll az örökkévalósággal.

5. nap.

1: 24. Másfelől a földi életben itt maradnom szükségesebb volna a ti érdeketekben, - és bízást tudom is, hogy valóban a ti hitbéli előhaladásotokra és örömtökre maradnék meg és maradnék együtt mindnyájatokkal.

Ha az apostol nem beszélt volna arról, hogy „kívánczozva” néz a halál elébe, akkor természetes lett volna, hogy ragaszkodik az élethez. De ha az élet vágya a halál vágyával együtt él benne, akkor kíváncsiak vagyunk rá, hogy mi fűti benne ezt az egyébként magától értődő, ösztönös vágyat. Amikor itt az apostol meg is adja az indoklását, kitűnik, hogy az ő halálvágya csakugyan más valami volt, mint az élet fáradalmaitól már megtört, vagy az élet örömeiből már kiábrándult embernek szökni készülése. Az élet, ez a „*földi élet*” is kedves neki, és az a lehetőség, hogy még tovább is folytathatja, éppoly „erősen vonzza” őt, mint a halál eshetősége. Ezt az utóbbit, amely „*mindennél sokkal jobbat*” hozna neki, csak akkor „választaná”, ha nem kellene másokra is gondolnia, hanem csak sajátmagára. De ő nem magáért, hanem „*az Evangélium ügyéért*” él, és ezért felelősséget érez mindazokért, akikkel ez az ügy összekapcsolta. „*Az ő érdekekben*” pedig - úgy érzi - „*szükségesebb itt maradnia a földi életben*”. A filippibeliekre vonatkozólag jelenti ezt ki, de bizonyára beleérti mind a többieket is, akiknek az életében - bármerre laknak is, - az ő munkássága által vert gyökeret „*az Evangélium ügye*”. A megkezdett munka még hosszú folytatásra vár. Abban a „*hitben*”, amelynek ismeretére megtanította őket, még nagy „*előhaladást*” kell tenniük, és az az „*öröm*”, amelynek birtokába jutottak, még sok új gazdagságot rejt magában, amit ezután fedezhetnek még fel. Mindebben ki lehetne inkább segítségükre, mint ő, aki eddig is vezette és gondozta őket? Csak nagyon nehezen tudnák nélkülözni őt, ha el kellene veszíteniük! „*Velük együttmaradni*” nem jelentene ugyan az ő számára olyan tökéletes kielégülést, mint „*Krisztussal együtt lenni*”. De szép volna, és megérne minden fáradságot és áldozatot, ami együttjárna vele, - mert áldott „*gyümölcsözés*” volna. Afelől ugyanis nincs az apostolnak semmi kétsége, hogy ha az eddigi éveikhez újak fűződnének még, akkor azokat is ugyanolyan eredményes szolgálat töltené ki, mint az eddigieket. „*Bízást tudja*”, hogy üressé, meddővé nem válhat az élete.

Az életet lehet azért is szeretni, amit benne kaphatunk még. De lehet azért is, amit mi adhatunk benne. Amúgy lehet benne keservesen csalódní is. Emígy mindig megmarad szépek.

6. nap.

1:26. ....hogy nálatok való újabb látogatásaim révén még jobban dicsekedhettek velem a Jézus Krisztus által.

Az apostol boldogan éli bele magát, amint láttuk, abba a jövőbeni lehetőségbe is, hogy egyelőre még nem abban a nagy „nyereségben” lesz része, amit a „halál” hozna meg, hanem annak a „gyümölcsözésnek” az örömeiben, amelyre „életben maradása” adna egészen bizonyosan módot. Amikor elgondolja azt a szolgálatot, amit a további „földi élet” jelentene, abban különösen egy mozzanatra szegezi élénk reménykedését: arra, hogy viszontláthatná így a filippibelieket. Bizonyára nem csak az önük, hanem más gyülekezeteknél való „újabb látogatásainak” a kilátása is „erősen vonzotta”. Hiszen a múltban is, bár a távolból is áldott szolgálatokat végzett a javukra, mégis a körükben való személyes megjelenése volt mindig a „leggyümölcsözőbb”. - Jól tudja, hogy a filippibeliek is milyen nagy becsben tartják a régebbi „látogatásainak” az emlékeit. Valósággal „dicsekesznek övele”; kiváltságuknak és büszkeségüknek tartják, hogy náluk járt, és az ő munkájának eredményei láthatók öbennük. Ez a „dicsekvés” persze, - amint mondja . „a Jézus Krisztus által” való, tehát alapjában véve nem öneki szól, - az emberi vezetéknek, amelyen át az áram eljutott hozzájuk, - hanem annak a láthatatlan, titokzatos hatalomnak, amely általa tovaterjedt, és csodálatos hatásait érvényesítette. Az apostol tehát minden álszemérem nélkül fogadhatja az „övele való dicsekvést”, - mert nem tartja meg magának, hanem továbbadja Annak, akit megillet. - De ugyanakkor boldogan érzi azt is, hogy éppen ő adhatja tovább. A vezetéknek is, noha csak eszköz, meglehet az az öröme, hogy jó vezeték. Nem mintha pótolhatatlannak tartaná magát az apostol. De azt a bizonyosságát bőven igazolta a múlt, hogy ő különös „kegyelem” letéteményese „az Evangélium ügyének” előmenetelében. S bár az ügy jövője sem függhet az ő „életben maradásától”, mégis szeretné, hogyha még tovább és mennél dúsabban kamatozna az ügy számára az az ajándék, ami éppen az ő kezére van bízva. Ezért kívánja, hogy akik már eddig is sokat köszönhetnek neki, a jövőben „még jobban dicsekedhessenek övele”.

De e felől döntenem nem az ő dolga. Akár így lesz csakugyan, akár véget vet földi szolgálatának a halál, az az egy bizonyos, hogy mindenképpen „Krisztus fog felmagasztaltatni” öbenne. S ezért már előre is tudja, hogy mindenképpen „örülni” lesz oka.

Nagy különbség van a között, hogy mások dicsekesznek-e énvelem, vagy én magam dicsekszem-e. Sőt bizonyára annál nagyobb érték lehetek mások számára, mennél kevésbé vagyok magammal eltelve.

HETI JEGYZETEK.

I.

Az előzőekben általános szempontokból vizsgáltuk Pál apostolt, mint az odaadás megkapó példáját. Attól, ami az ő odaadásában a legsajátosabb volt, eltekintettünk közben. Vagyis figyelmen kívül hagytuk azt, hogy minek is szólt az ő odaadása. Pedig sajátos jellegét attól a tárgytól kapja az odaadás, amelyre irányul, mint ahogy a virágnak színes szirmaiba is az a napfény szövödi bele a maga sugarait, amely felé kitérte keblét. Most azonban már itt az ideje, hogy sor kerüljön arra a kérdésre is, hogy mit köszönhetett Pál apostol éppen annak az ügynek, amelyre odaadását ráfüggesztette.

Egyébként is tanácsos már magáról az odaadásról arra a tárgyra fordítanunk a figyelmünket, amely kiváltja azt. Az eddigiek során t.i. hallgatólagosan feltételeztünk egy fontos igazságot,

amelyet ideje már, hogy nyomatékosan ki is mondjunk. Az odaadást ugyanis úgy tüntettük fel, mint az emberi lélek egészséges kifejlődéséhez szükséges, tehát kívánatos és jótékony hatású magatartást. De ez csak akkor igaz, ha az odaadás megfelelő tárgyat talál.

Magában véve az odaadás még igen kétes értékű dolog is lehet. Mondhatnánk: felettébb kockázatos üzlet. Az ember a legnagyobb kincset fekteti be benne, amivel csak rendelkezik: önmagát, a lelkét. És nagy kérdés, hogy mit kap érte cserébe vagy kamatozásul? Persze nem a szó köznapi értelmében vetjük fel a nyereségnek vagy veszteségnek ezt a kérdését. Hiszen az odaadás lényege éppen abban áll, hogy az ember nem mérlegeli a maga érdekeit: nem akar semmit sem kapni, hanem számítás nélkül odaadja, amit csak adhat. Van azonban egy nagy személyes érdek, amit nem téveszthet szem elől az odaadott életű ember sem. Közömbös lehet ránézve az, hogy anyagi tekintetben jól jár-e, vagy talán mindenét elveszti; hogy társadalmilag emelkedik-e, vagy alulmarad; hogy közmegebecsülés övezi-e, vagy mártíromság lesz a része. De az nem lehet, hogy mindegy ránézve, hogy mi lesz öbelőle magából; hogy mivé formálja a lelkét az az ügy, amelynek szolgál; hogy milyen visszahatása lesz odaadásának a saját személyiségére.

Nem is szólva arról, hogy vannak gonosz és ártalmas ügyek, amelyeket odaadással szolgálni természetesen lealacsonyodást jelent az emberre nézve, - van sok tiszta, kifogástalan, sőt üdvös ügy is, amely mégis veszedelmet rejt magában, ha az ember egy bizonyos határon túlmegy az odaadásával. Ezek az ügyek megérdemlik, hogy odaadjunk a szolgálatukra önmagunkból - valamit; időnknek, erőnknek, becsvágyunknak - egy részét. De nem érdemlik meg az odaadásunkat a szónak abban a teljes értelmében, hogy egész valónkat beleállítjuk a szolgálatukba. Aki az ilyen ügyeknek testestől-lelkestől a hatalmukba kerül, az szomorú kárvallással adja meg az árát. Egyoldalúságba ferdül, torzzá nyomorodik, és csak töredékes roncsa lesz annak, amivé különben válhatott volna. Odaadása révén nagy fejlődésnek indul benne valami, amit az illető ügy éppen ki tud fejleszteni. De az ilyen részleges megduzzadások és kidudorodások nem jelentik azt, hogy ő maga, egész valójában fejlődésnek örvendett.

Sokszor észre is veszik az emberek ezt a veszélyt. Ezért van az, hogy ideig-óráig nagy odaadással szolgálva valamilyen ügyet, egyszer csak úgy érzik, hogy már nem elégíti ki őket, s akkor elhidegülve iránta, másfelé fordítják odaadásukat. Sok ember az egész életét abban fecsérli el, hogy egymásután váltogatja odaadásának a tárgyait. És nehéz megmondani, mi a szomorúbb látvány: az ilyen kísérletezéssel kárbavesztett élet-e, vagy pedig az olyan, amely kitartott valamilyen elhibázott odaadás mellett, és abba nyomorodott bele?

Mindenesetre veszedelmek között járjuk az utunkat. Mélységes szükség parancsolja, hogy legyen valami, aminek teljes odaadással szolgálunk, de ugyanakkor: nagyon meg kell válogatnunk, hogy mit engedünk úrrá válni magunk fölött. A helyes döntést csak ezernyi kísértés között, és sokszor nehéz csalódásokon okulva képes az ember megtalálni.

Hogy Pál apostol ezek közt a veszélyek között jó útmutatással szolgálhat, azt már abból is megsejthetjük, hogy odaadásán, amint láttuk, az öröm fénye ragyog. Az öröm, ha nem mesterségesen előidézett dolog, hanem önkéntelenül buzog fel az ember lelkéből, mindig az épségnek, a jó egészségnek a jele. Az az ember tehát, aki úgy tud örülni, mint Pál apostol, nyilván nem nyomorodott el attól az ügytől, amelynek odaadta magát, és nincs oka meg-sajnálnia választását.

Még ennél is fontosabb azonban az, hogy Pál apostol a veszedelmek nagyon világos ismeretében választotta meg odaadásának tárgyát. A saját tapasztalásából jól tudja, milyen romlásoknak eshet áldozatul az ember, ha eltéveszti odaadásának a tárgyát. Életének éppen az vált a főkérdésévé, hogy mi mentheti meg az embert, és mi biztosíthatja az elhibázott életiránynak, vagy ahogy ő nevezi: a „bűnnek” a veszedelmeivel szemben. És „az Evangélium ügyét” azért

tanulta meg szolgálni, mert nemcsak hogy nem rejtett magában újabb veszedelmeket, hanem lényege szerint a veszedelmektől való megszabadulást adta meg neki. Ez az ügy az „üdvösség” ügye, ami alatt „szabadulás”, „meggyógyulás”, „megmenekülés” értendő. Itt nem érheti az embert kár az odaadása miatt, - csak áldást arathat annak nyomában.

Az apostolnak az a mély személyes vallomása, amellyel a filippibelieknek adott helyzetrajz után folytatja levelét, jó alkalmat nyújt megvizsgálnunk: csakugyan ilyen gazdag és tiszta áldás hárult-e vissza rá odaadásából?

II.

Mindenekelőtt nézzük meg közelebbről ennek a szakasznak a világánál, hogy mi volt az a nagy ügy, amelybe egész valójával beleolvadt?

Eddig úgy emlegette, mint „az Evangélium ügyét”, vagyis magyarul: „az Örömhír ügyét”. Hogy az az „Örömhír” miről szól, az kitűnik abból, hogy „a Krisztus Evangéliumának” is nevezi közelebbről. Ez a kifejezés ugyanis nem azt jelenti, vagyis az „Örömhír” nem azért nyeri nevét Jézus Krisztustól, mivel Őtőle ered. Krisztus sokkal több, mint az „Örömhír” első hirdetője: Ő maga ennek tárgya és tartalma. Akkor is Ő róla szólt az „Evangélium”, amikor földön jártában Ő maga hirdette azt; Önmagát jelentette be, mutatta be, és kínálta fel a világnak. És azóta is, bárki hirdeti az „Evangéliumot”, lényegében véve azt az „Örömhírt” közli az emberekkel, hogy - van Krisztus. Ez világosan kitűnik abból, hogy az apostol más szavakkal úgy fejezi ki a dolgot, hogy „az Evangélium ügyének” munkásai által „a Krisztus hirdetése terjed”, s ők „Krisztust prédikálják”.

Nevezi azután Pál apostol ugyanezt az „Evangéliumot” „az Isten ígéjének” is. Ami azt jelenti, hogy amikor emberek beszélnek a Krisztusról, akkor nem csak emberek beszélnek róla, hanem maga Isten is, és ez a dolog lényege. Krisztus sohasem lehet pusztá emlék, amelyet bármilyen mély kegyelettel is, de mindig csak a múlt sírkamrájából kellene felidézni. Amikor Róla szó van, élő hatalomnak bizonyul, aki által Isten jelenti meg magát az embereknek. Ezért is mondhattuk azt, hogy „az Evangélium ügye” az „üdvösség ügye”. Hiszen akármilyen szép és megragadó mondanivalójuk volna is embereknek a Krisztusról, abból még sohasem nyerné el a hallgató a „megtartatás” bizonyosságát. Csak amikor az emberi bizonyágtételen át valaki Istennel találja szemben magát, és „Isten ígéjét” hallja abban megzendülni önmagához, - akkor tudja meg, hogy valóban „megtartatott”. Ezért mondtuk azt is, hogy az „Örömhír” nem arról szól, hogy - volt Krisztus, hanem arról, hogy van Krisztus, aki láthatatlanul, de hatalmasan és dicsőségesen él, mint Istennek az emberekhez való személyes megnyilatkozása, titokzatos, de mégis érthető és ható „ígéje”.

Így értjük meg az apostolnak azt a néhány szóból álló kijelentését is, amelybe mégis mindent belefoglal, amiért ő dolgozott és küzdött, amire vágyakozott, és amiben kielégülést talált: „Nekem az élet - Krisztus”. Ez azt jelenti, hogy minden fáradozása Krisztus körül forog, vagyis az az ügy, amely egész valóját hatalmában tartja, alapjában véve nem is ügy, hanem egy személy. Ő nem valaminek él igazában, hanem Valakinek. Odaadása nem azt jelenti, hogy a szó képes értelmében lett őfölte úrrá valami, aminek ő szolgálatába állt; hanem azt, hogy a szó szoros értelmében Ura van, akinek a szolgálatában tölti el az életét.

A levélnek egyik legközelebbi szakaszában bőséges feleletet fogunk kapni arra, hogy kinek és minek ismerte Pál apostol azt a Krisztust, akinek egész valóját így odaadta. Most csak az érdekel bennünket, hogy Krisztus milyen feladatokat rejtett magában, hogy az Őhöz való személyes viszony egy ügynek a szolgálatává válhatott az apostol számára? Ehhez most elég nekünk egyetlen vonást kiemelni a Krisztus személyéből, s ez az a nagy ellentét, amely Őbenne a látszatot és a valóságot elválasztja egymástól. Már a földön jártakor is az

jellemezte, hogy a szegénység, megvetettség, sőt meggyalázottság külszíne mögé rejtette emberfeletti nagyságát. És azóta is a nagy világ előtt annyira elrejtett dolog az Ő hatalma, hogy a legtöbb ember egyszerűen napirendre térhet fölötte, sőt tudomást sem szerez róla.

Ez volt az oka annak, hogy Pál apostol maga is valamikor lázadozott az ellen a gondolat ellen, hogy Urának ismerje el a Krisztust, amikor a külszín semmit nem árult el az Ő Úr-voltából. Csak, amikor a damaszkuszi úti élményben meghasadt a látszat fátyola, és szemtől-szembe került Krisztusnak valóságos dicsőségével és hatalmával, - akkor hódolt meg előtte. De ettől fogva az lett az élete célja, hogy az elrejtett Krisztusnak a nyilvánvaló uralmát szolgálja.

Ennek a feladatnak két ága volt. Először is arra kellett törekednie, hogy a saját személyisége váljék áttetszővé, hogy rajta átvilágozhasson a Krisztus-valóság. Annyira át kellett járnia egész valóját a Krisztus erejének, hogy az a Krisztus, aki *neki* megjelent, láthatóvá váljék most már *őbenne* is. Arra kellett szegeznie „hő vágyakozását és reménykedését”, hogy „felmagasztaltassék Krisztus az ő személyében”.

Amikor az apostol úgy fejezi ki magát, hogy Krisztusnak ez a „felmagasztaltatása” „mindenek szemeláltára” kell, hogy történjék, ebben benne van már feladatának a másik ága is, amelyért él: a közönséges emberi szem előtt elrejtett Krisztust mások számára is hozzáférhetővé tenni, és mennél több emberrel megéreztetni az Ő egyébként megismerhetetlen erejét. Ez az, amit az apostol úgy nevez: „munkám gyümölcsozása”. Mint ahogy a gyümölcstermés nem egyéb, mint az életnek titokzatos megsokszorozódása, úgy dolgozott az apostol is azért, hogy ezerszeresen éljen tovább másokban is az, amit ő Krisztusban elnyert. Járt-kelt a világban, beszélt és írt, szenvedett és küzdött teméntelen sokat, hogy mennél több emberre kiterjeszthesse a Krisztus uralmát, s akik már megismerték annak csodálatos hatalmát, azok is „előhaladást” nyerjenek benne megállás nélkül.

Nyilvánvaló, hogy ez a két feladat úgy összetartozik egymással, mint az éremnek a két oldala. S a kettő együttvéve adja azt az ügyet, amely az apostol életét betölti. Mind a kettő benne van abban, hogy - amint mondja: - „neki az élet - Krisztus”.

III.

Ha már most visszatérünk arra a kérdésre, hogy mit köszönhetett az apostol ennek az ügynek a maga személyes élete szempontjából, akkor mindjárt a szemünkbe szökik annak a nagy jelentősége, hogy feladatainak az egyik részét éppen a maga személyes életében kellett megoldania. Még a feladatok másik része is, - az, amelyet a körülötte élő emberek között kellett elvégeznie, - attól függött, hogy milyen odaadással és milyen eredménnyel birkózik meg az önmagában rejlő teendőkkel. Hiába beszélt volna másoknak akármennyit is Krisztusról, a Megtartóról, az Éppé-tevőről, semmi foganatja nem lehetett volna, ha ugyanakkor nem „magasztaltatik fel” a saját életében ennek a Krisztusnak az ereje. Tehát nem is csak kerülő úton, utólag várhatott áldásos visszahatásokat önmaga attól az ügytől, amelynek a szolgálatába belevetette magát, hanem már eleitől fogva hozzátartozott az ügy szolgálatához az, hogy ő maga ne elnyomorodott, csenevész, sínylődő életet éljen, hanem élő bizonyosság és példa legyen a „megtartatásra”, amelyet hirdet. Sohasem siethetett annyira másoknak a segítségére, hogy átgorja a saját bajait. Gondos ápolással önmagában kellett először virágoztatnia azt a plántát, amivel tele akarta ültetni az egész világot. Vagy az önnön személyiségén át szolgálta, vagy egyáltalán nem szolgálhatta „a Krisztus felmagasztaltatását”.

Vannak ügyek, amelyek telve vannak szép szándékokkal és ígéretekkel az egész világ boldogítása felől, de amelyeknek ugyanakkor semmi mondanivalójuk sincs arról, hogy milyen változásokat akarnak és tudnak is előidézni a saját munkásaik életében. Aki ilyen ügyeknek adja oda magát, az hasonlónak válik az olyan gazdához, aki mindig egyebütt van elfoglalva,

csak odahaza nem igen található meg: annyit sűrög-forog a mások portáján, hogy közben a saját háza táján tótágast áll a rend, és az egész telket felveri a gyom. Pál apostolt ez a veszedelem nem fenyegette.

Még tovább menve: az a feladat, amelyet a saját életében tűzött ki elébe az ügy, amelynek szolgált, olyan belső, lelki természetű volt, hogy közömbössé, függetlenné tette őt élete külső körülményeinek az alakulásával szemben. Minden ember sorsa két összetevőből szövődik: abból, hogy mi történik övele, és abból, hogy ő hogyan fogadja azt, ami vele történik; vagyis a külső viszonyok ráhatásából, és abból a visszahatásból, amelyet amaz kivált a lelkéből. Mennél jobban elhanyagolja valaki az utóbbi tényezőt, annál inkább ki van szolgáltatva az előbbinek: játékszerévé válik a külső körülményeknek. Nincs más lelki megnyilatkozása az ilyen embernek, mint pusztá visszhangadás, szolgálai együttengés a változó viszonyok számára; vígasság a jószerencse napjaiban, kesergés és zúgolódás a rossz napokban. Pál apostolnak ellenben a neki jutott feladat értelmében éppen a maga belső emberére kellett minden gondját fordítania. Mert Krisztus ereje nem abban mutatkozik, hogy hatása alatt megváltoznak a külső életviszonyok (ez csak közvetett eredménye, és nem is mindig következik be), hanem abban nyilvánul meg, hogy az ember más lélekkel éli át azoknak bármilyen alakulását is; közelebből abban, hogy az ember sértetlenül állja azoknak még ellenséges támadásait is. Abban „magasztaltatik fel” Krisztus, hogy győzelmessé teszi az emberi lelket, úgy, hogy károsodás nem érheti, hanem ellenkezőleg: mindent csak javára tud fordítani magának.

Akire nézve az lett fődologga az életében, hogy a Krisztus hatalma megnyilvánulásának a színterévé váljék a lelke, - az fölényes szabadságot élvez külső sorsának minden változásával szemben. Hiszen az ő számára bármilyen helyzet is, amelybe kerül, csak alkalom a győzelmes erő kifejtésre, - csak edény, amelybe a lélek maga tölti bele a maga Krisztus-adta tartalmát. Hogy milyen az edény, - miért bánná azt? Nincs az a silány agyagból gyúrt korsó, amelybe éppúgy bele nem lehetne önteni a királyi aszút, mint akármilyen metszett kristálykancsóba? Fordulhat az élet, akárhogyan is, - mindenképpen jó alkalmat nyújt arra, hogy „Krisztus felmagasztaltassék” benne.

Azt már volt alkalmunk megfigyelni, hogy az apostol csakugyan milyen nagyszerű fölényrel viselt el olyan súlyos megpróbáltatásokat is, mint amilyeneket fogsága mért reá. Az az örvendő lelkület, amelyről tehetetlenül pattant le minden keserűség nyila, élő bizonyossága volt annak, hogy valami különös erő működik benne, amely őt fenntartja, épségét biztosítja, és nem engedi áldozatul esni semmilyen romlásnak.

Most csak azt kell még hozzátennünk ehhez, hogy az apostol a külső körülményekkel szemben való ezt a függetlenségét teljes öntudatossággal élvezi. Ő „tudja” - úgy mond - hogy sanyarú helyzete nem árthat neki, hanem csak áldást rejthet magában. „Ez nekem üdvösségemre fog válni”, - idézi a maga sorsára alkalmazva az Ótestamentum szavait. És a jövő minden esélyével szemben is ugyanilyen tudatos bizonyossággal néz szembe. Hogy mi fog vele történni, - arra nézve nincsenek sem félelmei, sem kívánságai. Csak egy érdekli: hogy „Krisztus felmagasztaltassék” őbenne. Ha még tovább is szenvednie kell a fogságot, - akkor úgy. Ha pedig vértanú halállal kell végeznie pályáját, - hát akkor úgy. Bizonyos afelől, hogy semmiképpen sem fog „szégyent vallani”. Az, amire ő „hő vágyakozását és reménykedését” függesztette, - mint mindig, úgy „most is” - be fog teljesedni.

Felvethetjük a kérdést: milyen más ügy kelhetne versenyre ebben azzal, amelyet Pál apostol szolgált? A körülmények esélyeitől való ilyen fejedelmi szabadság ajándéka elnyerhető-e vajon máshol is, mint Krisztusban?

IV.

Még fokozza ezt a függetlenséget az, hogy Pál apostol nem csak a maga lelki épségét érzi biztonságban a jövőnek bármilyen eshetőségével szemben, - hanem azt a szolgálatot is, amelyet el akar végezni. Egyetlen feltételhez természetesen hozzá van ez kötve: az életben maradásához. Ha „el kellene innen költöznie”, - akkor mindenesetre véget érne szolgálata. De egyéb feltétel aztán nincsen. Mindaddig, amíg be nem következik a halála, „a földi élet” - bármilyen körülmények között is - „munkája gyümölcsözését jelenti”. Akármi történjék is vele, természetlenné, hiábavalóvá nem válhat az élete, meg nem szakadhat a munkássága, meg nem hiúsulhat annak előrehaladása.

Természetes, hogy minden ügynek a lelkes harcosai ugyanígy beszélnek; meg vannak győződve róla, hogy utolsó lehetőségig harcos és hű szolgálói lesznek annak az ügynek, amelyen odaadásuk csüng. De ha kicsit is elgondolkoznak, meg kell, hogy inogjon bennük ez a bizonyosság. Mert hiszen nem vették észre, hogy fogadkozásukhoz hallgatagon odaértették azt a súlyos feltételt, hogy: „ha a körülmények megengedik”. Legalább is bizonyos körülményekre azzal a ki nem mondott bizakodással számítottak, hogy azok a jövőben sem lesznek mások, mint a jelenben. Pedig minden megváltozhat! Változások érhetik magukat az elszánt fogadkozókat is, és megtörténhet, hogy aki ma serény munkása valamilyen ügynek, az holnap már megbénultan, megrokkantan, tétlenül lesz kénytelen nézni, hogy hogyan végzik tovább mások a munkát önélkül. Vagy, ha az ügy munkásainak kezét nem kötözik is meg kényszerű tétlenségre az őket érő változások, megtörténhet az is, hogy megváltozik körülöttük az egész világ képe, és így maga az ügy veszíti el fontosságát és egész értelmét. Hányszor megtörtént már, hogy régi nagyszerű harcok vitézei nevetségessé váltak, mert nem vették észre, hogy a régi ellenségek már eltűntek a színről, s ők már csak ártalmatlan szélmalomok ellen hadakoznak. Sőt az is megtörténhet, hogy valamely ügy a tulajdon nagyszerű sikerei folytán válik meddővé és elavulttá. Amit el akart érni, azt már elérte. Miért küzdenének még érte a hívei tovább is - az életük végéig? - Valóban, az, hogy valami betölti az ember életét ma, még nem jelenti azt, hogy olyan igazi életcélt talált, ami holnap is és mindvégig betöltheti az életét. Ha tudja is, hogy miért él a jelenben, nincs biztonságban még a tekintetben, hogy a jövőben nem lesz-e üres és haszontalan az élete.

Pál apostol ellenben, amikor Krisztus szolgálatába szegődött, bizvást tudhatta, hogy élet-hossziglani elhelyezkedést talált, és mind haláláig biztosítva van a munkanélküliség veszedelme ellen. Ezt a szolgálatot nem kellett féltenie a körülmények semmilyen változásától sem.

Nem fenyegette az az eshetőség, hogy bármilyen okból is munkaképtelenné válhatna. Természetes, hogy számolnia kellett azzal, hogy a körülmények változásával együtt változást szenvedhet munkájának módja és formája is. Most is, fogsága napjai alatt, nem tehet meg mindent, amihez hozzá volt szokva szabad mozgásának éveiben. „Látogatások” helyett, amelyeknek az emlékeit nem törölte el az idő múlása, s amelyeket „újabb látogatásokkal” szeretne a jövőben is tetézni, - egyelőre bizony csak levélírára és követekre bízott üzenetek útján érintkezhet híveivel. És a jövő is hozhat sok mindenféle korlátozást; jöhet betegség, öregség, tehetetlenség. De soha semmi nem akaszthatja meg úgy a szolgálatát, hogy partra vetett hajóroncsnak kellene éreznie magát. Amíg „életben marad”, addig mindig „gyümölcsözni” fognak napjai, mert hiszen élő ember élő emberek között - akár bilincsbe verve, akár betegágyhoz kötözve - mindig betöltheti azt a hivatást, hogy benne „Krisztus felmagasztaltassék”, s azzal ő is állandóan hozzájáruljon mások „hitbeli előhaladásához és öröméhez”.

Attól sem kell félnie, hogy az ügyre következhetne be olyan apály, hogy ezért kellene szárazon maradnia a hajójának. Ez az ügy nem egy bizonyos időre szól, hogy annak elteltével

elavulhatna; nem csak egy korszak viszonyaihoz van szabva, hogy azok megváltoztával elveszíthetné az értelmét; nem valamilyen alkalmi, múló szükségletek kielégítésére irányul, hogy azok megoldása után már ne érdekelhetné az embereket. Ez az ügy azt nyújtja, amire az embereknek, amíg csak emberek maradnak, mindig és mindenütt a legnagyobb szükségük lesz: az „üdvösséget”, az életük „megtartatását”. Krisztus sohasem válhat divatjátá multtá!

Az sem történhet meg, hogy az ügy magamagát teszi feleslegessé idővel. Krisztusból sohasem lehet túl sok, sem elég sok. Mennél jobban érvényesült az Ő hatalma az emberek életében, annál hálásabban várják még teljesebb uralmát. A „földi életen” belül sehol nincs olyan határ, amelynél nyugvópontra jutva már megállhatna ez a fejlődés. Mindig fennforog a még nagyobb „hitbeli előhaladás és öröm” szüksége és lehetősége.

Amikor tehát azt mondja az apostol, hogy „neki az élet Krisztus”, akkor a szó legszorosabb értelmében vett életprogramot vall meg, - olyat, amely egészen bizonyosan nem csak egy részére szól az életnek, hanem az egészére. Az eszköz, amely szükséges hozzá: a saját élete. Az alkalom, amely megkívántatik hozzá: a mások élete. Semmi több. Amíg eleven emberként itt él eleven emberek között, addig mindig folytathatja a maga dolgát: saját telített lelkéből tovaárasztthatja másokéba a Krisztus erejét.

Ez is olyan kiváltságos vonása a Krisztus ügyének, amilyennel más ügyek aligha dicsekedhetnek.

V.

Azonban semmiből sem világlik ki jobban az, hogy mit köszönhetett Pál apostol az ügynek, amelyet szolgált, mint abból, hogy még a halál kérdése is megoldódott számára benne. Amikor nyugodt biztonsággal néz szemébe a jövő minden eshetőségének, ezek között ott szerepel a halál, még pedig az erőszakos halál is. Meglehet, hogy nemsokára az életével kell fizetnie munkásságáért, - de ő ezt sem bánja. Sőt ez a kilátás éppoly „erősen vonzza”, mint az életben maradásé, úgy, hogy ha rá volna bízva, „nem is tudná, hogy melyiket válassza”. Sokat ígér még az élet, de nagy ajándék rejlik a halál mögött is.

Hogy a halálban ilyen nagy „nyereséget” lásson valaki, az természetesen csak arról az állásponttól érthető meg, amelyről kitekintve az apostol azt mondta, hogy „neki az élet - Krisztus”. A szó közönséges értelmében véve az életet, a halál csak kegyetlen, romboló ellenségnek tűnhet fel. De Krisztus nincs alávetve többé a halál hatalmának. Abban a láthatatlan, titokzatos világban él, ahova nem ér már el az elmúlás és az enyészet birodalma. És ami onnan, Őbelőle árad bele ebbe az elmúlásra ítélt „földi életbe”, szintén mentes a halál hatalma alól. Ha valakinek életében a földöntúli világnak ez az ideszakadt darabja a földolog, akkor minden egyéb csak gerendaváz, amiért nem kár, ha a halál órájában lebontásra kerül. Az igazi „élet”, amely mögötte épült, csak hasznát veszi, ha már nem zárják körül, és nem fedik el ideiglenes, gyarló keretei. Teljes mivoltában csak így bontakozhat ki. Ez a halál „nyeresége”.

Ez nem csak azt jelenti, hogy Pál apostol a Krisztusban elnyerte a halálfélelem általános emberi nyomorúságából való „megszabadulást” is, mint az „üdvösség” egyik drága alkotóelemét, - hanem az az odaadás is, amelyet életében kifejtett, új megvilágítást nyer ebből a diadalmas bizonyosságából. Mert az odaadás sok embernél egyenesen az eltitkolt halálfélelemből táplálkozik. Az ilyen emberek öntudatlanul is a halál elől menekülnek valamilyen ügynek a szolgálatába. Az ügy hosszabb életű, mint ők maguk. Tehát bizonyos „halhatatlanságot” biztosítanak maguknak az által, ha életüket az ügybe építik bele szolgálataikkal. Az odaadás így a halál kérdésének önáltató álmegoldásává lesz. S ugyanakkor meg is romlik, mert hiszen az ügy csak ürüggyé válik, amelynek címe alatt az ember voltaképpen önmagát

akarja megmenteni. Igazában pedig megoldatlan félelmes kérdésként továbbra is ott áll a halál, és előbb-utóbb mégis szembe kell kerülni vele mindenkinek.

Az az ügy, amelyet Pál apostol szolgált, ezektől a veszedelmektől is megóvta őt. Nem kellett bujkálnia a halál gondolata elől. Nyíltan és győzelmesen leszámolhatott vele. És ezért odaadása sem volt görcsös belekapaszkodás a „földi életben” kínálkozó szolgálatokba. Szolgált az ügyet, amelyre felesküdt, - amíg csak tartott az élete, de nyugodt lélekkel le tudta rakni szerszámaikat, mihelyt odább kellett állnia, - mert tudta, hogy nem érheti ezáltal veszteség. Odaadása nem leplezett életbiztosítás volt, hanem tisztán és hamisítatlanul - odaadás.

Jó azonban hangsúlyoznunk, - hogy a dolog világosan álljon előttünk, - hogy ez a halál felett győzelmes öntudat, amely Pál apostolban megszólal, nem azonos azzal, amit általában a lélek halhatatlanságában való hitnek szoktak nevezni. Az is beleértendő természetesen, de van benne sokkal több is annál. Maga az az igazság, hogy a halálban nem semmisül meg az emberi személyiség, hanem csak evilági létfeltételeitől, egyszerűen: a testétől válik meg, hogy más, előttünk titokzatos létfeltételek között éljen tovább, - még nem oldja meg a halál kérdését. Ettől még lehet a halál utáni élet éppen olyan értelmetlen, sivár és üres, mint amilyen a halál előtti is sokszor.

„Nyereséggé” nem az teszi a halált az apostol számára, hogy ő a halál után is fennmarad majd valamiképpen, hanem az, hogy „együtt lesz Krisztussal”. Az az életközösség a Krisztussal, amely már földi napjait is megtöltötte igazi „élettel”, jut majd a halálon túl teljességre. Ezért mondhatja, hogy „innen elköltözni” „mindennél sokkal jobb volna” számára. Hogy is ne lenne kimondhatatlan „nyereség” megérkezni a forráshoz, és közvetlen közelségből élvezni annak teljességét, amikor már a mostani élet minden igazi java és áldása is onnan ered?

Aki csak „a lélek halhatatlanságának” a gondolatáig jutott el, az a földi életből próbál annyi értelmet kihámozni, amennyit tud, és aztán azt ruházza át a halálon túli életre is: a jelenben derengő halovány fényénél igyekszik bevilágítani a halál utáni jövő sötétségébe. A Pál apostol álláspontján éppen fordítva áll a dolog: ő a jelenvaló élet homályában is annak a fénynek a világánál jár, amelyet a halál utáni élet lövell ide előre. Minden titokzatossága mellett is a halál utáni élet teljes fényben tündöklök. Ott ragyog a nap: Krisztus. Ez az apostol kiinduló pontja. És csak annyi jó van ebben a földi életben is, amiért élni érdemes, amennyi amonnan túlról, a Krisztusból ide áttör a sűrű fellegek fátyolán. A gyarmatterületen élő katona is elsősorban afelől bizonyos, hogy valahol a tengeren túl van neki hazája, ahol „édes otthona” várja. És másodsorban, éppen ennek alapján, tudja azt, hogy ő nem hiába hanyódik ott, ahol küzdelmét meg kell küzdenie. Pál apostol odaadása is olyasvalaminek szólt, ami túl esett ennek a világnak a határain. És itt azért küzdött, hogy terjessze és gyarapítsa ennek a nem evilágbeli hatalomnak az uralmát. Ha aztán megkapja a hazahívó parancsot, - mi lehetne abban félelmetes?

VI.

Hogy milyen ép, vagy milyen elnyomorodott valakinek a személyisége, annak talán legbiztosabb ismertetőjele az, hogy milyen önbecsülés él benne.

A lélek elnyomorodása kifejezésre juthat abban, hogy megrendül, vagy egészen oda is vész az önbecsülése: maga is érzi nyomorodott voltát, és nem tudja, micsoda megbecsülni való értéket találhatna magában. A külső körülmények szégyenletesen hányják-vetik, és haszontalan porszemnek tűnik fel önmaga előtt is, amelyet játszva sodor ide-oda minden szélfúvás. Nem tudta az életét olyan tartalommal megtölteni, amelyért érdemes volna élnie, s ezért sorvasztóan nehezedik rá fölösleges voltának az érzete. Tehetetlenül van kiszolgáltatva az elmúlás végzetének, és ezért egész élete nem több a szemében, mint a mező fűvének a virulása, amely

holnapra elszárad, és nyomot sem hagy maga után. Vagy pedig megtörténhet az is, hogy ez elől a fojtogató lehangoltság elől, amelyet nem bír ki sokáig az ember lelke, - az ellenkező végletbe menekül; képzelt jelentőséget tulajdonít magának, és alaptalanul sokra tartja a maga értékét. Hogy nagyobbnak tűnjék fel önmaga előtt is, mint amekkora a valóságban, felfújja a maga fontosságát. A háta mögött összenéznek az emberek, s vagy mosolyognak, vagy szána-koznak rajta, de mindenesetre ítélkeznek fölötte, mert látják a valóságos és a magaképzelt értéke közötti nagy különbséget. De ő úgy el van merülve a saját becsének élvezetében, hogy észre sem veszi, mennyire kicsúszott a lába alól a szilárd talaj.

Pál apostolt mindkét veszedelemtől távol tartotta az az ügy, amelynek élt.

Egyrészt: sohasem foghatta el az az érzés, hogy ő haszontalan senki, akinek jobb volna, ha nem is volna. Megóvta őt ettől már az a győzelmes függetlenség is, amelyet a külső körülményekkel szemben élvezett. A Krisztus erejének az a „felmagasztalása”, amely benne végbe-ment úgy, hogy soha sem „vallott szégyent”, egyrészt olyan eredmény volt, amiért érdemes volt megvívni minden harcot, másrészt olyan ajándéka is volt valami nem evilági hatalomnak, amelyért nem lehetett eléggé hálás. Az a munka is, amelyet mások között végzett, állandóan érezte vele, hogy nem hiába tölti napjait. Az élete nyomot hagy mások életében: „gyümölcsözik”. És mindenekfelett az a biztonság, amelyet még a halál rettentéseivel szemben is érzett, át kellett, hogy hassa azzal a tudattal, hogy valami nagy értéket hordoz magában. Hiszen olyasvalami készül és csírázik benne, ami az örökkévalóságra szól!

Az eddigiek után nem is csodálkozhatunk tehát azon, hogy szavaiban olyan emelkedett önbecsülés hangjai szólalnak meg. Nem tartja ugyan nélkülözhetetlennek magát ezen a világon, de azt tudja, hogy nehezen nélkülöznék, és a hiányát nagyon megéreznék. Még az után a „nyereség” után sem meri kinyújtani a vágyakozása kezét, amit a haláltól várna, mert arra gondol, hogy a „földi életben” itt maradnia „szükségesebb” annak a sok embernek az érdekében, akinek a további sorsára hatással lehetne. Ha ő nem lesz már itt, valahogyan majd akkor is biztosítva lesz a „hitbeli előhaladásuk”, de addig, amíg ő életben van, ő jobban szolgálhatja azt, mint akárki más. Sokaknak „öröme” szolgálna az ő életben maradása. Hiszen való-sággal „dicsekszenek övele”; büszkék arra, hogy övele találkoztak, tőle tanulhattak, és őhöz személyes szálakkal fűződnek. És nincs kétsége a felől, hogy ha a jövőben is folytathatja még működését, és „újabb látogatásokat” tehet híveinél itt is, ott is, - ez megint csak gazdag áldással fog járni rájuk nézve, úgy, hogy „még jobban dicsekedhetnek övele”, mint eddig.

Ugyanakkor azonban ez a magasfokú önbecsülés nem jár a fellegekben. Igazolást nyer a valóság tényeiben. Nem az apostol maga dicsekszik, hanem csak számon tartja - örömmel és hálással -, hogy mások „dicsekszenek övele”. Nem képzeli tehát magáról olyan dolgokat, amelyek az élet próbáját még nem állták ki, és soha nem is állhatnak ki. Valóságos eredmények állnak a háta mögött, amelyeket elsősorban mások írnak az ő javára, s ő is csak ennek alapján meri felhozni őket a maga élete fontosságának a bizonyosságaiul.

És nem is becsüli túl magát. Tisztában van a maga értékével, de másfelől annak határaival, tehát a maga másokra utaltságával is. Már fentebb is láttuk, hogy milyen hálás azért, hogy rajta kívül mások is „részt vesznek az Evangélium ügyében”. Itt is megvallja, hogy milyen sokat jelent ránézve az a bajtársi közösség, amelyre támaszkodhat. Ha bizvást számít arra, hogy sorsának bármilyen alakulása révén is csak felfelé visz az útja, akkor ezt jórészen annak köszönheti, hogy sokan tusakodnak övele együtt imádságos lélekkel. „Ez nekem üdvösségemre fog válni” - úgymond - „a ti könyörgésetek által”.

S ami még fontosabb: hozzáteszi azt is, hogy „a Jézus Krisztus Lelkének bőséges segítsége által”. Minden érték, amit magában hordoz, nem sajátmagából teremt, hanem ebből a titok-zatos, gazdag forrásból eredt. Ezért, akik „övele dicsekszenek”, azok is csak „a Jézus Krisztus által” tehetik ezt. Önbecsülésében voltaképpen nem önmagát becsüli nagyra, hanem Krisztust.

Hiszen mindenestől fogva - „neki az élet: Krisztus”. Ő csak alázatos közeg, amelynek értéke a rajta áthaladó erőben rejlik.

Ez az alázatos önbecsülés a legjobb bizonyága annak, hogy Pál apostol olyan ügyet szolgált, amelyben lelki kár nem érte, és nem is érhetne. Nem csak arra példa ő, hogy milyen az igazi odaadás, hanem arra is, hogy mi lehet az odaadásnak mindenekfelett álló, igazi tárgya.

ÖTÖDIK HÉT.

Vesszők egy nyalábban

1: 27 - 2: 4.

Csak tartsatok a Krisztus Evangéliumának ügyéhez méltó fegyelmet, hogy akár elmegyek és látom, akár a távolból azt halljam felőletek, hogy megálltok egy lélekben egy akarattal együttviaskodva az evangéliumi hitért, és semmiben meg nem riadva az ellenfelektől, - ami bizonyossága lehet előttük az ő vesztüknek és a ti megtartatásotoknak, és pedig Isten által, - mert nektek megadatott az a kegyelem, hogy a Krisztusért - nem csak, hogy higgyetek Őbenne, hanem szenvedjete is Őérte, ugyanazt a harcot állva, amint azt nálam láttátok, és most is halljátok felőlem.

Azért hát, ha számít valamit a Krisztusban való intés; ha számít valamit a szeretet unszolása; ha számít valamit a gyengédség és részvét, - akkor tegyétek teljessé az én örömet azzal, hogy egyetértésben éltek, egyazon szeretetet érezve egymás iránt, egy-akarattal törekedve ugyanarra a célra, semmit sem téve versengésből vagy képzelgő hiúságból, hanem alázatossággal, úgy, hogy egymást ki-ki tartsa különbnek önmagánál, és mindenki ne a maga érdekeire legyen tekintettel, hanem a többiekére is.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

1 : 27. Csak tartsatok a Krisztus Evangéliumának ügyéhez méltó fegyelmet, hogy akár elmegyek és látom, akár a távolból azt halljam felőletek, hogy megálltok egy lélekben...

Az eddigiekből megérthették a filippibeliek, hogy ha az apostol helyzete a római fogságban nagyon sajnálatos is, azért ő azt olyan lélekkel viseli, hogy senkinek sincs joga sajnálkozni őrajta. De ezen túlmenőleg most még egy fontos dolgot meg akar értetni velük az apostol. Ha az ő „körülményei” felől egészen nyugodtak lehetnek is, mert azokon úgysem változtathatnak, és azoktól úgy is teljesen független az ő boldogsága, annál inkább nagyobb gondot fordítanak önmagukra, mert azzal, hogy hogyan alakul az ő gyülekezeti életük, igenis módjukban áll az apostol örömét növelni vagy megcsónkítani. Az, hogy a távolban élő szeretett bajtársai hogyan állnak helyt „a Krisztus Evangéliumának ügyéért”, sokkal nagyobb befolyással van órá, mint a saját külső életsorsának jobbra, vagy rosszabbra fordulása. - Azt szeretné tehát, hogy már órá való tekintetből is, az ügühöz „méltó fegyelmet tartsanak” (szó szerint fordítva: az ügühöz „méltóképpen polgárkodjanak”). Azt köti a lelkükre más szóval, hogy sohase felejtsek el: ők nem magánéletet élnek, amelyben ki-ki szabad tetszését követheti, hanem polgártársai egy nagy közösségnek, letéteményesei egy felséges közügynek. Ez megkívánja, hogy „fegyelmet tartsanak”, vagyis, hogy mindenki rendelje alá magát a közösség érdekeinek, mint a polgár a város vagy az ország rendjének. A közösség fő érdeke pedig az, hogy a tagjai ne húzzanak szét annyifelé, ahányan vannak, hanem legyenek valóban közösségben egymással. A filippibeliek között mélységes „egységet” teremt az, hogy ugyanaz a „Lélek”, a Krisztus Lelke éltei őket. Az ő ügyükhöz tehát csak az lesz „méltó”, ha ezt „a Lélek egységét” következetesen meg is tartják: „megállnak benne”. - Az apostol örömmel gondol arra, hogy ha újra megadna neki „elmenni” közéjük, milyen gyönyörűség volna „látnia” ezt az összhangzatos „fegyelmet”. De ha ebben soha nem lenne is már része, és csak „a távolból hallhatna felőlük” híreket, a fő dolog az, hogy ilyen öröndetes hírek érkezzenek.

- Megfigyelhető, hogy az apostol lelki szeme úgy rajta felejtkezik az óhajtott szoros közösség szépségén, hogy a levél írása, vagy diktálása közben megzavarodik a mondatfűzés fonala.

A haszontalanul heverő kő akárhogy is heverhet. De annak, amelyik szerepet játszik az épület falában, egyenes rendbe kell beleilleszkednie a többi mellé. Melyikhez hasonlítok?

2. nap.

1. 27. egy akarattal együtt viaskodva az evangéliumi hitért, és semmiben meg nem riadva az ellenfelektől, - ami bizonyossága lehet előttük az ő vesztüknek és a ti megtartatásotoknak, és pedig Isten által.

Itt még világosabban megmutatja az apostol, hogy lényegében véve mi is az a „fegyelem”, amelyet olvasóitól megkíván. Ők mindnyájan, amikor „az Evangélium ügyéhez” csatlakoztak, harcra esküdtek fel. De ezt a harcot „az evangéliumi hitért” sohasem vívhatják meg külön-külön, hanem csakis úgy, ha „együtt viaskodnak”. Ha igazán komolyan veszik a dolgot, akkor nem húzhatnak szét egymástól, hanem „egy akarattal” kell vitézkedniük. Viszont: mennél komolyabban veszik a rájuk váró küzdelmeket, annál könnyebb is lesz szorosán összetartaniuk. Hiszen, ha mindenekfelett az ügy előmenetelét tartják szem előtt, akkor ehhez képest eltörpül majd minden, ami elválaszthatná őket egymástól. - Ezt a „fegyelmezett” egységet nem bonthatja meg az sem, ha egyiküknek-másikuknak szenvednie is kell érte. Ha „ellenfelek” támadásait, bántalmait, fenyegetéseit vonják magukra, az csak természetes. Ettől nem kell „megriadni”. Ez nem ok arra, hogy bárki zavarba essen és kiálljon a harcolók sorából. Hiszen nem lehet valamilyen ügyért „viaskodni” úgy, hogy az ember sohase ütközzön bele „ellenfelekbe”. Éppen ilyenkor van próbára téve az ügy ereje. Minden szóbeszédnél meggyőzőbben igazolja valamely ügynek az életre jogosultságát és igazát, ha a hívei éppen a nehéz napokban megtartják semmi által meg nem zavarható egységük „fegyelmét”. - Magukra az „ellenfelekre” is kiszámíthatatlan hatása lehet annak, ha látniuk kell, hogy támadásaik megtörnek az ügy összetartó erején. Ebből előbb-utóbb meg kell érteniük, hogy hiábavaló az ellenkezésük, nem tartóztathatják fel az ügy előnyomulását. Ha a látszat azt mutatná is, hogy harcias ellenkezésük semmit sem lohad, titokban mégis érezniük kell, hogy a vereségük biztos, és „vesztükbe” rohannak. Meg kell sejtteniük valamit abból, hogy „az Evangélium ügyéért” küzdők a „megtartatásnak”, az „üdvösségnek” eljegyzett népe, amelynek semmi sem árthat, s amelynek győzelmét semmi sem teheti vitássá. - Erre a leckére maga Isten tanítja meg őket: a hívek megbonthatatlan egysége „Isten által” szolgál nekik „bizonyosságul” és intő jelül. Isten munkája alól nem vonhatják ki magukat még az Ő ellene törők sem.

Ha az életnek van valamilyen komoly célja, akkor nem számíthatok mindenkinek a tetszésére és támogatására. Lesznek harcaim. Csak az a kérdés: Isten az én pártomon lesz-e?

3. nap.

1: 29. ...mert nektek megadatott az a kegyelem, hogy a Krisztusért - nem csak higgyetek benne, hanem szenvedjétek is Őérte, ugyanazt a harcot állva, amint azt nálam láttátok és most is halljátok felőlem.

Azok számára, akik kísértésben forogtak, hogy az „ellenfelektől megriadva” meglazítják a „fegyelem” kötelékeit, még egy bátorító gondolata van az apostolnak. Rámutat arra, hogy az „ellenfelek” támadásait viselni, „az Evangélium ügyéért” „szervenvedni” igazában nem hátrány, amitől visszahőkölhetne az ember, hanem kiváltság, amit hálásan kell elfogadnia. Ugyanannak a „kegyelemnek” az ajándéka ez is, mint amely „megadta” a filippibelieknek azt, hogy

„*higgyenek a Krisztusban*”. Hogy ez „*a Krisztusban való hit*”, milyen nagy ajándék, azt jól tudják; arra elég csak utalni. Olyan gazdag életnek a birtokába jutottak általa, amelyet el sem tudtak azelőtt képzelni. Nem is úgy nyerték el, ahogy más dolgokat szokott az ember, - hogy előre elképzeli magának, és aztán kivívja a maga igyekezetével. Úgy kapták meglepetésként, ajándékba. „*Kegyelem*” volt valóban. Nos, ha ezt az ajándékot hálásan mérlegelik, ne gondolják most, amikor „*szenvedniük is kell a Krisztusért*”, hogy ezt a mérleg másik serpenyőjébe kell vetniük, mintha valamiképpen is ellensúlyozhatná amannak az értékét. Ellenkezőleg: ez is csak odaszámítandó az ajándékhoz, és csak tetézi annak súlyát. Ez által a ráadás által válik teljessé a „*kegyelem*”. Aki még nem „*szenvedett a Krisztusért*”, az még nem is tudja teljes valójában, hogy milyen nagy kincs „*Őbenne hinni*”. - Itt is megfigyelhető, hogy az apostol lelkét olyan élénk érzelmi rezgésbe hozza az, amiről ír, hogy gondolatainak a szabatos megszövegezése akadozik és zavarttá lesz közben. - A filippibeliek között egy sincs, aki ne tudta volna, hogy a „*szenvedésre*” is fel kell készülnie. Hiszen amióta Pál apostol útján megismerkedtek „*az Evangélium ügyével*”, mindig tisztában lehettek azzal, hogy az „*viaskodást*” jelent. „*Nála látták*”, már legelső filippibeli megjelenésekor is, hogy aki Krisztusért él, az „*harcot áll*”. És ha „*most*” nem „*látják*” is közvetlen közelségből, annál inkább „*hallják felőle*”, hogy mit kell elviselnie az „*ellenfelek*” miatt. Az ő odaadását ez annakidején sem csökkentette; most sem rontja meg örömét, amellyel az ügyet szolgálja. Ha olykor-olykor ők is kénytelenek „*ugyanazt a harcot állni*”, miért „*riadnának meg*” tőle?

Nem az adja-e az életnek savát és borsát, amikor az ember szenvedések árán is harcolhat valami nagy célért? És nem balgatagság-e biztos fedezék mögé húzódva kitérni a harc elől?

4. nap.

2: 1. Azért hát, ha számít valamit a Krisztusban való intés; ha számít valamit a szeretet unszolása; ha számít valamit a Lélekben való közösség; ha számít valamit a gyengédség és 2. a részvét, - akkor tegyétek teljessé az én örömömet azzal, hogy egyetértésben éltek...

Az apostol még egyszer megismétli, még sokkal nyomatékosabban azt az igényét, hogy olvasói a maguk részéről tegyék elviselhetőbbé számára az ő sorsát. Neki ugyan nélkülük is bőséges az „*öröme*” minden baj közepette is. De mégis megtörténhet, hogy valami hija marad annak. És ez rajtuk fordul meg. Ők „*teljessé tehetik az ő örömét*” azzal, hogy „*egyetértésben élnek*” (szó szerint: „*ugyanazt gondolják*”), vagyis egy felfogáson vannak, és ugyanegy törekvésben forrnak össze. Nyilvánvaló, hogy az egyenlenség súlyosabb tüneteitől mentes volt a filippibeliek közössége. Pártviszályok és ellenségeskedések nem dúltak köztük. Hiszen akkor az apostol nem ilyen gyengéd hangon intené őket, amelyből hiányzik minden egyenes megrovás, és csak közvetve érezhető ki valamelyes nyugtalanság. A széthúzásnak csak apró, ártalmatlannak látszó repedései mutatkozhattak az ő egységüknek egyébként szép épületén. De annál inkább elvárja tőlük az apostol, hogy még ezt a szépséghibát is tüntessék el. „*Teljes örömét*” akarja bennük lelteni. - Hogy milyen nagy súlyt helyez erre, az kitűnik abból, hogy intésének megtámogatására egész sor érvet vonultat fel, amelyeknek mindegyikéről tudja, hogy ha egyáltalán ad rájuk valamit az ember, akkor nagyon sokat kell, hogy adjon rájuk. Mindannyiszor megismétli ezt a feltételt: „*ha számít valamit*” ez, vagy amaz a felhozott érv. Mintha mindegyikkel külön akarná ostrom alá venni az olvasóit. Egészen biztos eredményt akar elérni. Bizvást számíthat is rá, mert hiszen az a kétség, hogy „*számít-e valamit*” az olvasói előtt mindaz, amit felsorol, - csak látszólagos. Hogy is ne volna meg előttük a teljes súlya „*a Krisztusban való intésnek*”? Hiszen Krisztus áll az életük középpontjában. Hogyne vennék komolyan „*a szeretet unszolását*”? Milyen sokat jelent számukra az apostolnak az a szeretete, amely ebből a rábeszélésből is feléjük sugárzik? „*A Lélekben való közösség*” is

drága kincsük, - hogy volna hát hiábavaló a rá való hivatkozás? És arra a „gyengédségre és részvétre” sem utal hasztalanul az apostol, amellyel az ő szenvedéseiben iránta viseltetnek. Egészen biztos, hogy megnyílik a szívük intő szavai előtt.

Abból tűnik ki a legvilágosabban valakinek a lelkülete, hogy milyen érvekkel lehet rá hatni. Jó, ha őszintén megvizsgálom, milyen kulcsra is jár az én lelkem zárja!

5. nap.

2: 2 (hogy egyetértésben éltek,) egyazon szeretetet érezve egymás iránt, egy akarattal törekedve ugyanarra a célra.

Az apostolnak az a kívánsága, amellyel szemben talán még némi adósságban találtak a filippibeliek, - hogy t.i. „az Evangélium ügyéhez méltó fegyelmet tartva” teljes „egyetértésben éljenek”, - olyan fontos dolog, hogy nem győzi más-más szavakkal körülírva ismét és ismét a lelkükre kötni. Ennek az a haszna, hogy több oldalról is megvilágítja azt az összhangzatos közösséget, amelyben „az Evangélium ügyéhez” tartozóknak élniük kell. Egyrészt, mintha elemzés alá venné, hogy közelebről is kitűnjék: miben is nyilvánul meg az igazi „egyetértés”? Másrészt, mintha a titkát akarná felmutatni: milyen úton-módon valósulhat meg? - Az egyik oldaláról nézve az együvé tartozóknak egymás iránt való személyes magatartásán fordul meg minden. „Szeretet” által kell egybekötözve lenniük. Éspedig úgy, hogy „egyazon szeretetet érezzék egymás iránt.” Nem elég, ha a „szeretet”, mint a száraz nyárban is itt-ott mélyedésekben megmaradó tavacska jelentkezik. Úgy kell uralkodnia az egész közösség fölött, mint ahogy a tavaszi áradás elborítja az egész tájat. Ez a követelmény azt is jelenti, hogy a „szeretetre” ugyanolyan viszonzszeretet is válaszoljon mindig. Senki se maradjon érzéketlen az iránt a „szeretet” iránt, amellyel őt mások körülveszik. Becsülje meg azt nagyon, és hálálja meg azzal, hogy ő se marad csak élvezője, hanem a „szeretethez” ugyanazzal az aranypénzével fizetve ő is előmozdítója, erősítője lesz a közösségnek. - De benne van ebben az intésben az is, hogy ne legyenek a „szeretethez” se kitüntetett kedvencei, se mellőzött mostohagyermekai. Ha osztályozások és megkülönböztetések történnek a „szereteten”, akkor azonnal megindul a csoportokra és pártokra való elkülönülés, és megbomlik az „egyetértés”. - Más oldalról nézve a dolgot viszont az domborodik ki, hogy nem az egyes személyek egymás iránti, hanem valamennyiüknek a közös ügy iránti magatartásuk a fődolog. „Egy akarattal ugyanarra a célra kell törekedniük.” Mennél inkább uralkodik a lelkük fölött az egy, közös „cél”, annál könnyebb lesz magukat minden különbségen is túltenniük, amely megnehezítené közöttük az „egyazon szeretet” uralmát. A sok szétágazó „törekvésnek” mind egybe kell olvadnia annak a szolgálatában, ami egyedül fontos.

A szeretet értéke attól függ, hogy miért szeret az ember valakit, vagy más szóval: mit szeret benne? Azt-e, hogy valamiképpen ő is a Krisztus ügyéhez tartozik? Vagy egészen mást?

6. nap.

2. 3. ...semmit sem téve versengésből, vagy képzelgő hiúságból, hanem alázatossággal, úgy, hogy egymást ki-ki tartsa különbnek önmagánál, és mindenki ne a maga érdekére legyen tekintettel, hanem a többiekére is.

Még néhány fontos utasítást ad az apostol ahhoz, hogy hogyan „éljenek egyetértésben” az olvasói, közelebről ahhoz, hogy hogyan „törekedjenek egyakarattal ugyanarra a célra”. Megtörténhet ugyanis az, hogy egyesek nagyon buzgó munkásságot fejtenek ki a közös ügyért, és az egységük ennek mégis kárát vallja. Hogy valóban „egyakarattal” való legyen az igyeke-

zetük, ahhoz az is szükséges, hogy tisztán tartsák magukat, egyenként, mindnyájan, a látszólagos önzetlen odaadás rejtett önző rugóitól. Az egységet megrontja az, ha valaki az ügyért való buzgólkodásban is voltaképpen önmagát akarja érvényesíteni és mutogatni; ha a maga kiválóságával, szolgálataival, érdemeivel mások fölé akar emelkedni; vagyis, ha „*versengésből teszi*” azt, amit tesz. Az ilyen indítékokat akkor is ki kell küszöbölni, ha valaki csakugyan a maga igyekezetéből emelkedik ki a többiek közül. Hát még ha olyasmivel akar elébe vágni másoknak, amivel semmi joga sincs büszkélkedni, mert nem is ő vívta ki magának, hanem ajándékkal kapta! Pedig az emberek nagyon hajlandók a maguk javára írni sok mindent, amiben semmi érdemük sincsen. Sőt még olyan kiválóságaikban is tetszelegnek, amelyek csak a képzeletükben vannak meg, de a valóságban nincsenek. Ez az a „*képzelt hiúság*”, amelytől szintén meg kell tisztítaniuk magukat a filippibelieknek. Ilyen rejtett csírából burjánzik ki a széthúzás és viszálykodás, ha idejében elejét nem veszik. - Felmutatja az apostol az ellenszert is: az „*alázatosság*” lelkületét. Az „*alázatos*” ember az, aki háttérbe tudja szorítani a maga személyét. Nincs eltelve magától úgy, hogy másokban mindig csak azt lássa meg, amivel szemben a saját fölénye domborodik ki. Éppen fordítva: mindenkiben talál valami tiszteletre és követésre méltót, amiért az illetőt „*önmagánál különbnek tarthatja*”. És a szándékai és tervei sem forognak szüntelenül a saját személye körül. „*Nem a maga érdekeire van tekintettel*” minden cselekvésében. Ennek nem látja ugyan végül maga sem kárát. De nem a maga haszna a fődolog előtte, hanem legalább ugyanolyan fontos „*a többiek érdeke is*”. - Ez az „*egyetértés*” titka.

Az életnek egyik legfelségesebb ajándéka az, hogy mások is vannak körülöttem. Hogyan élek vele? Úgy-e, hogy én akarok általuk emelkedni? Vagy úgy, hogy ők emelkedjenek általam?

HETI JEGYZETEK.

I.

Miközben elmerültünk Pál apostol odaadásának megragadó látványába, nem maradhatott egészen elfojtva bennünk egy feltoluló kérdés: szolgálhat-e olyan kivételes egyéniség, mint amilyen a Pál apostol, példa gyanánt nekünk, átlagembereknek? Ha olyan rendkívüli lélek, mint amilyen ő volt, lobogva ég valamilyen ügynek a szolgálatában, akkor annak nyilván nagy jelentősége van. Az ilyen odaadásból kisugárzó erőt széles körben és hosszú időn át megérzi a világ. De van-e annak komoly értelme, hogy egyszerű, kis emberek is tüzet fogjanak? Számít-e az bármilyen ügynek az előmenetelében, ha ugyanilyen odaadás névtelen, szürke, ú.n. jelentéktelen emberek lelkében gyullad ki?

Erre a kérdésre nem is csak egy olyan feleletet lehet adni, amely minden kétséget eloszlathat. Először is, amint már volt alkalmunk megfigyelni, az olyan vezéregyéniségek is, mint Pál apostol, rá vannak utalva arra, hogy a hátuk mögött olyan hűséges közkatonák sorakozzanak fel, mint amilyenek az ő filippibeli hívei is voltak. A kimagasló, nagy emberek szolgálatát lehetetlen elgondolni a mögöttük szerényen meghúzódó szolgálat nélkül, amelyet ugyanazért a célért az ismeretlenség homályában maradó emberek végeznek, - s amelyre ők támaszkodnak, mint a szobor az alapzata köveire. Ebben az előttünk lévő szakaszban is elárulja az apostol, hogy milyen sokat jelentenek számára a filippibeliek. Ötőlük függ, hogy „*teljessé válják az ő öröme*” s azzal együtt a lehető legmagasabb fokon álljon a munkájához szükséges lelki frissessége.

De ennél is fontosabb az a másik felelet, amely fölvetett kérdésünkre még sokkal hangosabban csendül ki ebből a szakaszból: az átlag-emberek odaadása nem csak azért bír jelentőség-

gel, mert e nélkül a lehetetlenség levegőjében lebegne a kimagasló, nagy emberek szolgálata is, hanem attól függetlenül, önmagában is megvan a nagy értéke. Azokat az intelmeket, amelyeket itt Pál a filippibeliekhez intéz, a maga „öröme teljessé tétele” érdekében adja ugyan elő, - de világos, hogy nem ez a főszempont. Elsősorban „a Krisztus Evangéliumának ügye” maga kívánja azt meg tőlük, hogy hozzá „méltó fegyelmet tartsanak”.

Az is kiviláglik az apostol intelmei közben, hogy mi teszi olyan fontossá a legszürkébb átlagemberek odaadását is: az t.i., hogy kicsinységükben ők annál inkább forrhatnak össze közösségekké. Külön-külön természetesen egyiküknek a jelentősége sem közelítheti meg azt, amit az ügy számára a kimagasló vezéralak odaadása jelent. De együttvéve annál nagyobb értéket rejtenek magukban. Mert a közösség törvénye megszügyenít minden számtani törvényt: ha tíz egyszerű ember összefog valamilyen célra, az nem tízszer annyi erőt jelent, mint amennyit egyenként képviselnének, hanem annál sokkal többet. Sőt valójában úgy áll a dolog, hogy ha elméletileg felállítjuk a kérdést, hogy mi értékesebb valamely ügy szempontjából: teljes odaadású vezéregyéniségek, vagy pedig teljes odaadású egyszerű közharcosok csapatai, - akkor feltétlenül az utóbbiak mellett kell döntenünk. Kivételes, nagy egyéniségek felbukkanhatnak és ismét eltűnhetnek, de egyszerű emberekből, akik közösségbe fogódzva nagy szolgálatokat tehetnek, mindig van elegendő. Bármely ügynek az állandó és szilárd biztonsága csak rajtuk épülhet fel.

Ebből az következik, hogy valamely ügy mellett sokatmondó, jó bizonyítvány ugyan az, ha nagy szellemeket is le tud bilincselni a maga szolgálatába, de ennél sokkal fontosabb, döntő próbája minden ügynek az, hogy milyen szoros közösségbe tudja összeforrasztani a maga kicsiny harcosait. Annak, hogy valamely ügy élére nem kerültek éppen szellemi kiválóságok, nem okvetlenül az ügyben magában rejlik az oka. De abban, hogy milyen bensőséges viszonyba tudja egymással egybefűzni a híveit, már feltétlenül az ügynek belső ereje mutatkozik és mérhető meg.

Pál apostol szavaiból kiviláglik, hogy ő azt az ügyet, amelyet szolgál, ebből a szempontból is minden más ügy felett állónak ismeri. Ennek az ügynek a lényegéhez tartozik az, hogy közösséget formáljon. Igaz ugyan, hogy a hozzá tartozók egységét is megbonthatják kisebb-nagyobb zavarok. De ez mindig az ellentéte annak, amit el lehetett volna várni. Hiszen megtörténhet olykor az is, hogy más ügyek, amelyeknél az ember ezt nem is várná el, meglepően szoros bajtársi közösséget teremtenek maguk körül, - szorosabbat, mint amelyet a lényegük szerint megérdemelnének. „A Krisztus Evangéliumának ügyét” azonban mindig méltatlan megszügyenyítés éri, ha a hívei között egyenletlenség van. Ilyenkor valami mulasztás történt, ami miatt az ügy nem fejtheti ki igaz mivoltát. Ahol a benne rejlő erőket nem hagyják felhasználatlanul, ott mindig „hozzá méltó fegyelmet” is tartanak, és minden széthúzó erő felett győzedelmeskedik az összetartó „egy Lélek”.

Mint ahogy Pál apostol azért tusakodott a maga életében, hogy „felmagasztaltassék a Krisztus az ő személyében”, - úgy kell a filippibeli, vagy bárhol is élő egyszerű híveknek is éppen „egyétértésükben” „egy akarral” való „együttviaskodásukban” ugyanezt a célt szolgálniuk. Ha köztük az összhang megbomlik, annak sohasem Krisztusban és az Ő ügyében rejlik az oka.

II.

A közösség fáját sokszor külső viharok teszik próbára. Ha nem elég viharálló az ereje, egymás után veszti el letört gallyait-ágait. Vagyis, képes beszéd nélkül szólva: valamely közösség összetartó ereje kitűnik abból, hogy a tagjai milyen hátrányokat hajlandók elviselni érte. Könnyű addig összetartani egy embercsoportot, amíg az együvé tartozásból mindenkire

csak nyereség és csupa kellemes élmény származik. Terített asztal körül csoda volna, ha a vendégek nem olvadnának egybe meghitt, bensőséges társasággá. De az ilyen közösség azonnal bomlásnak indul, mielőtt nem csak élvezet, hanem küzdelem és szenvedés is vár tagjaira. Ne gondoljunk mindjárt hitvány árulókra, akik mielőtt harcra kerül a sor, azonnal át-pártolnak az ellentáborhoz a dúsabb zsoldért és a könnyebb életért; se az olyan szélkakas lelkekre, akik minden ellenálló gerinc nélkül úgy változtatják állásfoglalásukat, amint az a legkényelmesebb nekik. Gondoljunk inkább olyanokra, akik a szívük mélyén tartják ugyan a hűséget az ügy iránt, amelyre felesküdtek; nem változott meg a meggyőződésük az igazsága felől; nem is felejtik el sohasem, hogy mit köszönhetnek neki; - csak éppen a körülményektől függ, hogy milyen nyíltan és határozottan tudnak kiállni érte. Amíg nem kell hozzá nagy bátorság, addig ott láthatók az első sorokban küzdők között. De ha komoly ellenállással kell szembenézni és baj is érheti az embert, akkor elcsendesednek, és óvatosakká válnak. Örömmel nézik, hogy mások hogyan vitézkednek a tűzvonalban, de ők meghúzódnak hátrább, biztosabb fedezékekben. A tábor meglazul és szétszóródik. Nem képes tömör egészének átütő erejét latba vetni. Szégyent vall, mert a tagjai közül sokan „megriadtak az ellenfelektől”.

Az ilyen erőpróbákat jól ismeri „a Krisztus Evangéliumának ügye” is. „Ellenfelekben” soha sem volt hiánya. Ha élvezett is néha békés napokat, abban rendszerint nem volt köszönet. Mert ennek az szokott az ára lenni, hogy megalkudott a környezetével, és látszatgyőzelmekkel beérve, lemondott az igazi győzelemről: a Krisztus uralmának mindenekre való kiterjesztéséről. Ilyenkor már nem is volt igazában „a Krisztus Evangéliumának ügye”. Csak bitorolta ezt a nevet. Mert valahányszor igazán az volt, - mindig szembe találta magát - nyílt vagy elplepezett formában - az „ellenfelekkel”, akik nem akarták, hogy Krisztus Úr legyen felettük is.

Ezért „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez” tartozni mindig azt jelentette bárki számára is, hogy el kell szenvednie a hátrányt, amit az „ellenfelek” okozhatnak, vagy legalább is viselnie kell az állandó kockázatát annak, hogy egyszer csak a maga bőrén is megérzi az „ellenfelek” valamilyen fegyverét. Gúnyolódók mindennapos apró tűszúrásaitól elkezdve, befolyásos tényezők kegyeinek az elvesztésén és ebből származó sok hátrátételen át, el egészen a hatalmon lévő „ellenfelek” erőszakos, üldöző kegyetlenségéig, - a mártíromság poharát valamilyen mértékben mindenkinek meg kellett eddig ízlelnie, aki ehhez az ügyhöz szegődött. „Harcot állni” - ez volt az elkerülhetetlen sorsuk.

Hogyan dacolt ezzel a viharral a közösség, amely egybekapcsolta őket? Nem dicsekedhet azzal, hogy sértetlenül állta a próbát. Pál apostol szavaiból is kitűnik, hogy bizony megeshet az ő bajtársainak a soraiban is, hogy egyikük-másikuk „megriad az ellenfelektől”. Azóta is sok szomorú példa bizonyítja, hogy „a Krisztus Evangéliumának ügye” körül is meg-megritkul a tábor, ha hevesebbre fordul a harc. Voltak idők, amikor legalább annyi volt a titkos híve, mint a nyíltan síkra szállók, - mert a bátor színvallásért szenvedés járt ki.

Azonban az idők igazolták Pál apostolnak azt a meggyőződését, hogy az ilyen „megriadás” nem természetes velejárója ennek az ügynek, hanem csak a „hozzá méltó fegyelemnek” az elhanyagolásából ered. Azok, akik úgy viselték magukat, ahogy illendő ehhez az ügyhöz, mindig úrrá tudtak lenni mindenféle „megriadáson”. Mennél ádagabb volt az „ellenfelek” támadása, csak annál szorosabban zárkóztak össze, hogy „megálljanak egy Lélekben, egy akarattal együttviaskodva”. Ezért aztán túl is élt az ügy minden vihart. Mellette az évszázadok folyamán más ügyeknek egész erdeje nőtt ki és tűnt is el megint, mert nem bírták a viharos éghajlatot. De „az evangéliumi hitért együttviaskodók” tábora ma is megvan még, és ezután sem kell féltünk a fennmaradását.

Ebben a közösségben ugyanis nem érheti meglepetésként az embert, ha bántalmakat kell elszenvednie az „ellenfelektől”. Aki ide belép, az eleitől fogva tudja, hogy ezt is vállalnia kell. Sőt, az ügyért való szenvedés kitüntetés-számba megy itt, - mintha azzal kapná meg az ember

végleges felavattatását az ügy harcosává. A közösség tagjait az kapcsolja össze, hogy annak a közös kiváltságnak a részesei, hogy „megadatott nekik az a kegyelem, hogy higgyenek a Krisztusban”. Ehhez, mint valami drága többlet járul aztán még hozzá az, ha még „az a kegyelem is megadatik nekik, hogy szenvedjenek is Őérte”. Többlet, de csak abban az értelemben, ahogy többlet a bimbóhoz képest a teljesen kifejlett virág. A „Krisztusért való szenvedés” piros rózsája is olyan ajándék, amely már eleitől fogva benne rejlett a „Krisztusban való hitben”. Hiszen ez a „hit” teljes odaadást is jelent, - miben bontakozhatna hát jobban ki, mint az önként elviselt szenvedésben?

III.

„A Krisztus Evangéliumának ügye” már nem egy nagy győzelmét azzal vívta ki ebben a világban, hogy egyszerű híveinek a táborát nehéz időkben is össze tudta tartani. Mert, ha örök sorsa is ennek az ügynek a harc, amint fentebb megállapítottuk, - ez nem azt jelenti, hogy az „ellenfelei” veretlen erővel folytatják ellenállásukat. Sokszor megtörtént már, hogy ellenségeskedésük meghódolással végződött. Máskor meg legalább azt a győzelmet lehetett elérni, hogy az „ellenfelek” meghátráltak, - vagy csak egy időre, vagy végképpen feladva a harcot. A helyükbe aztán idővel újabbak támadtak, de a győzelem mégis győzelem volt. - Sok minden közrejátszhatott az ilyen diadalok kivívásában. De nincs „a Krisztus Evangéliuma ügyének” a fegyvertárában még egy fegyver, amelynek annyit köszönhetne, mint a „passzív rezisztenciára” való rendkívüli erejének. Nem annyira azzal győzött válságos időszakokban, amit a hívei tettek, hanem inkább azzal, amit nem tettek: egyszerűen nem tágítottak egymás mellől, nem hullottak szét a támadások csapásai alatt, hanem megmaradtak egymással szoros közösgébe összefogóva minden ellenségeskedés ellenére is. „Megálltak egy Lélekben”.

A természet világában is így áll meg a mozdulatlan parti szikla, és tehetetlenül omlik össze kemény falán a szilaj hullámverés. Csak az a nagy különbség, hogy ettől még a hullámverés ereje nem csökken: amilyen sértetlenül állja az ostromot a szikla, ugyanolyan szívósan tombol ellene a viharos tenger is. Ellenben az emberi életben győzelmes kihatása és eredménye van a rendületlen megállásnak: az ellenségeskedés heve előbb-utóbb lelohad tőle, a hullámok belefáradnak a meddő ostromba és csendesen elülnek. Emberek csak addig folytathatják támadásaikat, amíg azok valamelyes sikerrel biztatnak. Ha az állandóan megismétlődő kudarc megrendíti a sikerben való bizalmat, - megroppan a harci erő. Az a tábor, amelynek a lelkébe belelopózik a sejtelen, hogy úgymint hiába tusakodik, nem veszélyes ellenfél már. Még akkor sem, ha nagyobb dühvel támad, mint valaha. Mert ez az ingerült türelmetlenség is, amellyel minden erejét összeszedve, ki akarja erőszakolni a sikert, csak annak a bizonyossága, hogy már nem bírja soká a harcot. Már vissza akar vonulni, - csak fedezni akarja a vereségét egy utolsó, kétségbeesett kísérlettel. „Most vagy soha”, - annyit jelent, hogy „még ez egyszer, de többet már nem”. S ha ilyenkor is hiábavaló volt minden, - be is fejeződött a harc. Ha volna is még bőven erő tartalék, nincs már harci lendület.

„A Krisztus Evangéliumának ügye” éppen azért, mert mindennél ellenállóbb összetartásban tudja egyesíteni táborát, abban a nagy előnyben van minden „ellenfelével” szemben, hogy már előre is bizton számíthat harciasságuknak ilyen lelohadására, és legádázabb tombolásuk mögött is előre látja már a kifáradásnak biztos jeleit. Pál apostol is ezt a bizonyosságot ébresztgeti azokban, akik a filippibeliek soraiban már-már hajlandók lettek volna a „megriadásra”. Mintha azt mondaná nekik: még csak egy kis ideig „tartsátok a fegyelmet”, ne engedjétek megbomlani a közösségeket, és akkor éppen ezzel siettetni fogjátok a támadások megszüntét. Csak mutassák meg tüntetőleg, hogy milyen lebírhatalan erő bennük a Krisztus, és ez az „ellenfelek” számára olyan „jel” lesz, amelynek a hatása alól nem vonhatják ki magukat; olyan „Istentől való jel” (a szónak sokkal igazabb értelmében), amelyet régi idők

babonás hadseregei sokszor véltek felismerni valamilyen szokatlan jelenségben, amelytől az inukba szállt a bátorságuk és úgy érezték, hogy nem tanácsos tovább folytatni a hadakozást. Állhatatosságuk „jeléből” az ellenségeik ki fogják olvasni a maguk fenyegető „vesztét”. És elfogja őket az a sejtelen, hogy igaz ügy ellen folytatnak hiábavaló harcot; azoké a jövő, a „megtartatás”, akiket meg akartak semmisíteni.

A harci helyzetnek ebben a felfogásában Pál apostolt talán a saját maga életének felejthetetlen emlékei is befolyásolták. Nagyon valószínű, hogy annakidején, amikor még ő is az „ellenfelek” élén hadakozott, őt is megrendítette biztonságában az a „jel”, amelyet a Krisztus üldözött híveinek a hűséges és szívós helytállásában látnia kellett. Még akkor is, amikor fokozott dühvel vetette bele magát az üldözésükbe, ki tudja, nem rágódott-e a lelkén a kétség, hogy vajon nem rohan-e „vesztébe”, és nem azoknak az oldalán várna-e őrá is a „megtartatás”, akik olyan sértetlenül viselnek el minden támadást? - Ha csakugyan így volt, akkor azt is a maga tapasztalatából tudta, hogy ez a „jel” valóban „Istentől való”, mert alapjában véve nem emberek hatottak rá olyan mélyen, hanem az ő szilárd kitartásukon keresztül is Isten szólt hozzá. A filippibeliek is bízhatnak benne: az „ellenfeleik” előbb-utóbb valami emberfeletti erőt fognak kiérezni az ő állhatatosságukból, és vagy meghódnak előtte, vagy meghátrálnak előle.

A legegyszerűbb közkatona is kiszámíthatatlan értékű szolgálatokat tehet ezen az úton. Ha nehéz válságok idején ránehezedik az a tény, hogy ő semmit sem tehet az „ellenfelek” ellen, csak tűrnie és várakoznia lehet: akkor értse meg, hogy éppen ez a legnagyobb tett, sokkal nagyobb tett, mintha vezéri bajvívásra szállhatna ki. Ne „riadjon meg” tehát, hanem a hozzá hasonlókkal egymásnak vetve a vállukat, „álljanak meg egy Lélekben”, megbonthatatlan közösségben.

IV.

De a közösség fáját nem csak külső viharok tördelik. Sokszor azért hullanak le ágai, mert belső férgek rágták korhadttá a testét. Pál apostol a filippibeliek közösségéből ezeket a belső ártalmakat is ki akarja irtani, és pedig abban a meggyőződésben, hogy ezek ellen is önmagában bírja az orvosságot „a Krisztus Evangéliumának ügye”. Nincs más teendő, mint állandóan szem előtt tartani azt, hogy milyen „fegyelem méltó” ehhez az üggyhez. Akkor majd megbirkózik a benne rejlő erő a romlásnak legrejtettebb csíráival is.

Természetesen megrontja a közösséget az, ha a tagjai akár bántó szóval, akár ellenséges cselekedettel egymás ellen fordulnak a helyett, hogy „egy akarattal együttviaskodnának” a közös ügy harc-vonalában. Erről nem is beszél Pál apostol. Hiszen ilyen fegyvereket még az igazi „ellenfelekkel” szemben sem forgatnak azok, akikhez ő szól, - nem hogy egymás ellen. Ezt a „fegyelmet” magától értődő módon el lehet várni tőlük. Sőt még ennél sokkal többet is. Mert még azt sem tartja szükségesnek hangsúlyozni az apostol, hogy menteseknek kell lenniük attól az ellenséges érzülettől is, amelyből bántó szavak és tettek fakadhatnak. Hiszen nem is érne sokat, ha egymással szemben megőriznék ugyan a barátságos külszint, de annak leple alatt megtűrnék magukban az egymás iránti ellenszenvet, lenézést, gyűlölséget. Az ellenséges lelkület mégis csak kiérezhető lenne belőlük, és fonnyasztó lehetetétől, mint valami szétszivárgó mérges gáztól, elsorvadnának a közösséget összetartó eleven szálak.

Az a „fegyelem”, amelyet Pál apostol a „Krisztus Evangéliuma ügyének” nevében megkövetel, még az ellenséges érzület kiirtásával sem éri be. Mert az is csak következmény már, amely mélyebben rejtőző gyökerekből sarjad ki. Tehát ezeket az elrejtett, első tekintetre talán ártalmatlannak látszó gyökereket kell kiirtani! Ilyenek az apostol szerint a „versengés” és a „képzelt hiúság” - az emberi cselekvésnek két olyan indítéka, amely az általános emberi életben nagyon elterjedt és megszokott jelenség.

Hogy milyen magas igényt támaszt az apostol, amikor mégis hadat üzen ezeknek a lelki rugóknak, az akkor világosodik meg előttünk, ha megfigyeljük, hogy ezek nem csak mélyen benne gyökereznek az emberi természetben, hanem nagymértékben hozzájárulnak éppen a társas közösségek egybeszövődéséhez. „Versengésből tenni” valamit - annyi, mint mások túlszárnyalására törekedni. A „versengő” ember be akarja bizonyítani a maga külön voltát. Ki akar emelkedni a többiek közül. Milyen óriási darab esne ki a világ múltjából és jelenéből, ha kihagynánk belőle mindazt, ami erre a vetélkedő szellemre vezethető vissza! De, ami még fontosabb: egymagában nem „versenghet” az ember. Vetélytársak kellene hozzá, akikkel összemérhesse erejét, hogy túltegyen rajtuk. Ezért a „versengő” ember nem a remeteélet magányosságában, hanem csak a társas élet küzdőporondján érezheti otthon magát. A „versengés” egymással való közösségre kényszeríti az embereket. - A „képzelt hiúság” viszont az olyan emberek sajátossága, akik nem csak a maguk kiválóbb voltát akarják élvezni, hanem még sokkal inkább az érte kijáró dicséretet és hódolatot. Még olyankor is megmámorosodnak mások elismerésétől, amikor pedig jól tudhatnák, hogy az olyasminek szól, amiben nekik maguknak vajmi kevés érdemük van, s amiért inkább alázatos hálát kellene érezniük, mint magát másokkal legyeztetgető büszkeséget. Sőt még olyankor is élvezettel merülnek el a maguk fényes tükörképének szemléletébe, amikor azt csak a saját nagyító képzelődésük, vagy pedig a környezetük hazug hízelgése tartja eléjük. - Ez a „képzelt hiúság” is hatalmas hajtóerőként működik az emberi életben, és ez arra utalja az embereket, hogy egymás társas közösségét keressék. Mint ahogy a „versengő” ember vetélytársakra szorul, akiket felülmúlhat, úgy a „képzelt hiúság” ember nézőközönség gyanánt kívánja meg a társas közösséget, amely tapsaival jutalmazza az ő vélt, vagy valóságos teljesítményeit.

De ha el kell is ismernünk, hogy közösségteremtő erő van mind a két szóbanforgó indítékban, mindjárt hozzá kell tennünk azt is, hogy felettébb kétes értékű és silány fajta. Csak ideig-óráig kapcsolja egymáshoz az embereket, hogy aztán annál jobban eltávolítsa egymástól, sőt egymás ellen fordítsa őket. Hiszen a „versengés” porondján két fél közül mindig csak az egyik találhat kielégülést, a másikra ellenben keserű kiábrándulás vár ott. A „képzelt hiúság” vásárán sem csilloghat mindenki, - az emberek nagy többsége a hajlongó udvaroncok szerepére van ítélve. Innen a sok sértődöttség és elkedvetlenedés; az alulmaradottak kerülő úton való próbálkozása az érvényesülésre: áskálódások és irigy összeesküvések, csalárdság és erőszakoskodás; és ha mindez nem használ, a tehetetlen bosszú és gyűlölség. Valóban, mennél egyetemesebben uralkodnak a „versengés” és a „képzelt hiúság” rugói, annál biztosabban lerombolják azt a közösségi életet, amelyet felépítettek. Végeredményben pusztító férgek a közösség fájában.

Ha az általános emberi élet megtűri őket, sőt tág teret enged nekik, ezzel a legszomorúbb bizonyítványt állítja ki magáról: olyan szegényen van ellátva közösségteremtő erők dolgában, hogy még az ilyen silány segítségre is rá van utalva, amely előbb utóbb a visszájára fordul. De nem így „a Krisztus Evangéliumának ügye”!

V.

Ez az ügy, jól tudja Pál apostol, olyan közösség-összetartó erőkkel rendelkezik, hogy nem kell szépíteni a dolgot: a kétes értékű indítékokat kíméletlenül leleplezheti ártalmas mivoltukban, és szigorúan visszautasíthatja őket a háza tájáról, mint veszedelmeseket. Hogy mik azok a tiszta és mindenestől fogva építő erők, amelyekre az apostol rá meri bízni „a Krisztus Evangéliumának ügyét” szolgáló közösséget, az világosan kitűnik szavaiból.

Említi a „szeretetet”, és pedig abban az értelemben, hogy a közösség tagjai „ugyanazt a szeretetet érezzék egymás iránt”. Tehát olyan „szeretetről” van szó, amely nem válogat abban, hogy kit mennyire érdemes szeretni. Nem az a burkolt önzés tehát ez, amely sokszor a

„szeretet” áruhájába öltözve jelenik meg, hanem a szó komoly értelmében vett „szeretet”, amelynek az a lényege, hogy nem magának keres valamilyen nyereséget, hanem másvalakinek a java a fő dolog számára.

Beszél azután az apostol - éles ellentétben a „versengéssel” és a „képzelt hiúsággal” - „alázatosságról” is. Könnyű belátni, hogy más oldalról nézve ugyan, de ez is ugyanaz, mint a „szeretet”. Mert az mindig „alázatos” azzal szemben, akire irányul. Nem azt jelenti ez, hogy „alázatoskodik”, mert a sok hajlongás és szemlesütés között nagyon mutogatott „alázatosság” rendszerint hazug színjáték csak, amely mögött semmi sincs az igazi „alázatosságból”. Az abban áll, hogy az ember, akármilyen emelt fővel jár is, szívesen félreáll valakinek az útjából, örömmel húzódik meg a háttérben, és átengedi az elsőbbséget másnak; nem kérdi, hogy nincs-e vajon méltóságán alul valamilyen szolgálat, ha egyszer arra szüksége van valakinek, vagy áldás fakad belőle valakire, - egyszóval elfelejtkezik a maga érdekeiről, kényelméről, méltóságáról, és a másik ember javára és előhaladására gondol csak, - mert „szereti” az illetőt.

A „szeretetlenek” ez az „alázatossága” abban nyilvánul meg Pál apostol szerint, hogy „egymást ki-ki különbnek tartsa önmagánál”. Míg a „képzelt hiúság” szeme mindig a másik ember gyengéit keresi, és ha megtalálta - ami nem nehéz dolog - örül neki, mert annál jobban ragyogtathatja a maga különb voltát, - addig ez a lelkület éppen ellenkezőleg a fénylő vonásokat fedezi fel mindenkiben, és nem bánja, ha a maga fogyatékosága tűnik ki az összehasonlítás közben. Még ha az illetőben sok gyarlóság alá van is elrejtve az, ami értékes benne, mint valami szemébe, sárba elkeveredett drágagyöngy; akkor is észreveszi és megbecsüli azt. Vagy, ha magában véve nagyon szerény mértéket üt is meg ez a felfedezett kiválóság, és talán csak a mostoha körülményekhez képest érdemi meg a figyelmet, - akkor is többre tartja a keveset a másik ember életében, mint a saját magában sokkal szerencsésebb körülmények között elért jelentősebb eredményeket. - Az ilyen lelkület még a meg nem valósult lehetőségeket is megbecsüli a másik emberben: arra gondol, hogy mi válhatott volna belőle, és mi válhat még ezután belőle. - És közben talán észre sem veszi, hogy ezzel a gyengéd megbecsüléssel a leghathatósabbban fejleszti és fokozza azt, ami az illetőben jó.

Vagy, ha észreveszi, annál inkább sugározta rá méltánylását, hogy annak meleg napfénytől nőhessen és virágozhasson az illető. Hiszen éppen az a vágya, hogy segítsen és használjon. Ezért ellentéte a „versengő” lelkületnek. Az mindig a saját érvényesülésére gondol. Emez, mindig másvalakinek a boldogulásában keres kielégülést. „Nem a maga érdekeire van tekintettel” - mondja Pál apostol, - hanem „a többiek érdekét” viseli a szívében, és akkor boldog, ha jó eszközzé válhatott ennek a célnak a szolgálatára.

Világos az első tekintetre is, hogy ez a lelkület nem csak hatalmas összetartó erő (mert aki másokért akar élni, annak közösségben kell élnie), hanem az egyetlen olyan összetartó erő, amely nem rejti magában a bomlasztás csiráit is. Voltaképpen ezen a lelkületen élőködnék az önző indítékok is; azok is csak addig segíthetnek összetartani valamely közösséget, amíg abban elég van a „szeretet” „alázatosságából” is, hogy ellensúlyozza azt, amit ők rombolnak. De ez a lelkület egymagában is elégséges összetartó erő. Ez soha nem távolíthat el egymástól embereket. Mennél kizárólagosabb az uralma valamely közösségben, annál szorosabban fűződnek egymáshoz annak tagjai.

Legfeljebb az a kétség merülhet fel, hogy a közösség érdekei mellett nem szenvednek-e károsodást így az egyének az érdekei? Lemondhat-e ennyire az egyes ember „a maga érdekeiről” „a többieké” mellett? - Erre nézve jó megfigyelnünk, hogy Pál apostol is azzal végzi, hogy ez a lelkület „tekintettel van a többiek érdekeire is”. Ez tehát nem zárja ki egészen azt, hogy az egyes ember „a maga érdekeivel” törődjék. Csak azt zárja ki, hogy az legyen a fő dolog, ami irányítja. Nagy különbség van aközött, hogy valaki „a maga érdekeire” azért ügyel, mert ezen túl nincs is más vágya, és aközött, hogy „a maga érdekeit” is azért ápolja,

hogy annál többet használhasson „a többiek érdekének”. Az egyik ember azért szerez, hogy legyen neki; a másik azért, hogy adhasson belőle.

És még egyet meg lehet állapítani a felvetett kétség eloszlatására. Pál apostol a „szeretet” „alázatosságát” kölcsönös dolognak gondolja el. Mindenki szolgál mindenkinek. Az ilyen közösségben senki sem marad kifosztva, károsultan. Azt, amit az egyes ember nem hajszol önző módon, önzetlensége révén bőségesen meghozza neki az egész közösség visszaháruló jótéteménye.

VI.

Azonban, ha elismerjük is, hogy erre a lelkületre csakugyan eszményi közösség épülhet fel, hátra van még a legnehezebb kérdés, - az, hogy vajon valóság-e a Pál apostol elgondolása, vagy pedig csak szép álm? Kialakul-e csakugyan a „szeretet” „alázatosságának” ez az erős és szépséges közössége „a Krisztus Evangéliumának ügye” körül?

Erre nézve mindenekelőtt azt kell szem előtt tartanunk, hogy - amint már kiemeltük, - az az önmagát háttérbe szorító és a többiekért élő lelkület, amelyről az apostol beszél, kölcsönöséget feltételez. Nem abban az értelemben, hogy mindenki megvárja, amíg mások is ugyanígy viselkednek övele szemben, s csak annak alapján tanúsítja majd ő is ezt a magatartást, - mert hiszen akkor sohase lenne belőle semmi. A „szeretet” lényege éppen abban rejlik, hogy a maga részéről elkezd az önmegtagadást, - nem törődve azzal, hogy lesz-e viszonzásban része. De ébren tartani, fejleszteni ezt a ritka virágot csak megfelelő éghajlat alatt lehet, - a „szeretet” általános légkörében. Ezért beszél az apostol róla úgy, mint amit „egymás” között kell megvalósítani az olvasóknak. Belső ügye ez annak a közösségnek, amelyben együtt élnek.

Ez a közösség mármost nem külön bolygón lakik a világegyetemben, hanem itt él a földön, belekötözve ezer szállal az emberek általános életébe. Senki sem lehet csak ennek a közösségnek a tagja; mindenki, aki hozzátartozik, egyúttal másfajta közösségekbe is bele van kapcsolva. Szinte fél lábbal állhat csak benne az ember, a másik fél lábával rajta kívül kell állnia. Húzza még az a külső világ, amelyből ki és bejár „a Krisztus Evangéliuma ügyének” közösségébe, - a régi hazája, amelyhez erős gyökerek fűzik; onnan hozta magával a régi énjét. Nem csoda hát, ha az önzés bomlasztó rugói, amelyek odakint, az általános emberi életben olyan hatalmasan érvényesülnek, fel-felelevenednek ebben a légkörben is, s ha onnan kívülről mindig újra befurakodnak „a Krisztus Evangéliumának ügyébe” is. A rontás ellen mindig résen kell lenni, s a felszökkenő mérges gyökereket állandóan irtogatni kell. De le kell számolnunk azzal, hogy az az eszmény, amelyet Pál apostol szem előtt tart, mindig csak megvalósuló félben lehet ebben a világban, és sohasem válhat befejezett valósággá.

De vajon még ebben a viszonylagos értelemben is megvalósítható-e az az eszmény, és reményteljes-e az a küzdelem, amelyet érte folytatni kell? Pál apostol mindenesetre bizonyos e felől. Amikor intéseivel ő maga is harcol érte, biztosan számít arra, hogy a szavának meglesz a fogantatja. Tudja, hogy azok, akikhez ő szól, fogékonyak olyan hatásokra, amelyek másokról visszapattannának. Vannak dolgok, amelyek önük nagy súllyal esnek a latba, - nem csak hogy egyáltalán „számítanak valamit”, hanem olyan jelentőséggel bírnak, hogy nem maradhat el az eredmény, ha valaki hivatkozik rájuk.

Célja érdekében fel is vonultat néhány ilyen hatékony üteget. Az első és legfontosabb, amire hivatkozik, ez: „Ha számít valamit a Krisztusban való intés...” Mások számára „Krisztus” lehet üresen hangzó, pusztán név. De itt olyan emberekről van szó, akiknek ez a név - mindent jelent. Hogy zárkozhatnának el az előtt, ha valaki ennek a Krisztusnak a nevében inti őket, és elébük állítja azokat a követelményeket, amelyek Krisztusból következnek? És mi következne világosabban, mint a „szeretet” „alázatossága”, - amikor Krisztus maga volt annak a valósá-

gos megtestesülése, - amint azt az apostol a következő szakaszban mindjárt ki is fejt? Akinek tehát valami köze van Óhozzá, hogyan szégyellné el magát az első figyelmeztető szóra minden „versengés” és „képzelt hiúság” miatt? - Hivatkozik azután az apostol „a szeretet unszolására” is. Ez sem maradhat hatástalan. Nagyobb ereje van ennek, mint akármilyen fenyegető, erőszakos rákényszerítésnek. Az csak külső magatartását változtathatná meg az embereknek. De ez - „a szeretetnek rájuk hulló csendes, dús zápora, - a szívükben indíthatja meg a „szeretet” kiszáradt forrásainak újra-megáradását. - Megemlíti az apostol „a Lélekben való közösséget” is, mint érvet. Vagyis utal arra, hogy azok, akikhez szól, ugyanannak a titokzatos erőnek köszönhetik az életük legjavát. Ugyanolyan viszonyt teremt köztük ez a tény, mint amilyen a vérségi kapocs: meg lehet hazudolni, szégyent lehet hozni rá, - de akkor is fennáll. Elég erre a felbonthatatlan egységre csak rágondolni is, hogy az ember átérezze minden viszállyra vezető különködés tarthatatlanságát, és készségesen beleilleszkedjen mindig újra a közösség összhangzatos életébe. - És végül latba veti az apostol a maga személyes befolyását is: emlékezteti olvasóit arra a „gyengédségre és részvétre”, amellyel őiránta viseltetnek is, de tartoznak is. Már csak azért se tőrjenek meg közösségükben egyenetlenkedést, hogy őt meg ne szomorítsák, hanem inkább „tegyék teljessé az ő örömét”. Mint ahogy a gyermekek civódása elcsendesedik a szülei szomorú tekintete előtt, úgy kerekedik felül sokszor a jobbik lélek „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez” tartozókban, ha eszükbe jut egy-egy vezető személyiség, akinek sokat köszönhetnek, s akin ragaszkodással csüngenek.

Vannak tehát ennek az ügynek fegyverei, amelyekkel sikeres harcot vívhat a közösség rontó veszedelmei ellen. Csak élnie kell velük. Valahányszor repedések mutatkoztak a testén, sőt olyan szakadásokká is kiszélesedtek, hogy az élete alig különbözött már a világ zűrzavaros marakodásától, ennek mindig az volt az oka, hogy az ügy hívei elfelejtkeztek magáról az ügyről. Az orvosság ilyenkor mindig ugyanaz: komolyan venni magát az ügyet, és „hozzá méltó fegyelmet tartani”. Így mindig újra megszületik az a közösség, amelynek „szeretetben”, „alázatosságban” összesimuló összhangzatossága győzelmes példaadás az ellentéteiben emésztődő világ számára.

HATODIK HÉT.

Titkok fényes kódében

2: 5-11.

Azzal az érülettel legyetek egymás között, amely a Krisztus Jézusban is látható, aki mikor isteni létformában élt, nem ragaszkodott ahhoz, hogy ő Istennel egyenlő lehet, mint valami zsákmányhoz, hanem kifosztotta magát: szolgálai létformát vett fel, emberi ábrázatot öltve magára, és egész magatartásában embernek tanúsítva magát. Megalázta magát, engedelmeskedve el egészen a halálig, még pedig a kereszthalálig. Ezért az Isten fel is magasztalta őt, és megajándékozta őt azzal a méltósággal, amely minden méltóságnak felette áll, hogy a Jézus nevére „mindenki térdre boruljon” az égben, a földön, és a föld alatt, és „minden nyelv fennen hirdesse”, hogy Jézus Krisztus az Úr, - Istennek, az Atyának dicsőségére.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

2: 5. Azzal az érülettel legyetek egymás között, amely a Krisztus Jézusban is látható.

Láttuk, hogy az apostol egyet kíván még a filippibeliéktől, hogy „teljessé” válhassék az „öröme” bennük: őrizték meg egymással való közösségüknek azt a zavartalan összhangját, amely egyedül „méltó a Krisztus Evangéliumának ügyéhez”. Ennek, amint láttuk, egyik lényeges előfeltétele az, hogy egymás között való minden ténykedésüket helyes lelki rugók mozgassák. Ki kell küszöbölniük azokat a gyakran kísértő indítékokat, amelyek veszedelmessé válhatnak a közösség életére, és táplálniuk kell magukban azokat a nemesebb indítékokat, amelyekből csak áldás fakadhat a közösség összetartására, s amelyek elégségesek is ahhoz, hogy a közösség fennmaradjon. Voltaképpen ezeket az intéseit foglalja még egyszer össze az apostol egyetlen mondatba, - ha aztán részletesen indokolja is azt. Mert minden, amit a bensőséges egyetértés érdekében a lelkükre akart kötni olvasóinak az apostol, benne van abban a rövid utasításban, hogy igazodjanak „a Krisztus Jézusban” megnyilvánult „érülethez”. Sohase tőrjenek meg magukban mást, mint ezt, és vigyázzanak rá, hogy ez mennél jobban érvényesüljön mindenben, amit tesznek. - Ez valóban olyan, „a Krisztusban való intés”, amelyről tudhatta az apostol, hogy „számítani” fog olvasóinak a szemében. Hiszen „a Krisztus Jézus” állt az életük középpontjában. Hogyan zárkozhatnának hát el az elől a felszólítás elől, hogy Őt tegyék az „érületük” zsinórmértékévé? „A Krisztus Jézusban” ők sokkal többet is bírtak, mit ilyen belső mértéket, amelyhez igazítaniuk kell a lelkületüket. De azt is. Ég és föld különbsége választotta ugyan el Krisztust és őket, és nevetséges lett volna arra gondolni is, hogy ők Krisztust le akarják másolni. De más a külső utánzás, és más a belső egybehangzás. Ugyanazt az irányt, amelyben a Krisztus élete mozog, ők is követhetik a maguk kicsi életében; ugyanazt az „érületet”, amely Őbenne testet öltött, ápolhatják ők is a maguk lelkében. Őbenne pedig, - ha emberfeletti arányokban is, - éppen az az „érület” jelenik meg előttünk, amelyet Pál apostol a közösség épsége érdekében sürgetett; a mások javának teljes előtérbe állítása és érte minden hátratétel készséges elvállalása; egyszóval a „szeretet” „alázatossága”. Jó ezt az „érületet” „a Krisztus Jézusban” isteni méreteiben szemügyre venni, hogy az ember megértse: mennyire nem lealázó, hanem kiváltságos dolog ugyanezzel az „érülettel” viseltetni nekünk embereknek is „egymás között”.

Sokan sajnálkozva mosolyognak talán, ha az önmegtagadás útján látnak járni. De nem tudják, hogy milyen társaságban vagyunk!

2. nap.

2: 6. ...aki, mikor isteni létformában volt, nem ragaszkodott ahhoz, hogy ő az Istennel egyenlő lehet, mint valami zsákmányhoz.

Hogy egészen világosan álljon olvasói előtt, hogy mire gondolt, amikor „a Krisztus Jézusban” megnyilvánult „érzületre” emlékeztette őket, mint követendő példára, az apostol eszükbe juttatja azt, hogy mit is hisznek és vallanak ők „a Krisztus Jézusról”. Mert az Ő „érzülete” elsősorban nem földi életének ebből vagy abból a részletéből, hanem az egésznek a tényéből világlik ki; nem abból, amit Ő, mint ember tett, hanem abból, hogy egyáltalán emberré lett. Ők jól tudják, hogy „a Krisztus Jézus” eredetileg „*isteni létformában élt*”, és önként vállalta magára az emberi lét szűk korlátait. Tehát azt az „érzületet”, amely Őt hajtotta, akkor szemlélhetik valójában, ha tekintetüket abba a magasabb világba emelik fel, ahonnan „a Krisztus Jézus” elindult, hogy a mi világunkba érkezék. Mondhatnánk ugyan, hogy a tekintetünk titkok ködébe vész, ha oda felemeljük, hiszen az „*isteni létforma*” egészen idegen és megfoghatatlan valami előttünk! Ki tudná emberi képzelettel beleélni magát abba, hogy mit jelent „*Istennel egyenlőnek lenni*”? Pál apostol jól tudja, hogy emberi nyelven csak dadogva, a tudatlanságunkat palástolva lehet ezekről a dolgokról beszélni, de azért mégis mer róluk beszélni, sőt - az isteni és az emberi dolgok véghetetlen különbsége ellenére is, - egyenesen példaadást merészel kiolvasni belőlük. Mert akármilyen homályos titkok veszik is körül, egyet világosan lát az emberi tekintet, - azt az „érzületet” t.i., amely „a Krisztus Jézust” az emberré lételeben vezette. A felől, hogy ez a tény a másokkal törődő, és másokért megalázkodást is készséggel elviselő szeretet csodája, semmi kétség nem lehet. Emberi képzelettel beleélnünk magunkat a közénk útrakelő „Krisztus Jézus” helyzetébe, nagyon hiábavaló és félrevezető kísérletezés minden tekintetben, de egyben nem: azt jól tudjuk, hogy mi az Ő helyében mennyi önző kísértéssel lettünk volna körülveve, és milyen könnyen áldozatul is estünk volna neki. Csábító lett volna a magunk javára kiélvezni az „*isteni létforma*” felséges előnyeit, és senki mással nem törődni; görcsösen belefogózni abba a kiváltságunkba, hogy mi „*az Istennel egyenlők lehetünk*”, mint ahogy „*ragaszkodik*” az ember valami ritka, irigyelt „*zsákmányhoz*”. „A Krisztus Jézus” nem ezt tette. És nagyon jól megértjük, hogy milyen példaadás rejlik ebben a mi számunkra.

Nem csak abban mutatkozik az önzés, hogy minek a megszerzésére törekszik az ember, hanem abban is, hogy milyen meglevő birtokában nem akarja megzavartatni magát.

3. nap.

2: 7. ....hanem kifosztotta magát: szolgálai létformát vett fel, emberi ábrázatot öltve magára, és egész magatartásában embernek tanúsítva magát.

„A Krisztus Jézus” önmegtagadó „érzületét” már jellemezte az apostol azzal, hogy mit nem tett Ő; most rátér a dolog másik oldalára: mit tett, amiben örökre elének állította az önmegtagadó, megalázkodó „érzület” példáját. Voltaképpen ez a két dolog együtt teszi a tényállást: szem előtt kell tartanunk azt az „*isteni létformát*”, amelyhez nem „*ragaszkodott*” a Krisztus, és azt az emberi „*létformát*”, amelyet önként „*felvett*”. Egy pillantással kell átölelnünk azt a magasságot, amelyből jött s azt a mélységet, amelybe alászállt: akkor áll előttünk egész nagyságában az út, amelyet megalázkodásával megtett. Erre utal az is, hogy az „*isteni létformával*”

ellentétben nem általánosan „emberi”, hanem sokatmondóan „szolgai létformáról” beszél az apostol. Abban áll a kettő közötti nagy szakadék, hogy míg az egyik oldalon Isten mindenek Ura, minden korlátozottság fölött álló és törvényadó, de senki törvényének engedelmisséggel nem tartozó, addig a másik oldalon az ember függő és alárendeltségben álló, korlátok és kötelességek alá vetett lény. Az apostol nem győzi eléggé hangsúlyozni, hogy a Krisztus emberré-létele nem csak közelhozta Őt az emberi életnek ezekhez a „szolgai” kereteihez, hanem valósággal bele is állította Őt azokba. Ő az egész utat megtette a magasságból a mélységig, „*emberi ábrázatot öltött magára*”, vagyis az emberi élet képére és hasonlatosságára alakult, és hogy ez nem volt pusztán látszat, az kitűnt emberi életének minden napján minden megnyilatkozásából: „*egész magatartásában embernek tanúsította magát*”. Hogy ugyanez a véges, és parancsok alá vetett létforma, amelyet mi eredetünktől fogva viselünk, mit jelentett az Ő számára, aki önként vállalta, az megint olyan kérdés, amelynek a titkait hiába fürkészzük kíváncsi szemmel. Csak az az egy sugárzik belőle fényes bizonyossággal, hogy Őneki ezt az emberi életet élnie - áldozat volt. Nem nyerni akart vele, hanem adni. Nem magáért tette, hanem a maga érdekeinek a hátratételevel, másokért. Önmagára mérhetetlen megszegényedést és megüresedést vállalt vele: „*kifosztotta magát*”.

Szerény hajlék az emberi élet. Sokszor nagyon szűknek érzem. De ha arra gondolok, milyen nagy Vendég vett benne egykor szállást, - mégis megilletődött örömmel lakom a falai között.

4. nap.

2: 8. Megalázta magát, engedelmeskedve el egészen a halálig, még pedig a kereszthalálig.

Az előző mondatokban azzal a megfoghatatlan ténnyel világította meg az apostol „a Krisztus Jézus” önmegtágadó „érületét”, hogy noha „isteni létformában élt”, mégis felvette magára az emberi élet minden korlátozottságának a terhét. Hogy még jobban kidomborodjék az ebben rejlő áldozat nagysága, most még arra is emlékezteti az apostol az olvasóit, hogy közelebbről milyen megrendítően szomorú sors várt Krisztusra az emberi életben. Emberré lenni mindenképpen azt jelentette számára, hogy „*engedelmeskednie*” kell. Ez hozzátartozik minden ember „szolgai létformájához”. Amikor ezt magára vállalta, ezzel már magában véve is megmutatta, hogy „*megalázza magát*”. De még jobban kitűnik „*megalázkodásának*” nagysága, ha azt is szem előtt tartjuk, hogy mi volt az a parancs, amelynek szolgálnia kellett. Mennél tovább haladt előre emberi pályáján, annál jobban kitűnt, hogy Ő nem az emberi élet verőfényes tájainak a bejárására kapott megbízást, hanem a fájdalmas sötét útjait kellett végigjárnia. Még az emberi élet korlátain belül is egyre fojtogatóbban szorult össze körülötte a szenvedések gyűrűje, amíg végül már csak egy lehetőség maradt: a „*halálé*”. És még itt sem áll meg a „*megaláztatás*” fokozása, mert a halálnak, még az erőszakos, időelőtti halálnak is vannak különböző fajtái, amelyek nem egyformán súlyosak. De neki az elgondolható legkeserűbb pohárt kellett kiürítenie; vállalnia kellett azt a halálnemet, amely nem csak testileg a legkínosabb volt, hanem ennél is gyötrelmesebbé vált az által, hogy gyalázatot, kiteszítást, közmegvetéstől sújtottságot jelentett; azt a halált, amellyel a gonosztevőknek is az alját szokták kivégezni. De Ő az „*engedelmeskedés*” útján nem állt meg, róla vissza nem fordult, hanem végigjárta „*el egészen a halálig, még pedig a kereszthalálig*”. - Pál apostol természetesen feltételezi, hogy olvasói előtt nem csak a tények ismeretesek, amelyekre utal, hanem azoknak a belső értelme is, amelyről nem kell beszélnie, t.i. az, hogy miért volt szükséges Krisztusnak ezt az utat megjárnia. Most elég, ha a nagy mélységekre mutat csak rá, amelyeken ez az út átvezetett, hogy ebből kiragogyon a „*magát megalázó*” Krisztusnak az „*érülete*”.

„Ne úgy legyen, amint én akarom, Atyám, hanem amint Te!” Ez volt az Ő imádsága. Az enyém sem lehet más.

5. nap.

2: 9. Ezért az Isten fel is magasztalta Őt, és megajándékozta Őt azzal a méltósággal, amely minden méltóságnak fölötte áll.

Az apostol céljához csak az volt szükséges, hogy az önmehtagadó „érzület” példaként megrajzolja Krisztusnak önkéntes megalázkodását a magasságból a mélységbe. A példát már kimerítette az előzőekben. Most visszatérhetne intelmeinek újrafelvételére. De a Krisztus megaláztatásáról nem tud az apostol úgy beszélni, hogy ne beszéljen egyúttal megdicsőüléséről is, és ezért még néhány mondatban tovább kíséri az ő pályáját - a mélységből újra a magasságba. Hiszen Pálnak az életében csakúgy, mint a híveiében, úgy szerepelt a Krisztus, mint földöntúli dicsőségben élő és uralkodó Úr. Hatalma most még elrejtett, és csak azok ismerik, akiknek megjelentette magát. De azok tudják, hogy minden más hatalom csak múló árnyék az Ővéhez képest. Az Ő „méltósága minden méltóságnak fölötte áll”. És pedig másíthatatlanul, mert „Isten magasztalta fel” Őt a világ fölötti uralomnak erre a rangjára. - Most arra emlékezteti Pál az olvasóit, hogy a Krisztusnak ez az előttük ismeretes „méltósága” nagyon szorosan összefügg az imént szemlélt mélységes „megalázkodásával”. Éppen „azért”, mert önként alászállt a legnagyobb mélységekig, ragadta Őt ki sírjából és ültette bele a mindenség láthatatlan királyi székébe az Isten hatalmas keze. - Amellett, hogy lelki szükséglete volt az apostolnak, hogy rávetítse a halálba hanyatló Krisztus alakjára a „felmagasztaltatás” fényét, az a mellékgondolat is vezethette, hogy a Krisztus pályájának vége igazolta annak elejét. Azzal, hogy önként „kifosztotta magát”, végül is nem veszített, mert a „megaláztatás” kerülő útjával még nagyobb „méltóság” birtokába jutott, mint amilyennel bírt volna, ha megkíméli magát az áldozatos úttól. Ebben is rejtett serkentés van ugyanazon „érzület” követésére: aki nem őrzi féltett „zsákmányként” az életének javait, hanem készségesen „kifosztja magát” másokért, annak további sorsáról majd Isten gondoskodik, és pedig úgy, hogy sohasem lesz oka megbánnia önzetlenségét.

Sokféle tekintély és hatalmasság van fölöttem, amellyel állandóan számolnom kell. Számolok-e azzal is, hogy valamennyinél mérhetetlenül nagyobb úr a Megfeszített és Feltámadt Krisztus?

6. nap.

2: 10. ....hogy a Jézus nevére „mindenki térdre boruljon az égen, a földön és a föld alatt”, és „minden nyelv fennen hirdesse”, hogy Jézus Krisztus az Úr, - Istennek, az Atyának dicsőségére.

Ha már elhagyta az apostol intelmeinek a fonalát, hogy a Krisztus „felmagasztaltatásáról” is szóljon, akkor nem ejtheti el ezt a tárgyat, amíg végig nem kíséri útján. Mert a Krisztus „felmagasztaltatása” is további állomások felé mutat, jobban mondva további célok szolgálatában áll. Hátra van még az, hogy azt a mindenek felett álló „méltóságot”, amelyet elnyert, el is ismertesse mindenkkel. Ezért kapta éppen világfeletti hatalmát. Él is vele, és uralma egyre terjed. És egyszer eljön a nap, - ez „a Jézus Krisztus napja”, amelyet emlegetni szokott az apostol, - hogy mindenek meghódolnak előtte. Amikor az apostol leírja ezt a hódolatot, az Ó-testamentumnak egy jövődőléséből (Ézs. 45:23.) vett kifejezéseket használ fel, amelyben az Isten előtt való egyetemes meghódolásról van szó. Az a cím is, amellyel Jézus Krisztust „az Úrnak” vallják az előtte „térdre borulók”, Istent illeti meg az Ótestamentum nyelvén. A

Krisztus végső győzelme tehát azt jelenti, hogy az Istennek kijáró, imádatteljes hódolattal fognak előtte leborulni. Másfelől az a kifejezés, hogy „*a Jézus nevére*” történik meg ez a tiszteletadás, arra utal, hogy a végső győzelem is annak a „megaláztatásnak” a jutalma lesz, amelyet ez alatt az emberi név alatt viselt el a Krisztus. Emberré létele előtt is „isteni létformában” élt, de emberré létele árán kivívta azt, hogy az uralma alatt meghajló egész világ is visszatükrözi „méltóságának” fényét. - Nehéz volna megmondani, hogy mit ért az apostol pontosan az alatt, hogy a Krisztus előtt való meghódolás a régiek módján elgondolt három világszinten, „*az égen, a földön és a föld alatt*” egyaránt be fog következni. Valószínűleg csak azt érti alatta, hogy: az egész világmindenségben. Vagyis a Krisztus végső győzelme nem olyan történeti fejlemény lesz, mint más események, amelyekben csak az éppen akkor a földön élő emberek vesznek részt, hanem éppen olyan titokzatos, történelemfeletti tény lesz, mint amilyen már most is a Krisztus világbíró hatalma. Minden valaha is élt ember részt fog venni benne. Sommázása lesz az az egész emberi történelemnek. - És ez is csak eszköz lesz egy további cél beteljesedése végett, amely mindennek a végső célja: „*Istennek, az Atyának a dicsőségére*”.

Minden más eseménynél, bármilyen izgató és messze-kiható legyen is egyébként, nagyobb jelentőségű esemény egyetlen emberi szívnek a meghódolása a Krisztus uralma alá.

HETI JEGYZETEK.

I.

Már volt alkalmunk megfigyelni, hogy az az ügy, amelynek Pál apostol szolgált, élő személy körül forgott. Odaadása alapján véve nem valaminek, hanem Valakinek szólt. A földi szemmel nem látható, de erejét mégis hatalmasan megbizonyító Krisztus állt az ő életének középpontjában, és minden igyekezetét arra szentelte, hogy e körül a középpont körül mennél szélesebbre vonja a kört, vagyis a Krisztus uralmának mennél jobban alávesse a maga és a mások életét. Természetes, hogy a Krisztusnak való ilyen odaadottság nagyon mély meggyőződéseken kellett, hogy alapuljon. Sem Pál apostol, sem más, nem tanúsíthatna ilyen magatartást a nélkül, hogy számot ne adott volna magának arról, hogy ki és mi az, akinek rabul adja magát életre-halálra.

Az előttünk lévő szakaszt éppen az teszi rendkívül becsessé, hogy Pál apostolnak a Krisztusról táplált és vallott meggyőződéseibe ad nagyon világos betekintést. Annál jobban meg kell becsülnünk ezt a jó alkalmat, amely itt a Pál apostol alapvető meggyőződéseinek a megismerésére nyílik előttünk, mert a leveleiben ritkán tárja fel életének ezeket a fundamentumait. Hiszen ő olyan olvasóknak írta leveleit, akik tisztában voltak az ő alapmeggyőződéseivel, vagy, hogy egy szóval mondjuk, amellyel ő is jelezni szokta, - az Evangéliummal. Valamikor az élő szó erejével bevezette őket Pál apostol annak ismeretébe. Amit tőle hallottak, az megragadta a lelküket, és magukévá tették. Azóta ők is annak alapján élnek és munkálkodnak. Nem volt hát szükségük arra, hogy távolból, levelek útján is fejtegesse még előttük az apostol, hogy mi is az az Evangélium? Inkább csak arra volt szükségük, hogy a közös alapokon való tovább építésben legyen segítségükre, ösztönzést és útmutatást adjon nekik az Evangélium gyakorlati következményeinek a levonására. Buzdítások és intések adják tehát meg leveleinek uralkodó jellegét és főtartalmát.

Vannak természetesen olyan részek is bennük, amelyekben visszatér az alapokra is, hogy megerősítse és kiigazítsa azokat. Mert hiszen megtörténhetett, hogy azok is meglazultak és megrongálódtak itt-ott. De természetes, hogy ilyenkor mindig az Evangéliumnak csak egy-

egy részletkérdését fejtegeti, - éppen azt, amely körül bizonytalanság vagy nézeteltérés támadt. És az Evangéliumot, amelyet Pál apostol hirdetett és szolgált, a maga összefüggő egészében ezekből sem tudnánk összerakni, ha nem volna segítségünkre még egy körülmény. Az t.i., hogy leveleinek gyakorlati részei is át meg át vannak szöve az Evangélium tartalmára utaló célzásokkal és emlékeztetésekkel. Csak ezeknek az összegyűjtésével és egybefoglalásával kapunk teljes képet.

Egy-egy ilyen hivatkozásnál megtörténik aztán, hogy levélírás közben úgy megragadja az apostol lelkét az érintett tárgy, hogy nem tud továbbsietni intelmeinek a folytatására, hanem meg kell állnia, és el kell merülnie a felidézett evangéliumi igazság szemléletébe. Ilyenkor leveleinek egy-egy szakasza önkéntelenül is összefoglaló ismertetést ad meggyőződésének valamelyik fontos alkotó eleméről.

Ez a helyzet az előttünk álló szakaszban is, amely Pál apostolnak a Krisztus személyéről szóló hitvallását mondja el. Itt is voltaképpen gyakorlati intésekről volna szó. Azt akarná az apostol olvasóinak lelkére kötni, hogy az egymás közötti közösségük épségben tartása érdekében milyen lelki indítékokat erősítsenek meg, és milyeneket ne tűrjenek meg magukban. De amikor végül is mindent összefoglal abban, hogy „a Krisztus Jézust” kell szemük előtt tartaniuk „érzületük” mintájaképpen, ennek az intésnek az indokolása rávezeti az apostolt arra, hogy a Krisztus személyére vonatkozólag elmondjon röviden, ha nem is mindent, de majdnem mindent, ami szent és mély bizonyossága a lelkének.

Amikor így kibontakozik előttünk az a Krisztus-kép, amely Pál apostolnak szeme előtt lebegett állandóan, s amelyet mások szeme elé is oda igyekezett állítani, természetesen el kell készülnie arra, hogy sok olyan kérdés merülhet fel az apostol szavai nyomán, amelyre ő nem ad feleletet. Már csak azért is, mert itt éppen nem az a célja, hogy kimerítő, végig-gondolt tanítást adjon a Krisztus személyének titkáról, hanem voltaképpen gyakorlati szempontok vezetnek. De még inkább azért, mert általában sem az volt Pál apostolnak és az ő kortársainak az erőssége, mintha csendes, elmélyedő gondolkozással kicsiszolt, minden részletben kidolgozott meggyőződések lettek volna. Nekik elég volt nagy körvonalakban világosan látni az Evangélium igazságait, hogy belevehessék magukat a harcba azok elterjesztéséért. Az ő hősi küzdelmeik után jöhettek nyugodtabb életet élő nemzedékek, - azokra várt a feladat: szabatosabb fogalmak formáiba önteni ugyanazokat a meggyőződéseket. Ha eközben az értelmi feldolgozás közben sokszor kihűltek és elszáradtak ezek a meggyőződések, - legalább megállapíthatjuk, hogy nem az a legnagyobb baj, ha nincsenek minden irányban végig-gondolva. Ha választani kell a között, hogy nyersebb formában bírja-e valaki őket, de diadalmas erőteljességben, vagy pedig éleselméjű kidolgozottságban, de erejüket vesztetten, - akkor ezerszer inkább az előbbit, vagyis azt, ami Pál apostolnál is megtalálható!

II.

Ha egyébként nem tudnánk is, már ennek a levélnek az eddigi szakaszai alapján is megállapíthatnánk, hogy a Pál apostol Krisztus-képének legszembeszökőbb vonása az emberfelettsége. Olyan feltétlen odaadást kiváltó erővel, és olyan titokzatos, érzékfölötti módon, ahogy Pál apostolt foglyul tartotta Krisztus, - csak isteni valóság léphet az ember lelke elé. Mivel ez a vonás amúgy is eléggé nyilvánvaló, jó lesz, ha most arra a másokra fordítjuk először a figyelmünket, amely amazzal szembeállítható, t.i. az emberire.

Ugyanezt a Krisztust Pál apostol emberi oldalról is ismerte, amint itt nyomatékosan hangsúlyozza. Tudta róla, hogy nem sok évvel ennek a levélnek a megírása előtt itt élt a földön, úgy, hogy kortársai voltak egymásnak. Ha Pál apostol nem találkozott is vele ez alatt az idő alatt, de találkozott később eleget olyanokkal, akik szoros kapcsolatban álltak vele. Tőlük,

mint szem- és fültanúktól mindent megtudhatott életének körülményeiről, lefolyásáról, sok megkapó részletéről, aminek emlékezetét megőrizték. Mindebből meggyőződhetett arról, hogy Krisztus ízig-vérig ember volt, mint akárki más.

Nem olyan látszatjelenés volt az Ő ember-volta, mint a pogány regékben szereplő isteneknek emberi alakban való fellépése. Azok csak vendégjárásban időznek az emberek között ideig-óráig, de Krisztus itthon volt az embervilágban, hozzá tartozott az emberi családhoz. Amazok álarcként veszik fel az emberi hasonlóságot, és ruha gyanánt viselik az emberi külsőt; ahogy magukra öltötték, úgy le is vetik nemsokára, mihelyt úgy tartja a kedvük, vagy mihelyt alkalmatlanná válik számukra az álöltözet. Őneki azonban nem köntöse, hanem természete volt az embersége. Az az „emberi ábrázat”, amelyet Ő „magára öltött”, nem hamarosan elmúló tünemény volt, hanem a születéstől a halálig az egész emberi élet komoly valósága. Mindenkinek volt alkalma meggyőződni róla, mert hiszen nem őrizte Ő emberi mivoltát kíváncsi szemektől elzárt rejtekhelyen, hanem benne élt vele a zajló, hullámzó emberéletben, ezerféle köznapi és ünnepélyes kapcsolatba lépve más emberekkel. Mindenek szeme láttára bontakozott ki lényének nagyon sokféle oldala. És mindebben - „egész magatartásában embernek tanúsította magát”. Ha vannak is olyan emberi viszonylatok és helyzetek, amelyekben nem vett részt, - ez is csak annak tudható be, hogy annyira ember volt, hogy nem élhetett át Ő sem mindent az emberi élet változatos lehetőségeiből. Sokszor válaszut elé kerülve, le kellett mondania az egyik útról a másik érdekében.

Éppen ebben a korlátok közé rekesztettségben mutatkozik meg legjobban, hogy mennyire nem csak a külszínét viselte, hanem a legbenső lényegét élte az emberi életnek. Ezt hangsúlyozza Pál apostol is, amikor nem általában „emberi létformának”, hanem sokatmondóan „szolgai létformának” nevezi a Krisztus ember-voltát. Mert az emberit az különbözteti meg az istenitől a legélesebben, hogy alárendeltségben, korlátok közé vetettségben, függő viszonyban él. Ez a „szolgaság” a Krisztus ember-voltának is a legfőbb próbája.

Már az is „szolgai” formát ad az életünknek, hogy nem egyedül élünk a föld hátán; léptenyomon alá kell vetnünk magunkat mások akaratának. De ez utóvégre csak viszonylagos függés: mások igényeihez csak annyiban kénytelen alkalmazkodni az ember, amennyiben maga is biztosítani akarja érdekeit kisebb-nagyobb közösségek együttesében. Ismerte ezt a függést Krisztus is, de - legalább attól kezdve, hogy a falusi mesterember életét felváltotta a vándortanítói, nyilvános működéssel, - igyekezett magát kivonni alóla, amennyire csak lehetett.

De igénytelen életmódjának nagyszerű függetlensége mellett is viselnie kellett annak a függésnek a kötelékeit, amely már nem viszonylagos, hanem feltétlen, amelyben már nem embertársaival áll szemben az ember, hanem a sorsát intéző magasabb hatalmakkal. Vannak az életünknek adottságai, amelyekbe nincs beleszólásunk. „Rólunk, nélkülünk” vannak eldöntve. Még ha nehéz küzdelemmel tágíthatunk is kereteiken, akkor is csak azt jelenti ez, hogy éppen ez a küzdelem van ránk mérve elkerülhetetlenül. És vannak olyan megszabott keretek, amelyeken semmiféle emberi igyekezet nem változtathat. Krisztust is sokszor szorongatta fájdalmasan az a tény, hogy éppen azon a helyen, abban az időben, azok között a viszonyok között volt kijelölve a pályája, de nem segíthetett rajta. Rá volt mérve, engedelmesen el kellett viselnie. - És van még egy lényeges „szolgai” vonás az emberéletben: még a megszabott kereteken belül sem független ura önmagának; még az is elébe van szabva, hogy mit kell az adott lehetőségeivel csinálnia. Parancsok alatt él; kötelességei vannak; számadással tartozik mindenért, amit tesz, vagy nem tesz. Ilyen „szolgálat” volt a Krisztus egész élete is. Megbízata volt. Ezért minden lépésénél magasabb parancs által vezettette magát. Imádságos közösségben élt az Ő mennyei Atyjával, hogy mindig Annak akaratát cselekedhesse, és azt egészen megcselekedhesse.

Sehol nem világlik ki jobban ez az „engedelmeskedő” magatartása, mint életének utolsó, fájdalmas napjaiban. Itt a változhatatlanul megszabott körülmények engedelmes elviselése, és a világosan megszabott küldetés engedelmes teljesítése - ugyanazt jelentette: a legkegyetlenebb és legmegalázóbb halált. Ezerszer kitérhetett volna előle, - ha nem lett volna „szolgai létformában”. De így „engedelmeskedett el egészen a halálig, és pedig a kereszthalálig”.

III.

Ha tehát van különbség a Krisztus ember-volta és a miénk között, az csak abban állhat, hogy Ő a „szolgai formát” teljesen betöltötte, míg mi lépten-nyomon ellentétbe jutunk valónknak ezzel az alaptörvényével, akár képzelődő, akár lázongó önállósodásunkkal; Ő egészen az volt, aminek az embernek lennie kell, mi pedig csak megrongált, eltorzult állapotában viseljük el az „emberi ábrázatot”; egyszóval: Ő még csak igazabb és teljesebb értelemben volt ember, mint mi mindnyájan.

Erről az egészen ember-Krisztusról, aki kortársai közül is és azóta is sokakban azt a benyomást keltette, hogy nem is több, mint ember, - vallja Pál apostol és az Evangélium hívei általában, hogy mégsem csak ember, hanem ennél sokkal több is. Sőt elsősorban nem ember. Eredetileg „isteni létformában élt”. És ember-volta is csak annak tulajdonítható, hogy ebben az „isteni létformájában” Ő maga úgy döntött, hogy „felveszi” a mérhetetlenül alsóbbrendű emberi „létformát”. Tehát az emberi Krisztusnak is előfeltétele az isteni Krisztus.

Amikor Pál apostolt elkísérjük ennek a meggyőződésének a területére, eleve is nyilvánvaló, hogy titkok várnak ott ránk, amelyeket gondolkozásunkkal, értelmünkkel felfognunk lehetetlen lesz. Már maga az is, amit „isteni létformának” nevez, megoldhatatlan ellentmondást rejt magában a mi számunkra. Mert egyfelől olyan „létformát” érthetünk csak alatta, amely ellentéte, visszája a mi „szolgai létformánknak”. Ez adottságok és kötelességek alá rekesztettséget jelent, amaz nincs alá rendelve semmilyen korlátnak, mert éppen belőle származik minden adottság és minden parancs. Csak saját maga által van megkötve úgy, hogy nem juthat ellentétbe önmagával, de rajta kívül nincs számára semmi, ami törvényt szabhatna létének. Ezt még elfogadja az értelmünk, s csak a képzeletünk vergődik tehetetlenül, amikor megpróbálná beleélni magát abba, hogy milyen is lehet ez a minden „szolgai” megkötöttségtől mentes „létforma”. De ugyanakkor azt is jelenti az „isteni létforma”, ha komolyan vesszük a szavak értelmét, hogy személyes valóság „létformája”, - mert hiszen Isten alatt nem valamit, hanem Valakit értünk. És ez viszont azt jelenti, hogy bár a mienktől merőben különböző, mégis rokonfajta vele, mert hiszen mi is valakik vagyunk, nem pedig valamik. Ezen az alapon mégis beleképzelhetjük magunkat valamennyire a helyébe, vagyis más szóval: van bizonyos jogosultsága annak, ha a magunkról vett minta szerint képzeljük el.

Mivel ez az ellentmondás minden Isten-hitben benne rejlik, nem is kell most elidőznünk nála. Elég, ha megállapítjuk, hogy Pál apostol, mint minden más komoly Isten-valló, már ezen a ponton is érthetetlen titok előtt hajolt meg. Valahányszor arra gondolt, hogy az emberi élet adottságait és kötelességeit egy minden korlátozástól ment, szabados isteni Én személyes akarata szabja ránk, mindig éreznie kellett, hogy hiábavaló volna kíváncsi faggatás alá vonni ezt a rejtelmes Fővalóságot, és Előtte csak a megfoghatatlannak kijáró ámulattal és megilletődéssel lehet megállni.

De vannak az apostol evangéliumi meggyőződésében sajátos további titkok is. Ez az értelmünket meghaladó „isteni létforma” csak egy valóságé lehet. Pogány vallások képzelete el tudott gondolni sok isteni valóságot is, de csak annak az árán, hogy nem voltak igazán isteniek, hanem nagyon is emberi formájuk volt; egyikük sem volt mindenek fölött álló, hanem mind alá volt vetve valami még magasabb hatalom uralmának, bármilyen néven is jelölték

azt. Az az Isten, aki igazán Isten, - csak Egy lehet. És Pál apostol mégis úgy beszél Krisztusról, mint aki osztozott az „isteni létformában”. Azt a kiváltságos helyzetet tulajdonítja neki, hogy ő „az Istennel egyenlő lehetett”. Általában az egész szakaszon végig: egymás mellett Krisztus és Isten. Hogy élhet mindkettő „isteni létformában”?

Attól nem kell féltünk Pál apostolt, hogy az istenek szaporításának pogány hibájába eshetne. Annak a népnek a fia volt ő, amely az Ótestamentumon nevelkedve éppen az egyistenhitét vallotta legnagyobb kincsének és fölényének minden más nép pogányságával szemben. És akármilyen ellentétbe jutott is Pál apostol a maga népével a Krisztus ügye miatt, - ezen a ponton csak azonosíthatta magát önérzetükkel. Ha mégis több isteni személyről beszél, ez nem jelenthet mást, csak azt, hogy ez a többség az egyetlen Isten személyes valóságán belül, és az Ő egységének a sértetlen megmaradása mellett áll fent. Ugyanaz az egy Isten hordozza magában azt is, akit Pál apostol „az Atyának” nevez, aki a Krisztust „felmagasztalta” megalázkodása után, - és a Krisztust is, vagy ahogy másutt nevezi Pál apostol: az Isten Fiát is, aki odaszánta magát az emberré létel nagy „megaláztatására”. És mivel Pál apostol sokszor beszél egy harmadik isteni személyről, a Lélekről is, azt kell mondanunk, hogy Pál apostol ugyanolyannak ismerte Istent, amilyennek későbbi nemzedékek a Szentháromság tanában vallották. A rejtélyt ez a tan sem oldja meg. Nem is akarja; sőt éppen kiélezetten szembe állítja egymással az egy Istent és a benne megkülönböztethető három isteni személyt, hogy senki le ne tompíthassa, le ne egyszerűsíthesse a dolog rejtélyességét. Csak annyi a különbség, hogy ez a későbbi tan már sok vitából és töprengésből leszűrődött, pontosan megszövegezett beszámolót ad arról, hogy milyen értelemfeletti titok az Isten lénye, míg Pál apostol még nem is ért rá sokat gondolkozni róla, hanem egyszerűen megvallja a nagy titkot, amint elé tárult: hogy az, akit Krisztusnak nevezünk, az Isten örök lényének részese, „Istennel egyenlő”.

IV.

Már csak azért sem állhatunk itt meg, hogy fölvevünk egy csomó olyan kérdést, amelyre úgy sem találhatnánk Pál apostolnál feleletet, - mert sietnünk kell tovább: még hátra van egy másik nagy titok, amelyre itt voltaképpen a főhangsúly esik. Mert hiszen ebben a szakaszban nem az a fődolog, hogy Krisztus eredetileg isteni természet birtokosa, hanem az, hogy ennek ellenére az emberi természetnek is birtokába lépett. Amilyen titokzatos az, hogy hogyan élt Krisztus „isteni létformájában” öröktől fogva az egy Isten valóságában, legalább ugyanolyan titokzatos az is, hogy hogyan öltethetett magára „szolgai létformát” is, vagyis, hogyan egyesülhet két különböző és pedig ennyire különböző „létforma” ugyanazon személyben?

Mert az világos, hogy erről van szó: a két természetnek egy személyben való egyesüléséről, nem pedig a váltogatásáról. Ha Pál apostol azt mondja, hogy az „isteni létformában élő” Krisztus „kifosztotta magát”, amikor emberré lett, - ez nem jelentheti azt, hogy megszűnt az „isteni létformája”. Az nem szűnhet meg, még ha minden más létezés megszűnne is. Általában: keletkezés, megszűnés, változás csak a mi számunkra van, akiknek „szolgai létformájához” az is hozzátartozik, hogy a múltó időnek a korlátai alá vagyunk helyezve, - de nincs az örökkévalóságban élő „isteni létforma” számára. Ezt Pál apostol is jól tudta. Hogy nem az isteni természet helyett (hanem ahhoz hozzá) vette magára Krisztus az emberi természetet, az abból is kitűnik, hogy Pál apostol nem beszél ennek a cserének a visszajáról: „felmagasztaltatásában” Krisztus nem veti le megint a felvett ember-voltát, úgy, hogy még akkor is, amikor majd teljessé válik uralma és minden teremtett lélek hódolattal fog leborulni előtte, ez a hódolat „a Jézus nevére” fog szólni, vagyis arra az emberi névre, melyet a földön jártakor viselt. A „maga kifosztásának” nagy áldozata tehát abban állt, hogy nem „ragaszkodott” eredeti, örök, isteni mivoltának zavartalan élvezetéhez, hanem magára vállalta ezen kívül ember-vol-

tát is mindazzal a megalázó alárendeltséggel és gyötrelmes küzdelemmel, ami együtt járt vele. Nem „az Istennel való egyenlőségét” vesztette el, hanem elfogadott egy olyan újabb „létformát”, amelyben már semmiképpen nem lehetett „egyenlő Istennel”. Vannak esetek, amikor elfogadni valamit sokkal súlyosabb kifosztatás, mint elveszíteni valamit. Ez is olyan volt.

Ez előtt a titok előtt is ámulva és megilletődve állhat csak meg az emberi értelem, de arról, hogy belelásson kíváncsi tekintetével, le kell mondania. Hogy a „megalázkodás” állapotában ugyanaz a Krisztus, akit betlehemi bölcsőjétől végigkísérhetünk a názáreti műhelyen át, majd fáradságos tanítói működésének minden fordulataán át el egészen megkínóztatásáig, halálra ítéeléséig és kereszthaláláig, hogyan lehetett egyben a mindenséget fenntartó és kormányzó Isten: azt soha senki fel nem foghatja. És ugyanígy a „felmagasztaltatás” állapotában is, hogy a mi húsunkból és csontunkból való ember hogyan lehet részese „annak a méltóságnak, amely minden méltóságnak felette áll”, és a mi alárendeltségre szabott természetünk viselője hogyan lehet egyben Úr is, aki előtt mindenek imádatlaltal hajtanak térdet: ezen hiába törné a fejét a legnagyobb gondolkozó is akár az élete végéig.

Csak hogy Pál apostol számára, amikor ebbe az áthatolhatatlan ködbe belenéző, az nem vak sötétség, hanem fénylő köd, amelyből félreérthetetlen bizonyosságok világítanak ki. Mindezekfelett az a bizonyosság, hogy ez a megfoghatatlan, titokzatos Krisztus tény és valóság. Hogy hogyan lehetséges? - az titok. De hogy úgy van, - az mindennél bizonyosabb. Hiszen Pál apostol nem úgy költötte a maga rejtélyes Krisztus-képét valami különös hajlam sugallatára; sem nem úgy vette át vak elhívéssel valami ellenőrizhetetlen forrásból; hanem maga Krisztus jelentette meg magát neki, és véste bele a maga képét a lelkébe, szinte az ő ellenszegülésének ellenére. Sohasem felejthette el a damaszkuszi úti látomást. És ha az azóta eltelt hosszú évek élményei nem voltak is olyan feltűnők és megrendítőek, mint az az első találkozás a Krisztussal, azért mindig ugyanaz a Krisztus volt az, akivel mindennapi közösségben élt, s akit egyre mélyebben és jobban megismert. Ember volt. Ugyanazokat az ismerős vonásokat viselte, mint egykor földi élete napjaiban. Láthatatlan dicsőségében csak azt az életet folytatta, amely valamikor alázatos látható formában játszódtott le az emberek között. És mégis Isten volt. Nem is csak az emberi színtről csodálatos magasságba, az Isten közelébe emelkedett emberfeletti lény, akin még mindig túl van az Isten maga. Hanem az, akin túl már nincs mit keresnie az emberi léleknek, aki előtt már végső imádatlaltal és hódolattal kell leborulnia. Ezért volt nyilvánvaló az is, hogy bár „mindenek felett álló méltóságában” osztozik, és annak fényét gyarapítja az az emberi természet is, amelyet magára vett; és bár ebből a szempontból csak a „megalázkodás” után nyerte el „felmagasztaltatását”: egyébként mégis visszanyúlik az Ő világfeletti dicsősége és hatalma a „megalázkodás” előtti, eredeti „isteni létformájába”. Öröktől fogva isteni valóság Ő.

Tegyük még hozzá: az sem volt kétséges Pál apostol előtt, hogy másoknak is ugyanígy jelenti meg magát Krisztus, mint ahogy ő megismerte. Talán sokkal csendesebben lép be az életükbe, mint az övébe. De abban nincs különbség, hogy ugyanazt az „emberi ábrázatot” viseli, és mégis mindig ugyanaz az isteni fenség ragyog róla.

V.

Minden titokzatossága mellett volt még egy nyilvánvaló vonása a Krisztus valóságának: az, hogy az isteni és az emberi természetnek ez az egysége nem lehet más, mint az irántunk, emberek iránt való szeretetnek a ténye.

Pál apostol nem habozik mögéje tekinteni a ténynek, hogy indítékait keresse, és minden kétség nélkül megállapíthatja, hogy ennek a ténynek csak egy forrása lehet: az az „érzület”, amely nem magával törődik, hanem másokkal, - vagyis a szeretet. Ezt az „érzületet” mi a

magunk emberi életéből ismerjük ugyan, ahol az önzésnek sok kísértésén át küszködve úgy tör a felszínre, mint az emberi lélek legtisztább, legnemesebb megnyilatkozása. De az apostol át meri azért ruházni a Krisztus „isteni létformájára”, és magától értődőnek tekinti, hogy abban is ez az „érzület” élt, és ez indította a Krisztust az emberré létele. Mert akármilyen kétes értékű dolog legyen is emberi elgondolást alkotni arról, hogy mi lakozik az isteni valóságban, ha egyáltalán van valami jogunk arra, hogy a magunk személyes életével párhuzamba állítsuk az Isten személyes életét, akkor ezen a ponton élhetünk evvel a jogunkkal. Mert az természetes, hogy „isteni létformában” valami egészen más, számunkra elgondolhatatlan módon jelentkezik a szeretet „érzülete”, mint a magunk emberi lelkében. De azért a lényege ott sem lehet más, mint minálunk. A szeretet az, amikor valaki másokban éli ki a maga életét; a maga érdekköréből kilép, és mások érdekkörében akar otthon lenni; a magára való tekinteteket feláldozza, mert a mások szükségai fontosabbak ránézve. Ha a mi szívünk kicsiny edényével nem mérhetjük is fel az „isteni létformában élő” Krisztus óceánját: azt megállapíthatjuk, hogy ez az „érzület” az Övé is, mert az Ő emberré létele sem más, mint a maga világából a mi világunkba való behatolás. Sőt, mindjárt megállapíthatjuk azt is, hogy minden emberi szeretet csak halvány visszfénye annak a Szeretetnek, amely Őbenne nyilatkozott meg. Mert ember sohasem élheti úgy egyé magát egy másik emberrel, mint ahogy Ő egészen magára öltötte a mi sorsunkat. De azért is, mert egyik embernek a másikkal való magazonosítása sohasem jelenthet olyan áldozatot, mint amilyenbe neki került a mi „szolgai létformánkba” „megaláznia magát”.

Az apostol tehát feljogosítva érzi magát arra, hogy megjelenítse az emberi képzelet előtt: mit jelentett Krisztus számára az emberré létele. Beleképzelve magunkat az Ő helyzetébe, válaszút előtt érezzük magunkat. Az egyik irányba vezet az önzés útja. Magunkkal törődve sohase szánhatnánk rá magunkat az isteni tetre. Hiszen az kimondhatatlan „megalázkodást” követelne. Ehelyett „ragaszkodnánk” ahhoz, hogy zavartalanul élvezhessük „az Istennel való egyenlőségünk” felséges kiváltságait, mint ahogy valami ritka „zsákmányát” őrizi az ember féltékenyen, ha egyszer a birtokába juttatta jószerencséje. - A másik út az önmegtagadásé. Az áldozat ezen sem látszik kisebbnek, de nem vonogatnánk magunkat tőle, mert azokra gondolnánk, akik öntudatlanul is várnak ránk. Nekik szükségük van ránk. Köztük van hát a helyünk, akármilyen nagy „kifosztatásunk” árán is. - A Krisztusban ez az „érzület uralkodott. Gyermeteg és gyarló színek csak ezek, amelyekkel meg tudjuk jeleníteni, - de a dolog lényegét mégis eltaláltuk vele.

Arról itt nem beszél az apostol, hogy mi volt az a kiáltó emberi szükség, amely nem hagyta a Krisztust nyugton az Ő „isteni létformájában”. Az olvasói úgyis tudják. Legfeljebb közvetve olvashatjuk ki azt a nagy bajt, amelynek megoldására szükséges volt a Krisztus emberré létele - abból az eredményből, amelyet itt megjövendöl Pál apostol, mint a Krisztus emberré lételenek végső jutalmát és győzelmét. Mindenek vallani fogják egykor, hogy Ő az Úr. Ez az egyetemes hódolat az isteni felség előtt, hiányzott tehát előzőleg. Az emberek világa, noha lényegükhöz tartozott a „szolgai forma”, nem élt abban az engedelmes alárendeltségben, amely rendeltetése lett volna. Függetlenítette magát az Isten uralma alól, és ezzel határtalan sok romlás és nyomorúság átkát vonta magára, amely végzetes következményeiben még csak ezután bontakozna ki, ha nem jön közbe segítség. Egyszóval a bűnnek szokta Pál apostol nevezni ezt az állapotot. Ez volt az a nagy betegség, amelyért inkább „kifosztotta magát” a Krisztus, semhogy menthetetlenül veszni hagyja az áldozatait.

Azt is jól tudták az apostol olvasói, hogy hogyan segített Krisztus ezen a bajon emberré lételeivel, - hogyan kellett szenvedéseivel megtörnie az átkot, hogy bocsánata és szabadulása lehessen a bűnösnek, és hogyan oltotta bele a maga ember-voltával az új életet az emberiség elkorcsosult fájába. Mindezeket tudni, és bennük egyre jobban elmélyedni - jó ahhoz, hogy a Krisztus irántunk való „érzületét” egész mélységében és gazdagságában szemlélhessük. De

még ha ezeket az összefüggéseket nem ismerte is fel valaki, - maga az a tény is, hogy Krisztus emberré lett, elég hangosan hirdeti „érzületét”. Megfoghatatlan titok, - de ki ne viselné el szívesen minden titokzatosságát, ha ennek árán arról nyer bizonyosságot, hogy ő iránta is minden áldozatra kész szeretet dobog az Isten rejtelmes szívében?

VI.

És még egy feltétlen bizonyosság sugárzott elő Krisztusnak titkoktól körülvelt személyéből: a jövőnek bizonyossága. Aki őt ismeri, az tudja: merre halad a világ útja, és merre kell vennie a maga irányát is.

Az összeütköző erőknek ebben a zavaros világában a nagyobb hatalomé a jövő. Ha van olyan hatalom, amely fölötte áll minden másnak, és ha személyes akarat hordozója; akkor nem lehet kétséges, hogy minden zűrzavarból egyszer győzelmesen kell kibontakoznia ennek az akaratnak. Ezért van az, hogy minden komoly Isten-hittel együtt jár az a bizonyosság, hogy nem céltalan összevisszaságban élünk, hanem akármilyen értelmetlennek látszó, kusza történéseken át is egy végső világcél felé haladunk. Pál apostol is, amikor még nem ismerte Krisztust, már annak az Isten-ismeretnek az alapján, amelyet az Ótestamentumból nyert, látta a jövőnek látóhatárán azt a „napot”, amelyen győzni fog az Isten minden ellenállás felett, ami ellene feltámadt, és meg fogja jelenteni a maga dicsőségét úgy, ahogy az most még nem nyilvánul meg ebben a világban.

A Krisztus megismerése annyit változtatott ezen a reménységen, hogy ennek a középpontjába is az Ő személye került. „Megalázkodása” után az Isten Őt „magasztalta fel” mindenek fölött álló „méltóságba”. Vagyis azóta, hogy a Krisztus végigjárta földi küldetésének útját, a mindenség sorsa ugyanannak az akaratnak van alárendelve, amely Őbenne jutott kifejezésre, és minden, ami történik, végeredményben akörül a cél körül forog, amelyért Ő emberré lett. A világ királyi székében ülőnek ismerősebb az arca, mint amilyen azelőtt volt; kormányzásának titkaiba is mélyebb a betekintésünk, mint régebben; és ezért a végső győzelem fénylő keretei is elevenebb tartalommal telnek meg számunkra, mint amilyet Krisztus ismerete nélkül látnánk magunk előtt. „Istennek, az Atyának dicsősége” a Krisztus uralma teljességében fog beteljesedni.

A végcél tehát, amely felé feltartóztathatatlanul siet a világ folyása, abban látja Pál apostol, hogy Krisztust egykor mindenki el fogja ismerni annak, ami: isteni Úrnak. Minden teremtett lélek, aki valaha élt, vagy valaha élni fog, meghajlik az Ő fensége előtt. Talán gondol az apostol arra is, amikor ez az egyetemes meghódolás megjelenik a szeme előtt, hogy míg egyesek számára ez nem lesz új dolog, mert csak azt a hódolatot fogják még teljesebben leróni, amiben régóta gyakorolták magukat, amióta Krisztust megismerték, addig mások, akik elzárkóztak az Ő uralma elől, és kitagadták magukat annak áldásaiból, végül, mint legyőzött ellenfelek lesznek kénytelenek elismerni az igazságot, és leborulni a győzelmes Úr előtt. Talán arra is gondol, hogy az embervilágon kívül részt fog venni ebben a hódolatban az Istennek sok más személyes teremtménye is, amilyennel láthatatlanul be lehet népesítve ez a rejtelmes teremtettség. De akármint van is, a fődolog az, hogy miután annyi hazug, bitorló urat szolgált az emberiség, végre elismeri az egyetlen Urat, akinek szolgálatára teremtett eleitől fogva; és a világnak egész kábító hangzavara végre összhangzatosan egybesimul egyetlen hangos vallástételbe, amely a Krisztus hatalmát zengi. „A Jézus nevére mindenki térdre borul az égen, a földön és a föld alatt, és minden nyelv fennen hirdeti, hogy Jézus Krisztus az Úr.”

Milyen titokzatos előttünk a jövőnek ez a képe is! A mi szemünk ahhoz szokott hozzá, hogy részleteiben lássa a világ életét, amelyekben a szálak nagyon kuszán futnak, mint a még

készület alatt álló szövődékek a visszáján. Hogy tudnánk hát kiteríteni magunk elé ezt a végső összefoglalást, amelyben színére fordul az elrejtett minta, és minden szál együtt alkotja annak szépségét? De a kuszaságon is áttört Pál apostol szemébe a Krisztusnak mindenek felett uralkodó alakja, s azért annyit biztosan tud a jövő titkából, hogy az Ő dicsőségében lesz teljessé az Isten dicsősége.

Ez világosan megszabja a jövő útját már ebben a jelenvaló, zavaros világban is. Amerre a Krisztus uralmának a számai szövődnek, arra kell már most is haladni. Egyre komolyabban venni azt, hogy „Jézus Krisztus az Úr” - és egyre komolyabban vétetni ezt másokkal is; ez az élet egyetlen helyes iránya. Így lehet már most készülni „a Jézus Krisztus napjára”. És ebből természetesen folyik az is, hogy akiknek már most Uruk a Krisztus, ezek „ugyanazzal az érzülettel legyenek egymás között”, amely Őbenne is olyan csodálatosan nyilvánult meg. Mások előtt okosabb dolognak tűnhet fel az, ha az ember önmagának él, és szánakozva vagy mosolyogva nézhetik le azokat, akik az önmegtagadásban gyakorolják magukat. Ők nem tudják, vagy nem veszik komolyan, hogy Krisztus Úr mindenek felett. De akik ebben a bizonyosságban élnek, nem ápolhatnak más „érezületet”, mint másokért élő szeretetet. Így viselik a Királynak színeit, amelyekre győzelem vár. Nekik nem szabad és nem is akarhatnak más egyenruhában járni. Erről lehet ráismerni, kinek a seregében szolgálnak.

HETEDIK HÉT.

A lélek műhelye

2: 12-18.

Így hát, kedveseim, amint mindig is engedelmeskedtetek nekem, - ne csak úgy, mint amikor nálatok voltam, hanem most, amikor távol vagyok tőletek, még sokkal inkább, - munkálkodjatok a ti magatok üdvösségén halálos komolysággal, mert hiszen maga Isten az, aki jóakaratóból munkálja bennetek a szándékot is, annak munkálását is. Mindent duzzogás és tanakodás nélkül tegyetek, hogy feddhetetlenek és színtiszta lelkűek legyetek, - Istennek kifogástalan gyermekei ennek a „romlott és elvetemült nemzedéknek” közepette, - kik között úgy fényletek, mint a csillagok a világban, ti, akik elnyertétek az élet igéjét, - ami dicsekvésem is lesz nekem a Krisztus napján. Mert nem hiába futottam a pályát, és nem hiába fáradoztam, hanem, ha még a vérem ontatik is ki érte, mint valami italáldozat, akkor is örülök és osztozom a ti örömtökben hiteteknek áldozata és oltári szolgálata miatt. - Ugyanígy örüljétek ti is, és osztozzatok az én örömömben.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

2: 12. Így hát, kedveseim, amint mindig is engedelmeskedtetek nekem, - ne csak úgy, mint amikor nálatok voltam, hanem most, amikor távol vagyok tőletek, még sokkal inkább, (- munkálkodjatok a ti magatok üdvösségén...)

A Krisztus „megalázkodásáról” és „felmagasztaltatásáról” írt szakaszra, amint láttuk, az adott alkalmat az apostolnak, hogy fel akarta mutatni az ebben rejlő isteni példaadást arra az „érzületre”, amelyet olvasóinak a lelkére kötött. Most ismét felveszi intelmeinek elhagyott fonálát, hogy be is fejezze azokat, mert közeledni akar levelének a lezárásához. A közösségi életnek azokról az elveiről, amelyeket szükségesnek látott a filippibeliek figyelmébe ajánlani, most már nem esik szó. Más különlegesebb intelmek szükségessége nem forgott fent náluk. Csak az van tehát hátra, hogy az eddig elmondottakat még egészen általános szempontok alá foglalva, néhány olyan buzdító szót írjon, amelyről tudta, hogy sehol és sohasem lehet felesleges. - Figyelemreméltó, hogy ezek az intelmek is ugyanolyan személyes hangon kezdődnek, mint az előbbiek: az apostol a filippibelieknek arra az „*engedelmességére*” hivatkozik, amellyel személy szerint őiránta viseltetnek. Ezt a nagy tekintélyt, amellyel az ő szemükben bír, még akkor vívta ki, amikor „*náluk volt*”. De tudja, hogy a „*távollét*” sem csökkenti, sőt, amint az előadandó intelem tartalmából ki fog tűnni, joggal elvárja, hogy „*most, amikor távol van*” tőlük, „*még sokkal inkább*” megfogadják a szavát. - Nyilvánvaló azonban, hogy a személyes tekintélynek ebben az érvényesítésében nincs semmi erőszakosság. Ellenkezőleg: megragadó az apostol intelmeinek - minden komolyságuk mellett is - mélységes gyengédsége. „*Kedveseinek*”, „*szeretteinek*” szólítja olvasóit. És nem tud tőlük „*engedelmeskedést*” követelni a nélkül, hogy dicsérorog ne emlegetné föl, hogy „*mindig is engedelmeskedtek neki*”. Általában az egész szakaszon végig párosul a jövőre irányuló sürgető intés a múlt és a jelen tényeinek örömteli elismerésével. Hiszen ez a kettős hang együtt csendült már meg az intelmek kezdetén: „*tegyétek teljessé az én örömet*”.

Ahhoz, hogy szavamnak súlya legyen mások irányításában, elengedhetetlen az is, hogy örömmel és megbecsüléssel tartsak számon mindent, ami jó csak van bennük.

2. nap.

2: 12. ...munkálkodjatok a ti magatok üdvösségén halálos komolysággal, mert hiszen maga Isten az, aki jóakaratóból munkálja bennetek a szándékot is, annak munkálását is.

Ez hát az a parancsa az apostolnak, amelynek érdekében még fokozottabb „engedelmeskedést” igényelt a filippibeliektől most, amikor „távol van” tőlük. Megértjük az okát: éppen azt akarja a lelkükre kötni, hogy meg kell állniuk a maguk lábán. Azért érvényesíti személyes tekintélyét, hogy függetlenekké tegye őket attól. A továbbiakban ennek is kitűnik az oka. Az apostol lelkén állandóan ott borong közeli halála eshetőségének a gondolata. Meglehet tehát, hogy olvasói nem csak egy ideig kénytelenek nélkülözni őt, hanem végleg elvesztik. Ezért meg kell tanulniuk, hogy végeredményben nekik maguknak kell nemcsak a közösségi életük sértetlenségére ügyelniük, amelyről az előbbieken szó volt, hanem a Krisztusban való élet minden más vonatkozását is kidolgozniuk, egyszóval nekik kell „*az ő maguk üdvösségén munkálkodniuk*”. Jó volt, hogy eddig az apostol is segítségükre lehetett ebben. De ha őt nélkülözniük kell, nem szabad elernyedniük, hanem a rájuk szakadó teljes felelősség súly alatt „*még sokkal inkább*”, „*halálos komolysággal*” (szó szerint: „*félelemmel és remegéssel*”) kell folytatniuk a „*munkálkodást*”. - Az „*üdvösség*” - vagyis amint láttuk, a Krisztusban rejlő szabadulás, gyógyulás, megmentetés - ajándék ugyan, amelyet nem lehet semmiféle „*munkálkodással*” megszerezni, - csak megkapni. De az ajándékkal komoly feladat is jár: mennél biztosabb birtokában van valaki, annál inkább tartozik ennek az „*üdvösségnek*” minden erejét életre váltani. Ez legyen hát a filippibeli legfőbb gondja akkor is, ha netalán soha többé nem láthatnák is viszont az apostolt. - Ne gondolják, hogy nélküle árván maradnak, magukra hagyatva a nehéz feladattal. Hiszen eddig se az ő keze segítette őket. Ő csak eszköz volt. „*Maga Isten az, aki bennük munkál.*” Minden felbuzduló jó igyekezetük is az Isten titokzatos behatásai alatt ébredt. Meg fogja Ő adni mindenkori a végrehajtást, a „*munkálást*” magát is. Erre a tőlük soha el nem távozó „*jó akaratra*” rábízhatják magukat.

Az a legértékesebb emberi segítség, amely előbb-utóbb feleslegessé akarja és tudja is tenni magát, hogy Isten maradjon meg elégséges támaszul.

3. nap.

2: 14. Mindent duzzogás és tanakodás nélkül tegyetek, hogy feddhetetlenek és színtiszta-lelkűek legyetek.

Az az egyetlen nagy parancs, amelyet az apostol az olvasóinak lelkére kötött, - hogy t.i. a legnagyobb gonddal ápolgassák és fejlesztgessék magukban azt, amit Krisztus által nyertek, - a mindennapi életben számtalan apró parancsra bomlik. Az apostol nem részletezi, mert tudja, hogy ha komolyan veszik olvasói a dolgot, akkor minden lépésüknél megvilágosodik előttük a kötelességük. Csak egyet sürget: ezekben a részletkérdésekben kell megbizonyítaniuk igazában, hogy „engedelmeskedő” lélek lakik-e bennük. Nyílt engedetlenségtől nem kell ugyan féltene az olvasóit. De vannak az engedetlenségnek burkolt formái is. Amikor pl. valaki megteszi ugyan a kötelességét, de kedvetlenül, „*duzzogva*”. Vagy úgy, hogy előbb megvitatja magában, talán nem is csak magában, hogy csakugyan kötelessége-e az neki, és csak „*tanakodás*” árán szánja el végül magát rá. - Másfajta „*munkálkodásnál*”, amelyben külső teljesítményekről van szó, közömbös lehet az, hogy milyen lélekkel hajtja végre valaki a

parancsot. De abban a feladatban, amelyről Pál apostol beszél, minden ezen fordul meg. Örömteli és feltétlen „engedelmeskedéssel” kell „*mindent tenni*”, különben megghiúsul a cél. Mert a cél: az „üdvösség” gazdag tartalmának kifejtése. Ez azt jelenti, hogy el kell tűnniük a Krisztus átalakító ereje által azoknak a foltoknak, amelyek Isten szemében elégtelenítik az ember arcát, - „*feddhetetlenné*” kell válni. És egységessé kell válnia a léleknek a Krisztus ereje által, hogy minden gondolata és vágya az Ő uralma alá kerüljön, - „*színtisztává*” (szó szerint: „elegyítetlenné”, idegen elemektől mentessé) kell válnia. Ezzel a céllal minden „*duzzogás*” és „*tanakodás*” ellentétben áll. - Nagyon magasra tűzi ki az apostol a célt, - hogy olvasói „*feddhetetlenek*” és „*színtiszta-lelkűek*” legyenek az Isten előtt! De ne felejtsük el: olyan feladatról van szó, amelyen az embernek utolsó leheletéig „munkálkodnia” kell.

Nem panaszkodhatom amiatt, hogy kifogytam már a teendőkből. Ha igazán rajta vagyok, minden nap száz új alkalmam van tovább csiszolni és tisztogatni magamban az Isten művét!

4. nap.

2: 15. (Legyetek) Istennek kifogástalan gyermekei ennek a „romlott és elvetemült nemzedéknek” közepette, kik között úgy fényletek, mint csillagok a világban...

Meglehet, hogy már az imént, amikor a filippibeliek „engedelmeskedéséről” volt szó, az lebegett az apostol szemei előtt, hogy olyan viszonyban állnak vele, mintha a gyermekei volnának. Amikor aztán a „duzzogástól” és „tanakodástól” óvta őket, szintén a durcás és feleselgető gyermekekre gondolhatott, mert hiszen a gyermeknek szülője iránti magaviseletében ütköznek ki legszemléletesebben az „engedelmeskedésnek” ilyen fogyatkozásai. Erről juthatott eszébe az apostolnak az is, hogy mindazt a tökéletességet, amelyre törekedniük kell olvasóinak, a „feddhetetlenséget” és a „színtiszta-lelkűséget”, össze lehet foglalni abba, hogy - legyenek jó gyermekek. Persze nem övele szemben, hanem azzal a láthatatlan, de mindig jelenlévő Atyával szemben, akire át akart terelni önmagáról is minden figyelmet. Legyenek „*Istennek kifogástalan gyermekei*”. Ez nem is csak pusztán hasonlat, mert az „üdvösség”, amelyen „munkálkodniuk” kell, valóban azt jelenti, hogy az ember az Istennel szemben való gyermeki viszonyt, amelyet eljátszott, visszanyeri; az Atya bocsánatában részesül, és „fiúvá fogadtatik”. És ezért az „üdvösség” bírása azt a súlyos feladatot rója az emberre, hogy ha már gyermekévé lehetett az Istennek, akkor legyen is az, minden életmegnyilvánulásában, teljesen, „*kifogástalanul*”. Erről egy ótestamentumi idézet jut eszébe az apostolnak (V. Móz. 32:5.). Mózes az élete végén panaszosan énekelte meg azt a sok engedetlenséget, amelyet népe, Isten ellen tanúsított. „Nem fiai” voltak, hanem sok „gyalázatot” vonva magukra, „romlott és elvetemült nemzedéknek” bizonyultak. Ennek az ellentétét kell megvalósítaniuk a filippibelieknek. „*Romlott és elvetemült nemzedék*” úgyszólván él körülöttünk bőségesen, - általában legkisebb gondjuk is nagyobb az embereknek, mint az, amire pedig teremtve volnának, hogy „*Isten gyermekei*” legyenek. Ennek a kifocamodott, összekuszálódott embervilágnak a sötétségéből éles ellentétben ragyognak ki, „*úgy fénylenek*” benne, „*mint csillagok*” a Krisztus által megragadott emberek. Ők elnyerték az ember igazi élet-titkát, az Istenhez való gyermeki viszonyt. Éljenek hát egészen a szerint!

Ha gyermekéveimből régen kinőttem is, változatlanul magamban hordozom az örök gyermeket. Vagy árva hontalanságban bolyongva sír a lelkem mélyén, vagy hazatalált, és boldogan él az Atya közelében.

5. nap.

2: 16. ...ti, akik elnyertétek az élet igéjét, - ami dicsekvésem is lesz nekem a Krisztus napján. Mert nem hiába futottam a pályát, és nem hiába fáradoztam.

Még nagy út áll a filippibeliek előtt, fáradhatatlanul egyre tovább kell küszködniük a cél felé, hogy teljesen azzá válhassanak, amivé Krisztus által válhatnak. De maga a tény, hogy erre a célra van beállítva az életük, máris megbecsülhetetlen eredmény. Úgyhogy, - amint láttuk - bármilyen fontosnak tartja is az apostol, hogy intéseivel előbbre sarkallja őket, ugyanakkor máris megállapítja róluk, hogy fénylő ellentétben állnak az általános emberi élet sötét képével. De a nagy különbség, amely másoktól elválasztja őket, nem önmagukban van. Magukban véve ők is ugyanolyanok, mint mások. A különbséget az az erő teszi, amely belenyúlt az életükbe, megragadta azt, és most egyre hajtja a cél felé: „*az élet igéje*”. Más szóval az Evangélium. Az a „beszéd”, amely Krisztusról szól és szól szüntelen, és Krisztusban olyan új, magasabb rendű „*életet*” hirdet és nyújt is, hogy ahhoz képest a közönséges értelemben vett élet nem is élet, hanem halál. Hogy ennek az „*igének*” az ajándéka a filippibeliekhez is eljutott, s az által ők is „*elnyerték*” ezt a küzdelmes kezdetlegességében is meghálálhatatlanul értékes „*életet*”, - abban része volt Pál apostolnak is. A jövőben előbb-utóbb nélküle kell folytatniuk az utat, - de nem nélküle jutottak el addig, ameddig már eljutottak. Amikor megpihenteti szemét a sötétségben szerteszt mégis csak csillogó fénypontokon, ebben boldogan láthatja a maga munkásságának az eredményét. Ez volt az ő megbízatása: „*az élet igéjét*” hirdetni mindenfelé. S az elhintett mag sok helyt megfogamzott és növekedésnek indult. Hosszú, nehéz „*pályát*” kellett „*megfutnia*” már eddig is, és teméntelen sok „*fáradozásába*” került a szolgálata, de „*nem hiába*” pazarolta el az életét: sokan vannak, akik emberileg szólva neki köszönhetik, hogy az „*üdvösség*” eljutott hozzájuk. A számadáskor, amikor a folyamatban levő munka elérkezik befejezéséhez, „*a Krisztus napján*” nem kell üres kézzel megjelenie, dús kévák bizonyítják majd jó munkáját. Lesz mivel „*dicsekednie*”, - nem a maga dicsőségére, hanem hogy „*Krisztus magasztaltassék fel*” öbenne is.

Minden életsiker elfakul egyszer, ha még oly nagyra tartotta is az emberek ítélete. Csak egy marad meg: az a segítség, amit a Krisztus útján tudtunk másoknak nyújtani.

6. nap.

2: 17. ...hanem, ha még a vérem ontatik is ki érte, mint valami italáldozat, akkor is örülök és osztozom a ti örömtökben hiteteknek áldozata és oltári szolgálata miatt. - Ugyanígy örüljétek ti is és osztozzatok az én örömömben.

Nyomban elárulja az apostol, hogy mi készítette az imént élete eredményességének a mérlegelésére. A közeli halál lehetősége érinti mindig újra a lelkét, mint valami körülötte repdeső madár szárnya. Ezért foglalkoztatja olyan komolyan a számadás gondolata, s ezért olyan nagy öröm neki az, hogy akárhogy folytatódik is vagy nem folytatódik is az élete, már az eddigi eredmények is dúsán megérték minden küzdelmét. Nem zavarná örömét az sem, ha idő előtti, vértanúhalállal is fizetnie kellene az ügyért, amit szolgált. Még ezt az újabb és legnagyobb áldozatot is megérné az a látvány, amely munkássága nyomán most előtte áll. Megjelennek előtte a filippibeliek, és velük együtt bizonyára a többiek is mind, akikben megfogamzott a Krisztusban való „*hit*”, - olyan az egész életük, mint valami ünnepélyes szentélyben lejátszó-dó istentisztelet. A „*hitük*” olyan, mint valami Istennek tetsző „*áldozat*” bemutatása, hiszen „*hinni*” annyi, mint az ember egész valóját felajánlani az Istennek, föltennie magát minde-nestől az Ő oltárára. Másfelől a „*hívő*” ember nem csak „*áldozat*”, hanem annak cselekvő végrehajtója is, - ez „*a hit oltári szolgálata*”, amelynek papi tisztségében folyik az apostol

olvasóinak élete. Neki magának boldogság ezt látni, - önekik is boldogság ezt az életet élni. - Nem változtat ezen már az sem, ha most még az áldozati szertartás teljessége azt is megkívánná, hogy az apostol „vére is kiontassék érte”, mint az oltár tüzére omló „italáldozat”. Ő halálra ítéltén is hallaná a távolból a „hit” örömeinekét, amelyet őtöle tanultak, - „örülne és osztozna az ő örömükben”. - A híveitől viszont elvárja, hogy ha csakugyan bekövetkezne a fenyegető vég, ők se sajnálkozzanak ezért felette, se ne engedjék elhalni ajkukon az áldozat örömeinek hangjait, hanem folytassák zavartalanul, sőt fogják fel az apostol utolsó örömkialtását és visszhangozzák azt is: „örüljenek, és osztozzanak az ő örömeiben”.

Csak addig lehet komor és örömtelen dolog az Isten szentélyében való élet, amíg az ember félszíve másfelé foglalatoskodik. Az igazi áldozat körül az öröm lángjai lobognak.

HETI JEGYZETEK.

I.

Az első szakaszoktól eltérőleg, a levél utóbbi szakaszai egyre jobban arra kényszerítettek bennünket, hogy ne általános igazságokra fordítsuk a figyelmünket, még ha azoknak egészen sajátos érvényesülését kell is elismernünk Pál apostol levele tükrében, - hanem éppen azt vegyük szemügyre, ami egészen különleges az ő általa képviselt „ügyben”.

Így a legutóbbi szakasz bevezetett bennünket az „ügy” kellős közepébe: elénk állította annak a titokzatos Krisztusnak a személyét, aki körül az apostol egész élete és munkássága forgott. A most előttünk lévő szakasz viszont, - még mindig a középpont közvetlen közelében, - arra a kérdésre ad feleletet, hogy mit jelent ez a Krisztus az egyéni élet számára. Úgyszólván abba a belső műhelybe nyerünk így betekintést, amelyben a Pál apostol által szolgált ügy lejátszódik. Mert hiszen a külső lefolyása - minden elhangzó szó, és minden véghez vitt tett, akár egyének, akár közösségek részéről, - alá van rendelve egy belső történésnek, amely egyes emberek lelkében fogamzik meg, és harapózik tovább.

Természetes, hogy Pál apostoltól nem várhatunk itt kimerítő leírást erről a belső életről. Nem az a célja, hogy leírást adjon. Buzdítani akar. De olyan lényegbe vágóak az intelmei, hogy néhány egészen alapvető fontosságú vonás világosan kiolvasható belőlük. Legjobban három ellentét párban fejezhetjük ki az így adódó megállapításokat.

Az első szembeeszkő vonás az, hogy a Krisztus ügyéhez tartozás annyit jelent, mint elvégeztetetlen munkában fáradozni; vagy nyersen kifejezve: lehetetlen dologra vállalkozni.

A feladat, amelynek „munkálásáról” szó van, olyan területre esik ugyan, amelyről feltehetnénk - legalább az első felületes tekintetre, - hogy hatalmában áll az embernek. T.i. saját magában kell véghez vinnie a kiszabott munkát. Tehát nem a külső világ természeti tárgyain és erőin, ahol annyi leküzdhetetlen akadály áll az emberi erőfeszítés útjában. Nem is a többi embereken, akiknek ellenszegülő vagy elzárkózó lelkén megtörhet minden igyekezet. Hanem önmagán. Mi nehézségbe ütközhet a munka olyan tárgyban, amely azonos az alannal? - De a kitűzött cél meg fogja értetni velünk, - milyen félelmetes akadályok bukkanhatnak az ember elé saját magában is.

Közbevetőleg jegyezzük meg, hogy fontos kiegészítést kapjuk itt az előzőkben látottaknak. A Pál apostol által képviselt életelv szerint az embernek ki kell lépnie önmagából. Hirdette az odaadást a Krisztus ügye iránt, s annak körén belül is a szeretet önmegtagadását mások javára. De van a dolognak, íme, egy másik oldala is: nagy kérdés az, hogy mit ad az ember, amikor

önmagát adja? Csak a saját magán végzett nagyon komoly munka árán teheti értékessé a szolgálatait, vagyis csak az önmaga lelkén át adhat olyat, amit érdemes adni.

Miben rejlik hát a feladat lehetetlensége? Abban, hogy a Pál apostol által terjesztett élet az emberi lehetőségeket meghaladó eszményt akar megvalósítani. Az a „szolgai forma” lebeg a szeme előtt, amely az ember lényegébe van beleírva, és pedig az egyetlen Úrral való viszonyban, akit ez megillet. Egyszóval az Istennel való engedelmes közösség, vagy ahogy itt az apostol kifejezi, hogy a függésnek ne csak a korlátozó volta domborodjék ki, hanem a vele járó kiváltságos áldások is: „Isten gyermekeinek” az élete az eszmény. Az emberi életnek nem valami önmagában zárt kiváltsága és szépsége, hanem éppen az Isten felé való teljes nyíltsága.

Azonban minden megalkuvás és engedmény nélkül! „Legyetek Istennek kifogástalan gyermekei!” Olyan engedelmisséget jelent ez, amelyben a szívnek készségét sohasem zavarja „duzzogás”, sem nem késlelteti „tanakodás”, hanem amely magának az Istennek szemében is „feddhetetlen” és „szintiszta-lelkű”. Egyszóval azt mondhatnánk, hogy ez az eszmény nem más és nem kevesebb, mint a Krisztus emberi élete, mert hiszen Őbenne áll előttünk szemléletesen a tökéletes „engedelmeskedés” példája.

Aki már most ezt az eszményt nem csak csodálni és tisztelni akarja, hanem mintául veszi, és ki akarja dolgozni ugyanolyan hibátlanul a maga életében is: lehetetlen dologra törekszik. A saját maga életének legmélyebb törvényét akarja ugyan követni, de hamarosan rájön, ha még nem tudta volna, hogy éppen erre képtelen az ember. A lelkének alapiránya végzetes ellentétben van éppen azzal a törvénnyel, amely egész alkatába bele van írva. Igazi mivoltát csak mint „Istennek gyermeke” fejthetné ki, - de mindig hajlandóbb Isten nélkül élni, mint Istentől való függésben.

A „bűnnek” ez a szomorú ténye okozza, hogy a kitűzött eszmény mindig csak eszmény marad, de sohasem válhat teljesen valósággá. Az érte való „munkálkodást” mindennap újra kell kezdeni, és soha sem lehet befejezni. Hiába írta ki magában az ember az „engedetlenség” gyökereit, ezerszer is újra kinőnek, és soha ebben a földi életben ember nem állhat úgy oda az Isten elé, mint „feddhetetlen” és „szintiszta-lelkű”.

De ez nem változtat az előttünk álló tényen: akiket a Krisztus megragadott, azok kötelességszerűen végzik magukban az Ő hasonlatosságának kimunkálását, de sohase készülnek is el vele.

II.

Ezt a különös tényt csak az magyarázza meg, és ez a dolog másik oldala, hogy ezt a lehetetlenért való fáradozást mégis valami bevégeztség jellemzi. Akik folytonosan csak keresőknek és törekvőknek látszanak, másfelől mégis boldog birtokosok és megérkezettek. Éppen az, hogy az elérhetetlen eszményre, a Krisztus hasonlatosságának magukban való kiábrázolására függesztik a törekvésüket és fáradozásukat, eldöntött, határozott jelleget ad az életüknek, mint ahogy a sarkcsillagra beirányzott hajónak is, bár soha el nem érheti ezt az iránypontot, az mégis meghatározza a pályáját. Az ilyen emberek nem kószálnak, és nem barangolnak az életben úttalanul, hanem megtalálták az irányt. Úgy látszik ugyan, hogy mindennap egyforma távolságban vannak még otthonuktól, de az bizonyos, hogy az arcuk hazafelé van fordítva.

De hogy jól megértsük a dolgot, még egyet ki kell emelnünk; ezt a bevégezett jelleget alapjában véve nem az adja meg minden befejezetlensége mellett is a szóban forgó emberek életének, hogy ők eldöntötték a maguk számára a nagy kérdést, hogy milyen irányba fognak törekedni; hanem az, hogy az Isten döntötte azt el számukra. Hiszen az eszmény: gyermeki

viszonyban élni Istennel. Minden viszony pedig két félen fordul meg. És ebben az esetben Isten az összehasonlíthatatlanul fontosabbik fél. Hiába akarna az ember gyermeki viszonyban állni Ővele, ha Ő nem akarná ezt a viszonyt fenntartani. Minden azon fordul tehát meg, hogy akar-e az Isten Atyja lenni az őtöle elszakadt és elsodródó embernek?

Erre a kérdésre ad feleletet az Evangélium, amikor Krisztust állítja elénk. Az Ő emberré-létele és felmagasztaltatása azt jelenti, hogy Isten át akarja hidalni és jóvá akarja tenni a bűn tényét, helyre akarja állítani maga és az ember között a megszakadt viszonyt. Az Evangélium ezért nevezhető éppen „az élet igéjének”, - mert az egyetlen igazi „élet” lehetőségét kínálja fel az embernek, aki azt eljátszotta. És akiknél bezörget az Istennek ez az üzenete s akik megértették, hogy az személy szerint nekik is szól, azok tudják, hogy biztosítva van a szabadságuk, a megmentetésük, az „üdvösségük”.

Megrendítő és felejthetetlen pillanat az, amelyben az ember először ismeri fel teljes öntudatossággal, hogy Isten őt is „gyermekévé” fogadja, s amikor az ember először határozza el teljes felelősséggel, hogy egész életében nem is akar más lenni ezentúl, mint „Istennek gyermeke”. A felfedezés kimondhatatlan öröme járja át az embert ilyenkor, mintha az őserdőben régóta keresett ösvényre bukkant volna rá, amelynek nyomán kijuthat az úttalan rengetegből. És ha sokáig ellenkezett és védekezett, mintha valami nagy rosszat kellene elhárítania magáról, és csak nehéz harcok árán adja végre meg magát boldogan az Isten „üdvösséges” akaratának, annál emlékezetesebb napja marad ez az élete végéig. Az ilyen élmények kitörölhetetlen nyomokat hagynak hátra, és rányomják a maguk bélyegét az ember egyéniségére.

De nem bennük rejlik a titka annak, hogy bizonyos bevégeztség jellemzi a Krisztushoz tartozók életét. Az ilyen döntő elhatározások is egyre távolodnak az időben, és magukban véve fogyó és veszendő tőkét alkotják a léleknek. Változatlanul biztos birtokát csak az képezi, ami ezeket az élményeket is kiváltotta: az Evangélium. Annak szavára adott hangos válasz volt csupán az emberi elhatározás. És ha ez a visszhang idővel elhalkul is, az Evangélium szava nem hal el. Belőle újulhat ki csak mindig újra az emberi elhatározás visszhangja is.

A fődolog tehát, ami az ilyen embereket, minden befejezetlenségük mellett is bizonyos bevégzett jelleggel ruházza fel, az, hogy ők Istennek biztosító üzenetét bírják. „Elnyerték az életnek igéjét.” Ezért nem ábrándítja ki őket önmagukon folytatott „munkálkodásuknak” az egyre kiújuló kudarca. A meredeken mindig újra visszacsúszhatnak, de szüntelenül hallják a hívást a magasságból: tudják, hogy ott van a helyük, s azért folytatják a kapaszkodást. Mivel az „ige” Istentől jön, a benne rejlő parancs ígéret is, amely megáll minden sikertelenség ellenére is. Amit Isten akar, az - ha nem ennek az életnek a szűk határai között, hát akkor a határon túl, - egyszer győzelmes valósággá lesz mégis.

„Az üdvösségen munkálkodni” tehát annyit jelent, mint, ha töredékesen is, de olyan ajándék gazdagságát kifejteni, amely teljes egészében is biztosítva van. Hiszen a testi életünket sem bírjuk egyetlen pillanatban sem a maga egészében. Gátolják és zavarják a bennünk szüntelenül dolgozó enyészet erői. És mégis, bár az egyik oldalról nézve folytonos halál és feloszlás, azért eleven élet, mert az enyészet erői ellen szakadatlanul harcol benne egy ellentétes erő. Sohasem érhet el befejezett győzelmet, de egy pillanatra sem adja fel azért a küzdelmet. És éppen ez különbözteti meg mindentől, ami halott.

Ugyanígy áll a dolog annál a magasabb értelemben vett „életnél” is, amelyről az apostol beszél. Soha nem pihenhet el dolgavégezetten. De éppen ez különbözteti meg a környezetétől. Benne is van bűn, csakúgy, mint a körülötte élő „romlott és elvetemült nemzedékben”. De amíg ott uralkodik az Istentől való elfordultság állapota, addig itt - szembefordultak az árral, és viaskodnak ellene. A „szabadulás” még nem kész, de - megvan, mert elhangzott és hangzik a Szabadító közelgő hangja. - Minden gyarlósága mellett is olyan ellentétben ragyog az ilyen „élet” minden mással szemben, mint a „csillagok fénye” a sötét „világban”. Önmagával

mindig elégedetlen kell, hogy legyen, - de hiszen az ég csillagai sem maguknak „fénylenek”. Még ha felhő borítja is el őket, akkor is „fénylenek”. Isten látja, és számon tartja az Ő „gyermekeit”.

III.

Egyik további titka annak a lelki műhelynek, amelyben tájékozódást nyújt szakaszunk, abban állapítható meg, hogy mindig belejátszanak abba külső hatások. A filippibelieknek maguknak kell „üdvösségükön munkálkodniuk”, - de Pál apostoltól kapnak rá serkentést, úgy, hogy „munkálkodásukkal” az ő iránta való „engedelmeskedésüket” is megmutatják egyúttal. És ez nem kivételes, vagy alkalmi jelenség csupán, hanem máskor is „mindig engedelmeskedtek neki”. Belső életük egész fejlődése az apostol kertészkedő keze alatt ment végbe, és kimondhatatlan sokat köszönhet az ő gondos „fáradozásának”. Abban is, ami soha be nem fejezhető küzdelem volt az életükben, szakadatlan ösztönzéssel állt mellettük. És abban is, ami bevégzett jelleget adott ennek az életnek, az ő szolgálataira támaszkodhattak, mert hiszen az ő révén „nyerték el az élet igéjét”, és ő erősítette állandóan a hitüket annak bizonyos igaz voltában. Egy szóval, ha nem is csak ő, de nagyobb mértékben, mint bárki más, ő állította elibük a Krisztust a szavaiban és az életében egyaránt.

Elgondolható az is, hogy valakiből önkéntelenül sugároznak ki olyan ösztönző és bizonyoságot adó hatások, amelyek kiszámíthatatlan módon hozzájárulnak mások lelki életének az alakításához. És ez bizonyára így volt Pál apostolnál is. De nála több is volt: ő céltudatosan igyekezett ilyen hatásokat gyakorolni. Ez volt úgyszólván az élete foglalkozása, - a „pályája”, amelyet meg akart „futni”. Ő előre elgondolta, hogy milyen átalakulásnak kell végbemennie az emberek életében, és úgy fogott hozzá annak előidézéséhez. Látta, hogy az emberek lelke elhagyatott szentély, benne az oltár leomlott, és soha az áldozat füstje nem száll fel. Vagy ha folyik is valamilyen szertartás, amelyben az emberek önmagukat ajánlják oda imádatuk tárgyának, - az valami nyomorult bálvány csak, amelynek tiszteletet adni szégyen és lealacsonyodás. És ezért nem lehetett nyugta, amíg ebben a „romlott és elvetemült nemzedékben” legalább egyesekben meg nem indul az élet egyetlen igaz Urának a szolgálata, és ki nem gyulladnak a „hitnek” oltártüzei, amelyekre önmagát teszi fel a lélek titkos, állandó papi szolgálatban. Rakta hát az oltárokat és taníttatta az embereket, miképpen kell forgolódniuk az áldozattétel szent tisztében. És ennek a „fáradozásnak” az eredménye volt az, hogy a filippibeliekben is, és sok helyt másokban is, megindult és folyamatban volt az új élet.

Pál apostolnak egészen kivételes hivatás jutott ugyan osztályrészül, de megállapíthatjuk, hogy az ő szereplésében általános érvényű törvény jelenik meg: mindenki, akiben megvan az az élet, amit egy szóval a Krisztusban való „hitnek” lehet nevezni, annak köszönheti ezt, hogy más valaki akarta, hogy meglegyen benne, és meg is dolgozott azért. Amikor ő maga nem is gondolt rá, már gondoltak rá mások. És aztán is, amikor már céltudatosan vállalta és „munkálta” is magában a „hitnek” életét, - megbecsülhetetlen nagy segítségére volt az, hogy mások is akarták azt, és újra meg újra kiegészítették az ő fogyatkozásait.

Csak a tekintetben van különbség Pál apostol és mások között, valamint általában az ilyen „fáradozásban” foglalatások között, hogy az egyiknek kisebb, a másiknak nagyobb mértékben adatott meg a képesség rá. És a képesség arányában áll természetesen a megbízatásnak tágabb vagy szűkebb köre is. Pál apostol, mint „a neki jutott kegyelmi ajándékot” szokta emlegetni a maga egészen különleges hivatását. De másoknál is különös „kegyelmi ajándék” az, ha olyan nagy mértékben alkalmasak az emberi lélek kertjében való szolgálattételre, - hogy ez lefoglalhatja minden idejüket, és sajátos élethivatásukká válhat. A Krisztus ügye sohasem nélkülözhetette az ilyeneket. És nem is kellett nélkülöznie őket, mert mindig előálltak. Ha nem is olyan kivételesen nagy erővel felruházva, mint Pál apostol.

De azért az élet bármilyen más munkájában elfoglalt emberekre is áll az, hogy azt az idejüket és erejüket használták fel legjobban, amit lelki gondozásra fordítottak. Vagyis jobban mondva: akkor használták fel legjobban az egész életüket, ha minden foglalatosságukkal lelki áldásokat akartak rásugározni azokra, akik körülöttük éltek, s akik az útjukba kerültek. Pál apostol szavaiból megértjük, hogy nincs nagyobb „öröm” annál, mint amikor valaki ennek az igyekezetnek a gyümölcseit láthatja megérni. Látni azt, hogy akár csak egyetlen ember titkos belső szentélyében ég a „hit áldozata”, és folyik a „hit oltári szolgálata”, - és tudni azt, hogy ebben nekünk is részünk volt; mi ezért „futottuk a pályát”, és ezért „fáradtunk” talán hosszú időn át, sok türelemmel, és mindez „nem hiába” volt: ez kimondhatatlanul édes jutalom és kárpótlás minden erőfeszítésért, amit magunkra vállaltunk érte. Még azt is megéri, ha szükséges, hogy a „vérünk ontassék ki érte”. Az „öröm”, ami az ilyen „italáldozattól” is csak még jobban felszálló áldozati füst körül zeng, minden fájdalom túlharsog.

Azok pedig, akik tudják, hogy kinek, vagy kiknek a hűséges gondja virrasztott és virraszt a „hitük” fölött, jól teszik, ha megbecsülik azt, amit kaptak, és amit ezután is kaphatnak tőlük, és „engedelmeskednek nekik”, még ha nehezükre esik is.

IV.

De az előbbi megállapítással szemben az a komoly igazság is a szemünkbe ötlük, hogy végeredményben mindenkinek saját magában kell elvégeznie az „üdvösségén való munkálkodást”. Lehetnek az embernek jó szomszédai, akik sokszor átnyújtják segítségüket a kerítésen, de a maga portáján neki magának kell rendben tartania a gazdaságát.

Már csak azért sem végezheti el senki helyettünk a magunk dolgát, mert a legáldottabb segítség is, amely kívülről jön, előbb vagy utóbb cserben hagy. Az életnek változó körülményei és a halál elmaradhatatlan esetei elválasztják egymástól az egymásra támaszkodókat, és ha valaki folyondár életre rendezkedett be, és kidől mellőle az erős törzs, nincs, ami megtartsa. Annál is komolyabb követelmény az, hogy erősen álló saját törzse fejlődjék az ember „hitének”, mert azok, akiknek segítségébe belefogózik, nagyon sokszor - az esetek jóval nagyobb részében - azért válhattak lelki gondozóivá, mert nem csak lelki erőiben voltak gazdagabbak nála, hanem éveik számában is előtte jártak. Minden valószínűség mellett szól tehát, hogy nem kísérhetik végig az élete útján. Ki tudja, nem hamarosan és nem váratlanul kell-e majd búcsút vennie tőlük, hogy egyedül folytassa az utat?

Pál apostol is éppen ezért tartja olyan fontosnak, hogy azok, akiknek lelki életét ő nevelte, nélküle is meg tudjanak állni. Mint ahogy a földi nevelés munkája előtt is az a cél lebeg, hogy nagykorúságuk éveiben önnevelés formájában folytassák a munkát növendékei, úgy az is, akinek megadatott a „hitet” munkálni mások lelkében, ha jól fogja fel a dolgát, csak arra törekedhet, hogy feleslegessé tegye önmagát, lelkileg nagykorúakká, önállókká vált gondozottjai számára. Különben elhibázta a célját. Azt elérhette ugyan, hogy a maga tekintélye számára megnyerte az illetők „engedelmeskedését”, de nem érte el azt, amit kellett volna: hogy megtanuljanak engedelmeskedő, gyermeki közösségben élni Istennel. S ez mindjárt ki fog tűnni, mihelyt az ő tekintélye eltűnik a szemük elől.

De még az említett oknál is sürgetőbben követeli a lelki élet önálló „munkálását” egy másik körülmény, - az, hogy a „munkálendő” feladat voltaképpen a léleknek abban a rejtett, belső világában van kitzúve, ahová másnak a tekintete vagy a keze el sem érhet. Emberek hatásaira és igényeire megfelelhetünk azzal, ami emberi szemek előtt nyilvánul meg. De itt arról van szó, hogy „Istennek kifogástalan gyermekei” legyünk, vagyis az előtt a tekintet előtt váljunk „feddhetetlenekké” és „színtiszta lelküekké”, amely nyitott könyvként olvassa a szív elrejtett

titkait is. Nem a külső látszatnak kell Krisztushoz hasonlónak lennie, hanem a legbelső lényeknek.

Itt már nyilvánvalóan cserben hagy a legjobb barátok segítsége is. Ezt a munkát vagy magunk végezzük el, vagy senki sem. Ki ügyelhetne helyettünk arra, hogy mikor ágaskodik fel bennünk újra a legyőzött engedetlen énünk, hogy kivonja magát az Isten atyai uralma alól? Ki lehetne résen, ha magunk nem vagyunk, hogy „duzzogás” és „tanakodás” ne üsse fel a fejét, amikor Isten parancsaival állunk szemben? És ki más vívhatná meg az ember harcát ezekkel az alattomos ellenségekkel, ha ő maga nem bánik el következetes kíméletlenséggel a saját rosszabbik énjével, valahányszor csak szóhoz akar jutni?

Általában az az egész feladat, amelyről itt szó van, olyan egyéni ügye az embernek, mint az úszás. Mások nem játszhatnak benne egyéb szerepet, mint az úszómester, aki övön függve tartja a kezdőt. (Csak azt ne felejtjük el, hogy mindig új leckék is várnak ránk, s azért mindig újra rá lehetünk utalva a kívülről jövő segítségre, tehát nem jó, ha önállóságunkban elbizzuk magunkat!) A cél mindig az, hogy beleszabaduljunk a mély vízbe, ahol már semmi sem tart fenn, csak a magunk szüntelen erőfeszítése.

Ezért a „hitnek” élete, ha valóban az, legnagyobb részében emberi szemek elől elrejtve, a lélek magányos belső rejtekében, Istennel négy szemkört meg végbe. Hogy mi játszódik le a „hívó” ember belsejében, azt senki nem tudhatja, csak az, aki maga is ugyanolyan titkokat rejteget a saját lelke mélyén. Nincs szemtanújuk a magányos vívódásoknak. A nyugodt külszín alatt senki nem sejtí a nehéz tusákat. Nem is tartozik idegenekre. Még a legmeghittebb barátainkra, még a lelki nevelőinkre is csak akkor, ha már nem bírjuk a terhet magányosan elviselni, és meg kell osztanunk valakivel a súlyát. És ilyenkor se ejtsen kétségbe senkit az, ha a várt segítség elmarad, mert az, akihez tanácsért fordult, tapasztalatlanak bizonyul éppen az ő sajátos nehézségeinek dolgában. Ebből is csak annál világosabban kitűnik a nagy parancs igazsága: az embernek magának kell elvégeznie a „saját maga üdvösségén való munkálkodását”.

Ebben a „munkálkodásban” mindig azok lesznek a legigazibb és legértékesebb erőfeszítéseink, amelyekről senki nem tud meg soha semmit. Hiszen az egész igyekezetünk Istennek szól: az a vágyunk, hogy „az Ő kifogástalan gyermekei legyünk.” Teljesen elég tehát, ha Ő látja: milyen komolyan küzdünk ezért a célért.

V.

Ezért olyan jelentős a következő megállapításunk, amelyet Pál apostol szavaiból kiolvashatunk, - hogy az emberi tekintet elől elrejtett belső harcaink, amelyekről szó van, Isten elől annyira nincsenek elrejtve, hogy azokban Ő állandóan részt vesz. Az, ami emberek felé magányos magunkra hagyattatás, az Isten felé a legmélyebb közösség.

Sőt, mintha Pál apostol túl is löne a célon, - egyenesen Isten „munkálkodásának” tünteti fel azt, amit eddig a mi „munkálkodásunknak” tüntetett fel, - úgy, hogy Isten e szerint nemcsak állandó tanúja a mi belső harcainknak, akinek szeméből biztatás és új erő sugárzik belénk; nem is csak szövetségesünk, aki kiegészíti a mi erőnk fogyatékát a magáéval; hanem Ő az alany, aki bennünk cselekszik. Mintha a lelkünk rejtett műhelyében tehát nem is mi volnánk a serényen fáradozó munkások, hanem mi a mű volnánk, amelyen az Isten keze dolgozik. - Hogy értsük ezt?

Azzal tisztában vagyunk, hogy az egész folyamatnak Isten a kezdeményezője. A Krisztusban neki kellett előbb megmutatnia, hogy Atyánk akar lenni. E nélkül mi nem is álmodhattunk volna arról, hogy igyekezzünk „az Ő kifogástalan gyermekei” lenni. Az Evangélium is, amely

Krisztust élénk tárja, nem csak emberek beszéde Istenről, hanem Isten beszéde mihozzánk. Ezért „az élet igéje”. És általában minden emberi ténykedés, amely bennünk a „hitet” költögeti és táplálja, csak eszköz, amelyen át „maga Isten munkálkodik”. De azt hinnénk, hogy ezen túl már rajtunk van a sor, hogy az Isten közelgetésére most már mi válaszoljunk; s azt az „üdvösséget”, amely az Ő részéről ajándék, mi a magunk részéről feladatként vállaljuk és megharcoljunk a kibontakozásáért. Vagyis, hogy a Pál apostol által használt képet vegyük: „a hit áldozatával és oltári szolgálatával” mi járulnánk Isten elé, s mi állnánk meg szemben Ővele, mint a gyermek az Atyjával szemben. Hogy lehet ebben, a dolognak ránk tartozó részében is Isten, ható és munkáló tényező?

Abba a titokzatosságba, amely Pál apostol kijelentését körülveszi, csak az nyugodhat bele, aki meggondolja, hogy az emberi lélek is, de még inkább Isten, titokzatos valóság, hogyne rejlenének tehát titkok a kettőnek egymásba fonódásában?

A mi lelkünk sem az a napfényjárta ház, amelynek minden zugában otthonosan mozoghatunk, mert hiszen gazdái vagyunk, - hanem sokkal inkább hasonlítható valami elvarázsolt kastélyhoz, amelynek sötét folyosóin és homályos szobáiban nagyon sok sejtelmes meglepetés vár ránk. Az „énünk” látszólagos zárt világában sokkal több „nem én” rejtőzik, semmint sejténénk. És az, ami úgy tűnik fel, mint a saját magunk megnyilatkozása, és csakugyan az is, - ugyanakkor mások arcát is viselheti, akik bennük élnek; az ő gondolataik világítanak előttünk, mint a magunk legszentebb meggyőződésai, és az ő akaratuk irányítja az utunkat, mint a magunk legelszántabb igyekezete. Mint ahogy Pál apostol kívánta a filippibeliektől: az ember csakugyan másvalaki iránt „engedelmeskedve” élheti mégis önálló életét.

Ha más emberek behatásai előtt is ennyi rés nyílik a lelkünk falain, mennyivel inkább átjárhatnak azok között keresztül-kasul az Isten szelei? Ez éppen a másik tény, amely felett felületesen el szoktunk siklani: Isten előtt még akkor sem lehetne elzárt világ a lelkünk, ha emberekkel szemben az volna. Hiszen Isten bennünk él, és mi Ő-benne. Ő nem egy valóság a többi mellett, vagy akár a többi felett, - hanem az a végső valóság, amely nélkül semmi egyéb sem lehetne valóság. Minden pillanatnyi életünket Ő hordozza magában, mint a végtelen tenger az apró hullámfodrokat. Az tehát, hogy valamiben a mi énünk nyilatkozik meg, nem mond ellent annak, hogy ugyanabban egyúttal Ő is megnyilatkozik, s amit mi cselekszünk, az ugyanakkor lehet az Ő „munkálása” is mibennünk.

Ezen a ponton természetesen felmerül az a nehéz kérdés, hogy ha Őközötte és a mi lelkünk között ilyen mély közösség áll fent mindaddig, amíg egyáltalán vagyunk és élünk, akkor hogyan következhet be mégis az a nagy szakadás, amit bűnnek nevezünk, vagyis hogyan fordulhat az Istentől éltetett emberi élet szembe az Isten akaratával. De most szerencsére nem kell fennakadnunk ezen a nehéz kérdésen, mert most olyan lelki jelenségekkel állunk szemben, amelyek éppen az Isten akaratának az irányába esnek. Akárhogy oldódik is meg, vagy ha nem oldódik is meg sohasem a felvetett súlyos és bonyodalmas kérdés, - attól egészen függetlenül megállhat az a bizonyosság, hogy amikor bennünk megindul és folyamatban van „az üdvösségünkön való munkálkodás”, akkor az mindenestől fogva az Isten műve bennünk.

Miért állítja ezt Pál apostol? A múltra visszatekintve nyilvánvalóan hálából. Azt vallja be vele, hogy az ember - ő maga is, és mások is, - magától képtelen volna erre a „munkálkodásra”. Nem csak, hogy erőtlenség lehanyatlana az igyekezete a „szándék munkálásában”, - de maga a „szándék” sem tellene ki belőle. Hogy egyáltalán vágy és törekvés ébred az emberben arra, hogy Isten iránt engedelmisséggel éljen, ez is már olyan csoda az ember engedetlenségére hajló természete mellett, hogy csak Isten „munkálhatja”.

A jövőre nézve pedig minden reménységnek a záloga abban van, hogy alapjában véve Isten „munkál” mindent. Aki a „szándékot” fellobbantotta, szítani és táplálni fogja azt, hogy igazi „munkálás” legyen belőle.

VI.

Az előbbi megállapítással szemben azonban végül még egyet kell hangsúlyoznunk. Istennek az a „munkálása”, amelyre az apostol visszavezeti azt az egész folyamatot, amely a Krisztus ügyéhez tartozók lelkében végbemegy, nem jelenti azt, hogy ők maguk csak szenvedőleges tárgyai annak. Az Istennel való mélységes egybefonódottság függetlenekké teheti ugyan őket emberek segítségétől, de egyáltalán nem teszi feleslegessé az ő saját igyekezetüket. Azért, mert Isten végzi bennük a maga dolgát, nem válhat rájuk nézve végzetessé, ha akármilyen értékes külső támasztékok is kidőlnek mellőlük, de csak annál ernyedetlenebbül kell nekik is végezniük a maguk feladatát.

Közönséges gondolkozás szerint, ha egyszer Isten végez mindent, akkor ennek alapján az ember elvethetné a „munkálkodás” gondját, s az emberre csak attól a ponttól számítva hárulna rá a komoly felelősség, amelynél az Isten megállna, és azt mondaná: eddig én „munkáltam” az ügyet, innen tovább már neked kell folytatnod. De ez éppen abból a hibás elgondolásból származik, amely szerint vagy az Isten cselekszik valamit, vagy az ember. Itt azonban éppen arról van szó, hogy az Isten cselekszi azt, hogy az ember cselekszik egy bizonyos irányban. Tehát mennél erőteljesebben „munkál” benne az Isten, az ember is annál erőteljesebben „munkál”. Istennek ez alatt a behatása alatt az ember nem válik különccé, amelyet akarata nélkül mozgat egy rajta kívül levő akarat, hanem maga is felindul ugyanannak a „szándéknak”, és kitartó „munkálásnak” az akarására. Nem az emberi személyiség tehetetlenségbe sorvadása lebeg az apostol szemei előtt, hanem éppen ellenkezőleg: a felelősségérzet, és az erő kifejtés legmagasabb fokára való kivirágzása.

„Az üdvösségen való munkálkodás” tehát az ember legteljesebb kifejlését hozza magával. Hogy milyen erők lakoznak valakiben, az mindaddig nem jön napfényre - nem csak külső szemlélők előtt, de még saját maga előtt sem, - amíg meg nem tanul az ember valamit nagyon akarni. Még az Isten szeme előtt is másképpen áll az az ember, akiben elfagyott bimbóként szunnyadnak a ki nem fejlett lehetőségek, és az az ember, akire rásütött valami nagy feladat meleg napfénye, s aki annak hatása alatt egyre jobban bontogatja a szirmait. - Az, aki igazán beállt „a sajátmaga üdvösségén való munkálkodásba”, ilyen napsütésben él. Ezt a feladatot nem lehet lagymatagon, félszívvvel szolgálni. Ez „halálos komolyságot” kíván. Nem azt a kétségbeesett erőfeszítést jelenti ez, mellyel a fuldokló igyekszik megmenteni az életét, mert hiszen az egész igyekezet a Krisztusban elnyert „megtartatáson”, az „üdvösség” birtokán alapszik. De ha biztonságban van is valaki, kifejthet azért ugyanolyan elszánt „munkálkodást”, mintha az életét kellene megmentenie vele. És ilyenkor meglepetve veszi észre az ember, hogy képes olyan dolgokra, amelyeket nem is tételezett fel magáról, megnyilvánulnak benne olyan erők, amelyekről nem is tudta, hogy ott szunnyadnak a lelke mélyén. - Az, hogy a feladat, amelyről szó van, sohasem oldható meg, és a „munkálkodást” mindennap újra kell kezdeni, - csak annál többet ígér: a soha meg nem szűnő erőfeszítés közben soha nem jut nyugvópontra a lélek kifejlődése, hanem mindig csak újabb meglepetések érik.

Ebben is csak az figyelhető meg, hogy a Krisztusra függesztett élet „megmentett” élet; meg van mentve a satnyulás veszedelmeitől. „Gyógyulás” részese. Egyre jobban izmosodó egészsége nem abban áll, hogy eltűnnek belőle a betegség csírái. Azokat mindvégig magában hordja, és minden erejét rá kell fordítania a leküzdésére. De miközben ezt a küzdelmet folytatja, ismeretlen erők járják át, és egyre boldogabban érzi, hogy nem eshet már áldozatul a benne meghúzódó kórnak. Ezért jellemzi ezt a küzdelmes életet a boldogság. Az egészségnek mindig velejárója a jó közérzet, a derűs hangulat, az öröm. „Halálos komolyság” és „öröm” felületes tekintetre ellenségeknek látszanak. Pedig a dolog úgy áll, hogy csak az ismer igazi „örömet”, akit valamilyen „halálos komolysággal” végzett „munkálkodás” tart állandó moz-

gásban, lendületben és fejlődésben. Nem csoda hát, ha annak az életnek, amelyről Pál apostol beszél s amelyet maga is példáz, olyan mélyről zengő alaphangja az „öröm”, hogy azt semmi el nem némíthatja bennük.

NYOLCADIK HÉT.

Szépség a hétköznapi életben

2: 19-30.

Remélem pedig az Úr Jézusban, hogy nemsokára elküldhetem hozzátok Timótheust, hogy értesülve a ti viszonyaitokról, és is felviduljak. Mert nincs körülöttem ugyanolyan érzületű egy sem, aki őszintén szívében viselné a ti dolgaitokat, - mert mind a maguk dolgával törődnek, nem a Krisztus Jézuséval. De őrá tudjátok, hogy milyen kipróbált érték, mert hiszen mint atya és fiú, úgy szolgált mellettem az Evangélium ügyének érdekében. Őt remélem tehát elküldeni hozzátok, - azonnal, mielőtt meglátom, hogy alakul a magam sorsa. Aztán, bizakodom az Úrban, hogy nemsokára én magam is elmehetek.

Epaphroditust pedig, az én testvéremet és munkatársamat és bajtársamat, tinektek meg kiküldötteteket és rendelkezésemre adott megbízottatokat, - szükségesnek tartottam hazaküldeni hozzátok, mivel nagyon kívánczok mindnyájatok után, és valósággal odavolt, hogy ti meghallottátok az ő betegségét. Mert csakugyan beteg volt, annyira, hogy közel járt a halálhoz. Azonban az Isten megkönyörült rajta, és nem is csak rajta, hanem énrajtam is, hogy az egyik szomorúságomat ne tetézzé a másik. Siettem tehát őt hazaküldeni, hogy viszontlátva őt, megint örülhessetek, és nekem is kevesebb legyen ezzel a szomorúságom. Fogadjátok hát őt az Úrban nagy örömmel! És becsüljétek meg az ilyen embereket, - mert a Krisztus ügyéért a halál szélén járt, az életét kockáztatva azért, hogy ami még hiányzott a nekem való szolgálatotok teljességéhez, azt kipótolja.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

2: 19-21. Remélem pedig az Úr Jézusban, hogy nemsokára elküldhetem hozzátok Timótheust, hogy értesülve a ti viszonyaitokról, én is felviduljak. Mert nincs körülöttem ugyanolyan érzelmű egy sem, aki őszintén szívében viselné a ti dolgaitokat, - mert mind a maguk dolgával törődnek, nem a Krisztus Jézuséval.

Az apostol már be akarja fejezni levelét, s azért rátér intelmeinek végeztével néhány személyes közlésre, mint ahogy leveleinek a végén meg szokta tenni. Az egyik közlendője arra irányul, hogy bejelentse a filippibelieknek és beajánlja szeretetükbe legkedvesebb tanítványának és segítőtársának, Timótheusnak a látogatását. Láttuk fentebb, hogy milyen kedves gondolata volt az apostolnak az, hogy ő maga is viszontláthatja még a filippibelieket. Egyelőre azonban lehetetlenség ez. A levélíráson kívül még csak egy módja van arra, hogy kapcsolatát fenntartsa velük: ha a maga képviselőjében másvalakit küld el hozzájuk. Ez lesz a Timótheus feladata. Bizonyára gondol az apostol arra is, hogy milyen áldás fakad ebből a látogatásból a filippibeliekre. De aztán kiszorítja ezt a gondolatot az a másik: őrá magára is vissza fog térülni az áldás. Amilyen öröm lehet olvasói számára, hogy ebből a levélből megnyugtató híreket kapnak őrá, ugyanúgy a boldog „felvidulás” ajándékát hozza majd el öneki is a visszatérő Timótheus, akinek beszámolójából „*értesülni fog az ő viszonyaikról*”. - A filippibeliek iránti szeretete mutatkozik meg abban is, hogy éppen Timótheust szemelte ki a küldetésre. Senki jobban nem képviselhetné a filippibeliek között az ő szívének atyai gondoskodását és hűségét. A többi munkatársa, aki közelében van, s akire a választása eshetett volna, nem „*viseli szívében*” olyan „*őszintén az ő dolgaikat*”. Ők is jó munkások a maguk módján, de a Krisztus iránti odaadásukba bizonyos személyes szempontok vegyülnek bele. „*Mind a*

maguk dolgaival törődnek” - nem az önzés nyers értelmében persze, hiszen akkor nem lehetnének Pál apostol munkatársai, de annak a finomabb önzésnek az értelmében, hogy válogatnak a munkában. Van olyan szolgálat, amelyhez több kedvük van, és van olyan, amelyet nem éreznek „*a maguk dolgának*”. Timótheusnak ellenben elég lesz tudnia, hogy az ő küldetése „*a Jézus Krisztus dolga*”, és minden más tekintet félretéve, teljes odaadással fog eljárni benne.

A Krisztus ügyének szolgálatát és a saját kedvtelésemet keresését sokszor csak egy hajszálnyi határ választja el, - és észrevétlenül átlépek rajta!

2. nap.

2. 22-24. De óróra tudjátok, hogy milyen kipróbált érték, mert hiszen mint atya és fiú, úgy szolgált mellettem az Evangélium ügyének érdekében. Őt remélem tehát elküldeni hozzátok, - azonnal, mihelyt meglátom, hogy hogyan alakul a magam sorsa. Aztán, bizakodom az Úrban, hogy nemsokára én magam is elmehetek.

Timótheusnak az az őszinte odaadása, amely bármilyen feladatot egyaránt boldogan töltött be, ha egyszer tudta, hogy „*a Krisztus dolgáról*” van szó, - nem volt új dolog a filippibeliek előtt. Nekik tudniuk kellett, hogy hosszú éveken át már milyen bevált hűséggel dolgozott Pál apostol mellett, mint valóságos jobbkeze. Ezeknek az emlékeknek a felidézésével igyekszik az apostol beajánlani őt a legmelegebb fogadtatásba. Ne gondoljanak majd arra, hogy Pál apostol helyett csak Timótheus érkezik közéjük, hanem inkább arra a „*kipróbált értékre*” gondoljanak, ami az Evangélium ügyének ebben a fiatalabb munkásában Pál apostol számára is, de magának az ügynek a számára is rejlett. Hiszen Pál apostol bizonyoságot tesz róla, hogy Timótheus nélkül ő maga sem tudja elgondolni azt a „*szolgálatot*”, amely a háta mögött van, s amelyet a filippibeliek olyan nagyra tartanak. „*Az Evangélium ügyének érdekében*”, - hogy sok helyen gyökeret verjen és megerősödjék - Pál apostol „*mellett*” ott „*szolgált*” Timótheus is. Lehettek közöttük nagy különbségek, nem csak életkorban, hanem képességeik és feladataik arányában is, - de ez nem volt akadálya annak, hogy „*mint atya és fiú*” egymást kiegészítve hűséges és szoros munkaközösségbe forrjanak össze az „*ügy érdekében*”. - Ezeknek alapján Pál apostol számíthatott arra, hogy a bejelentett látogatásnak a filippibeliek örvendő várakozással fognak elébe nézni. Türelmüket nem is akarja kellesténél nagyobb próbára tenni: „*azonnal*” el fogja küldeni az ígért vendéget, „*mihelyt*” lehetséges. Csak egyet kell még megvárni: hogy valamennyire tisztuljanak a kilátások „*az ő sorsának alakulása felől*”. Már nem tarthat sokáig a bizonytalanság. Vagy utolsó búcsúüzenetével fog „*nemsokára*” útra kelni Timótheus, vagy pedig - ami felől él az apostolban a „*bizakodás az Úrban*” - azt a jó hírt viheti majd magával, hogy „*nemsokára*” utána már a fogságból kiszabadult apostol maga is útra kel a filippibeliekhez.

Valaki mellett alárendelt szerepben szolgálni, - ez a hűséges odaadás egyik legbiztosabb próbája.

3. nap.

2: 25-26. Epaphroditust pedig, az én testvéremet és munkatársamat és bajtársamat, tinektek meg kiküldötteteket és rendelkezéseimre adott megbízottatokat, - szükségesnek tartottam hazaküldeni hozzátok, mivel nagyon kívánczok mindnyájatok után...

Az apostol másik személyes közlendője sokkal ismeretlenebb egyénre vonatkozik, mint amilyen az előbbiben szereplő Timótheus volt. Csak annyit tudunk róla, amennyit ez a levél elárul. A filippibeliek persze jól ismerik; közülük való volt, s most éppen azért tartózkodik Pál

apostol környezetében, mert ők küldték oda. Az volt a megbízása, hogy vigye el a fogságban levő apostolnak az ő üzeneteiket és pénzadományukat (amelyre még külön is visszatér az apostol levele végén), s aztán maradjon ott az apostolnál, és legyen segítségére az ő „rendelkezése” szerint (szó szerint: „az ő szükségére nézve”). A filippibelieknek ezt a figyelmes gondoskodását azonban Pál apostol nem óhajtja továbbra is igénybe venni: „szükségesnek tartja”, hogy „Epaphroditust hazaküldje hozzájuk”. Megbecsülhetetlen segítség volna bizonyára továbbra is ott tartania magánál. De Epaphroditust - amint a továbbiakban kitűnik: közbejött komoly okok miatt - olyan honvággy fogta el, hogy az apostol nem akarja tovább nézni emésztődését. - Csak attól lehetett tartani ezek után, hogy odahaza szemrehányásokkal fogják fogadni Epaphroditust, aki idő előtt érkezik vissza küldetése útjáról. Ezért az apostol mindent megtesz, hogy elhárítsa a derék szolgálja feje felől a veszedelmeket. Hazautazásáért teljesen magára vállalja a felelősséget, - ő „küldi”, mert „szükségesnek tartja”. És nem győzi Epaphroditust a maga megbecsülésével kiemelni, és a filippibeliek megbecsülésébe beajánlani. Személye szerint is mintha mellé állna, és kitüntető módon magához karolná: „testvérének”, „munkatársának”, „bajtársának” nevezi. És tiszte szerint is kiemeli, - nem csak a magánembert látja benne, hanem a filippibeliek közbizalmának a viselőjét: az ő „kiküldöttüket” és „megbízottjukat”, akit ha a filippibeliek továbbra is megbecsülnek, önmagukat becsülik meg vele. - Epedő honvággya is, amellyel „mindnyájuk után nagyon kíváncsozik”, ha okául szolgál is visszaküldésének, csak annál gyengédebb fogadtatást kell, hogy biztosítson számára odahaza.

Ha nem a követelőző bírálat homályába, hanem a méltányoló szeretet sugarai alá helyezik, tüdökölhet még a félbemaradt szolgálat is, mint a kettétört drágakő a nap fényében.

4. nap.

2: 26-27. ...és valósággal odavolt, hogy ti meghallottátok az ő betegségét. Mert csakugyan beteg volt, annyira, hogy közel járt a halálhoz. Azonban az Isten megkönyörült rajta, és nem is csak rajta, hanem énrajtam is, hogy az egyik szomorúságomat ne tetézzé a másik.

Itt kitárul előttünk az Epaphroditus hazaküldetésének egész háttere. Annak a nyugtalan honvágynak, amelynek a terhe alól már fel akarta őt menteni az apostol, különösebb oka is volt. Fel kellett tételeznie, hogy odahaza súlyos aggodalomban vannak miatta, mert valamilyen alkalmi hírvivő utas révén azt a hírt vették felőle, hogy betegen fekszik. A személye iránti szeretetből is bizonyára aggódnak érte, de ezenkívül kétségtelenül sokat töprengenek az ő küldetése miatt is. Hiszen azért bocsátották útnak, hogy szolgálataival könnyebbségére legyen az apostolnak; mit gondolhatnak most, amikor a távolból azt kell hinniük, hogy betegségével csak súlyosbítja az apostol helyzetét? A helyett az örömük helyett, hogy jót tehetnek az apostollal nehéz helyzetében, most szenvedniük kell abban a tudatban, hogy csak szaporították a bajt számára. Ezért nem volt neki sem nyugta, hanem „valósággal odavolt”, amióta megtudta, hogy odahaza „meghallották az ő betegségét”. - Pál apostol kénytelen megerősíteni a filippibeliekhez eljutott híradást.: Epaphroditus „csakugyan beteg volt”. Hogy mi volt a baja és hogyan szerezte, azt bizonyára tudták már az otthoniak. Az apostol megelégszik itt annak a hangsúlyozásával, hogy a baj nagyon súlyos természetű volt. Nehéz napokat éltek át Epaphroditus betegágya körül, - aggódva. Hogy ezt a „szomorúságot” nem „tetézi-e” még újabb, még nagyobb is. Most már mehet az örömhír: minden jóra fordult. A veszedelmet elhárította az Isten, aki „megkönyörült” „a halálához közel járó” betegen, s egyúttal a fölötte virrasztókon is, megelégszve azt a „szomorúságot”, amelyet már is el kellett szenvednie Pál apostolnak. - Csak az van még hátra, hogy a gyógyulás híre elérkezzen a filippibeliekhez is, és örömmel forduljon ezzel az ő aggodásuk is. Amíg ez meg nem történt, addig Epaphroditusnak a lelke -

talán a betegségtől megviselt idegzetének érzékenysége miatt is, - állandó nyugtalanságban hanyódik, és sehogy sem találja meg régebbi egyensúlyát.

Szomorú élményekkel előbb vagy utóbb, sűrűbben vagy ritkábban, mindenkinek találkoznia kell. Csak az a fontos, hogy ne álljunk meg, és ne telepedjünk meg velük, hanem menjünk tovább, mert még nagy út van előttünk!

5. nap.

2: 28-29. Siettem tehát őt hazaküldeni, hogy viszontlátva őt, megint örülhesetek, és nekem is kevesebb legyen ezzel a szomorúságom: Fogadjátok hát őt nagy örömmel...

Epaphroditus felgyógyulásának a híre előbb-utóbb másképpen is eljuthatott volna a filippibeliek fülébe. Azonban búslakodó lelkiállapotára való tekintettel Pál apostol jobbnak látta „sietni” a híradással. És mivel Epaphroditusnak is jó volt mennél előbb meggyőződnie arról, hogy odahaza elmúlt az a „szomorúság”, amit miatta éreztek, és valószínűleg nem is láthatta volna sok hasznát az apostol az ő szolgálatainak, amíg nyugtalanságban emésztődött: egyszerűbb volt a jó hírt övele magával továbbíttatni. Hadd lássák a szemükkel, és ne csak hírből hallják a filippibeliek, hogy visszanyerte egészségét. - Miközben az apostol megoldásra segíti ezt az ügyet Epaphroditus és a filippibeliek között, kitűnik, mennyire nem csak külső szemlélője volt ő annak, hanem egyúttal részese is. Az a „szomorúság”, amely a filippibelieket elfogta Epaphroditus betegsége miatt, s azután öröklük visszahatott Epaphroditusra is úgy, hogy nem volt nyugta miatta, - bevonta körforgásába az apostol lelkét is. Ő együtt érezte a maga szívében mind a két félnek a lehangoltságát. Ez eggyel több ok volt arra, hogy Epaphroditust „hazaküldje”. Nem csak annak lelkében fog így feloldódni a nehéz feszültség, és nem csak a filippibeliek aggodalmai fordulhatnak örvendezésre az ő „vizontlátásán”, - hanem Pál apostolról is leválik „ezzel” egy nyomasztó teher. „Eggyel kevesebb lesz a szomorúsága”, ha szomorú arcaik helyett megint örömet láthatja lelki szemei előtt. - Természetes, hogy az apostolnak az ügyben való ezt a személyes érdekelttségét azért volt jó kiemelnie, mert ezzel is kedvezőbb fogadtatást biztosíthatott odahaza Epaphroditusnak. Az nem kétséges ugyan, hogy „örülni” fognak a meggyógyult beteg „vizontlátására”. Csak attól lehetett tartani, hogy e feletti örömük ellenére is nem tesznek-e majd neki szemrehányást azért, hogy idő előtt megválván „megbízásától”, ott hagyta Pál apostolt? Nem zavarja-e meg az örömet az a gondolat, hogy az apostol fizeti meg annak az árát, - azzal, hogy nélkülöznie kell Epaphroditus szolgálatait? E felől nyugtatja meg őket az apostol: neki magának is megkönnyebbülésére szolgál Epaphroditus hazatérése. „Fogadják hát őt” zavartalan „nagy örömmel”, - ez lesz az apostolnak is a legnagyobb öröme.

Szeretet nélkül sok szomorúságtól megkímélten élhet az ember, - mert csak a magáét érzi, a másoké nem tartozik rá. De örömben is mennyivel szegényebb lesz akkor!

6. nap.

2: 29-30. ...és becsüljétek meg az ilyen embereket, - mert a Krisztus ügyéért a halál szélén járt, az életét kockáztatva azért, hogy ami még hiányzott a nekem való szolgálatok teljességéhez, azt kipótolja.

Még egy utolsó nyomatékos ajánlással nem is csak éppen kedvező fogadtatást, hanem a filippibeliek szeretetében és tiszteletében a jövőben is mindenkorra megkülönböztetett helyet igyekszik biztosítani Epaphroditus számára az apostol. Olyan bizonyítványt állít ki róla, amely őt a különös „megbecsülést” érdemlő, példaadó hősök vitézi rendjébe emeli. A „Krisztus ügye” minden harcosától halálig való odaadást kíván, de a valóságos életben csak

kivételesen kerül sor arra, hogy tényleg „*az életüket*” kelljen „*kockára tenni*” az ügyért. Aki szembekerülnek ezzel a végső hűségpróbával, és meg is állják azt, - „*az ilyen emberek*” láthatatlanul is kitüntető érdemrendet kell, hogy viseljenek a társaik szemében. - Ha tehát bármilyen lehangoltság támadna is a filippibeliekben Epaphroditusszal szemben azért, mert közbejött súlyos betegsége végül is maga után vonta küldetésének félbeszakadását, - akkor nézzék a dolgot inkább abból a szempontból, amelyből az apostol nézi: éppen ebben a sajnálatos betegségben lássák meg annak a bizonyosságát, hogy milyen nagy dolog volt, hogy Epaphroditus egyáltalán vállalkozott a küldetésre. Betegsége nyilván összefüggött valahogy a megtett utazás viszontagságaival. Pál apostol volt a megmondhatója, hogy mennyi bajjal-veszéllyel járt akkoriban egy-egy hosszabb utazás, legalábbis vagyontalan közemberek számára. Epaphroditus esetében is kitűnt, hogy amikor hazulról elindult, voltaképpen a halál torka felé indult el. Hogy mégis vállalta az útnak minden kockázatát, az annál is tiszteletreméltóbb, mert hiszen egészen igénytelen feladatok érdekében tette. Ahhoz a sok „*szolgálat*hoz”, amellyel a filippibeliek a távolból segítségére voltak Pál apostolnak, még csak egy „*hiányzott*”: az, hogy valaki közülük személyesen is ott legyen nála, és bármilyen „*szükségében*” rendelkezésére álljon. Ezt az utolsó hiányt kellett Epaphroditusnak „*kipótolnia*”. És mert tudta, hogy nem a filippibelieket, nem is Pál apostolt szolgálja vele, hanem „*a Krisztus ügyét*”, elég dicsőséges feladatot látott benne, hogy ha kell, „*a halál szélén is járjon*” érte. - Mivel fejezhetne volna ki szebben Pál apostol a hálóját ezért, mint éppen ennek a hősi bizonyítványnak a kiállításával? S egyben olvasói felé is gyengéden kiárad a köszönete: ha Epaphroditus küldetése nem járt is a remélt sikerrel, azért biztosítja őket, hogy általa „*teljessé*” lett immár a „*szolgálatuk*”. Mindent megtettek, amit tehettek.

Nem csak az élen járó vezérekben találhatok nagyra becsülendő példákat. Sokszor még nagyobb hősök rejtőznek az utolsó sorokban.

HETI JEGYZETEK.

I.

Egyszer már volt alkalmunk felvetni azt a kérdést, hogy vajon mindannak, amit Pál apostol lelkülete elének tár, nem rontja-e le a gyakorlati jelentőségét számunkra az a nagy különbség, amely közte és miközöttünk fennáll. Ő a történelem tájképéből messze kimagasló kőszirt, mi pedig porszemecskék vagyunk, akik külön-külön aligha teszünk számot a világ életének alakulásában. Amikor ezt a kérdést felvetettük, azzal a megállapítással feleltünk meg rá, hogy ha külön-külön nem is, de együttvéve a porszemek is legalább olyan jelentős alkotóelemei valamely tájnak, mint a felette uralkodó hegyormok. Vagy hasonlat nélkül szólva: rámutattunk arra, hogy a közösségeket alkotó átlagembereken ugyanannyi fordul meg, ha nem több, mint az egészen kivételes küldetésű nagy vezérszemleken.

Most azonban rámutathatunk még egy további szempontra is, amely alkalmas arra, hogy eltüntesse a nagy szakadékot Pál, a kivételes nagyság között és köztünk, kicsiny tucatemberek között. A nagy emberek sem csak nagy emberek, hanem emberek is, mint mind a többiek. Két arcuk van nekik. Az egyikkel a felé a hivatás felé fordulnak, amely nevezetessé teszi őket a százazrek számára. Ezt az arcukat ismeri és csodálja, vagy bírálja a közvélemény. Ennek a vonásai vésődnek bele önkéntelenül az utókor emlékezetébe is. De ezen kívül van egy másik arcuk is, amelyet csak kevesen ismernek, - csak a hozzájuk legközelebb állók. Néha kínos ellentétben áll egymással a nagy embereknek az az arca, amelyet az élet nyílt színpadán mutatnak, s az a másik, amelyet csak a kulisszák mögött velük érintkező kevés ember ismer. Nem mindig tanácsos az ünnepelt hősök felől megkérdezni a hitvesűknek, vagy a szolgál-

személyzetüknek a véleményét. Viszont az igazi nagysághoz mindig hozzátartozik az, hogy ne csak a közhír reflektorfényében álló, és messziről szemlélhető arca legyen megragadó és tiszteletet parancsoló, hanem az a másik is, amely az otthonnak vagy a legszűkebb baráti körnek a közellátásában jelenik meg.

Ilyenkor, amikor a nagy ember „magánélete” összhangzatosan egészíti ki mindazt, amit a világ porondján való forgolódásában ismertünk belőle, azért nő meg a tiszteletünk iránta, mert azt a nagy különbséget, ami elválasztja őt egyébként tőlünk, ellensúlyozza valami mély rokonságnak az érzése. Megfogja a lelkünket az a tény, hogy a legkimagaslóbb, kivételes embereknek is megvannak az életükben ugyanazok a bajaik és küzdelmeik, amelyeket mi is nagyon jól ismerünk a magunk életéből. Hivatásuk szerepében látva őket, alig tudjuk beleélni magunkat az ő helyzetükbe, annyira elüt az a mi köznapi, kicsiny szerepüinktől. De odahaza ők is csak olyan emberek, mint mi, - emberekkel és dolgokkal ugyanolyan vesződéseik és örömeik vannak, mint akárki másnak.

Az előttünk levő szakasz azért értékes, mert benne Pál apostolt éppen erről az oldaláról figyelhetjük és ismerhetjük meg. Mintha otthonában látogatnánk meg, ahol leveti magáról apostoli tisztje palástját, és házi kabátban áll elénk. Mindennapi „magánügyei” közben férközhetünk itt hozzá, és leolvad a lelkünkről a nagy különbségnek a hidege, amelyet különben éreznénk vele szemben.

Láttuk őt máskor nyílt harcban állni emberekkel és hatalmakkal, amelyek útjába álltak annak az ügynek, amelyet ő szolgált. Láttuk őt hőiesen helyt állni akkor is, amikor az ügynek tulajdon táborában akadtak egyesek és csoportok, amelyek meg akarták nehezíteni az ő pályafutását. De bennünket sokkal jobban érdekel az, hogy hogyan kell az embernek elviselnie azokat a kisebb zavarokat és csalódásokat, amelyek a hozzá legközelebb állók szűkebb körében érik. Nos, itt megtudjuk, hogy Pál apostolnak se csak „ellenfelekkel” voltak küzdelmei, hanem legbelső munkatársi körében sem volt minden „színig tejföl”. Amikor körülnéz, hogy kit bízhatna meg a filippibeliekhez való követséggel abban a nyugodt tudatban, hogy teljes lélekkel végeznél el megbízatását, - bizony csak egyet talál, Timótheust. A többiek mind csak bizonyos kedvetlenséggel tennének eleget a küldetésnek, s ezért nem használhatja fel arra őket.

Azután, láttuk az apostolt, amint diadalmas lélekkel visel minden szenvedést, még a fenyegető vértanúhalál veszedelmét is, ha az ügy szolgálata úgy hozza magával. Azonban a mi fájdalmaink és bajaink legtöbbször nem ilyen természetűek: nem nagyszerű harcokban rajtuk esett sebek, hanem csak olyan közönségesek, amelyet egy cserép okoz, amelybe belelépett az ember, vagy amellyel felvérezte a kezét. Nos, itt megfigyelhetjük, hogy Pál apostolnak is megvoltak a „magánkeservei”, amiket legszűkebb környezetében előfordult csapások és emberi tökéletlenségek okoztak neki. Epaphroditust azért küldték hozzá a filippibeliek, hogy hasznát láthassa a szolgálatainak. Ehelyett csak baja és „szomorúsága” lett miatta. Aggódva kellett virrasztania betegága mellett, s amikor felgyógyult is, olyan kevés hasznát vehette nyugtalansága miatt, hogy inkább visszaküldte Filippibe.

Mindezekben azonban az a megragadó, hogy Pál apostol „magánéletében” is ugyanazokat az arcvonásokat viseli, mint apostoli szolgálataiban. Nem színházi álarc és jelmez az, amit odahaza levethetne. Az ő Krisztusának Lelke ütközik át rajta, és nyom rá olyan bélyeget, amely köznapi dolgokban éppúgy felismerhető, mint az apostoli küldetés nagyszerű erőfeszítéseiben és hősieis harcaiban.

II.

Ez a Lélek jut kifejezésre abban, hogy az apostol nem akad fent azokon az emberi hibákon, amelyek körülötte felbukkannak. Nem szépítgeti és nem titkolja őket, de könnyen napirendre tud térni felettük. Leszámolt azzal, hogy nem angyalokkal van dolga, hanem emberekkel, akiknek sok fogyatkozását és gyarlóságát türelemmel kell elviselni, amíg ki nem gyógyulnak egyszer belőle.

Ha valakinek az életét megkeserítik azoknak a tökéletlenségei, akikkel napról-napra együtt kell élnie, ennek oka nem az illetők tökéletlenségeiben van. Hiszen akkor mindenkinek elkeseredett embernek kellene lennie, aki csak él ezen a földön. Mint ahogy mi magunk is sokkal maradunk adósai a hozzánk legközelebb állóknak, úgy mi is mindnyájan, ha keressük, találunk bennük okot a panaszra. Nem ezen fordul meg a dolog. A baj az emberi léleknek abban a hajlamában gyökeredzik, hogy szereti megragadni mások hibáit, és titkos elégtétellel legelteti rajtuk a maga tekintetét. Természetből fogva olyan az ember, hogy az által igyekszik több lenni, hogy másokat kisebbít, s ha erre az illetők alkalmat és anyagot szolgáltatnak neki, gondolataival úgy belefogózik abba, hogy nem egykönnyen választható le róla. A hibára, amit felfedezett, rátelepszik, és nem tágít tőle. Panaszosnak látszik a beszéde, de könnyen megállapítható róla, hogy jól esik másokra panaszkodnia. Élvezi azt is, hogy nem ő maga az, hanem a másik, akire rájárhat a rúd. És élvezti azt, hogy ő maga, akinek szenvednie kell amiatt a hiba miatt, részvét tárgyává válhat. Leplezett hódítás az ilyen panaszkodás: maga mellé toboroz vele az ember párthíveket, akiket mástól eltántorít. Figyeld meg az emberek egymás közötti meghitt beszélgetését: ijesztően nagy részét teszi ki az a rossz, amit a távollevőkről, de tőlük egyébként nem távolállókról tudnak egymással közölni.

Pál apostol is kénytelen elmondani egyet-mást az ő környezetének tagjairól, ami nem emeli éppen az illetők értékét az ítéletünkben. De milyen világosan kitűnik, hogy nem élvezettel teszi!

Kedvezőtlen megvilágítás sugara esik szavaiból azokra a kedves tanítványaira és munkatársaira, akik odaérkeztek utána Rómába, hogy a közelében legyenek és fenntartsák vele a kapcsolatot fogságának ideje alatt is. Derék és buzgó munkásai voltak ők is „az Evangélium ügyének”, de amikor valamilyen felelősségteljes és nehéz különleges szolgálatra került a sor, mégsem lehetett rájuk egyformán számítani. Ha a „Krisztus Jézus dolgáról” volt is szó, abban is válogattak. Lehetett az olyan feladat, amelyet maguknak valónak éreztek, de lehetett olyan is, amelyet csak fél szívvel tudtak betölteni, nem pedig minden egyéni szempontot félretevő, feltétlen odaadással. A filippibeliekhez kellett volna egyiküknek elmenni Pál apostol képviselőként, - de, egynek kivételével, nem lehetett feltételezni róluk azt, hogy „őszintén szívükön viselnék” éppen a filippibeliek ügyét is. „A maguk dolgával törődnek” - panaszolja róluk az apostol. - De miért? Nem nyilvánvaló-e, hogy csak azért, hogy annál jobban kiemelkedjék annak az egynek „kipróbált értéke”, akit mégis alkalmasnak talál a megbízásra? Ami sajnálatos el kell mondani az apostolnak az egyikről, azt csak azért mondja el, hogy annál nyomatékosabban mondhasson jót a másokról. A dicséret a célja, a megrovás csak út efelé. Különben szóba sem hozta volna panaszát. A környezetének hibái nem képezik számára sem beszélgetésnek, sem levelezésnek témáját, amelyre súlyt helyezne, amelybe el akarna merülni. Mint ahogy a madár átrepül a sár felett, hogy száraz helyen telepedhessen meg, úgy ő sem ragad bele abba, ami másokban bírálgható és elítélhető, hanem csak érinti éppen a gondolatainak szárnyával, s aztán siet tovább, mert másról akar voltaképpen beszélni, ami szép és kedves.

A sorok közül elég panasz olvasható ki Epaphroditusra vonatkozólag is. Lehetetlen nem érezni, hogy az apostol véleménye szerint ennek a jó embernek a nyughatatlansága, amely

miatt vissza kell őt küldenie megbízóihoz, túlzott és helytelen dolog volt. Azért, mert megtudta, hogy odahaza „meghallották az ő betegségét”, amelyen a távoli idegenben átesett, még nem kellett volna neki „valósággal odalennie”. Erőt vehetett volna honvágya beteges izgalmain, és nyugodtan végezhetett volna Pál apostol mellett azt a szolgálatot, amelyre kiküldték. De ha már egyszer hasznavehetetlenné vált ideges gyengesége miatt, az apostoltól mi sem áll távolabb, mint ezen keseregni. Mit használna vele? Ez sem olyan téma számára, amelyben kedvét találná. Elég, ha közvetve kiérezhető a szavaiból, hogy panaszkodnia is lehetne Epafroditusra, ha akarna. Egyébként azonban arra irányul minden igyekezete, hogy olyan kedvező és tiszteletreméltó színben tüntesse fel, amilyenben csak lehetséges.

A nagyon gazdag ember viseli így magát azokkal szemben, akik apró kölcsönökkel tartoznak neki. Felette áll annak, hogy az ilyen károsodásokat nagyon számon tartsa. Napirendre tér felettük.

III.

Még az előbbi megfigyelésünknel is fontosabb megállapítanunk azt, ami annak a visszája. Amilyen kevéssé akadt fent az apostol a körülötte levőknek gyarlóságain, ugyanolyan nagy fogékonysággal ragadta meg és ugyanolyan élénk hálával tartotta számon azt, ami bennük jó volt. S akkor van elemében, ha másokra is átsugározthatja a maga szíve meleg méltánylását, hogy az ő barátait ők is ugyanolyan nagyra tartásák, mint amennyire ő becsüli őket. Már láttuk, hogy amikor egyesekről elszomorító bizonyítványt állít ki, ez is csak előjáték ahhoz, hogy aztán annál nagyobb nyomatékkal mondhasson dicséretet. S amikor arra került a sor, hogy jót mondhasson a hozzá közelállókra, úgy buzognak elő érzései, mint a felhúzott zsilip alól a megduzzadt vizek. Látszik, hogy ebben benne van a szíve-lelke. Ez az, amiről beszélni élvezet neki. Gazdagnak érzi magát az által, hogy vannak lelkek, akiket nagyra becsülhet, és jól tudja, hogy nem csökken a gazdagsága, hanem csak nő az által, ha mások is megtanulják kincsnek megbecsülni azokat, akik őneki drágák.

Ez a lelkület éppen fordítottja annak, amelyről az előbb azt mondtuk, hogy természet szerinti hajlam szüli bennünk, - t.i. környezetünk hibáin rágódó rosszmájúságunknak. Ami benne ösztönös erő volt, hogy t.i. valahogyan többnek akartuk érezni magunkat, az megvan ebben is. Mert aki abban tud gyönyörködni, hogy mennyi áldást jelentenek számára a hozzá közelállók, az ez által is többnek, gazdagabbnak érzi magát. Viszont ami abban az akadémikus, keserű lelkületben átok és veszedelem, az itt áldássá tisztult. Mert a társai hibáin rágódó ember mételey a maga számára is, mások számára is. Nem veszi észre, hogy amikor emberszólásával lejjebb süllyeszti maga körül a talajt, hogy ő maga jobban kimagasodjék, lassanként önmaga alatt pusztítja a fundamentumot. Olyan levegőt áraszt maga körül, amelyben elszorvad az emberi megbecsülés kényes plántája, s amikor neki magának volna egyszer komolyan szűksége a gyümölcsre, hiába keresi. Őt is csak úgy le fogják becsülni, mint ő másokat. S mindazok, akikre rálehelte a panaszkodásnak és zsörtölődésnek ezt a mérgezett levegőjét, vele együtt oda fognak jutni, hogy tűrhetetlen és sivár lesz számukra az élet. Csak bosszantó hitványságot fognak maguk körül látni, de semmi felemelőt, ami zamatot és színt adhatna az életnek.

Állítsuk élesen szembe ezzel azt a magatartást, amelyet Pál apostolnál figyelhetünk meg. Milyen örömmel ajánlja be a filippibeliek szeretetébe az ő fiatal tanítványát, Timótheust! Milyen nagy értéknek tartja, hogy van legalább egy olyan „érzületű” segítőtársa, aki felől bizonyos, hogy „szívén viseli” a rábízott ügyet, akármilyen legyen is az, ha egyszer „a Krisztus dolga”! Milyen gondosan ébren tartja az elmúlt évek emlékeit is, amelyekben hű társként „szolgált mellette” Timótheus „az Evangélium ügyének érdekében”! És milyen nyomatékosan idézi vissza olvasóinak emlékezetébe is mindazt, amit erről a „kipróbált értékről” tudnak!

Epaphroditust is, aki miatt pedig annak hibáján kívül is annyi „szomorúsága” volt, de gyarlósága miatt is kellemetlen helyzetbe került, hogy elárasztja a maga szívbeli megbecsülésének a sugárözönével! Ebben a megvilágításban eltűnnek tökéletlenségének, erőtlenségének a foltjai, és csak az domborodik ki élesen a személyiségéből, ami nemes és tiszteletreméltó. Epaphroditus nem volt elég erős lélek ahhoz, hogy a közbejött nehézségektől meg nem zavartatva végig jól helytálljon abban a szolgálatban, amelyre a filippibeliek elküldték őt Pál apostol mellé. De ennél sokkal, de sokkal többet nyom a latban Pál apostol szemében az, hogy Epaphroditus egyáltalán vállalkozott és elindult erre a küldetésre. Az elszánt készség mellett eltűnik a háttérben a kitartás elégtelensége. Sőt a közbejött bajokból is, amelyekeken végül is megfeneklett az Epaphroditus vállalkozása, csak tőkét kovácsol az apostol arra, hogy annál nagyobbak tüntesse fel ennek az embernek az értékét: éppen az a súlyos betegség, amely maga után vont a idő előtti hazatérését, mutatta meg, hogy „az ilyen embereket” különös mértékben „meg kell becsülni”, hiszen „az életét kockáztatta” „a Krisztus ügyéért”. Félbemaradt szolgálatát pedig ugyanannyira tudja értékelni az apostol, mintha hiánytalanul leróta volna és csakugyan „kipótolt volna” mindent, ami a filippibeliek segítségnyújtásának „teljességéhez még hiányzott”.

Nem hízelgés ez akárki hiúságának is. Nem keresi Pál apostol senki kegyét színlelt szépetevéssel. Egyszerűen annak a lelkületnek a megnyilatkozása ez, amely jól tudja, mit köszönhet a körülötte élőknek, és ezért csúnya hálátlanságnak tartaná, ha nem tudna örülni annak a sok jónak, amit bennük és általuk kapott. Ez a lelkület mások előtt is szívből, őszinte szükségérzetből csillogtatja meg azt, ami neki arany kincse. Terjeszti maga körül a hálás megbecsülésnek a tiszta, üde levegőjét. S míg maga is nő az élet megvásárolhatatlan értékeiben, másokban is a növekedés erőit szabadítja fel. A szeretetnek a szétterjedő légköre ez, amelyikben öröm az élet, és érdemes élni.

IV.

Ki kell emelnünk még egy nevezetes vonást abból a gyengéd elismerésből és méltánylásból, amelyet Pál apostol, környezetének tagjai iránt tanúsít. Azt t.i., hogy azok egyáltalán nem voltak vele egyenrangú felek, s ő mégis olyan szívbeli hálával értékeli azt, amit bennük kapott és bírt, hogy azt egyáltalán nem zavarja meg a közte és közöttük levő nagy különbség.

Lehetnek a családod, a rokonságod, általában a szűkebb környezeted tagjai között olyanok, akik jóval fölötted állnak úgy, hogy talán sokan irigykedve néznek rád, akinek módodban áll együtt élned, vagy sűrűn érintkezned velük. Természetes, hogy nem fogod rongálni ezt az erkölcsi vagyont. Tudatában vagy annak, hogy magad is csak nyerhetsz azzal, ha növeked az illetők jó hírnevét, és fokozod másoknak csodálatát irántuk. Hogy azonban a hozzád közelállókról, akik nagyobbak nálad, mindig csak jót mondasz, - az még nem jelenti azt, hogy a Pál apostol lelkülete van meg benned is. Még az sem okvetlenül döntő bizonyíték, ha magaddal egyenrangú egyének iránt nyilvánul meg a megbecsülésed. Talán csak érdektársak vagytok, akik maguk előtt is titkoltan szövetkeztek egymással arra, hogy egymás szekerét kölcsönös elismerésükkel tolják előre. Komoly próbára az teszi az embert, hogy milyen méltánylással van nála alárendeltebb helyzetű vagy jelentőségű emberekkel szemben, akikkel összefonódott az élete. Mennél inkább alatta állnak, annál kevésbé áll érdekében jót mondani róluk, mert hiszen az a viszonzás, amiben része lehetne őtőlük, vajmi keveset oszthat vagy szorozhat az emberek véleménye előtt. Emberileg szólva, teljesen büntetlenül mondhat róluk akármennyi rosszat is, mert hiszen nincs olyan éle és súlya az ő szavuknak, hogy érzékenyen visszavághatnának vele. Ilyen viszonylatokban tűnik tehát ki, hogy csakugyan az őszinte hála és a szívbeli méltánylás ad-e az ember ajkára elismerő szavakat.

Timótheus neve belevésődött ugyan „az Evangélium ügye” történetének az első lapjaiba. Egyik kimagasló alakja volt a második nemzedéknek, amely ezért az ügyért harcolt. De csak a másodiknak. Pál apostollal, az első nemzedék nagy vezéri alakjával összehasonlítva eltűnik a nagysága. Tanítványa volt az apostolnak, és nem csak életkorban volt jóval fiatalabb nála, hiszen szinte gyermekember volt még, amikor az apostol már mint világjáró úttörője „az Evangélium ügyének”, maga mellé vette kísérő gyanánt, hanem későbbi éveiben sem közelítette meg sohasem azt a szerepet, amelyet mestere töltött be. Pál apostol könnyen helyezkedhetett volna arra a nézőpontra, amelyről úgy látszott volna, hogy Timótheus mindent öneki köszönhet, amije van. De az apostol más szemszögből nézte tanítványát: azt látta benne, amit ő kapott tőle és benne. Hálás volt a hű segítőtársért, aki „mellette szolgált”, s a „kipróbált értékű” lélekért, akiben mindig megbízhatott, hogy „a Krisztus Jézus dolgával törődik” csak, és nem „a magáéval”. Jól tudta, hogy milyen nagy különbség van köztük, hogy Timótheus sohasem tölthetné be az ő helyét, de látta ennek a viszonynak a másik oldalát is: ő sem tölthetné be a Timótheus helyét. „Mint atya és fiú”, úgy szolgáltak egymás mellett. S mint ahogy az atya számára éppen azért érték a fiú, mert fiú, úgy Pál apostol számára sem vont le Timótheus értékéből az, hogy fiatalabb, mint ő, és tanítványi függésben áll vele szemben. Éppen azért volt hálás, mert a saját élete olyan gyümölcsökkel és áldásokkal egészült ki így, amilyenekkel csak fiatalabbak járulhatnak hozzá az idősebbeknek, és csak tanítványok a mestereknek az életéhez.

Még világosabban kitűnik a dolog lényege Pál apostolnak Epaphroditus iránti megbecsülésében. Epaphroditus egészen egyszerű közkatonája volt „az Evangélium ügyének”. Semmilyen vezéri szerepet nem töltött be. Az volt a dolga, amellyel a filippibeliek megbízták, hogy szolgálja legyen Pál apostolnak, és tegye kényelmesebbé, könnyebbé fogságának nehéz napjait. S az apostol mégis szinte egy polcra helyezi önmagával. Nem csak „testvéremnek” mondja, hanem „munkatársamnak” és „bajtársamnak” is. Mellékessé válik, hogy az egyiket semmilyen, a másikat pedig magasrangú tiszti jelvény ékesíti; sokkal fontosabb ennél az, hogy ugyanannak a Királynak az egyenruháját viselik mindketten. Bármily alárendelt munkának az elvégzése volt is rábízva Epaphroditusra, az is „közszolgálat” volt - a filippibeli gyülekezet megbízásából végezte, mint az ő kiküldöttük és megbízottuk. És ezt megbecsülte benne Pál apostol, mint ahogy az utcaseprőben is tisztelni kell annak a közhatóságnak a tekintélyét, amely odaállította munkája helyére. S ami még ennél is fontosabb volt; még ha nem állt volna is Epaphroditus háta mögött a filippibeliek közmegebízása, akkor is tiszteletre méltóvá tette őt szolgálai munkakörében is az a lelkület, amellyel odaszentelte magát arra. Ő ezt a szerény szerepet is „a Krisztus ügyéért” vállalta. És ebben a szerény vállalkozásban a legnagyobb kockázatot vállalta, ugyanazt, amelynek a pallosa Pál apostol feje fölött is ott függött: „a halál szélén járt”.

Az igazi megbecsülés nem igazodik a szerint, hogy följebb, vagy lejjebb áll valaki korban, rangban, sorsban, hanem éppen azon a helyen becsüli meg az embert, amelyet éppen betölt, és hálásan méltányolja azt az értéket, amit az illető éppen a maga helyén jelent.

V.

Ha a magyarázatát keressük ennek az előkelő, nagylelkű magatartásnak, amelyet Pál apostol a körülötte élők méltánylásával tanúsít, akkor elénk tárul az a mély együttlérés, amelyben velük élt, s amely általában jellemző vonásként jelenik meg előttünk ebben a szakaszban „az Evangélium ügyének” a táborában.

Mintha titkos vezetékek hálózatával volnának egymással összekapcsolva azok, akik ehhez a táborhoz tartoznak: ide s tova árad közöttük szívtől szívhez minden öröm és minden szomorúság. Megfigyelhető ez már a filippibeliek viselkedésében Pál apostollal szemben. Hiszen

az egész levélnek az a háttere, hogy őrájuk a távolban is úgy ránehezdedtek az apostolnak fogságával együttjáró bajai, mintha ők maguk élnék át azokat. S éppen azért íródik ez a levél, hogy az az örvendezés, amellyel az apostol fölébe tudott emelkedni sanyarú körülményeinek, rájuk is átragadjon, és „együtt örüljenek övele”. - De érdekes példáját szolgáltatja a mély együttérzésnek a filippibeliek és Epaphroditus közötti viszony is. Amikor derék szolgájuk Pál apostolnál ágynak esik, és az apostol környezete az aggodás szorongó napjait éli át miatta, ennek híre gyászba borítja a filippibelieket is. És amikor Epaphroditus tudatára jut ennek a helyzetnek, akkor a bánatnak a hulláma a filippibeliektől megint visszaérkezik őhöz, s az otthon őerte aggodók miatt neki is odavész a nyugalma.

Az érzéseknek ebbe az áramló körforgásába kapcsolódik bele Pál apostol szíve is. Az Epaphroditust leverő betegség őt is lesújtotta, s amikor „az Isten megkönyörült” a betegen, akkor az apostol úgy érezte, hogy „őrajta is megkönyörült”, megelégtelve az ő addigi „szomorúságát”. Az Epaphroditusért aggodók bánata őrá is ránehezdedt, ha nem vesztette is úgy el lelki egyensúlyát emiatt, mint a túlérzékeny Epaphroditus, - és ezért is „siet őt hazaküldeni”, hogy a meggyógyult ember „viszontlátásán ők megint örülhessenek, mert ezzel egyúttal „neki is eggyel kevesebb lesz a szomorúsága”. Az a „nagy öröm”, amivel a visszaérkezőt fogadni fogják ajánlása és nyomatékos kívánsága szerint, neki magának is boldog napot fog szerezni. És Timóteusnak is, ha majd eljön az ideje, hogy útrakeljen hozzájuk, az lesz a feladata, hogy olyan híreket hozzon a filippibeliek örvendezéséről, hogy attól az apostol is „felvidulhasson”.

Mindez azt jelenti, hogy itt ledőltek azok az elválasztó páncélfalak, amelyek mögé az emberi szív biztonságba szokott visszahúzódnival a többiek elől. Ezek a szívek „közlekedő edények”, - együtt telnek meg, együtt szenvedik el a megfogyatkozást. Pedig ők is ismerték az életnek azt a csúf rontását, amely megtanít óvatosan elzárkózni a magunk világába, és a küszöbön kívül rekeszteni a mások örömet és baját. De aztán nyilván kigyógyultak belőle, és most az ellenkező irányban halad a fejlődésük: az egymással való mennél érzékenyebb lelki együttérzés felé. Mintha rájöttek volna, hogy nagyon rövidlátó és balgató politika az, amit az emberi szív a magabazárkózással űz. Meg akarja kímélni magát attól, hogy fájjon neki az, ami a másoknak fáj, mert elég neki a saját baja. Pedig semmivel sem lesz kedvezőbb örömeinek és szomorúságának a mérlege, mert hiszen a mások beáradó fájdalmai előtt becsukva ajtaját, egyúttal kirekesztette azt a sok örömet is, ami körülötte árad s amiben részt vehetne. Csak annyi a különbség, hogy a becsukódott, elkérgesedett lélek összezsugorodott életet él, a másokkal együttérző ellenben egyre távol és terjeszkedik, - gazdag és sokoldalú életet él.

Ebben gyökerezik az a különbség is, amely miatt az egyik ember nem tudja felszabadítani magát a többiek hibáinak lidércnyomása alól, a másik ellenben boldogan el van foglalva a többiek nemes és tiszteletreméltó vonásainak az élvezetével. Amaz, a sötétenlátó, zsörtölődő lélek mindent csak a maga szempontjából néz. Persze, hogy sok a panasza. Hiszen hiába követeli, soha el nem érheti azt, hogy a világ ökörlötte forogjon, még azt sem, hogy legalább a legközelebbi környezete minden parancsát eltalálja, mielőtt kimondta volna, és sietve teljesítse kényét-kedvét. A másik ember, a méltánylással és elismeréssel teljes lélek, annak köszönheti ezt a derűsebb látását, hogy ő bele tudja helyezni magát a többiek helyzetébe; érzi azt, amit azok éreznek; és ezért észreveszi, hogy még fogyatékos, félbemaradt, elhibázott igyekezetük is milyen komoly igyekezet az ő részükről. Aki házába behúzódnival csak az ablakán kitekintve figyeli a szomszédját, mindig csak nyomorult töredékeket lát meg annak életéből. Együttérző szívvel belátogatva hozzá, megosztva az ő életét, fogékony képzelettel együttlakva vele otthonában - így tárul csak fel előttünk, hogy ki ő és milyen megbecsülendő áldás az, hogy ő is van és nekünk szomszédunk.

Megdöbbenő, hogy milyen idegenek lehetnek egymás számára emberek, akik egy levegőt szívnak, egy asztalnál ülnek, egy közös sors igáját húzzák nap mint nap. Nem csoda, ha több a bajuk egymással, mint amennyi jót találnak egymásban.

VI.

De annak a mély együttérzésnek a feltárásával, amely Pál apostol környezetében uralkodott, még nem mutattunk rá a végső magyarázatára annak a vonzó és emelkedett légkörnek, amely „magánéletét” is áthatotta. Ha ebben a légkörben elhalkul az egymás elleni vádaskodás és helyette az egymás iránti szívbeli megbecsülés adja meg az alaphangot, akkor ennek legmélyebb titka nem a benne szereplő emberek lelki sajátságaiban keresendő, hanem rajtuk túl, mögöttük és fölöttük, abban a láthatatlan világban, ahonnan indíttatásaikat és életük alakító hatásait nyerik. Vagyis abban, hogy ők a Krisztus emberei, akik az ő Uruk által Isten uralma alá kerültek. Láttuk, hogy ekörül a központi tény körül forog Pál apostolnak és híveinek a legmélyebb és legünnepélyesebb egyéni élménye, és ekörül forog az a közös ügy is, amelynek szolgálatában vitézkednek a világ nagy harcterén. Most megfigyelhetjük, hogy ekörül forog a mindennapi életük is. Nem a kivételes emelkedettség pillanatai számára való ízes csemegéje ez a lelküknek, hanem mindennapi kenyerük. Nem olyankor nyúlnak utána, amikor egy-egy lelkesült órában hátat fordíthatnak a hétköznapi ügyes-bajos dolgainak és megfélemlenhetnek arról, hogy milyen szürke az élet, hanem éppen akkor veszik hasznát, amikor benne állnak a nap-nap utáni közönséges emberi életben. Éppen ezáltal szűnik az meg közönségesnek lenni rájuk nézve: szürke eseményeinek szövődékét aranyszálak törik át, és ezért szépnek tapasztalják, és szomorúságai ellenére is örülni tudnak neki.

Az élet és halál nagy kérdéseiben Krisztus volt Pál apostol támasza és menedéke, - a Megtartója. De most megfigyelhetjük, hogy ugyanehhez a segítséghez folyamodik sokkal kisebb kérdésekkel is; olyan részletkérdéssel is, mint pl. az, hogy küldhet-e vajon a közeljövőben követet a filippibeliekhez, és hogy kit küldhet? Amikor elmondja erre vonatkozólag reménységét, úgy fejezi ki magát, hogy: „remélem pedig az Úr Jézusban, hogy nemsokára elküldhetem hozzátok Timótheust”. Ez nyilván azt jelenti, hogy az ilyen konkrét intézkedésekre vonatkozó terveit, számításait, váradalmait is éppúgy az ő Urával való közösségben intézte el magában, mint ahogy az egész életének az értelmét is, és a halál felett való győzelmét is Őbenne találta meg. Nem Krisztuson kívül kereste az utat hétköznapi teendőiben sem, és nem Krisztustól függetlenül ment elébe a holnap földi ügyes-bajos dolgainak sem, hanem Krisztus vezetésére bízta rá magát. „Az Úr Jézusban” táplálni valamilyen reménységét a jövőnek ilyen vagy olyan részletkérdéséről annyi, mint ezt a reménységet Őneki felajánlani, és Őtőle tenni függővé. Ha beteljesedik: akkor az Ő szolgálatában fog állni a siker; ha nem teljesedik be; akkor a csalódásban is csak Ő fog „felmagasztaltatni”, mert az fog kitűnni, hogy nem a mi rövidlátó vágyaink döntenek, hanem az Ő akarata.

Ugyanez a felülről való függés tűnik ki Pál apostol magatartásából az Epafroditus betegágya mellett is. A betegre és az érte aggódókra láthatatlanul ráborul Valaki, akinél a helyzet kulcsa van. Ő az Úr, akitől függ, hogy a „szomorúság” mértéke mikor telik be, - meddig szenved még a beteg, és egyáltalán visszatér-e még „a halál széléről”. A gyógyulás bekövetkezik, mert „az Isten megkönyörül” a betegen, és a vele együtt gyötrődőkön egyaránt. De ha másként fordult volna a dolog, és Pál apostolnak azt kellett volna elmondania, hogy „egyik szomorúságát tetézi a másik”, akkor is tudta volna, hogy Isten végzéséből történik így, aki a Krisztus által mindenképpen „könyörül” az övéin.

Az Epaphroditus lelkéhez is ezt a kulcsot adja a kezünkbe az apostol. Nem ünnepi szerepekre vállalkozott ez a hűséges ember, hanem egészen köznapi teendők ellátására, a háziszolga teendőinek elvégzésére Pál apostol körül. De látszott rajta, hogy „a Krisztus ügyéért”

vállalkozott rá: nem volt olyan alacsonyrendű munka, amelyet ne végezhetett volna el abban a tudatban, hogy Krisztusnak szolgál vele. - És csak természetes, hogy a viszontlátásnak az örömét is, amelyet Epaphroditus hazatérése szerezni fog a filippibelieknek, úgy képzei el Pál apostol, hogy „az Úrban fogják őt fogadni nagy örömmel”. Nem pusztán régi jó ismerősök találkozása lesz az, hanem a köztük láthatatlanul jelenlevő Úrnak karjai által átölelt szívek egymásra borulása.

Ebben a társaságban, amelynek a mindennapi életébe betekintést nyertünk az előttünk levő szakaszban, mindig eggyel többen vannak, mint ahányat a földi szem össze tud számlálni. A láthatókon kívül mindig van még Egy, akire ők feltekintenek. És minden dolgot az Őneki alárendelten végzik, életük minden mozzanatát az Ő megvilágításában látják.

Ha Pál apostol az ő mindennapi életének a magunkéihoz hasonló emberi ügyeiben és bajaiban is nagynak ismertük meg, annak titka ebben rejlik: felső megvilágításban látta az élet hétköznapjait is, a maga szűkebb világának ismerős arcait is, az elébe kerülő „közönséges” részletkérdéseket is. És ez a felső megvilágítás mindnyájunk szürke életét megszépítheti.

KILENCEDIK HÉT.

Vagy - vagy

3: 1-11.

Végül, testvéreim, örüljete az Úrban!

Én nem unom meg, - rátok nézve meg biztonságosabb, - ha megint csak ugyanazt írom: ügyeljete azokra a kutyákra, ügyeljete azokra a bajkeverőkre, ügyeljete az „összemetelés” embereire. Mert a „körülmetelés” emberei mi vagyunk, akik lélekben szolgáljuk az Istent és a Krisztus Jézusban dicsekszünk és nem emberi dolgokba vetjük bizakodásunkat, - noha én bizakodhatnám emberi dolgokban is!

Ha bárki más azt hiszi, hogy bizakodhat emberi dolgokban, én túlteszek rajta, - én, a nyolcadnap körülmetélt, Izráel nemzetéből, a Benjámín törzséből való, héberek héber ivadéka; aki, ami a törvényt illeti, farizeus voltam; ami a buzgóságot illeti, üldöztem az egyházat; ami a törvény szerinti igaz-voltomat illeti, a feddhetetlenségig vittem.

Azonban mindazt, ami valamikor nyereségem volt, megtanultam veszteségnek ítélni a Krisztusért. Sőt bizony mindent is veszteségnek ítélek az én Uramnak, a Jézus Krisztusnak mindent felülmúló ismeretéért, akiért mindent odavesztettem. És alávaló szemétnék ítélek mindent, csakhogy Krisztust elnyerhessem, és egykor majd Őbenne találhatassam, mint akinek igaz-voltom nem a sajátmagamé, a törvényből való, hanem a Krisztusban való hit által elnyert, a hit alapján Istentől ajándékképpen kapott; - hogy megismerjem Őt és az Ő feltámadásának erejét és az Ő szenvedéseivel való közösséget, hozzáhasonulva az Ő halálához, - ha valahogy eljuthatnék a halottak közül való feltámadásra!

NAPI JEGYZETEK

1. nap.

3: 1-2. Végül, testvéreim, örüljete az Úrban! Én nem unom meg, - rátok nézve meg biztonságosabb, - ha megint csak ugyanazt írom: ügyeljete azokra a kutyákra, ügyeljete azokra a bajkeverőkre, ügyeljete az „összemetelés” embereire.

Az apostol most már be akarná fejezni levelét. Csak az volna még hátra, hogy „végül” néhány intést kössön olvasóinak a lelkére. Az első, amit búcsúzóul, és csakugyan egészen röviden, megszólaltat, nem más, mint az egész levélen végighúzódó alaphang: nem lehet olyan szomorú helyzet, amelyen át ne törne a Krisztus napfénye. Akik „az Úrban” élnek, azoknak mindenkor lehetséges, és ezért kötelességük is „örülni Őbenne”. - De már a másik intés, amelyre továbbsiet az apostol, megállásra készíti, és a levél befejezése váratlanul kitolódik jó messzire. Olyasvalamiről van szó, amiről nyilván már máskor is írt az apostol a filippibelieknek. Úgy látszik, hogy akkor nem értettek vele teljesen egyet. Legalább abban nem, hogy olyan súlyos jelentőséget tulajdonított a dolognak. Pedig olyan életbevágó a kérdés, amelyről szó van, hogy nem lehet eléggé komolyan a szemébe nézni. Ezért „biztonságosabb rájuk nézve”, ha visszatér rá. És nem szabad „megunnia”, ha „megint csak ugyanazt kell írnia”. Miről van szó? Arról a zsidóskodó irányzatról, amely szerint mindenkire, aki „az Evangélium ügyéhez” csatlakozik, kötelező az ótestamentumi törvény megtartása, első sorban a körülmetélkedés, amely jelképezi az ótestamentumi vallási közösségbe való beletartozást. Ennek az irányzatnak a szószólói már sok helyt megzavarták és megbontották azt a tábor, amelyet Pál apostol gyűjtött. Filippiben még nyilván nem léptek fel. De ki tudja, mikor teszik

be oda is a lábukat? Nem lehetnek a filippibeliek eléggé óvatosak: már jó messziről szemmel kell tartaniuk a veszedelmet! Hogy az apostol milyen súlyosan ítéli meg ennek az irányzatnak a képviselőit, kitűnik a háromszor megismételt „*ügyeljetek!*” aggodó óvásából, de még inkább azokból a kemény szavakból, amelyekkel utal ezekre az emberekre. „*Kutyáknak*” mondja őket, mert a napkeleti kóbor ebek módjára lábatlankodó, kártékony élősködők. „*Bajkeverők*” (szó szerint: „gonosz munkások”), mert semmivel sem viszik előbbre „az ügyet”, csak rontják azt, amit más épített. Megtagadja tőlük Pál apostol a „körülmetélkedés” nevét is; mert az alatt ő olyasvalamit ért, ami a maga idején ünnepélyes, mély értelmű jelkép volt, de amit ők üznek, az közönséges „összemetelés”. - Nyilvánvaló, hogy nagyon mély elvi ellentét tárul itt fel előttünk!

Aki nagyon szeret, az nagyon harcias is tud lenni: nem nézheti tunya lélekkel a fenyegető ártalmakat, hanem elébük veti magát.

2. nap.

3:3. Mert a „körülmetelés” emberei mi vagyunk, akik lélekben szolgáljuk az Istent és a Krisztus Jézusban dicsekszünk és nem emberi dolgokba vetjük bizakodásunkat...

Láttuk, hogy az apostol tagadta a zsidóskodó irányzat párthíveinek a jogát ahhoz, hogy magukat „a körülmetélkedés embereinek” nevezzék. Itt tovább megy és ezt az elnevezést a maga számára veszi igénybe és mindazok számára, akik a zsidó törvény külsőségeitől mentesen vallják és szolgálják „a Krisztus Evangéliumát”. Az Ótestamentum világában a körülmetélkedés megkülönböztető jele volt annak a népközösségnek, a zsidóságnak, amely vallási tekintetben nagy fölényben érezhette magát minden más néppel szemben. Kiváltságot és kiválasztottságot jelentett a körülmetéltség. Ilyen különleges helyzetben levő közösséget, amely másokkal szemben nagy előnyök birtokában van, Pál apostol is ismer: éppen a Krisztus híveinek a tábora az. A régi elnevezés tehát most erre alkalmazható: „*a körülmetelés emberei mi vagyunk*”. Csakhogy, míg a hajdani kiváltságosak és megkülönböztetettek egy földi nép körébe szorítkoztak, ez az új közösség minden földi származástól és hovatarozástól függetlenül, tisztán lelki szálak által egybefűzve alakul ki. Éppen az határolja el mindenféle más közösségtől, hogy minden földi elhatároláson túlteszti magát. Abban áll a „körülmetéltsége”, hogy semmiféle külső „körülmetéltségnek” nincs már benne jelentősége. - Ez éppen az a nagy többlet, amelynek kiváltságos birtokában van: az „*emberi dolgokról*” (szó szerint: „a testről”) teljesen áttolódott számára a súlypont „*a lélek*” láthatatlan világára. Legfőbb kincse, amellyel „*dicsekszik*”, „*a Krisztus Jézus*”, aki nem ennek a földi életnek a körébe esik, hanem annak határain túlról érezteti hatalmát. És ezért az a „*szolgálat*”, amelyet az Ő hívei Óáltala Istennek bemutatnak, egészen más valami, mint akármilyen szép és ősi külső szertartásokkal végrehajtott istentisztelet. „*Lélekben szolgálnak az Istennek.*” - Aki tehát külső körülmetélkedést, vagy akármilyen más „*emberi dolgot*” fontosnak tart és nélkülözhetetlen kelléknek tüntet fel, az nem valami részletkérdésben leledzik csak tévedésben, hanem „*a Krisztus Evangéliumának*” a lényegével kerül ellentétbe. Annak a híveit az jellemzi, hogy éppen nem az ilyen külső törvények megtartásába „*vetik bizakodásukat*”.

Hányszor lesüllyedtek, ma is hányszor lesüllyednek a Krisztus színvonalá alá azok, akik pedig Őrá hivatkoznak, - amikor a lelkiség mértéke helyett külsőségek mértékét állítják fel!

3. nap.

3: 4-6. ...noha én bizakodhatnám emberi dolgokban is! Ha bárki azt hiszi, hogy bizakodhat emberi dolgokban, én túlteszek rajta, én a nyolcadnap körülmetélt, Izráel nemzetéből, a Benjámin törzséből való, héberek héber ivadéka; aki, ami a törvényt illeti, farizeus voltam - ami a buzgóságot illeti, üldöztem az egyházat, - ami a törvény szerinti igaz-voltomat illeti, a feddhetetlenségig vittem.

A zsidóskodó irányzat ellen való határozott állásfoglalását semmivel sem támogathatná meg hatásosabban az apostol, mint a saját maga zsidó múltjának ilyen önértékes felemlegetésével. Senki sem mondhatja róla, hogy csak azért hadakozik a körülmetélkedés és más hasonló „*emberi dolgok*” megkövetelése ellen, mert ő maga sincsen birtokában ezeknek a megkülönböztető külsőségeknek, vagy mert restelli a fáradságot megszerezni azokat. Ellenkezőleg, ő bőségesen birtokában van, illetve volt mindennek, amit a zsidó törvény alapján meg lehetett követelni, úgy hogy volna miben „*bizakodnia*”, ha akarna, „*emberi dolgok*” tekintetében is. Sőt, ha erre kerülne a sor, büszkén vállalkozik még arra is, hogy akárkin „*túltesz*”. És fel is sorolja mindazt, ami versenyen felül helyezné őt, ha egyszer a zsidó törvény követelményeinek a mérlegére tennék rá az életét. Már születésénél fogva is felülmúlhatatlan előnyök birtokában van. Nem felnőtt korában került bele a zsidóság közösségébe, mint akkoriban sokan a pogányok közül (talán azoknak jó része is, akik ellen óvnia kell olvasóit), hanem - a törvény előírása szerint - már „*nyolcadnapos*” csecsemő korában. Olyan tiszta az „*Izráel nemzetéből*” való származása, hogy családfáját vissza tudja vinni a messze múltba: tudja, hogy a „*Benjámin törzséből*” ered. S még hozzá nem azok közül való, akik nyelvükben és szellemükben elgörögösödtek, hanem az atyák nyelvét és hagyományait híven megőrző „*héberek héber ivadéka*”. Ehhez járul aztán mindaz a fölény, amit már saját maga vívott ki a többiek felett: a „*törvényt*” legszigorúbban követő „*farizeus*” párthoz tartozott; fanatikus „*buzgósága*” kitetszik abból, hogy milyen hévvel „*üldözte az egyházat*” annak idején; és olyan lelkiismeretes komolysággal igyekezett „*a törvény szerint igaz*” embernek lenni, hogy jogot formálhatott a „*feddhetetlenség*” hírnevére. - Ha valaki, akkor Pál apostol kipróbálta, mire lehet menni az „*emberi dolgokban való bizakodással*”.

Szomorú emlékei vannak annak, aki hosszú időn át helytelen irányban és hiába kereste az élet igazi útját, de legalább jogcímet szerzett arra, hogy óvó tilalomfákat állítson fel mások számára.

4. nap.

3: 7-9. Azonban mindazt, ami valamikor nyereségem volt, megtanultam veszteségnek ítélni a Krisztusért. Sőt bizony mindent is veszteségnek ítélek az én Uramnak, a Jézus Krisztusnak mindent felülmúló ismeretéért, akiért mindent odavesztettem. És alávaló szemétnak ítélek mindent, csakhogy Krisztust elnyerhessem...

Azt a múltat, amelynek az emlékeit az imént felelevenítette az apostol, mély szakadék választja el jelenétől. És minden, amit valamikor büszkén vallott a maga előnyének s aminek gyarapítása volt a legfőbb igyekezete, odaát maradt, a szakadék túlsó oldalán. Könnyen vett tőle búcsút, mert rájött, hogy csalárd érték: „*nyereségnek*” látszott, valójában pedig „*veszteség*”. Hogy vajon nem rendült-e meg az apostol bizalma ebben a vélt „*nyereségben*” már akkor, amikor még teljes erőfeszítéssel futott utána, azt nem tudjuk. Nem árulja el. Az azonban bizonyos, hogy amikor megjelent neki Krisztus, az Ő „*ismeretének*” fényében eloszlott minden kétség: valóban nem volt érdemes. Kár volt a törvény külsőségeire ráfüggeszteni a lelkét. Egyetlen igazi „*nyereség*” van: Krisztus. „*Őérette*” „*mindent odaveszteni*” is jó csere.

- Ez a felfedezés valóságos földrengést idézett elő az apostol életében. Abban, ahogy a mondatait halmozza és azokban az erős kifejezésekben, amiket használ, amikor lelki életének ezt a döntő fordulatát leírja, bennerezeg még mindig, sok év múltán is, az átélt esemény minden izgalma: a múlttal való szakítása is, amelyben minden, amiért addig élt, hitvány semmiséggé, sőt „alávaló szemétté” vált a szemében, és az új kincs megtalálása is, amely egy magában elégséges volt, mert „mindent felülmúlt”. - Ebből a személyes tapasztalásból az apostol általános ítéletet von le: nem csak a maga hajdani vélt értékeit bélyegzi „veszteségnek”, hanem „mindent”, akármi legyen is, ami mint „emberi dolog” elvonhatná a figyelmét és odaadását Krisztustól. Az is kiérezhető szavaiból, hogy a hajdani nagy leszámolással nem intéződött el a dolog egyszer s mindenkorra. „Az ő Urának, a Jézus Krisztusnak az ismerete” nem olyan kincs volt, amit egyszer megszerezhet az ember s aztán biztonságba elzárhatja. Mindennap újra meg kellett szerezni, egyre gazdagabb mértékben. S ezért mindig újra félre kellett vetni, mint silány limlomot, mindazt, ami akadályozhatta ennek az egyetlen igazi értéknek a „megnyerését”. Az egész élet szakadatlan döntéssé vált akármilyen „emberi dolgok” és Krisztus között.

Ez a két dolog: a Krisztus ismerete és a vallási külsőségekkel való dicsekvés mindig fordított arányban áll egymással, - mint a nap sugárzásának ereje és a párák fátyola, amelyen át kell törnie.

5. nap.

3: 9. ...és egykor majd Őbenne találtathassam, mint akinek igaz-voltom nem a saját magamé, a törvényből való, hanem a Krisztusban való hit által elnyert, a hit alapján Istentől ajándékba kapott.

Az eddigiekből is kitűnt, hogy egészen más valami a „törvény” megtartásában való „bizakodás”, meg a Krisztusban való „dicsekvés”. De csak itt világosodik meg, hogy az utóbbi érdekében miért hadakozik Pál apostol olyan engesztelhetetlenül az előbbi ellen. A két dolog kizárja egymást. Nem csak különbözik egymástól, hanem homlokegyenest ellentétben áll egymással. Mindenféle szent törvény megtartásával arra törekszik az ember, hogy ez által „igaz-voltát” biztosítsa. A „törvényt” úgy tekinti, mint Isten követelményét, és azt hiszi, hogy annyiban állhat meg Isten előtt, annyiban van köze Istenhez, amennyiben sikerült megfelelnie a „törvény” előírásainak. Krisztusban viszont azt tapasztalta Pál apostol, hogy az Istennel való közösség soha nem álmodott gazdag kiváltságai áradnak rá a nélkül, hogy előbb számon kéretett volna tőle: milyen eredményeket tud felmutatni a „törvény” megtartásában? Csak egy kívántatott meg tőle: hogy kitárja a lelkét a Krisztus előtt, aki megjelentette magát neki, - vagyis „higgyen” Őbenne. „Igaznak” tudhatta magát, vagyis úgy állhatott meg Isten előtt, hogy nem elégedetlenségének az eltaszító, tiltó ítéletét, hanem jótetszésének a hívogató, vonzó erejét érezhette maga felé sugározni. Nem azért, mert ő ezt kívívta magának, hanem azért, mert ezt a Krisztusban egyszerűen megkapta. Két ellentétes út áll tehát itt előttünk. Az egyik az ember a „törvényből” reméli megszerezni a maga „igaz-voltát”, amely ennél fogva a „saját magáé”. A másikon ugyanazt „a Krisztusban való hit által nyeri el”, tehát „igaz-voltát” „Istentől kapja ajándékképpen”. Az egyik irány „az emberi dolgokban” való „bizakodás” útja - alulról felfelé. A másik „a Krisztusban való dicsekvés” útja, - ez felülről lefelé vezet. Összeegyeztetni vagy összekeverni ezt a kettőt nem lehet. Vagy - vagy. - Arról itt nem beszél az apostol, hogy vajon lehet-e az embernek reménye a sikerre az előbbi úton, vagy nyomorult kudarcra van-e kárhozthatva? Most elég neki az, hogy Isten a Krisztusban a másik utat szabta meg és ezzel tárgyaltaná, sőt „veszteséggé” vált az előbbi úton való minden

emberi erőlködés. Egy reménység van csak: „Krisztust elnyerni” és „*egykor majd Őbenne találatni*”. Félre tehát mindennel, ami ezt zavarhatná!

Ajándékot csak üres kézzel lehet átvenni. Aki görcsösen szorongatja kezében a maga büszke vívmányait, - elszalasztja Krisztust. Úgy kell kinyújtanom érte a kezemet, mint akinek semmije sincs.

6. nap.

3: 10-11. - hogy megismerjem Őt és az Ő feltámadásának erejét és az Ő szenvedéseivel való közösséget, hozzá hasonulván az Ő halálához, - ha valahogy eljuthatnék a halottak közül való feltámadásra!

Az eddigiekből is látható volt, hogy Pál apostolt nem valami pártos elfogultság teszi harciassá a zsidóskodó irányzat szóvivőivel szemben, hanem azért lép fel támadólag, mert védeni akar valamit, aminek az érdekeit veszélyeztetve látja tőlük: „a Krisztus Jézus ismeretét”. Itt is az látszik meg, hogy ez a „mindent felülmúló” érték tölti el a lelkét: gondolatai nem tudnak elszabadulni tőle s nem állhatja meg, hogy bővebben is el ne mondja, mit jelent számára „Krisztust megismerni”. És pedig nem abból a szempontból beszél róla, hogy milyen boldog birtokosa ennek a kincsnek, hanem abból, hogy milyen mindenekfölött álló célja ez az egész életének. Így még jobban kitűnik, hogy miért félti minden elhomályosítástól. Bizonyos értelemben ő már régóta „ismerte Krisztust”. De most arról van szó, hogy - mert sohasem ismerheti eléggé - mindig újra és egyre teljesebben keresi ezt a „*megismerést*”. - Közelebről ez két irányban való felfedező utat jelent. Egyfelől egyre jobban kitarul előtte az Isten láthatatlan világa. Mert „*feltámadása*” óta Krisztus ennek a titokzatos világnak a lakója és onnan, az emberi világ határain túlról gyakorolja hatalmát felettünk. „*Feltámadásának ereje*” éppen abban mutatkozik, hogy milyen valóságosakká teszi számunkra az onnan túlról érkező ajándékokat. - Ennek a „*megismerésnek*” a másik oldala, a visszája, amelyet az apostol szintén hangsúlyoz, az, hogy amilyen mértékben bekapcsolódik az élete az Isten világába, olyan mértékben szakad el minden „*emberi dologtól*”, melybe különben „*bizakodását*” vetette. Ez az emberi világ Krisztussal is ellenséggé állt szemben, amikor itt járt a földön. Támadta, bántotta, megölte - s ezzel voltaképpen önmagára vont halálos ítéletet. Ezekben a „*szenvedésekben*” akar az apostol egyre mélyebben „*közösségre*” lépni Krisztussal: szakadatlanul meghalni minden számára, ami csak „*emberi dolog*”, „*hozzá hasonulva a Krisztus halálához*” ez által. - Az út végén pedig látja maga előtt azt a reménységet, amely sokkal dicsőségesebb, semhogy naponként ne kérdezné mindig újra: lehetséges-e, hogy „*valahogyan eljutok*” oda? - t.i. „*a halottak közül való feltámadást*”.

Minden életnek halál az ára. Hogy valamilyen irányban élhessek, egy másik irányban meg kell halnom. Krisztus hatalma abban is meglátszik, hogy milyen haldoklás jár a nyomában.

HETI JEGYZETEK

I.

A levél eddigi során különös figyelmet érdemeltek azok a szakaszok, amelyek arra a kérdésre vetettek fényt, hogy mi is az az „*ügy*”, amelyért a levél írója él-hal? Ugyanerre a kérdésre ad nagyon értékes feleletet a most előttünk lévő szakasz is. És pedig egészen váratlanul. Mert hiszen az előzmények után már azt vártuk volna, hogy még csak néhány rövid befejező intés következik s aztán véget ér a levél. Nyilván így gondolta a levélíró apostol maga is. De aztán

másképpen fordult a dolog. Megtörténik az néha, hogy a látogatónak a búcsúzó kézfogás közben jut eszébe, hogy valami fontos mondanivalója van még, és bár féllábbal a küszöbön áll már, mégis szót szóba fűz még és csak jó idő múlva kerül sor a végleges búcsúzásra. Ilyesmi történt itt az apostollal is. „Végül” még néhány rövid intéssel akart szolgálni olvasóinak. De mindjárt a másodiknál észreveszi, hogy egy-két szó nem elég, hanem meg kell állnia még egy komoly szóváltásra. Úgy látja, hogy nagyobb nyomatékkal is el kell látnia azt, amit mond. Már máskor is elmondta, de úgy látszik, akkor nem talált a szava elég megértésre és megszívlelésre. Óvta ő már a filippibelieket attól az irányzattól, amely elengedhetetlennek tartotta a Krisztus követői számára is a régi zsidó vallási külsőségek megtartását. De talán túlzottnak tűnt fel előttük az a keménység, amellyel szembe helyezkedett ezzel az irányzattal, és az az aggodalom, amellyel őket annak - bár még csak távolról fenyegető - veszedelmétől féltette. Most is el van készülve rá, hogy egyesek csodálkozni fognak, hogy „nem unja meg megint ugyanazt írni”. De ő csak annál szükségesebbnek tartja ezt az intését megismételni. Nekik csak „biztonságosabb” lehet, ha a helyzetet mennél komolyabb színben látják. Mert a szóban forgó kérdés az „ügy” szempontjából életet, vagy halált jelent. Ezért nem restell az apostol hosszasabban is elidőzni a dolognál. Hadd lássa mindenki: milyen kiegyenlíthetetlen ellentét tátong a zsidóskodó irányzat és „a Krisztus Evangéliumának ügye” között. S miközben az „ügynek” kockán forgó leglényegesebb értékeit elszánt védelmébe veszi, az ellentét fényénél éles megvilágításba kerül, hogy mi is hát benne az a lényeg, amelynek nem szabad kárt vallania?

Az előttünk így feltáruuló képet aztán az teszi különösen megkapóvá, hogy az apostol nem elméleti érveket vonultat fel meggyőződése mellett, hanem a maga személyes példáját veti latba. Saját múltjának a tapasztalatait és saját jelenének a hajtó rugóit tárja olvasói elé, hogy az ellentéteket világosan láthassák. S így ez a szakasz a legmélyebb vallomások egyikévé lesz, amelyekben Pál apostol elvonta a leplet lelkivilágának a belső titkairól.

Mi tűnik hát ki belőle „a Krisztus Evangéliumának ügyét” illetőleg? Rövidre fogva az, hogy az nem sorolható oda az emberiség egyéb ügynevezett „vallási” ügyei közé, hanem valamennyiüktől elütő, sőt valamennyiükkel szembenálló, páratlanul sajátos valami. Igaz ugyan, hogy az apostol itt csak a zsidóskodó irányzat vallási külsőségeivel szemben állítja fel az ellentétet. De nem azért hadakozik azok ellen, mert éppen ezek ellen a külsőségek ellen van kifogása, mintha helyettük ő valamilyen másfajta külsőségeket tartana helyesebbeknek. Azért támad ellenük, mert egyáltalán külsőségek. S így ebben az egy „vallásos” mozgalomban voltaképpen mind a többit is sújtja ítéletével. Mert valamennyit az jellemzi, hogy nem csak megvannak a külsőségeik, - hiszen ez elkerülhetetlen, - hanem súlyt is helyeznek éppen az általuk előírt külsőségekre, lényegeseknek tartják azokat, és beléjük vettetik az emberek „bizakodását”. Más szavakkal: az, amit általában valamilyen „vallás” alatt érteni szoktak, „törvényt” szab az emberek elé, - ugyanúgy, mint ahogy azt a zsidóskodó irányzat is tette, - és mindent attól tesz függővé, hogy az emberek mennyire felelnek meg az így eléjük szabott követelményeknek. A szándék, amely ebben megnyilatkozik, mindig az ember és Istene közötti viszony biztosítására irányul: „Istent szolgálni.” De az eredmény, bármilyen nagy erőfeszítésbe kerül is, és bármilyen nagyszerű teljesítmény legyen is egyébként, mégis csak pusztán „emberi dolog”. Az egész művelet megmarad a „testnek”, vagyis a nyomorult, véges, bűnös emberi létnek a körén belül és nem tudja áttörni annak korlátait, hogy elérje Istent.

Ezzel éles ellentétben az az „Isten szolgálata”, amelyet Pál apostol gyakorol és hirdet, valóban fölébe emelkedik az „emberi dolgok” színvonalának. A „Lélek” magasabb világában játszódik le. És pedig azért, mert Krisztus áll a középpontjában. Krisztusban, amint láttuk, maga Isten vette magára az ember között és Őközötte való viszonyunk ügyét. S aki ezt az emberré lett Istent „ismeri”, annak nem kell többé „emberi dolgokban bizakodnia”. „A Krisztusban dicsekedhet”. Vagyis arra építheti fel az egész életét, hogy nem öneki kell megtennie az utat

Istenhez, hanem Isten tette meg az utat őhozzá. Nem a „test” erőfeszítéseivel akar felkapaszkodni, hanem kimondhatatlan hálával bízik abban, hogy Isten ereszkedett le őhozzá. A Krisztusnak titokzatos, de nyilvánvalóan bizonyos ténye azt jelenti számára, hogy Isten magának igényelte a „test” korlátainak áttörését: nem innen vezet át az út az Ő közelségébe, hanem onnan túlról árad bele ebbe a világba mindaz, ami igazi „nyereség” lehet.

II.

Ennek a lényeges különbségnek az alapján egészen mássá válik az ember viszonya Istenhez „a Krisztus Evangéliuma” szerint, mint bármilyen „vallás” szerint. Csak a megoldandó kérdés marad ugyanaz, de a megoldás homlokegyenest ellenkező irányú. Minden esetben arról van szó, hogy az ember hogyan és minek alapján érheti el „igaz-voltát”, vagyis az isteni követelményeknek megfelelő kifogástalanságot. Ettől függ ugyanis az isteni világgal való kapcsolata és egész sorsa. Már most a szokásos „vallásos” megoldás abban áll, hogy az embernek magának kell valahogyan biztosítania ezt az „igaz-voltát”. Az tehát az ő „sajátja”. Azzal ő maga vásárolja meg a maga helyét az isteni oltalom és áldás körén belül. Ellenben „a Krisztus Evangéliuma” szerint éppen fordítva: Isten biztosítja az ember „igaz-voltát”. Az ember tehát nem „sajátja” gyanánt, hanem „ajándékképpen” bírja azt. Nem ő hatol be az Isten világába, hanem Isten terjeszti ki annak körét úgy, hogy őt is belefoglalja.

Abban persze óriási különbségek vannak, hogy miben látják a különböző „vallások” azokat a követelményeket, amelyeket az embernek be kell tölteni. Egészen furcsa értelmetlenségektől kezdve nagyon mélyen indokolható, komoly parancsolatokig egészen változatos skála tárul elénk.

Rendszerint attól függ az isteni igények színezete, hogy az embernek milyen torz, vagy milyen tisztult felfogása van a sorsa felett uralkodó emberfeletti hatalomról. Nagyon különböző az előírások terhe is. Néha, mivel az ember legsúlyosabb sorskérdéséről van szó, az ár is rendkívül nagy, amely tőle megkívántatik. Máskor, hogy az eredmény mennél elérhetőbb legyen az átlag-ember számára is, inkább az a törekvés nyilvánul meg, hogy a feltételek lehetőleg hozzáalkalmaztassanak az emberi természet hajlamaihoz. De mindenképpen akörül forog a dolog, hogy „törvény” van az ember elé szabva és azt neki be kell tartani, ha biztosítani akarja magát.

Az a zsidó „vallásosság”, amelynek behatásai ellen Pál apostol meg akarja óvni „az Evangélium ügyét”, sok tekintetben messze fölötte állt minden másnak. Az Ótestamentum örökségeként sok olyan maradandó értéket hordozott magában, amelyet Pál apostol is hálásan vallott magáénak. De annál jellemzőbb, hogy végeredményben mégis csak egy húron pendült ez a „vallásosság” is minden mással. Az Ótestamentumból is csak a „törvény” érdekelte és egészen érzéketlenné vált mindazok iránt az ótestamentumi hangok iránt, amelyek a „törvényen” túl, valami másra utaltak. Azt mondhatjuk: a legtisztább, legjellegzetesebb „törvényvallássá” vált, amely valaha is élt a föld hátán. És éppen ezért olyan tanulságos az, hogy éppen vele száll harcba Pál apostol „az Evangélium ügye” érdekében. Így tűnik ki a legszemléletesebben ennek egészen elütő sajátossága.

Pál apostol is jól tudja, hogy az Istennek megvannak az igényei, - sőt magasabbak azok, mint amilyeneknek valaha is elgondolta az ember. De ezenkívül tud még valamit, amit Krisztuson kívül nem lehet megtudni: azt, hogy az Isten maga vette a kezébe az ember „igaz-voltának” a kérdését. Nem várja tétlen szemlélőként, hogy az ember azzá tud-e válni, aminek Ő akarja látni, hanem Ő maga valósítja meg az emberben a maga akaratát. És ha ennek a beteljesedése túlhan esik is a földi élet határain, az ember már ennek a földi életnek minden csonkasága és tökéletlensége közepette is tudhatja, hogy az ő „igaz-volta” Isten döntéséből biztosítva van.

Amikor Isten a Krisztusban megjeleníti magát valakinek és belép az életébe nem evilági hatalmával, - ez azt jelenti, hogy máris elvesztette a hatályát minden kifogás, ami alá az ember élete eshetne. Mintha azt mondaná Isten az embernek: nem nézem, hogy mennyire, - vagyis inkább: mennyire *nem* - valósítottad meg az én igényeimet, hanem ettől teljesen eltekintve én akarom és én viszem véghez, hogy az enyém légy, és ez elég ahhoz, hogy az enyémnek tudhasd is magadat. Hogy mit mond a tényállás (az ember saját „igaz-volta”), az teljesen mellékessé válik most. Nem kell rá hallgatni. Az dönt, hogy mit mond Isten a Krisztus által. Ezért kell ide „a Krisztus Jézusban való hit”.

Elgondolható, hogy valaki nem meri kinyújtani a kezét ez után a megdöbbenően meglepő „ajándék”: a „hit alapján Istentől kapott igaz-volta” után és megmarad továbbra is a „törvényből való” „saját igaz-volta” keresésének az útján. De semmiképpen nem érthető meg, hogy hogyan akarja valaki ezt a kettőt - a tüzet és vizet - összeegyeztetni és összekeverni? Pál apostol világosan látja, hogy a „törvény” előírásait előtérbe toló irányzat voltaképpen a lényegét veszélyezteti: „a Krisztus ismeretét”. És szigorú fellépését igazolták az azóta elmúlt évszázadok. Mindmáig sokszor megesett, hogy „az Evangélium ügye” lecsúszott a közönséges „vallási” színvonalra. Előírások betartásává, hagyományos követelmények betöltésévé, szent szabályok követésévé lett és ebben látta a földolgot, a lényegét. Pedig ilyenkor éppen a lényegét veszítette el mindig. Hova lett ilyenkor „a Krisztus ismerete”, akiben „ajándékul kapja” az ember az Istennel való viszony rendezését, ahelyett, hogy maga akarná azt kivívni!

III.

Másképpen alakul az ember és ember közötti viszony is „a Krisztus Evangéliuma” szerint, mint a közönséges „vallások” alapján. Azok az előírások, amelyekre az utóbbiak a súlyt helyezik, válaszfalakat állítanak fel az emberek között és pedig úgy, hogy aki a válaszfalon innen van, kevesebbre becsüli és lenézi azt, aki a válaszfal túlsó oldalán van. Ha minden azon fordul meg, hogy a „törvény” megtartása által szerezzék meg az ember a maga „igaz-voltát”, akkor természetesen óriási fölényben érezheti magát az egyik ember a másik fölött már csak azért is, mert meggyőződése szerint ő van birtokában az igazi „törvény” ismeretének, és nem a másik. És ez a fölénye annál inkább nő, mennél nagyobb igyekezettel és sikerrel tudja a „törvényt” megtartani is. Aki „igaz-voltát” úgy keresi, mint a „sajátját”, az különbnek érzi magát másoknál, legfeljebb azokkal érzi összetartozónak magát, akik vele egy „törvényt” szolgálnak. A közös „törvény” körén belül vannak szerinte a kiváltságosak, ellenben mindazok, akik a „törvény” előírását nem követik, - alsóbbrendűek. Ez a szellem vagy elzárkózásra és visszahúzódnásra vezet, mert méltóságán alul valónak tartja másokkal érintkezni. Vagy pedig, ha mégis sor kerül a „törvény” kerítésén kívül állókkal való társalkodásra, akkor türelmetlen követelőzéssé válik. Mindenáron rá akarja szabni a maga reguláit a többiekre is, - mert hiszen döntő fontosságot tulajdonít azoknak. Nem hajlandó másokat egyenrangúaknak elismerni, amíg nem helyezkednek vele közös „törvény” alapjára és nem tartják annak a szabályait magukra nézve is éppoly lényegeseknek.

Alig gondolható el ennek szemléletesebb példája, mint éppen az, amely ellen az apostol hadakozik. A zsidó „vallásosság” is megépítette maga körül az elválasztó kőfalat, amelyen át lenézéssel tekintett mindenkire, aki nem élt az ő „törvénye” szerint. Ezért tulajdonított olyan nagy jelentőséget annak a külső jelnek is, amellyel a hozzá tartozók meg voltak jelölve: a „körülmetékedésnek”. Annyira uralkodott ennek a különbségtételnek a fontossága a lelkek felett, hogy még akkor sem tudtak mind felszabadulni a hatalma alól, amikor „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez” csatlakoztak. Oda is magukkal vitték azt az önérzetet, hogy ők „a körülmetélés emberei”, különbek másoknál, hogy voltaképpen ők képviselik az igazán értékes életirányt és ezért a többieknek is okvetlenül az ő nyomukba kell szegődniük, magukra véve a

„törvény” kötelező szolgálatát. Ezzel az erőszakos fellépésükkel természetesen csak zavart okoztak: megbontották „a Krisztus Evangéliuma” táborát. Érthető, ha Pál apostol csak „bajkeverőket” lát bennük és nem győzi tőlük eléggé óvni híveit.

Úgy, ahogy a filippibeliek eddig ötöle vették a „Krisztus ismeretét”, ez egymagában elég volt ahhoz, hogy összetartsa őket és elválassza őket a környező világtól. Mert azt Pál apostol is tudta, hogy válaszfal emelkedése elkerülhetetlen ember és ember között. Azonban ő csak olyan válaszfalat ismert el, amelyet Isten maga emel, de nem olyat, amely Isten előtt semmit sem számít. A különbséget csak Krisztus teheti, - vannak emberek, akik elnyerték „a Krisztus ismeretét” és vannak emberek, akik - egyelőre legalább - nem nyerték el. Ez a különbség döntő jelentőséggel bír. Akik ezen az elhatároló körön belül vannak, azok csakugyan mérhetetlen becsű kiváltság részesei. Ők az igazi „körülmetélkedés emberei”. Nem külső bélyeg különbözteti ugyan meg őket, de annál jelentősebb láthatatlan, belső jegy; éppen az, hogy ők a Krisztuséi. Ezenkívül semmilyen más különbség nem számít. Ám kövesse a régi zsidó „törvényt” aki akarja, - hiszen Pál apostol is sok tekintetben megmaradt népe és gyermekkora előírásainak az útján. Vagy ám vállalja el akármilyen szabályok hűségese betartását az, aki azoknak hasznát látja élete fegyelmezésében, vagy másokkal való összehangoltságának kifejezésre juttatásában. Utóvégre az életet, különösen a közös életet nem lehet valamilyen megállapított rend, szabályok és előírások nélkül élni. De ne csináljon ebből senki olyan feltétlen követelményt, amelynek alapján bárkit is ki akarna tagadni testvéri közösségéből, vagy amelyet rá akarna erőszakolni másokra. Akiket összeköt a közös Krisztus, azok közé semmiféle „törvény” ne verjen éket.

Viszont, akik „a Krisztus ismerete” körén belül vannak, nem is nézhetnek le olyan göggel másokra, mint amilyenekkel a „törvény” alapján állók. Tudatában kell ugyan lenniük annak, hogy milyen nagy kiváltság birtokában vannak, de nem felejthetik el, hogy azt nem maguk vívták ki, hanem „ajándékképpen kapták”. Éppen az az „igaz-voltuk”, amelynek kiváltságos részesei, nem a „sajátjuk”. A gazdagságuk abban áll, hogy nekik nincs semmijük, hanem Krisztus a mindenük. Ugyanezt az „ajándékot” bárki éppúgy elnyerheti, mint ahogy nekik megadatott. Ezért „a Krisztusban való dicsekvésük” mentes minden fölényeskedéstől: csupa alázatosság és tágkeblű, készséges szeretet, amely minden különbség nélkül mindenkit befogad, mihelyt annak is megjelentette magát Krisztus.

IV.

Hogy az ellentétes elveknek ez a szembeállításuk mennyire nem az élettől idegen, elvont, elméleti dolog, hanem elevenbe vágó s az embert élete gyökeréig érintő ügy, - az akkor figyelhető meg, amikor az ellentétek nem két táborra oszolva jelennek meg, hanem ugyanannak a személyiségnek a belső világában csapnak össze. Ezért érzi Pál apostol is, hogy semmivel sem világíthatná meg jobban a kétféle életirányzat ellentétét, mint ha elmondja a saját történetét. Ő maga megjárta mindkét utat. Ő volt nagyon „vallásos” ember is, a szó közönséges értelmében. És csak azután jutott el „a Krisztus ismeretére”. És az egyik útról a másikra való átlépése fenekestől való felforgatását jelentette egész lelki világának. A „törvény” szerint élő és „saját igaz-voltában” „bizakodó” embernek teljesen össze kellett omlania benne, amikor megszületett benne „a Krisztusban hívó” ember. Ez a személyes tapasztalásként átélt lelki forradalom, (amely még a szemlélt is megrendíti, annál megrázóbb lehetett arra nézve, aki átélte) világosan mutatja, hogy itt egymással ki nem egyeztethető ellentétekről van szó: „a Krisztus Evangéliumának ügye” egészen más valami, mint bármilyen úgynevezett „vallásosság”.

Természetes, hogy nem mindenkinek az életében ütköznek össze ilyen élesen és ilyen szemléletesen az ellentétek. Ez az olyan erős személyiségek sajátossága, mint amilyen Pál

apostol is volt. Nem kell okvetlenül olyan nagyszabásúnak, mások feje fölé messze kiemelkedőnek lennie az erős személyiségnek, mint amilyen Pál apostol, - sokszor a tömegben egyébként eltűnő, igénytelen emberek is rokontermészetűek övele a tekintetben, hogy egész emberek, akik nem ímmel-ámmal csinálják a dolgukat, hanem teljes komolysággal veszik azt és felteszik rá az egész lelküket. Az ilyeneknél ütközik ki, minden elmosódottságtól mentesen, az ellentétek összeegyeztethetlensége.

Amikor Pál apostol a „törvény” útját járta, egész lendületét belevetette ebbe a régi „vallásos” életébe. Ha úgy áll a dolog, - amint ő egykor hitte, - hogy az embernek ki kell küzdenie a „saját igaz-voltát”, akkor ő azt hiánytalanul ki akarta küzdeni. Szenvedélyesen rávetette magát minden jelességnek az összegyűjtésére, amit csak megkívánhat a „törvény” és büszke önérzettel tartotta nyilván, hogy mi minden megkülönböztető fölény birtokában van, akár az őseitől öröklött, akár a saját erőfeszítésével megszerzett dolog volt az. Még hosszú esztendő múltán is elő tudja venni a gondosan számon tartott leltárt és elő tudja sorolni belőle mindazt, ami a „törvény” alapján álló önérzetét duzzaszthatta valamikor. „Ha bárki más azt hiszi, hogy bizakodhat” ilyen „emberi dolgokban”, - mondja, - „én túlteszek rajta”. Egészen a „feddhetlenségig vitte”, - mondja. Hogy is ne? Hiszen úgy tudta, hogy ezen fordul meg minden, nem akart hát félmunkát végezni!

Amikor azután szembe találta magát Krisztussal és hatalmának alávetette magát, ezt is ugyanolyan feltétlen komolysággal tette. Krisztussal is egészen megteljesedett, úgy hogy nem maradt hely a lelkében más számára. És akkor kitűnt, hogy mindaz, amit féltve őrzött kincsének tartott addig, milyen semmiség: nem veszített semmit azzal, hogy „odavesztette Krisztusért”. Mint amikor a sötétségben hirtelen világosság gyullad és az ember észreveszi, hogy nem gyémántot szorongatott a kezében, hanem csak valami értéktelen hitványságot, amit nyugodtan elhajíthat: úgy nyíltak meg Pál apostol szemei is. Megsemmisítő kiábrándulása lehetett volna magában véve a régi értékeléseknek és becsvágyaknak ez az összeomlása, a hosszú éveken át legfőbb jóként hajszolt „nyereségeknek” ez a „veszteséggé” válása. Hogy mégsem lelki katasztrófával állunk szemben, hanem ellenkezőleg, az összeomlás romhalmazaiból diadalmas új életnek a kikelésével, annak magyarázatát a dolog másik oldala adja meg. A régi vélt gazdagságnak ez a megutálása és elhajítása „Krisztusért” történt. A „mindent felülmúló” új kincs, az egyetlen igazi „nyereség” felfedezése tanította meg Pál apostolt a régi értékek átértékelésére. „A Krisztus ismeretében” kapott valami mást, nagyobbbat és végleg kielégítőt, és ennek fényében tűnt ki, hogy milyen felesleges semmiség volt mindaz, amire a „törvény” szerint eddig feltette „bizakodását”.

Tiszteletreméltó látvány az, amikor valaki teljes komolysággal szolgál „vallási” előírások robotjában, mélységes odaadással igyekszik megszerezni a kifogástalan minősítést valamilyen „törvény” szerint, amelyet szentnek tart, és ünnepélyes önérzettel veri a mellét „saját igaz-volta” kivívott javainak birtokában. Mindebből az tűnik ki, hogy az illető bizonyára ugyanolyan alapossággal és eltökéltséggel tudná Krisztust is szolgálni. De amikor majd egyszer elérkezik oda, hogy „a Krisztus ismerete” felragyogjon előtte, akkor benne is meg fog indulni a recsegés és ropogás: a nagy gonddal felépített és önérzetesen ápoltság régi épületet megrázza a földrengés, és rájön, hogy nem kár érte, mert egyedül Krisztus számít, rajta kívül semmi más.

V.

De Pál apostol nem csak múltjának az emlékeit idézi fel állásfoglalásának az igazolása végett, hanem arról is megragadó vallomást tesz, hogy milyen vágyak hajtják a jövő reménységei felé. Megtudjuk tőle, hogy „Krisztus ismerete” nem csak a legnagyobb felfedezés volt számára, amit valamikor átélt, hanem egyúttal az a legfőbb jó is, amelyre továbbra is minden

igyekezete irányul. És ezért az a megrázó harc is, amely valamikor lejátszódott benne Krisztus és a „nyereségnek” tartott „emberi dolgok” között, állandóan folyik a lelkében.

„A Krisztus ismerete” úgy özönlött egyszer be a lelkébe, mint a ragyogó napfény az olyan szobába, amelyben addig csak szálnalmas mécsvilágok erőlködtek, hogy valami világosságot sugározzanak magukból. De a napfény ajándékát nem lehet befogni a szobába. Hiába áradt be, - azonnal odavész, ha elfüggönyözik az ablakokat. Csak addig élvezhető az áldása, amíg szakadatlanul újra beáradhat a feltárt ablakon át. Krisztus nem valami halott tárgy, mint a föld alól előkerült dús kincs, amelyet alapos vizsgálat útján meg lehet ismerni igazi értéke szerint s aztán lakat alatt lehet tartani. Krisztus élő valóság, akit azért lehet „megismerni”, mert Ő maga jelenti meg magát. És csak addig, „ismeri” Őt az ember, amíg nyitva áll a lelke az Ő soha ki nem fogyó, egyre csak gazdagabb megnyilatkozása előtt.

Ezért van az, hogy az apostol számára életprogramot jelent a „Krisztus ismerete”. Mintha még sohasem látta volna, úgy vágyakozik arra, hogy „Krisztust elnyerje”. És mintha még az ismeretlenség fátyla takarná el előle, úgy törekszik arra, „hogyan Őt megismerje”. Az életnek Krisztusra való állandó beállítottságát jelenti ez: az ablak nyitva tartását, hogy besüthessen a nap. Azt akarja az apostol, hogy a „Krisztusban találtsák”, mert ez az ő életeleme, mint a madárnak a levegő, vagy a hálnak a víz. Krisztustól elvonatkoztatva, magában, kínos vergődés minden erőfeszítése. „Krisztusban” ellenben biztonságban érzi magát. Így akar „egykor majd” Isten előtt is megjelenni és addig is erre szegezi minden vágyakozását: semmit sem bírni „sajátjaként”, hanem mindent, szakadatlanul „ajándékképpen” elnyerni „a Krisztusban való hit által”. A repedezett, töredezett korszaknak a szomjú vágya ez, amellyel a forrás csurgója alá tartja öblös száját: csak addig van tele, amíg el nem fordítják onnan és mihelyt a maga tartalmára bízna rá magát, máris elfolya belőle az egész.

Az apostol szavaiból azonban kiérezhető, hogy a Krisztusra függesztett lelki beállítottság („a Krisztusban való hit”) állandó veszedelemben forog, és ezért állandó védekezést kell kifejteni érte. Nem volt elég valamikor régen, a nagy leszámoláskor, rásütni a „veszteség” bélyegét az oly nagyra tartott „emberi dolgokra”. A jelenben is mindig újra „veszteségnek” kell ítélni „mindent”, ami „nyereségnek” álcázva jelenik meg a lélek látóhatárán.

Hogy honnan támadtak Pál apostol számára ezek a kísértések, amelyek ellen síkra száll magában, azt nem mondja meg. Az összefüggésből arra következtethetünk, hogy ugyanonnan, ahonnan a zsidóskodó irányzat táplálkozott s ahonnan annakidején maga az apostol is jött: a zsidó „törvény” szerinti vallásosságból. Érthető is. Hiszen hiába kaszálják le tövig a táblát, amely éveken át herét termelt, hiába forgatják fel az eke vasával és hiába vetik be gabonával: a régi gyökerek itt-ott mégis csak kihajtanak. Olykor-olykor rajtakaphatta magát az apostol, hogy visszajár a kísértő múlt a lelkébe: megint többnek tartja magát másoknál azért, mert benne megvannak a „törvény” bizonyos kívánalmai, öbennük pedig nincsenek meg. Elgondolható, milyen erélyesen billentette ilyenkor vissza a lelkét a helyes beállításba: Krisztus felé, és milyen komolyan emlékeztette önmagát arra az igazságra, hogy a régebben olyan nagyra tartott „emberi dolgok” semmit sem számítanak, „alávaló szemét”, „a Krisztus ismeretéhez” képest.

De nemcsak azt „ítéli veszteségnek”, ami „valamikor nyeresége volt” neki, hanem - kiszélesítve a támadás vonalát, - „mindent is”, ahogy mondja. Ez arra vall, hogy más irányból is érték kísértések. Arra kell gondolnunk, hogy általában véve látta a „törvény” alapján való „bizakodás” veszedelmét. Éreznie kellett, hogy maga „a Krisztus Evangéliumának ügye” is lecsúszhat a közönséges „vallási” színvonalra, még akkor is, ha nem kívülről rátukmált „emberi dolgok” akarnák lehúzni oda. Maga is kitermelhet egy bizonyos fajta „törvényt”, ami önmagában nem is volna baj, sőt - amint mondtuk - voltaképpen nem is kerülhető el, de végzetessé válik azonnal, mihelyt „bizakodás” tárgyává lesz. Miközben égő szívvel kereste „a

Krisztus ismeretét”, az apostol nem egyszer megdöbbenve vehette észre, hogy bizonyos szokások, szabályok, megállapodott formák, amelyek szükségessé, sőt áldásosakká váltak az életében, - mértékül kezdenek szolgálni, amellyel az önmaga és mások életét megítéli. Akár megelégedett volt ez az ítélet, akár elégedetlen, - „emberi dolgok” alapján történt. Megint csak arról volt benne szó, hogy milyen eredményeket tud vagy nem tud felmutatni az ember, - és elhomályosult „a Jézus Krisztusnak mindent felülmúló ismerete”.

Nem szűnhetett hát meg sohasem a harci ébrenlét, hogy az ilyen kísértésekre mindig újra lecsapjon a megsemmisítő leleplezés: „minden veszteség” - egyedül „Krisztust elnyerni” a fontos.

VI.

Mindebből az vonható le összegezésként, hogy „a Krisztus Evangéliumának ügyét” valamilyen sajátos kettősség jellemzi. Egyfelől elfordulást jelent „az emberi dolgok” világtól, másfelől odafordulást jelent a Krisztus emberfölötti világához.

Benne rejlik már ez a kettősség Krisztusban magában, amint pályájának íve átfogja a földit és a földöntúlit. Pál apostol ismeri Krisztusnak a földi élete történetét is, és ismeri a földi eszközökkel már semmiképpen meg nem közelíthető Krisztust is, aki egy magasabb világban él és uralkodik. A két világ közötti határállomás, amelyen átvezetett a Krisztus útja: az Ő halála és feltámadása. Kereszthalála lezárta az Ő evilági sorsát. És benne véglegesen kifejezésre jutott az, ami egész földi pályafutását jellemezte: az t.i., hogy ezt a pályát megfutni neki „szenvédéseket” jelentett. Halálával megpecsételést nyert az a tény, hogy Őközötte és a között az embervilág között, amelyben élt, mélységes és kiegyenlíthetetlen ellentét tátong. Neki fáj az embervilág csakúgy, mint ahogy Ő is fáj az embervilágnak. Szemben álltak egymással, s ha a feszültség sokáig lappanghatott is, végül ki kellett törnie. Az út végén ott áll a véres kereszt. És sötét árnyéka ráhull erre az egész világra, amely felállította Krisztus számára és rászegezte Őt.

Ez azonban csak az innenső oldala a mi világunkból való elbúcsúzásának. A túlsó oldala a feltámadás. Ezzel átlép abba a másik, titokzatos világba, ahonnan most is érezteti élő valóságát. S ahogy „halála” ráborítja a „szenvédések” sötét fátyolát arra az útra, amely idáig elvezetett, ugyanúgy „feltámadásában” is meglátható az „erő”, amely az út túlán levő részén sugárik belőle. Itt megvetett volt, ott mindenekfelett dicsőséges. Itt áldozata volt a rátámadó élethatalmaknak, ott Ő az Úr minden hatalom felett. Itt megtört és elnémított fél volt, ott vitathatatlanul övé a győzelem.

Krisztust „megismerni” annyit jelent ezért, mint meglátni, milyen súlyos vád és ítélet alá esik Őbenne ez a mi egész emberi világunk s ugyanakkor bepillantást nyerni annak a földi határon túllevő világnak a fényébe, amelybe Ő innen átlépett, hogy uralkodjék. Aki Krisztust „ismeri”, az nem mondhat eléggé kemény „nem”-et ennek a világnak és nem ujjonghat fel eléggé hálás „igen”-nel a túlán levő világ felé. És ha Pál apostol módjára valakinek az lett az élete programja, hogy „megismerje Őt”, akkor ebben benne van ez a kettős cél: egyre jobban „megismerni az Ő szenvedéseivel való közösséget” és egyre jobban „megismerni az Ő feltámadásának erejét”. Ez lemondás arról, hogy ebből a világból valaha is teremhet számunkra igazi „nyereség”. S ugyanakkor vágyakozó sietség a felé a cél felé, amely minden földi határon túl - „a halottak közül való feltámadásban” - hívogatóan, ígéretteljesen ragyog.

Az a vita, amelyet Pál apostol a zsidóskodó irányzat ellen folytat, csak végső konzekvenciáig viszi ezt az életszemléletet. Arról van benne szó, hogy még a legmagasabbra törő, legszentebb megnyilvánulásaiban is, még „vallási” erőfeszítéseiben is meg van ítélve a mi embervilágunk. Ami „emberi dolog”, vagyis ami emberi igyekezetből és erőből telik, minde-

nestől fogva „veszteségnek” bizonyul „a Krisztus ismerete” világánál. Még ha olyan ünnepélyes, megható dologról van is szó, mint az ember „saját igaz-voltáért” folytatott tusakodásáról, - akkor sincs kivétel az ítélet alól. Krisztus keresztségében semmi sem tűnik ki jobban, mint éppen a „vallásos” embernek ellentéte Ővele szemben, - hiszen a „vallásos” embernek nagyobb része volt a Krisztus keresztre feszítésében, mint bárki másnak. - De éppen az ember „igaz-volta” kérdésénél bizonyul be az is a legteljesebben, hogy ami innen, az ember „sajátjaként” halálra ítélt vállalkozás, az onnan túlról „ajándékképpen” teljes gazdagságában biztosítva van.

Ez a „Krisztus-ismeret” tehát egyben a legsötétebben látó élettágadás és a legboldogabb életigenlés. Kiábrándult, vigasztalhatatlan élettágadás, ha élet alatt csak az értendő, ami a földi világ körén belül tárul elénk. Ezért megöklése minden felületes, hazug életörömmek, minden önáltató emberi elbizakodottságnak, minden filiszteri megelégedettségnek. „Hozzá hasonulás a Krisztus halálához”. Leszámolás azzal, hogy az élet csak „veszteségeket” tartogat számunkra. - De ugyanez a „Krisztus-ismeret” a leggyőzelmesebb életigenlés, ha élet alatt többet értünk, mint ami a halálon innen van, és kiterjesztjük a körét arra, ami ott túl van rajta, ahol Krisztus él az Ő „feltámadásának erejében”. Ezzel a szélesebb látókörral a szeme előtt az ember nem ütközhet olyan csalódásokba, hogy elkeseredetté válhatna, nem ábrándulhat ki olyan fájdalmasan sem magából, sem másokból, hogy megutálja az életet, és nem örlődhet annyi küzdelemben, hogy valaha is fanyar lemondással elhajítsa kezéből a fegyvert. Felé sugárzik az egyetlen „nyereség”, amelyen kívül mást nem is keres, és semmi nem foszthatja meg attól, hogy „Krisztust elnyerje”.

Ez a világfájdalom hála-örvendezése, a kifosztottak dúsgazdagsága, a halálraítéltek győzelmes felülkerekedése. Eljegyzettség „a halottak közül való feltámadásra”.

TIZEDIK HÉT

Kétféle példaadás

3: 12-21.

Nem hogy már elértem volna, vagy már tökéletességre jutottam volna, hanem futok utána, hogy én is megragadhassam, mivelhogy engemet is megragadott a Krisztus Jézus. Testvéreim, én egyáltalán nem gondolom magamról azt, hogy már megragadtam, - csak egyet: a mögöttem levőket elfelejtve, az előttem levőknek meg nekifeszülve célegyenest futok a győzelmi díjért, amelyre az Istentől a Krisztus Jézusban kapott mennyei elhívás szól. Valahányan tehát „tökéletesek” vagyunk, így fogjuk fel a dolgot. És ha egyben-másban más felfogáson vagytok, az Isten majd azt is megvilágosítja előttetek. Csak, amire már eljutottunk, abban tartsuk is magunkat ugyanahhoz.

Kövessétek mind az én példámat, testvéreim, és nézzetek azokra, akik így élnek, mert ebben mintául vehettek engem. Sokan élnek ugyanis úgy, - akikről sokszor megmondtam nektek, most pedig sírva is mondom: ellenségei a Krisztus keresztjének, akiknek pusztulás a végük, akiknek a hasuk az istenük és a szegyenükben van a dicsőségük, - evilági gondolkozású emberek! Mert a mi birodalmunk a mennyekben van, ahonnan a Megtartót is várjuk, az Úr Jézus Krisztust, aki ezt a mi nyomorúságos természetünket majd átváltoztatja az Ő dicsőséges természetéhez hasonlívóvá, annál az Ő erejénél fogva, hogy az egész mindenséget is uralma alá tudja hajtani.

NAPI JEGYZETEK

1. nap.

3: 12. Nem, hogy már elértem volna, vagy hogy már tökéletességre jutottam volna, hanem futok utána, hogy én is megragadhassam, mivelhogy engemet is megragadott a Krisztus.

Pál apostol tovább folytatja itt azt a lelke mélyéig láttató személyes vallomást, amellyel már messziről is óvatosakká akarja tenni olvasóit a zsidóskodó irányzat terjesztőivel szemben. Még egy újabb vonással ki akarja élezni az ellentétet öközöttük és „az Evangélium ügyének” a lényege között. A „törvény” megtartását szorgalmazó emberek abban a tudatban ringatják el magukat, hogy az előírt külsőségek megtartásával ők már minden követelménynek megfelelnek. Másokra is azzal a gondolattal igyekeznek hatni, hogy aki a „körülmetékedést” és a vele együtt járó többi „emberi dolgot” nem veszi magára, az még hiányosságokban leledzik, de aki aláveti magát az előírt szabályoknak, annak dolga már rendben van. Számíthattak arra, hogy az emberek természet szerint szeretik magukat valahogy megnyugtatni azzal, hogy minden igénynek megfeleltek, és szeretnek valamilyen elért csúcsponttól önelégülten lenézni a többiekre. - Azonban ez a lelkület homlokegyenest az ellenkezője annak, amit Krisztus ébreszt és táplál az emberben. Ha egyszer nem a magunk véghez vitte „emberi dolgokban” van a „bizakodásunk”, hanem „a Krisztus ismerete” lett az egyetlen „nyereségünk”, - akkor lehetetlenné vált számunkra, hogy ebben az életben valaha is kényelmes és fölényes nyugvópontra érkezhessünk. Ezen az alapon nem lehet különbség olyanok között, akik „elérték” a célt, és olyanok között, akik még innen vannak rajta. Mindenki egyaránt innen van rajta. Ki álmodhatna arról, hogy „már tökéletességre jutott volna” a Krisztus elsajátításában? Ez után csak „futni” lehet, mert mindig előttünk van, és sohasem kerülhet mögénk. - Ha valaki, akkor Pál apostol a maga múltja alapján jól tudta, hogy e mögött a szüntelen

tovább haladás mögött van valami befejezett és végleges. De ez nem az ő emberi teljesítménye, hanem a Krisztus isteni beavatkozása volt: „*Krisztus megragadta őt*”. Mennél bizonyosabb volt előtte ez a megmásíthatatlanul lezárt tény, annál jobban hajtotta a vágy előre a soha le nem záruló pályán: hogy „*ő is megragadhassa*” mindazt, ami Krisztusban kitárult előtte. Ezen az úton nincs pihenő hely, - mert aki megáll, annak újra kell kezdeni az egészet.

Ha másokkal méregetem össze magam, hamar találok okot a rest pihenésre. De ha mindig ahhoz mérem magamat ma, hogy holnap mit jelenthet számomra Krisztus, akkor elfog a sietség!

2. nap.

3: 13-14. Testvéreim, én egyáltalán nem gondolom magamról azt, hogy már megragadtam, - csak egyet: a mögöttem levőket elfelejtve, az előtttem levőknek meg nekifeszülve célegyenest futok a győzelmi díjért, amelyre az Istentől a Krisztus Jézusban kapott mennyei elhivatás szól.

Más szavakkal még egyszer, még nyomatékosabban és még szemléletesebben, megismétli az apostol az előbbi vallomását: az ő számára lehetetlenné tette Krisztus azt, hogy akármiféle elért teljesítményre visszatekintve átadja magát az önelégültség érzéseinek. Mint amikor valamit nagyon hangsúlyozva akar mondani az ember, hogy egészen a szívébe találjon annak, akivel beszél, és ezért közel hajolva hozzá, egyenesen belenéz a szemébe, úgy szólítja meg ő is olvasóit: „*Testvéreim!*”, és úgy tárja elébük a lelkét. Mások képzelődhetnek arról, hogy már „*megragadták*” a kitűzött célt. Ahol a cél „*emberi dolgokban*” van kitűzve, ott lehetséges az ilyesmi. De az ő életében erről nem lehet szó, - mert előtte csak „*a Krisztus ismerete*” lebeg. „*Ő egyáltalán nem gondolhat magáról*” olyat, hogy már megpihenhetne és megelégedetten nézhetne vissza. A versenypályán futó bajnokhoz hasonlítja magát. A hasonlat sántít abból a szempontból, hogy a versenyfutó másokat akar megelőzni, hogy előlük elnyerje a díjat. Azt, ami után az apostol „*fut*”, más is éppúgy elnyerheti, mint ő. De találó a hasonlat mégis, mert a versenypályán, az igyekezet hevében még a versenytársakról is megfélekedezik a futó, és mindenestől betölti a lelkét „*a győzelmi díj*” gondolata, amely feléje int a távolból. Az apostol is „*csak egyet*” tud: azt, hogy mindenáron Krisztust kell „*megragadnia*”. Erre kapott „*elhivatást Istentől*”, amikor „*a Krisztus Jézusban*” megjelent neki és „*megragadta őt*”. Ez az „*elhivatás*” nem ebből a világból eredt és nem is erre a világra szólt, hanem mindenestől „*mennyei*” volt. Ezért ebben a világban nem is nyerhető el a „*győzelmi díja*”. A pálya vége túlhan esik a földi élet határán. Egészen a határig csak a versenypálya nyúlik el. Soha sincs tehát megállás, amíg ez az élet tart. Akármennyi van is már az ember „*háta mögött*”, nem ér rá vele törődni. „*El kell felejtenie.*” Minden igyekezetét arra kell szentelnie, ami még „*előtte van*”. Úgy kell „*futnia*” Krisztus felé minden nap, mintha most kezdené, - teljes erővel „*nekifeszülve*” és „*célegyenest*” mindig előre törve. - Mi köze lehet az ilyen léleknek az „*emberi dolgokban*” való büszkélkedéshez?

Lehetnek földöntúli reménységek, amelyek elandalítják és elernyesztik az embert. De Krisztus nyilván nem ilyen. Az Óréa függesztett lélekben az atléta lendülete feszül.

3. nap.

3: 15-16. Valahányan tehát „tökéletesek” vagyunk, így fogjuk fel a dolgot. És ha egyben-másban más felfogáson vagytok, az Isten majd azt is megvilágosítja előttetek. Csak, amire már eljutottunk, abban tartsuk is magunkat ugyanahhoz.

Az elmondottak után úgy érzi az apostol, hogy lezárhatja a zsidóskodó irányzat elleni intelmeit. Abból a vallomásból, amellyel feltárta olvasói előtt a lelkét, világosan megérthették, hogy mi forog kockán. És ha valaha közjük is befurakodnának ennek a tévelygésnek a szószólói és azzal csábítanák őket, hogy a „törvény” külsőségeinek a megtartásával magasabb fokra emelkedhetnek, ők most már tisztán láthatják, hogy „a Krisztus ismerete” alapján ilyen magasabb fok nincsen. Ha van különbség többé és kevésbé előrehaladottak között, akkor az csak abban állhat, hogy mennél előbbre haladt valaki, annál jobban érzi, hogy még milyen nagy út van előtte. Ám nevezze magát „tökéletesnek”, aki ezt a félreérthető kifejezést akarja használni, de akkor csak „*így foghatja fel a dolgot*”. Krisztus „ismeretével” csak egyfajta „*tökéletesség*” fér össze: éppen a tökéletlenségünk tökéletes átértékelése. Semmiképpen se a külsőségek megtartásában „bizakodó” ember olcsó „tökéletessége”. - Az apostol még mindig számol azzal, hogy ezen a tisztázott kérdésen kívül maradhatnak közte és olvasói között nyitott kérdések is. Ha vele együtt helytelenítik is a zsidóskodó irányzat tanításait, talán mégsem értenek egyet azzal a kíméletlen szigorúsággal, amellyel ő fellépett azok ellen. Talán túlzottnak tartják heves aggodalmait, és nem tudják olyan súlyosnak ítélni a veszedelmet, mint ő. Hiszen azért kellett megismételnie riasztó intelmeit, mert már előzőleg is idegenkedve fogadták azokat. Nos, e tekintetben az apostol nem erőszakolja rájuk a maga „*felfogását*”. Ha „*egyben-másban más felfogáson vannak*” is, ő rábízta az ilyen kérdéseket a jövőre. Maguktól is rá fognak jönni az igazságra. Hiszen nem emberi tanítómester keze alatt nevelődnek. Maga Isten fogta be őket iskolájába. Ő „*majd megvilágosít előttük*” mindent fokról-fokra. Egyelőre elég, hogy „*eljutottak*” a dolog lényegének a tisztánlátására: hogy „a Krisztus Evangéliumának ügyében” maga Krisztus az egyetlen fődolog, és semmiféle „*emberi dologgal*” ez nem homályosítható el. „*Csak*” az a kívánsága az apostolnak, hogy ezt a közös alapot tartsák meg következetesen: „*ebben tartsák is magukat ugyanahhoz*”, amihez ő is állandóan igazodik.

Mindig maradnak vitatható kérdések, amelyeknek a kitisztázódását rá kell bízni a jövőre. Ma az a feladatom, hogy becsületesen valóra váltsam azt, ami már ma is világos előttem.

4. nap.

3: 17-18. Kövessétek mind az én példámat, testvéreim, és nézzetek azokra, akik így élnek, mert ebben mintául vehettek engem. Sokan élnek ugyanis úgy, - akikről sokszor megmondtam nektek, most pedig sírva is mondom: ellenségei a Krisztus keresztségének.

Mielőtt még rátérne az apostol egyéb intelmekre, amelyekkel be akarja fejezni levelét, még egy általánosabb figyelmeztetéssé szélesíti ki az imént lezárt intelmet. Mert a mögött az aggodalma mögött, hogy nem fogja-e előbb-utóbb a filippibelieket is félrevezetni a zsidóskodó irányzat, ott szorongott az az általánosabb aggodalom, hogy egyébként is képesek lesznek-e mindig jól megválogatni, hogy milyen befolyásoknak engedhetnek tért az életükben? A legszentebb ügynek is megvannak az elődjai, akik feltolják magukat vezéreiül, hogy a benne feszülő erőket a maguk előnyeire hasznosíthassák. Az apostol jól tudja, hogy „*sokan*” vannak, akik „*az Evangélium ügyét*” is így nyergelik meg a maguk érvényesülése érdekében. Nem szívesen beszél róluk, mert megkeseredik a lelke, ha rájuk gondol. De kénytelen óvni tőlük az olvasóit. Mint ahogy már „*sokszor*” tette, úgy most is, ha „*sírásig*” megindultan is, de rá kell mutatnia a bennük rejlő veszedelemre. Az ilyen törtetőkönnyen megtéveszthetik a befolyásolható, óvatlan lelkeket, és mivé lesz aztán „*az Evangélium ügye*”, ha nekik sikerül vezérkedniük az élen? - Mértéket akar az apostol az olvasói elé állítani, amelynek segítségével biztonsággal megállapíthatják, hogy kit „*kövessenek*”, és kire „*nézzenek*”. A mérték abban található meg, amit éppen az imént önmagáról mondott el: a Krisztus felé való

„futásban”. Ezért nem önteltség az, amikor az apostol „*a maga példáját*” ajánlja „*követésre*”. Hiszen éppen abban akarja „*mintául vétetni*” magát, hogy ő önmagával szüntelenül elégedetlenül „fut” a cél felé. Azok a megbízható vezetők, akik „*így élnek*”. Az ő céljuk a földöntúli pályabér „megragadása”, nem pedig földi előnyök kivívása. A földi világot, minden csábító értékével, ők „*a Krisztus keresztje*” árnyékával borítottak látják, s ezért ők maguk is naponként meghalnak számára. - Ellenben óvakodni kell az olyanok befolyásától, akik nem a „mennyei elhívás” versenyzői, hanem földi célokért dolgoznak, és azokhoz mérten megelégedetten néznek vissza a „hátuk mögött” levő eredményekre. Akik ennyire itthon érzik magukat ebben a világban, azok éles ellentétben vannak Krisztussal, akit ez a világ megfeszített. „*Ellenségei a keresztnek*”.

Ha sokszor gyenge a szemem Krisztust látni, jó, ha vannak körülöttem emberek, akiknek arcán az Ő visszfényét kereshetem. Csak jól meg kell néznem, vajon igazán Krisztus felé van-e fordítva az arcuk?

5. nap.

3: 19. ...akiknek pusztulás a végük, akiknek a hasuk az istenük, és szégyenükben van a dicsőségük, - evilági gondolkozású emberek!

Még néhány kíméletlen megállapítással jellemzi az apostol azokat, akiktől óvni akarja olvasót; akik vezéri szerepre ajánlkoznak „az Evangélium ügye” körül, holott alapjában véve „ellenségei” annak. Miközben lerántja róluk a látszat hazug álarcát, hogy igaz valójukban megismerhetők legyenek, megfigyelhetjük, hogy ugyanaz a hevő tüzel szavaiban, amellyel a zsidóskodó irányzat emberei ellen szállt síkra fentebb. Meglehet, hogy ugyanazok a veszedelmes emberek lebegnek most is a szemem előtt. De nemcsak őrjük gondol. Rajtuk kívül akadhattak mások is, akik nem a Krisztus „mennyei elhívásáért” éltek-haltak, hanem úgy fogták fel „az Evangélium ügyét”, mint valami földi ügyet. Most általában ezek ellen az „*evilági gondolkozású emberek*” ellen (szó szerint: akik „a földiekkel törődnek”) emeli fel szavát. - Aki az ilyenek vezetésére bízta rá magát, vesztébe rohan, mert ők maguk is végzetes lejtőn haladnak lefelé. „Megtartatás” csak egy van ebben az életben: az, ami Krisztus által nyerhető el. Aki nem Őrá függeszti a lelkét, hanem megmarad célkitűzéseivel és reménykedéseivel ennek a világnak a körén belül, az menthetetlen. Most még látszólagos biztonságban él, és viruló sikereknek örvend. De minden, ami földi, elmúlik. S a „*vége pusztulás*” az ilyen embernek, - De nemcsak a „*végük*” elrettentő: az apostol éles szeme előtt már a jelenük is eléggé visszataszító képet mutat. A lelkük legbenső szentélyében azt a központi helyet, ahonnan minden indítás fakad és ahová minden kielégült vágy összefut, nem az egyedül jogosult Úr foglalja el, hanem valami egészen alacsonyrendű, állati dolog: „*a hasuk az ő istenük*”. Minden istenesnek látszó buzgólkodásuk mögött ez a rejtett valóság: a földolog, ami őket hajtja, a testük jóltartása. Vagy ha ennél magasabb becsvágy mozgatja őket, akkor az a „*dicsőség*” keresése. De nem abban a „mennyei” értelemben, ahogy az apostol is keresi a „*dicsőséget*”, hanem olyan közönséges földi értelemben, amely nem állja ki a komolyabb próbát. Olyasmiben tetszelegnek, amiért inkább restelkedniük kellene. Büszkén nézegetik a hiúság tükrében magukat és nem tudják, hogy minden tisztán látó szemlélő csak mosolyoghat vagy szomorkodhat a láttukra. „*Szégyenükben van a dicsőségük*”. - Akik ilyen szerencsétlen úton sodródnak a még szerencsétlenebb „*vég*” felé, valóban nem méltók arra, hogy „*evilági gondolkozásukat*” bárki kövesse!

A földi élet tisztaságát és épségét csak az biztosítja, ha önmagán túl ér és bekapcsolódik abba, ami földöntúli. Mihelyt elszakad ez a kapcsolata és önmagában akar teljes lenni, végzetesen megromlik.

6. nap.

3: 20-21. Mert a mi birodalmunk a mennyekben van, ahonnan a Megtartót is várjuk, az Úr Jézus Krisztust, aki ezt a mi nyomorúságos természetünket átváltoztatja az Ő dicsőséges természetéhez hasonlóvá, annál az Ő erejénél fogva, hogy az egész mindenséget is uralma alá tudja hajtani.

Az imént leleplezett „evilági gondolkozású emberekkel” élesen szembe állítja az apostol a saját maga életfelfogását és egyúttal az olvasóit is, tudva róluk, hogy ugyanazt az irányt követik, amelyet ő. - Őket mindnyájukat kiragadta az „evilági gondolkozás” köréből „a Krisztus ismerete”. Amióta a földöntúli „Úr Jézus Krisztus” megjelentette magát nekik élő, hatalmas valóságában, azóta ez a földi világ nem elégítheti ki és nem tarthatja fogva őket. A Krisztus világánál „nyomorúságosnak” látják egész földi életüket, „*ezt a természetüket*” (szó szerint: „testüket”), amelyet most viselnek. Bármennyi ékesség borítsa is el repedettségét, szánandóan összetört és megrontott jószág az. Értékessé nem az teheti ezt a földi létet, ami benne elérhető, hanem csak az a jövőbeli reménység, amely „*a Megtartó Úr Jézus Krisztusban*” van biztosítva számára. Ő az ígérete és záloga annak, hogy túl ezen a „nyomorúságos” léten van másik, „*dicsőséges*” lét is. És ezért minden törekvésnek és vágynak csak az a titokzatos, másik világ lehet a hazája, amelyben Ő él az Ő „*dicsőséges természetében*”. Akik Őreá függesztették az életüket, azoknak a céljai és reménységei ott vannak, Őnálá. Az ő „*birodalmuk*” (szó szerint: „polgárkodásuk”) nem a földi világban, hanem „*a mennyekben van*”. - Ez nem jelenti azt, hogy a földi élettől megvetéssel fordulnak el. Mert a végső reménységük az, hogy a két világ ellentéte fel fog oldódni. Krisztust úgy ismerték meg, mint mindenek felett való hatalmat. Az Ő „*erejét*” tehát, tudják, egykor ez az egész „nyomorúságos” világ meg kell, hogy érezze. „*Uralma alá tudja Ő hajtani az egész mindenséget*”. Az Ő „*ereje*” nincs elzárva a „*mennyekben*”. „*Várni*” lehet és kell is, hogy onnan diadalmasan eljőjön egykor. És akkor majd kitűnik, hogy győzelmes művét ennek a földi életnek az anyagából alakítja ki. Ezt a szánandó teremtetést, akinek most ismerjük az embert, fogja „*átválttatni*” az Ő „*dicsőséges*” mivoltához „*hasonlóvá*”. De a jelen életet csak az tudja ilyen reménységgel megbecsülni, aki előbb kiragadta magát annak öleléséből, és a „*mennyei*” „*birodalom*” polgárává esküdött fel szívvel-lélekkel.

Semmiel sem állít ki magáról szomorúbb bizonyítványt az ember, mint azzal a hazug álmodozással, amellyel otthonossá teszi magát ebben a világban. Egy a mentsége: nem ismeri a másikat.

HETI JEGYZETEK

I.

Az előző szakaszban tanúi voltunk annak, hogy az apostol a maga személyes példájának feltárásával igyekezett hatást gyakorolni olvasóira. Ez nem elszigetelt jelenség az ő leveleiben. És bizonyára ugyanígy áll a dolog általában az ő egész munkásságát illetően is. „A Krisztus Evangéliumának ügyét” mindenek fölött azzal szolgálta, hogy a maga személyiségét vetette latba érte. Mindaz, amit mondott, és mindaz, amit tett ebben a szolgálásban, vajmi

keveset ért volna, ha az ő személyes életéről leváltan szóródott volna szerte a világban, mint az élő fától elbúcsúzós és idegenné váló, lepergő őszi lomb. Minden beszédének és fáradozásának az adott értéket, hogy általa az ő Krisztust uraló egyénisége sugárzott az emberek szemébe. Ezért volt számára annyira elválaszthatatlan egymástól az ő szolgálatának, „a Krisztus felmagasztalásának” az a két oldala - amint láttuk, - hogy egyfelől a saját belső világában kellett érvényt engednie a Krisztus hatalmának, másfelől a mások életében kellett meggyökereztetnie a Krisztus uralmát. Azt a célt, hogy Krisztus mennél szélesebb körben Úrrá legyen e földön, semmiképpen sem mozdíthatta elő, csakis úgy, hogy önmagában valósította meg és úgy mutatta meg másoknak is a Krisztus Úr-voltát.

Az apostol munkásságának ez az alaptörvénye viszont egy még általánosabb törvényre vezethető vissza. Arra t.i., hogy bármiféle komoly cél szolgálatában is mindennél hathatósabb fegyver a személyes példa hatása. Nem csak „a Krisztus Evangéliumának ügyében”, hanem minden más téren is, az, hogy mit mondunk, vagy mit teszünk, sokkal kevesebbet nyom a latban, mint az, hogy mik vagyunk! Sokat jelenthet valamely ügy előmenetele számára, ha valaki - szóban, vagy írásban - meggyőző erővel kifejti az elveit, a szükségességét, a hasznosságát. De sok száz beszédnél meggyőzőbb erővel szól, és egész könyvtárra rúgó kötetknél világosabb magyarázatot ad egyetlen embernek az élő példája, akiben eleven erővé vált az illető ügy. Óriási előny rejlik abban is, ha valamely ügy jól kiépítette a maga szervezetét, intézményeit, életformáit. De mindez csak üres keret marad, és hatását veszti, ha nem tölti be olyan emberek élete, akik személyesen képviselik az ügyet. Semmi nem pótolhatja, sem felül nem múlhatja az élő példa ható és formáló erejét.

Természetűl fogva úgy vagyunk alkotva mindnyájan, hogy a példák hatására fogékonyak vagyunk, és voltaképpen annak köszönhetünk mindent, ami rossz, és ami jó van az életünkben. E tekintetben csak fokozati különbségek vannak közöttünk. Az egyik ember a szivacs mohóságával szívja fel a hatásokat, és a lágy viasz módjára alakul a rányomakodó példa pecsétje szerint. A másik ember, az önállóbb természetű, csak abban különbözik, hogy nem akármilyen példa hatása előtt nyílik meg, hanem megválogatja, hogy miben kinek a nyomdokaiba szegődjön, és sokszor csak küzdelmes ingadozások után engedi érvényre jutni maga fölött valakinek az irányító befolyását.

Amennyi önállóság van is bennünk, az is csak idők múltával, lassan érik ki. Mindnyájan azzal kezdjük az életet, hogy először tágra nyitott gyermeki szemeken át szívunk magunkba mindent, amit másokon megfigyelhetünk. Még később, felserdült ifjúságunk éveiben is, tudva vagy nem tudva, hősök kultuszában élünk, akikben megtestesülve találjuk mindazt, amivé mi magunk is szeretnénk fejlődni. És egészen sohasem növünk ki abból az iskolából, amelyben másoknak képére és hasonlatosságára neveltetünk az illetők személyes hatása alatt.

Ezt az egyetemes törvényt veszi alkalmazásba az apostol is, - és pedig teljes tudatossággal, - amikor minden álszerénységtől mentesen odaállítja olvasói elé a saját maga példáját, és mélységes vallomásban elébük tárja személyes életének mozgató rugóit. Ő tudja, hogy hívei is óhatatlanul követni fognak valamilyen „példát”. És mivel a látóhatáron feltűntek olyan áramlatok, amelyekről mindenáron meg akarná óvni őket, nem elégszik meg azzal, hogy kemény elvi bírálatban részesítse azokat, hanem egyfelől a maga szívét megnyitva előttük, annak vonzókörébe igyekszik bevonni őket, másfelől pedig megkísérli eleve is lerontani az olyan példaadásoknak a hitelét és tekintélyét, amelyeknek nyomán eltévelyedésre volnának ítélve. Ha kifejezetten nem mondaná is, akkor is az volna az értelme szavainak, hogy: „kövessétek mind az én példámat”, és „nézzetek azokra, akik így élnek”.

Semmi sem avatta az apostolt annyira alkalmassá arra a szolgálatra, amelyet betöltött, mint az, hogy ilyen bátor tudatossággal vállalkozhatott erre a szemléltető oktatásra. Hiába lett volna minden egyéb fáradozása az „ügy” érdekében, ha egész valójával nem sikerült volna

példáznia annak igazságát és értékét. De ő ki merhette mondani a nagy szót: „Mintául vehettek engem”. Az ilyen öntudatnak, hogy ne legyen csúfos önáltatás, nagy ára van. De meg is éri azt. Mert ha valaki így állhat oda az emberek szeme elé, akkor biztos lehet a felől, hogy nem vonhatják ki magukat a hatása alól. Számíthat rá, hogy maga után fogja vonni őket, mint a delej a vasat.

II.

Van azonban ennek a hatékony személyes példaadásnak, amelyet az apostol érvényesíteni igyekszik, „a Krisztus Evangéliuma ügyének” érdekében, egy olyan sajátos vonása, amely megkülönbözteti minden más példaadástól, és amelyet szem elől téveszteni annyi volna, mint félreérteni az egész dolgot. Mintha az apostol maga is attól tartana, hogy e fajta súlyos félreértés környékezhethetné szavait, amelyekben példaként tárja olvasói elé a maga életét. Igyekszik tehát erőteljesen szembeszállni ezzel a veszedelemmel. Hangsúlyozza, hogy ő nem olyan értelemben akar példát szolgálni, ahogy azt az emberek rendszeren fel szokták fogni, - sőt a szónak ilyen általános értelmében egyáltalán nem is volna hajlandó elismerni a példaadás jogosultságát a szóban forgó „ügyben”.

Min is alapszik rendszerint a példaadás hatása? Azon, hogy az egyik emberben megvan valami, amire a másik (habár öntudatlanul is) még csak törekszik; az egyik ember „elért” már valamit, ami után a másik még csak kinyújtja a kezét, de még nem „ragadta meg”; az egyik ember bizonyos tekintetben már „tökéletes”, míg a másik ugyanabból a szempontból nézve még nagyon hiányos.

Nos, ebben az értelemben az apostol erélyesen elhárítja magától még a látszatát is annak, hogy ő „mintául” akarna szolgálni bárkinek is. Sőt éppen olyanoknak a hatásától szeretné megóvni az olvasóit, - akik e fajta példa gyanánt kínálgatnák magukat nekik. Azok, a zsidós-kodó irányzat emberei, emlegethetik a maguk „tökéletességét”. Az ő álláspontjukkal ez jól összefér. Ha valaki olyan döntő jelentőséget tulajdonít a „törvény” külsőségeinek, mint ők, akkor egészen természetes, hogy büszkén hivatkozik arra a színvonalra, amelyet a „törvény” megtartása tekintetében sikerült „elérnie”. És az ilyen emberek mások elé is azzal az igénnyel fognak odaállni, - még ha nem mondják is ki, - hogy azok is üssék meg ugyanazt a mértéket, mint ők. Ők bizonyos „tökéletességet” képviselnek, és amit ők már kivívtak, azt mindenki másnak is „meg kell ragadnia”.

Valamikor ilyen gondolatai voltak Pál apostolnak is. Most is jól emlékszik még rá, hogy a „törvény” gyakorlásában ő olyan „feddhetetlenségig vitte” annakidején, hogy utánzásra méltó példa gyanánt állhatott a társai előtt. De ez régen volt. Most, „a Krisztus ismerete” világánál már jól tudja, milyen nyomorult „veszteség” volt ez a hajdani vélt „nyeresége”: ez az egész régi élete „emberi dolgok” körül forgott, és az emberi lehetőségek bezárt körén belül mozgott csupán. Ezen a körön belül csakugyan lehetséges a „tökéleteseknek” e fajta példaadása. Ha arról van szó, hogy az ember fejtse ki a maga erejét és mutassa meg, mire tudja vinni, - akkor csakugyan szükségesek az olyan „minták”, amelyekben beteljesedve láthatja a maga vágyait. Megbecsülhetetlen ösztönzés és útmutatás meríthető azoknak a példájából, akik valamilyen meredek utat maguk is megjártak és aztán felérkeztek a csúcra. Mindenfajta emberi tevékenységben nélkülözhetetlenek a megcsodált mesterek, akik elérték a tudás és a siker magaslataira; a tisztelettel övezett tekintélyek, akikre a kezdő, vagy a még csak félig kész tanítvány feltekinthet; az eszményített hősök, akikben már megvalósultan szemlélhető az, amire mások még csak óhajtanak eljutni.

De ha nem arról van szó, hogy mire képes az ember a maga lehetőségeinek a körén belül, hanem éppen arról, hogy hogyan szabadulhat ki ennek a körnek átkos börtönéből, és hogyan

válhat részesévé az Isten világának, amely amannak a határain túl van: akkor mi értéke lehet bármiféle „tökéletesség” példaadásának? Hiszen az a kérdés, hogy az ember hogyan juthat biztosított viszonyba az Istennel, - csak egy módon oldódik meg: a Krisztusban. Őbenne az ember „ajándékképpen” kapja meg azt, amit „sajátjaként” hiába akarna megszerezni. Éppen ezért ebben a dologban nincs annak semmi értelme, hogy bárki is büszkén nézegessen vissza a „háta mögött” levő, már megtett útra. Itt egyáltalán nem az számít, hogy milyen utat tett meg az ember, hanem azon fordul meg minden, hogy Krisztus tette meg és teszi meg szüntelenül az utat az Istentől az emberhez. Senki sem dicsekedhet tehát itt valamilyen mesteri oklevéllel, sem nem díszelgessen valamilyen tekintély palástjában, sem nem hivalkodhat valamilyen hősi babérkoszorúval. Éppúgy képtelenség az is, hogy bárki ebben az ügyben másokat állítson fel a „tökéletesség” körülhódolt piedesztáljára. A Krisztus útján nincsenek irigylésre és csodálatra méltó megérkezettek, csak zarándokok vannak, akik „egyáltalán nem gondolják magukról”, - és egymásról sem, - „hogy már megragadták” azt, ami után elindultak.

Pál apostol sem akar másban „minta” lenni, mint éppen ebben a megállás nélküli „futásban” a cél felé. Ami „mögötte van”, annak nem tulajdonít jelentőséget. El akarja „felejtetni”. Csak az a fontos számára, ami még mindig „előtte van”. Nincs a kezében semmilyen nyalábra fogott zsákmány, amivel szerzeményeként dicsekedhetne. Üresen nyújtja ki kezét az „ajándék” után, amit az Isten neki is szánt a Krisztusban. Ez az egyetlen fajtája a példaadásnak - a Krisztusra beállított léleké, - amely itt szerepet játszhat. Mert aki az ilyen példára „néz”, mintha fényforrásra beállított tükörré nézne, - nem annyira a példaadó embert látja, mint inkább a róla visszaverődő sugárzást: a Krisztusét.

III.

Minden egyéb értelemben vett példaadást „a Krisztus Evangéliumának ügyében” lehetetlenné tesz már az az éles ellentét is, amelyben - mint láttuk - minden „emberi dolog” áll a földöntúli Krisztussal. Az ember világa Krisztus számára a kereszthalált termette. E felé a mi egész földi életünk felé a Megfeszítettnek szenvedő arcával fordul Ő. Dicsőséges Úr-volta a földi határokon túl eső, láthatatlan világban jut csak teljes érvényre. - Ezért minden, ami ehhez a világhoz tartozik, az Ő keresztségének az árnyékában áll. „Bizakodásnak” és „dicsekvésnek” az alapjául nem szolgálhat. Büszke meglegedésnek és önérzetes mutogatásnak a tárgya nem lehet. Ha az embernek még oly hősieles teljesítmények és mesteri vívmányok állnak is „a háta mögött”: azok is mind hozzá tartoznak ehhez a világhoz, amely keresztre feszítette a Krisztust; rajtuk van ennek a világnak a tisztátalan bélyege, és ezért magukban hordják ennek a világnak megpecsételt ítéletét. Aki „a Krisztus keresztsége” mellett foglalta el a maga álláspontját, az ebben a világban sohasem élvezheti a célhozérkezetttség örömét, sem másoknál nem ismerheti el annak jogosultságát. Viszont, aki mások elé oda tud állni a „tökéletesség” magas talapzatára, vagy aki másokat tud oda felállítani ember-eszményítő rajongásában: az csak azt árulja el ezzel, hogy valójában ellentmond a Krisztus halála tényének, vagy ahogy az apostol mondja: „ellensége a Krisztus keresztségének”.

Más szavakkal kifejezve ez azt jelenti, hogy az egyetlen elfogadható példaadás, mivel Krisztusra beállított életet jelent, egyúttal a túlvilágra beállított életet is jelent. Az apostol is csak annyiban akar „mintául” szolgálni olvasóinak, amennyiben elmondhatja, hogy „a mi birodalmunk a mennyekben van”. Igazi világa, amelyben otthonosan érezheti magát s amelyen kívül célhozérkezetttségről sehol nem lehet szó, - csak a földi élet határain túl vár reá.

Ez adja meg a földi élet szakadatlan „futásának” az irányát és értelmét. Nem evilágbeli okok hajtják annak a lendületét. Sem nem a múltnak olyan emlékei, sem nem a jelennek olyan indítékai, sem nem a jövőnek olyan érdekei, amelyek ebből a földi életből sarjadhattak.

„Mennyei elhivatás” adja csak magyarázatát. Onnan túlról zendült meg az „elhívó” szó, amelynek az apostol nem tudott ellenállni. És ugyanúgy onnan túlról „kapták Istentől” mások is ezt az „elhivatást”. Hiszen „a Krisztus Jézusban kapták”, amikor az Ő földöntúli valósága nyilvánvalóvá lett előttük és „megragadta” őket. Ha az eredete ott túl van ennek az életfolyamatnak, és ha állandóan onnan kapja minden újabb ösztönzését és táplálását is, akkor a beteljesedése sem érhető el ebben a világban, hanem csakis ugyanott: a Krisztus „mennyei birodalmában”. Onnan integet az „elhivatást” követők felé „a győzelmi díj”, amelyért „futnak”. S így akármennyi legyen is már „a hátuk mögött”, sohasem mondhatják el, hogy „már elérték” vagy „már megragadták”. Mindig „előttük van” még, és utolsó leheletükig nem tehetnek egyebet, mint hogy „nekifeszülve” folytatják „futásukat”.

Egyre több lehet az ember „háta mögött”. Gazdag tárházát gyűjtötte talán már össze azoknak az emlékeknek, amelyek a Krisztus megtapasztalt hatalmáról beszélnek. Nagy átalakulásokon mehetett már át a Krisztus keresztye által, - olyan nagyokon, hogy ha nem volnának kétségbevonhatatlan tények, akkor hihetetleneknek tűnnének fel előtte is, mások előtt is. Csodák kísérelték az eddigi útját, amelyeknek az átéléséért nem lehet eléggé hálás. De mindez nem változtat azon, hogy nem szabad hátranéznie, hanem „nekifeszülten” egyre csak folytatnia kell „futását”. Mert mindaz, amire visszatekinthet, legfeljebb csak töredékes részlet, csak még annál nagyobb vágyat keltő ízelítő - abból, amit a „Megtartó Úr Jézus Krisztus” jelenthet az általa „megragadottaknak”. Igaz valójában, teljességében, Krisztus ebben a földi életben nem „ragadható meg”. Aki „a Krisztus keresztye” előtt meghódolt, az ennek a keresztnak az árnyékát sohasem lépheti túl ebben az életben. Bármily felséges tapasztalatok és bármily nagyszerű előhaladás után is fájdalmasan érzi: milyen „nyomorúságos természetet” hordoz magában. És csak az a remény teheti boldoggá, hogy egyszer majd ennek a földi világnak a határán túl, ahol a Krisztus is hatalomban és dicsőségben uralkodik, ő is a Krisztus „dicsőséges természetéhez hasonlót” ölthet magára. Ez az „átváltozás” természetesen titokzatosabb valami, semhogy földi elgondolással képet lehetne alkotni róla. De annyi bizonyosan tudható róla, - egyfelől - hogy nem ábránd, hanem a Krisztus „erejénél fogva” mindennél komolyabb valóság (hiszen ezért „Megtartó” Ő); és - másfelől, - hogy ez a reménység nem a földi élet viszonyai és keretei között, hanem azokon túl, „a mennyeiben” érhető csak el. Aki e felé a cél felé „fut”, az ebben a világban csak honvágytól hajtott idegen, és igazi „birodalma”, - hazája, amelynek polgárául érzi magát, - otthona, amelyben pályafutása győzelmes véghez érkezik: ott túl van, a Krisztusnál, a „mennyeiben”.

IV.

Semmi kétség nem férhet hát ahhoz, hogy az apostol szerint csak ilyen túlvilági beállítottság mellett szolgálhat bárki is példaadás gyanánt „a Krisztus Evangéliumának ügyében”. Azonban ehhez mégis nyomatékosan hozzá kell még tennünk valamit, hogy világosan álljon előttünk az apostol gondolkozása. Az a túlvilági beállítottság, amelyről ő beszél, egyúttal az evilági életnek is hatalmas formáló és hajtó ereje. Igaz, hogy bizonyos értelemben elfordulást jelent a földi világtól, de egyáltalán nem abban az értelemben, hogy az ember ebben a világban már semmit se akarjon véghez vinni, vagy másoknak semmit se akarjon már nyújtani. Azért, mert az apostol a maga „birodalmát” nem itt tudja, hanem a „mennyeiben”, ez a földi lét még semmiképpen nem vált számára üressé vagy értéktelenné. Hiszen ezt a feltevést azonnal romba döntené mindaz, amit az ő munkában és küzdelemben égő lelkületéről tudunk. Ha élt ember a földnek hátán, aki látott maga előtt feladatokat, amelyeket be kell töltenie, és célokat, amelyekért érdemes küzdenie, - akkor Pál apostol volt az. Éspedig nem túlvilági beállítottságának ellenére, hanem éppen abból kifolyólag.

Ennek a nevezetes jelenségnek a magyarázata abban található meg, hogy az apostol számára a túlvilág nem, mint olyan volt fontos, hanem azért vonzotta maga felé ellenállhatatlan erővel, mert Krisztus ragyogott a középpontjában. Krisztus nélkül alighanem a túlvilág is ugyanolyan „nyomorúságos” színben tűnt volna fel előtte, mint ez a földi világ, sőt még annál is sivárabb sötétséggel átsított volna feléje. Azonban ő tudta, hogy a fátyol mögött, mely a túlvilág titkait eltakarja a földi látás elől, - ott rejtőzik Krisztus az Ő „dicsőséges természetében”, és pedig az a Krisztus, akihez őt a legmélyebb életközösség szálai fűzik. Ezért áll a túlvilág bűvölete alatt, és ezért nem nyújthat neki ez a földi élet nyugvópontot és kielégítő célt.

Van olyan túlvilági beállítottsága is az emberi léleknek, amely szerint a túlvilág már önmagában véve is becses és eszményi valami. Az ilyen számára a földi élet azért rossz, mert földi élet, és annak egyetlen orvossága csak abban ígérkezik, hogy egyszer véget fog érni. Mi egyebet tehet az ember ezen az alapon, amíg ebben a világban él, minthogy sóhajtozva álmodozik az eljövendő szebb hazáról és várja azt a boldog pillanatot, amikor lerázhatja magáról megunt földi vándorlásának porát? Hiszen semmi sem történik itt körülötte, ami komolyan érdekelhetné. Elernyed, mit sem akaró lélekkel engedheti hát lefolyni múlandóságának éveit.

De az ilyenfajta lelkülettel az elképzelhető legnagyobb ellentétben áll az, amelyet Pál apostolból váltott ki a Krisztus túlvilága. Ez a földi világ az ő szemének is siralmasan sötét látvány. De nem azért, mert földi világ, hanem azért, mert olyan földi világ, amelyben kereszthalál volt a Krisztus sorsa. A túlvilág azért dicsőséges és vonzó, mert e tekintetben egészen más: ott Úr a Krisztus. De éppen ezért veti a túlvilág a megszépítő reménységnek sugarait erre a szerencsétlenül megromlott világra is. A Krisztus nem tehetetlen, megvert félként hátrált ebből a világból, hanem úgy lépett át abba a másik világba, hogy ott mindenek fölött uralkodó hatalom birtokába jutott. Ez alól a túlvilági hatalom alól nincs kivéve a földi világ sem. „Az egész mindenséget is hatalma alá tudja hajtani”. És így mindazt, ami itt most eltorzultan és megromlottan „nyomorúságos”, egykor „az Ő erejénél fogva” „átváltoztathatja” „dicsőségessé”. Ezzel a reménységgel a szívében Pál apostol nem nézhetett úgy erre a földi világra, mint valami elmerülésre szánt hajóroncsra, amelynek sietve hátat fordít a hajótörött utas, mihelyt eljön érte a mentőcsónak, hogy partra szállítsa. Ő úgy nézi ezt a világot, mint amelybe „a mennyekből” el fog jönni „a Megtartó Úr Jézus Krisztus”, hogy megmutassa benne hatalmának csodáit. S ezért, ha szánakozva tekint is végig ennek a világnak „nyomorúságos” voltán, a szeméből ugyanakkor kicsillan ennek a rejtelmes „várakozásnak” a fénye. Érthető hát, ha ilyen reménység világánál sietős munka terévé válik számára a földi élet: váradalmainak titkát megosztani mennél több emberrel, aki különben reménytelenségben vergődne nyomorultul.

Hogy túlvilági beállítottsága miért nem üresítette meg, hanem éppen ellenkezőleg: miért töltötte meg gazdag tartalommal az apostol számára ezt a földi életet, az még jobban kitűnik, ha elkísérjük őt a földi világnak abba a szűkebb kis darabjába, amely legközelebb esett hozzá: a saját élete körébe. Hiszen az előttünk levő vallomásában éppen ennek a titkait tárja fel. Megtudjuk tőle, hogy az a túlvilág, amelyről ő beszél, nem valami távoli ködbe vesző ismeretlen „birodalom”, hanem olyasmi, ami életbevágó módon belehatolt az ő földi élettörténetébe. Rejtelmeinek fényes homályából élesen kibontakozott és előlépett a Krisztus alakja, és „megragadta” az apostolt. És pedig úgy, hogy ez a „megragadás” nem maradhatott valami, bármilyen mélységes, de mégis csak múltó jellegű érzelmi élmény, hanem az egész további pálya irányát megszabó, sorsdöntő fordulat volt. „Megragadta” Őt Krisztus, de azért, hogy ő is „megragadhasson” valamit. Célt tűzött ki elébe, amelyet „el kell érnie”. „Elhivatás” volt ez az élmény. És utána következnie kellett a „célegyenest” való „futásnak”. Olyan lendületbe jött tőle az apostol, hogy arra a ki nem mondott kérdésre: mit tart fontosnak az életében? - elmondhatta azt, ami csak a nagy szenvedélyek tüzetől hajtott emberek kiváltságos vallomása:

„csak egyet”. Nem volt ideje sokféle szétforgácsolnia magát. A „mennyei győzelmi díj” minden igyekezetét lefoglalta egyetlen nagy erőfeszítés számára.

V.

Annak, hogy az apostol ezt a „mennyei” cél felé való futást olyan nyomatékosan odaállítja olvasói elé, mint az egyetlen példaadást, amelyre „nézniük” és amelyet „követniük” kell, nagyon fájdalmas jelenségek szolgáltak indokolásul. Annyira elszomorító okok váltják ki belőle ezt a megnyilatkozást, hogy ő maga is csak „sírva” tud róla beszélni. Könnyekig ható keserőséggel kell ugyanis látnia, hogy „a Krisztus Evangéliumának ügyében” szerepet követel magának egy egészen másfajta példaadás is, amely egyenesen az „ügy” lényegét veszélyezteti. Olyanok akarják érvényesíteni a befolyásukat, akik egyáltalán nem siettetik lépteiket a „mennyei” látóhatár felé, hanem kényelmesen megnyugszanak ebben a földi életben elért eredményeknél, és azok alapján - kimondottan vagy nem kimondottan - a maguk „tökéletességét” állítják „mintául” az emberek elé.

Ez volt a zsidóskodó irányzat vezéreinek is a végzetes tévedése, akik ellen olyan nagy hévvel igyekszik védekező állásfoglalásra készíteni olvasóit az apostol. Az ő becsvágyuk is olyan „emberi dolgokra”, a „törvény” előírásainak olyan megtartására irányult, amelyeket bizonyos erőfeszítés árán és bizonyos gyakorlat által utóvégre előbb-utóbb elsajátíthat az ember. Ezért ők is már ebben a földi életben úgy érezhették, hogy célhoz érkeztek, és ebben az értelemben hívogathattak másokat is a maguk nyomdokainak a követésére. De az apostol nem csak ezek ellen a „tökéletesek” ellen emeli fel óvó szavát, hanem általában mindazok ellen a példaadásra felkínálkozók ellen, akik bármiképpen is ebben a földi világban mozognak elgondolásaikkal és törekvéseikkel a helyett, hogy a „mennyek” felé nyitott távlatok szabnának irányt a munkájuknak. Látszólag ők is „a Krisztus Evangéliumának ügyéért” fáradoznak. De az ő „birodalmuk” nem a „mennyekben” van, hanem itt a földön. Nem „várják” olthatatlan vágygal és bizonyos reménységgel a „Megtartót” onnan túlról, hanem egészen otthonosan tudnak mozogni és berendezkedni ebben a földi világban. „Evilági gondolkozású emberek”. S ezért az ő kezük alatt „a Krisztus Evangéliumának ügyéből” elsikkad a lényeg. Olyanná lesz, mint akármilyen más, földi természetű ügy. Hiába vonulnak fel a Krisztus lobogója alatt. Igazában árulói annak. „Ellenségei a Krisztus keresztségének”. Úgy viszonylik az egész életfelfogásuk a Krisztus valóságához, mint a tűz a vízhez. Krisztus számára ez a világ kereszthalált jelentett, az ő számukra ellenben büszke sikereket, önérzetesen mutogatható eredményeket, az emberi erőfeszítést olcsón jutalmazó „tökéletességet”. Jaj, ha a Krisztus táborát maguk után tudnák vonni és annak sorsára rá tudnák nyomni a maguk bélyegét! Az apostol úgy érzi, hogy nem vonhat elég mély és széles árkot, hogy olvasóitól távol tartsa az ilyen példaadás romboló munkáját és megőrizze őket a „mennyei” cél szolgálatában sértetlenül.

Sűrűn rajzanak fel a szemünk elé példák, - a múltból csakúgy, mint a jelenből, - amelyekben ráismerünk az apostol heves aggodalmainak a tárgyaira. Valóban nem rémlátások ellen hadakozik ő, hanem azóta is mindig újra fellépő, nagyon is eleven és ható tényezők és jelenségek ellen, amelyek „a Krisztus Evangéliuma ügyének” a lényegéből való kiforgattatását jelentik, ha minden erő nem lép sorompóba a leküzdésükre.

Ismerős vonások azok is, amelyekkel az apostol közelebről is megrajzolja ezeknek az „evilági gondolkozású embereknek” az arcképét. Vannak közöttük olyanok, akiknél egészen nyersen megnyilatkozik az „evilági gondolkozás”. Nem is tudják leplezni, hogy voltaképpen a földi boldogulás, a testi jólét, az anyagi bőség vágya mozgatja buzgólkodásukat. Nagyképű, hangzatos fellépésük mögül, amellyel a maguk tekintélyét erősíteni igyekeznek, világosan kitetszik a kijózanító valóság: „a hasuk az istenük”. - Vannak aztán mások, akiknél nem ilyen egyszerű a helyzet. Munkásságukba, amellyel irányító befolyásra akarnak szert tenni, sokszor

annyi önmegtágadás vegyül s annyi fáradság és lemondás terhét vállalják érte, hogy az igaz valóságot nehezebb kiolvasni a magaviseletükből. De alapjában véve az náluk is csak ugyanaz: „evilági gondolkozás”. Ebben a földi világban kivívható érvényesülés kell nekik és semmi egyéb. „Dicsőséget” keresnek. Ha ezt valaki a szemükbe mondaná, talán hevesen tiltakoznának ellene. De ez nem változtat a tényálláson. Sőt csak annak a bizonyossága, hogy annak valóságos képét leplezniük kell - még talán önmaguk előtt is, - mert különben hitelüket vesztenék, és szégyenbe keverednének. Ez éppen a dolog lényege: az ilyen „evilági gondolkozású embereknek” „a szégyenükben van a dicsőségük”.

Valamennyien egy közös ítélet alá esnek: „pusztulás a végük”. Ideig-óráig az ölükbe hullhat az, amit keresnek: a földi jólét és érvényesülés. De egyszer cserben fogja őket hagyni. Ha előbb nem, akkor a „véghez” elérésük napján. Ők ehhez a földi világhoz kötötték a sorsukat, annak sodrában el is tűnik minden, amit el tudtak érni. Ha „sokan élnek is így”, - nem tanácsos a hatásuk alá kerülve velük együtt elragadtatni az ártól!

VI.

Abban a Krisztusra szegezett, túlvilági beállítottságú lelkületben, amelyet Pál apostol példaként tár az olvasó elé, kidomborodik még egy vonás, amely a javára billentheti a mérleget az „evilági” szabású példaadókkal szemben: a hatása alá kerülő emberekben nem fojtja el az önállóságot, hanem ellenkezőleg, biztosítja és növeli azt.

Megalkuvás nélküli határozottsággal sürgeti ugyan az apostol, hogy olvasói „kövessék az ő példáját”, és „nézzenek azokra, akik úgy élnek”, mint ő. Azonban ez távolról sem jelenti azt, hogy erőszakosan rájuk akarná tukmálni a maga gondolkozásmódját. Csupán egyetlen egy kérdésben követeli meg, hogy egy „felfogáson” legyenek övele: abban t.i., hogy lehet-e az embernek másfajta „tökéletessége” ebben az életben, mint a Krisztus felé való szüntelen futás? E tekintetben nem lehet nézeteltérés azok között, akik „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez” tartoznak. Annak a legbenső lényege azt jelenti, hogy senki nem érezheti célhoz érkezettnek magát valamilyen saját maga által „elért” eredmény alapján, hanem csakis Krisztusban lehet és kell „bizakodnia”. A legkisebb engedmény nélkül felállítja tehát az apostol a szigorú követelményt: „valahányan tökéletesek vagyunk, így fogjuk fel a dolgot”. És mivel tudja olvasóiról, hogy ők is „eljutottak már” minden másfajta, vélt „tökéletesség” tarthatatlanságának a belátására, elvárja tőlük, hogy „tartsák is magukat ugyanahhoz”, amit ő vall és hirdet. E tekintetben feltétlenül „vegyék őt például”, és óvakodjanak bármilyen eltérő irányítástól.

De ha egyszer a lényegben való ez a megegyezés megvan, akkor egyebekben nyugodtan elbocsátja olvasóit az apostol a maguk útjára. Úgy véli, hogy aki a Krisztusra függeszti a tekintetét, mint ahogy tőlük is megkívánja, és nem engedi a figyelmét „emberi dolgokhoz” tapadni, - azt nem kell félteni a továbbiak tekintetében. Az ilyen ember „Krisztusban Istentől kapott elhivatást”, és amíg erre a hívó szóra összpontosul a lelke, az szüntelenül hangzó szavával irányítani is fogja a „futását”. Meglehet, hogy az ember sokszor nem érti meg jól, hogy mit mond neki a felé hangzó isteni szó. Az is meglehet, hogy Isten maga sem szól egyszerre mindenkihez egyforma világossággal és teljességgel. Ezért az egyik ember előtt tisztán állhatnak az útnak olyan fordulói vagy szakaszai, amelyek a másik előtt még csak ezután fognak a homályból kibontakozni. Az egyenes úttól így történhetnek elhajlások. De nem baj. Az Isten „hívó” szava mindig ugyanabból az irányból, a Krisztus felől hangzik. És aki utána halad, az mindenféle elágazások és kerülők után mégis csak mindig visszatál a helyes csapásra, és végül célhoz fog érkezni. Átmeneti nézeteltérések nem aggaszthatják azokat, akik egyaránt az Isten vezetése alatt állnak. Ha az apostol olvasói „egyben-másban más felfogáson vannak is”, mint ő maga, azért ő nem nyugtalanodik, és az ellen ő nem emel

óvást. „Isten majd azt is megvilágosítja előttük”, amit most még másként látnának, mint ő. Ennek ő nem akar elébe vágni. Járják csak végig önállóan az Isten iskoláját. Jó kezekben vannak.

Azok az „evilági gondolkozású” mesterek, akik ellen az apostol hadakozik, ilyen szabad útra sohasem bocsáthatják el a követőiket. Ők kénytelenek a maguk gyámsága alatt tartani az embereket. Példaadásukkal, akarva, nem akarva, erőszakosan nyomakodnak rá azok lelkére. Szolgai egyformaság uralkodik ott, ahol az ő hatásuk érvényesül. Az ő „példájuk követése” egyéb, mint puszta utánzás, sohasem lehet. Hiszen az, amit ők ebben a földi életben elérendő és el is érhető cél gyanánt kitűznek, mindaz az „emberi dolog”, ami szerintük olyan döntő jelentőségű, - vagy őtőlük tanulható meg csupán, vagy senki mástól. „Istentől megvilágosítva”, a maga önálló útján járva, bizony soha senki nem jönne rá arra. Ezért ők nem bízhatják rá embereiket az Isten kezére, hanem egészen természetes, hogy teljesen a maguk kezében akarják őket tartani. Zsarnokai ők mindenkinek, aki rájuk hallgat.

Kétféle, egészen elütő értelmű példaadás áll tehát előttünk. Az egyik keresztbe helyezkedik az úton, és szilárdan megtelepszik ott. „Eddig kell eljutni” - így hangzik a szava. „Én már eljutottam, juss el te is az én tökéletességemre.” A másik út hosszában - nem is: helyezkedik el, mert nincs nyugalmi állapotban - hanem: mozog, siet és tör előre a cél felé, amely túl van az egész földi életen. „Oda kell eljutnom”, - mondja az ilyen példaadás, - „mert oda nyertem elhivatást, és megállás nélkül futok, amíg tart ez a földi pálya. Te is hallottad a hívást, jer a nyomomba, és siess te is ugyanafelé a cél felé!” Az előbbi példaadás elzárja a kilátást. Aki áldozatul esik neki, be van rekesztve az emberi lehetőségek korlátai közé. Az utóbbi mellett ellenben nyitva állnak a pálya távlatok a Krisztus felé. Aki az ilyen „futók” után siet, tőlük véve irányítást és ösztönzést, az nem „nézhet” rájuk úgy, hogy a tekintetét ne szívná magához a Krisztus „mennyei” fénye, amely felé „futnak”, - mint ahogy a nap felé szálló sást nem követheti a szemünk úgy, hogy ne káprázzék magának a napnak a sugárzásától.

TIZENEGYEDIK HÉT

Vonzó vonások

4: 1-9.

Nos, tehát, én szeretett és drága testvéreim, akik az én örömöm és ékességem vagytok, - így álljatok meg az Úrban, szeretteim!

Intem Eüodiát és intem Syntychét, hogy egyetértésben legyenek az Úrban. Sőt téged is, Sysygos, aki méltán viseled ezt a nevet, kérek hogy légy nekik segítségükre ebben. Hiszen ők együtt küzdöttek velem az Evangélium ügyéért, mint Clemens is, meg az én többi munkatársam, akiknek neve fel van írva az élet könyvében.

Örüljete az Úrban mindenkor! Ismét csak azt mondom: örüljete! A ti kedvességetek mutatkozzék meg minden emberrel szemben. Az Úr közel van! Semmi miatt ne aggodalmaskodjatok, hanem minden dologban hálaadással imádkozva és könyörögve tárjátok az Isten elé a ti szükségéiteket. És az Istennek békessége, amely fölötté áll minden okoskodásnak, megőrzi majd a ti szíveteket és a ti gondolataitokat a Krisztus Jézusban.

Végül, testvéreim, - ami csak őszinte, ami csak tisztos, ami csak igaz, ami csak nemes, ami csak szeretetre méltó, ami csak jó hírű, általában, ami erény, és ami dicséretes dolog, arra legyen gondotok. Amikre oktattalak és amiket tanultatok tőlem, s amiket hallottatok rólam és láttatok nálam: azokat kövessétek a gyakorlatban. És a békességnek Istene veletek lesz.

NAPI JEGYZETEK

1. nap.

4: 1-2. Nos tehát, én szeretett és drága testvéreim, akik az én örömöm és ékességem vagytok, - így álljatok meg az Úrban, szeretteim. Intem Eüodiát és intem Syntychét, hogy egyetértésben legyenek az Úrban!

A kártékony hatású tanítók elleni óvását most már befejezheti az apostol, - úgy is hosszabbra nyúlt és szélesebbre kiterjedt levelének ez a szakasza, mint ahogy eredetileg akarta, - és átérhet még néhány, szükségesnek látszó intésre. Az előbbi tárgyra vonatkozólag, még egyszer visszatekintve a maga példaadásáról elmondottakra, mindent összefoglalhat abban, hogy olvasói is „*így álljanak meg az Úrban*”, ahogy ő azt elénk tárta. Ebből is kitűnik, hogy közöttük még nem lépett fel az a romlás, ami ellen az apostol hadakozott. Csak távoli veszedelemként fenyegette őket. Nincs másra szükségük, mint arra, hogy továbbra is maradjanak állhatatosak minden eltérítő hatással szemben, mint „*az Úrban*” élő emberek, akiknek számára Krisztus a földolog, az életelemük. Ettől ne mozduljanak el, hanem „*álljanak meg*”. - Nincs ellenük semmilyen panasza, vagy vádja az apostolnak. Ellenkezőleg, dicséretével halmozza el őket, hogy ez által is elkötelezze őket a további hűségre. Megvallja, hogy nehéz helyzetének szomorúságaiban is felvidul a lelke, ha rájuk gondol: „*az én örömöm vagytok*”. És bizonyosságot tesz róla, hogy ha majd véget ér a pályafutása, bennük egymagukban is igazolását fogja bírni annak, hogy nem hiába fáradozott: „*az én ékességem*” (szó szerint: a célnál jutalmul elnyerendő „koszorúm”) vagytok”. Ezért hatja át komoly intését mégis a legbensőségesebb gyengédség hangja is: „*szeretett és drága (szó szerint: „óhajtott”) testvéreinek*”, és végül még egy meleg megszólítással „*szeretteimnek*” nevezi őket. - De azért nem

vakult el a náluk is előforduló sajnálatos hibákkal szemben. Annyira nem, hogy név szerint szükségesnek tartja meginteni a filippibeli gyülekezetnek két tagját: *Eüodiát* és *Syntychét*. Nem tudunk egyébként semmit erről a két nőről, de az nyilvánvaló, hogy kimagasló szerepet játszottak a gyülekezetben, különben nem esne szó egyenetlenségükről ilyen nyilvánosan. Meglehet, hogy éppen a vezető szerepük körül támadt köztük valami féltékenykedés és sűrlődés, aminek a káros hatása aztán az egész gyülekezetre kiterjedt. Az is nyilvánvaló, hogy ebben mindkettő hibásak voltak, mert külön-külön megkapják az apostol szelíd, de komoly „intését”: „*az Úrban*” csak „*egyertértésben*” lehet élni!

Nehéz művészet embereket akár dicséretben részesíteni, akár hibáikért meginteni úgy, hogy abból ne kár származzék, hanem áldás. Mindkét feladat „az Úrban” oldható meg igazán jól.

2. nap.

4: 3. Sőt téged is, Syzygos, aki méltán viseled ezt a nevet, kérlek, hogy légy segítségükre ebben. Hiszen ők együtt küzdöttek velem az Evangélium ügyéért, mint Clemens is, meg az én többi munkatársam, akiknek neve fel van írva az élet könyvében.

Annyira szívén viseli az apostol az Eüodia és Syntyche között fennforgó egyenetlenséget, hogy nem éri be kettőjük megintésével, hanem a kívánt eredmény biztosítása végett még egy harmadik személyt is bevon a békességszerzés munkájába ott a hely színén. „*Syzygos*”, akinek komoly „*kérésével*” a lelkére köti ezt a feladatot, szintén egyik vezető embere lehetett a filippibeli gyülekezetnek s ezen kívül bizonyára még valamilyen különös kapcsolata is lehetett az egymással szembenálló két nő valamelyikével vagy mindkettőjével, aminél fogva alkalmas egyén volt a közbenjárásra. Amint az apostol utal rá: már szinte a neve is őt jelöli ki erre a szerepre, mert *Syzygos* olyasfélét jelent, mint „a közös iga embere”, aki vagy maga hű társa másvalakinek a közös munkában, vagy - ami itt fontosabb, - jól tud összefogni másokat az együttes szolgálatra. De a nevével is fontosabb a jelleme, - az, hogy „*méltán viseli ezt a nevet*” (szó szerint: „igazi *Syzygos*”). Talán nem sok kell ahhoz, hogy a két egyenetlenkedő nő teljes összhangban tudjon együtt dolgozni. Csak éppen „*segítségükre*” kell valakinek „*lennie nekik ebben*”. És Pál apostol úgy ismeri *Syzygost*, hogy ő ezt mindenkinél jobban meg tudná tenni. - Indokolásául annak, hogy miért tartja olyan fontosnak ezt a békítő szolgálatot, felidézi a múltnak kedves emlékeit: valamikor azokban a napokban, amikor ő maga is személyesen ott működött Filippiben „*az Evangélium ügyéért*”, ez a két nő is azok között volt, akik bensőséges közösségben dolgoztak övele „*együtt*”. „*Küzdelmes*” napok voltak, de annál szorosabb volt a bajtársi kapcsolat. Éppen ezért nem lehet belenyugodni abba, hogy az ilyen „*munkatársak*” idők multával, egymással szembeforduljanak! - Az emlékek felidézése során jól esik az apostolnak a „*többiekre*” is visszagondolni, akikkel „*együtt*” átélte azokat az emlékezetes napokat. Eszébe jut *Clemens* is. Nem tudjuk ki volt, de talán olyasvalaki, akinek megemlézése - akár életben volt még, akár talán már elhunyt, - szintén hozzájárulhatott a kiengesztelődés előmozdításához. Mászt nem említ meg név szerint. Nem is fontos. Sokkal fontosabb az, hogy „*az élet könyvében van felírva a nevük*” kitörölhetetlenül.

Ha két embernek nehéz egymással igazi összhangban élnie, ez sohasem csupán az ő magánügyük. Van bizonyára - nem is egy - olyan harmadik személy, akinek ez a viszály fájdalma és szégyene.

3. nap.

4: 4-5. Örüljétek az Úrban mindenkor! Ismét csak azt mondom: örüljétek! A ti kedvességetek mutakozzék meg minden emberrel szemben. Az Úr közel van! Semmi miatt ne aggodalmaskodjatok...

Ha minden tanítást és intést elmondott is már az apostol, amit szükségesnek tartott elmondani olvasóinak az érdekében, befejezésül még mindig hátra van valami, amit nehéz szavakba önteni és levélbe foglalni. Valami, ami a szavak mögött rejtőzik, s ami a levél folyamán, amikor úgy látszott, hogy befejezéséhez közeledik, már többször elő-elő is tört az apostol lelkéből. Mintha az volna a szándéka, hogy ha olvasói elfelejtenek is mindent, amiről a levélben szó volt, ez a záróhang akkor is tovább csengjen a fülükben, mint ahogy valamilyen nagy csarnokban, ha elhallgat is a kiáltó szava, még továbbzeng valami, ami már nem beszéd, de mégis alaphangja az elhangzott beszédnek. A saját lelkületének alaphangját: uralkodó hangulatát és színezetét akarná az apostol így átadni és tovább rezgetetni olvasóiban. A szavak nagyon gyarló eszközök ehhez. „*Örüljétek!*” - mondja, és ez így magában meglehetősen meddő dolog volna, mert hiszen az örömet senkibe se lehet belediktálni a legnyomatékosabb felszólítással sem. De a szavak mögött ott van az apostol saját, örömtől sugárzó személyisége, és annak a ragályos hatása terjed tova a különben erőtlén szavakon át. - Az apostolnak ez az egész levele bizonyossága annak, hogy valóban lehet „*örülni mindenkor*”, még nagyon borús és vészjósló napok idején is. És ezért meg sem engedi, hogy az olvasóiban felébredhessen a saját bajaiknak a panaszos ellenvetése, sietve elébe vág annak: akármit hozhatnának is fel, „*ismét csak azt mondom: örüljétek!*” Ennek a mindenképp felett győzedelmeskedő örömmel a nyitja az, hogy „*az Úrban*” való öröm. Krisztusból, az örömforrásból bármikor meríthet a lélek, mert „*az Úr közel van*” - mindig és mindenütt. Nem fordulhatnak olyan rosszra a körülmények, hogy indokolhatnák a Krisztusra szegezett lélek belső derűjének a felborulását. „*Semmi miatt*” sem kell és nem is szabad nyughatatlanul „*aggodalmaskodnia*”. Sőt, mások felé is ezt a derűt kell sugározatnia. Mint ahogy a nap eloszlatja a sötét felhőzetet, úgy kell minden mogorvaságnak, ingerlékenységnek, fásultságnak, ridegségnek eloszlania az ilyen szívekből kiáradó üde „*kedvességnek*” a fényétől és melegétől, amely „*minden emberrel szemben megmutakozik*”.

Az örömtelen életnek sokféle fajtája van, - de egyetlen egynek sincs jogosultsága, ha mindaz, amit Krisztus jelent, nem távoli, ködös álm, hanem közeli, élő valóság!

4. nap.

4: 6. ...hanem minden dologban hálaadással imádkozva és könyörögve tárjátok az Isten elé a ti szükségéteket.

Nem azért hangzott el az apostol felszólítása, hogy „*mindenkor örüljenek*” és „*semmi miatt ne aggodalmaskodjanak*” az olvasói, mintha lekicsinyelné azokat a nehézségeket, amelyekkel szemben állnak. Bele tudja ő magát élni nagyon jól az ő szorongatott és fenyegetett helyzetükbe. És teljesen megértené, ha más valaki ilyen helyzetben siránkozásnak adná a fejét, és töprengő nyughatatlansággal nézne a holnap elé. De az ilyen lelki veszedelmek leküzdésének van egy biztos módja, és a filippibeli „*az Úrban*” ismerik annak titkát. Csak emlékeztetni kell őket rá, hogy éljenek is vele és el ne hanyagolják. - A Krisztus által jogot nyertek ők arra, hogy „*Isten elé*” járuljanak. És ők ennek a kiváltságnak a birtokában szoktak is, tudnak is - „*imádkozni*”. Ismerős kell, hogy legyen tehát előttük az a lelki felszabadulás és megújulás, ami az Isten színe előtt való hódolatteljes leborulás és az Ő hozzá való boldog felemelkedés pillanataiból fakad. „*Isten előtt*” sok minden eltöprel és elveszti a félelmetességét, ami

máskülönben rettentő nagynak tűnik fel, és elviselhetetlen súllyal nehezedik rá az emberre. Különösen mélységes megnyugvás származik abból, hogy az embernek egyenesen „könyörgésre” is szabad fordítania a szavát „Isten előtt”, vagyis nem csak magát ajánlhatja fel Őneki, hanem Őt is segítségül hívhatja a maga fájdalmaiban és félelmeiben. - Bármilyen veszélyeztessen is hát olvasóinak lelki egyensúlyát és derűjét, az apostol szerint nem kell mást tenniük, mint ezt a felséges kiváltságukat gyakorolni. „Minden dologban tárják Isten elé az ő szükségüket” (szó szerint: „kérelmeiket”). Nem mintha Istennek volna erre szüksége: Ő ugyanis ismeri helyzetüket. De nekik van szükségük arra, hogy panaszait Őelőtte kiöntve, és gondjaikat Ővele megosztva megszabaduljanak a teher nyomásától. Ez be is fog következni, különösen akkor, ha még egyet jól megjegyeznek: „hálaadással” kell telve lennie minden „imádkozásnak és könyörgésnek”. Hiszen kimondhatatlan nagy ajándék maga az a kiváltság is, hogy „Isten elé tárhatják szükségüket.” És ha mindent számbavesznek, át kell érezniük, hogy máris sokkal többet kaptak, mint amennyi „szükségük” valaha is támadhat. Ez a „hálaadással” való „Isten elé” járulás minden aggodalmaskodás biztos ellenszere.

Az imádság körül lehet sok, nehezen megoldható rejtély. De a legrejtelmesebb kérdés mégis csak az, hogy amikor ilyen csodálatos gyógyforrás buzog a lélek számára, miért nem élünk vele jobban?

5. nap.

4: 7. És az Istennek békessége, amely fölötté áll minden okoskodásnak, megőrzi majd a ti szíveteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban.

Valahányszor bajoktól és gondoktól zaklatott emberek „Isten elé tárják szükségüket” úgy, amint azt az apostol tanácsolta, mindig bekövetkezik ez az eredmény. Erről joggal biztosíthatja olvasóit az apostol, mert hiszen ő maga is naponként ennek köszönheti azt a lelki derűt, amellyel minden viszontagságot elvisel. - De jó megfigyelni, hogy mifajta lelki derűről van szó. Mert nem csak arról szól ez a biztatás, hogy általában zavartalan lelki nyugalom lesz az osztályrészük azoknak, akik tanácsát követik, hanem arról, hogy lelki életük „meg fog őriztetni a Krisztus Jézusban”. Vagyis minden lökés ellenére is, amely a mostoha körülmény részéről érhetné a lelküket, az meg fog maradni a Krisztusra való beállítottságában. „Szívük”, vagyis egész belső életük fölött, és közelebbről „gondolataik”, vagyis minden egyes nyugtalanító kérdés és töprengés fölött, amit bennük a bajok támaszthatnának, Krisztus fog uralkodni. Nem fogják Őt sohasem szem elől téveszteni, és nem fognak Őtőle elszakadva elmerülni „aggodalmaskodásaikban”. Ez „a Krisztus Jézusban való megőriztetés” a fődolog. A lelki egyensúly és derű csak ennek a velejárója. - Nem is úgy fogják elnyerni belső nyugalmaikat, hogy előbb sorra megoldást nyernek kínzó kérdéseik. Nem bíztat az apostol azzal senkit sem, hogy „okoskodásai” előtt majd feltisztul a látóhatár. Egészen másfajta eredmény az, amelyet ő kilátásba helyez: olyan „békesség”, amely „fölötté áll minden okoskodásnak”. Az „okoskodó” ember kérdései talán megoldatlanul maradnak, de ártalmatlanná válnak, elvesztik a félelmetességüket, mint ahogy nyugodtan alhat a tábor népe, ha tudja, hogy erős és hű „őrizet” veszi körül, amelynek az övéen át nem férkőzhet hozzá a támadásra kész ellenség. Ilyen áthatolhatatlan „békesség” tartja távol a bajok ostromát azoknak „szívétől és gondolataitól”, - ígéri az apostol, - akik megfogadják az ő tanácsát. Mert akik szorongásaikat és töprengéseiket „Isten elé tárják”, azokra kiárad és azokat oltalmazó hatalmával körülveszi „az Isten békessége”, a világfeletti erőnek és biztonságnak az a csendje, amelyben Isten maga él ennek a világnak minden izgalmas nyugtalansága felett. Ez valóban nem „okoskodás” dolga. Ez az imádkozó léleknek kijutó ajándék.

A lelki nyugalom kérdése a helyes távlaton fordul meg, amelybe az embernek bele kell állítani a bajait. S az lesz képes azokat elég messziről látni, aki elég magasról: az Isten közeléből nézi.

6. nap.

4: 8-9. Végül, testvéreim, - ami csak őszinte, ami csak tisztos, ami csak igaz, ami csak nemes, ami csak szeretetreméltó, ami csak jóhírű, általában, ami erény és ami dicséretes dolog, arra legyen gondotok. Amikre oktattalak és amiket tanultatok tőlem, s amiket hallottatok rólam és láttatok nálam: azokat kövessétek a gyakorlatban. És a békességnek Istene veletek lesz.

Az a gondoktól mentes derű, amelyet olvasóinak kívánt az apostol, nem az állóvizek csendes mozdulatlansága, hanem ellenkezőleg: a nagy sodrú folyóvizek nyugodt áramlása. Éppen azért kell megszabadulnia a léleknek minden „aggodalmaskodástól”, hogy minden ereje, amely meddő emésztődésben használna fel, felszabaduljon az értékes eredmények felé való továbbhaladás céljaira. Figyelemre méltó azonban, hogy amikor az apostol „végül” (most már csakugyan befejezéshez juttatva intéseit) lelkükre akarja kötni olvasóinak ezt a mind előbbre törekvő, haladó életet, nem arról a „mennyei” cél felé való „futásról” beszél, amely az ő legsajátosabb életfeladatuk kell, hogy legyen. Mintha úgy éreznék, hogy erről, - a földolgról - már minden félreértést kizáró módon, eleget mondott az előzőekben. Most már rámutathat arra, hogy a Krisztus felé való „futás” mellett, vagyis helyesebben: aközben, ki kell fejteni egy másik igyekezetet: „a mennyei birodalom” polgára hazafelé való sietése közben egyúttal ennek a földi világnak is a legjobb polgára kell, hogy legyen. Vannak bizonyos általánosan elismert követelmények. Ezeknek „az Úrban” élő ember is legalább annyira, sőt még sokkal jobban meg kell, hogy feleljen, mint akárki más. Mindenki elítéli azt, ami nem „őszinte” és nem „igaz” cselekedet, és elismeréssel van az iránt, ami „tisztes” és „nemes”. Van bizonyos közmegegyezés a tekintetben, hogy mi a „szeretetreméltó”, és mi az, ami „jóhírű”. Meglehet, hogy sokan csak mások számára állítják fel az ilyen „erényeknek” és „dicséretes dolgoknak” a mértékét, de olvasóitól elvárja az apostol, hogy nekik komolyan „gondjuk legyen ezekre”. Ez nem új dolog előttük. Ez eleitől fogva mindig hozzátartozott ahhoz, amit nekik tanított és példaadásával is megerősített. Csak el ne felejtsek ezt a jól ismert elvet „a gyakorlatban is követni” (szó szerint: „cselekedni”). - Akit ez az igyekezet hajt, annak a „gondja” nem meddő nyughatatlankodás. Ezen az úton „a békesség Istene” mindig „vele van” az emberrel!

Vagy az foglalja le a figyelmemet és minden lelki erőmet, hogy mi minden érhet engem, vagy az, hogy milyen emberré kell nekem válnom. Amaz életet sorvasztó, emez életet fejlesztő gond.

HETI JEGYZETEK

I.

Az előttünk levő szakasz, amelyben az apostol befejezésül még néhány egymás mellé fűzött intést ad olvasóinak (hogy aztán legeslegvégül még egy köszönetnyilvánítást intézzen hozzájuk, s azzal befejezze levelének közlendőit), fontos kiegészítést adja annak, ami az előbbi szakasznak főgondolata volt. Ott arról volt szó, hogy az apostol nem tulajdonít a maga életének semmilyen befejezettséget, amivel példaként akarhatna olvasói elé odaállni. Életcélja túl van ezen a földi világon, s azért ő csak abban az értelemben szolgálhat másoknak

„mintául”, hogy megmutatja nekik: milyen szakadatlan „futásban” kell nekik is a „mennyei” cél felé igyekezniük. De ha egyszer minden félreértéstől tisztázódott az, hogy „a Krisztus Evangéliumának ügye” lényegénél fogva minden hívétől ezt a túlvilági beállítottságot követeli meg, amivel semmiképpen nem egyeztethető össze a célhoz érkezettség tudata, - akkor most már szó eshet olyan dolgokról is, amelyekben az apostol mégis követendő példát tud mutatni már ebben a földi életben is.

Nem esik ez rovására a Krisztus felé való szüntelen igyekezés elvének. Mert hiszen az azt jelenti, hogy az élet alaptörvénye a Krisztus felé és az Ő „mennyei” világa felé való oda-fordulás. Ez kell, hogy legyen a fődolog, a lélek hajtó rugója és uralkodó szenvedélye. De ez nem zárja ki azt, hogy ugyanakkor az emberek felé is ne nyilvánuljon meg, vagyis ebben a földi életben és annak különböző viszonylataiban is ne jelentkezzen az ilyen lelki beállítottságú embereknek bizonyos határozott és sajátos jellemarca. A most előttünk levő intéseket az fűzi egybe, hogy valamennyin végighúzódik - többé-kevésbé - ez a szempont: a „Krisztusban” élő embernek már ebben az életben meg kell felelnie bizonyos igényeknek, amelyekkel őt a körülötte élő emberek figyelik. Számára nem lehet az főkérdés, hogy bármiféle evilágban felállított követelményt kielégített-e, vagy nem. „Törvény” mértéke alá állnia, mintha attól függene a sorsa, hogy mennyire üti meg ezt a mértéket, soha nem lehet többé, amióta eljutott „a Krisztus ismeretére”. De azért mégsem közömbös ránézve az, hogy hogyan képviseli „a Krisztus Evangéliumának ügyét” a rászegezett emberi tekintetek előtt. Vannak bizonyos fogyatkozások, amelyekben nem szabad leledzenie, mert szégyent hoznának az ügyre. És vannak bizonyos jellemző vonások, amelyekkel fel kell ruházva lennie, hogy tiszteletet vívhasson ki velük az ügynek.

Ezek az emberi tekintet elé kitaruló tulajdonságok is olyan dolgok természetesen, amelyek ebben a földi életben sohasem lehetnek a szó szigorú értelmében tökéletesek. A legfényesebb jellemben is mindig akadhatnak szépséghibák, amelyeken fennakadhat egyszer-másszor a bíráló tekintet. De ez mégsem jelenti azt, hogy örök kialakulatlanságban kell maradnia az embernek, és sohasem ölthet az egyénisége határozott vonásokat. Földi életünk természetéhez hozzátartozik az, hogy a lelkünk idővel felvesz bizonyos uralkodó színezetet, amelyről rá lehet ismerni, és másfelől levet magáról bizonyos vonásokat, amelyek aztán csak zavaró, kivételes jelenségek gyanánt újulhatnak ki, hogy megint csak eltűnjenek. És ha valaki állhatatosan folytatja azt a „futást”, amely nem ismer ebben az életben célhoz jutást, csakis ezen az életen túl, a Krisztus láthatatlan „birodalmában”, akkor lehetetlen, hogy éppen ennek eredményeképpen már ebben a földi életben ne formálódjék át a lelkülete olyan módon, hogy bizonyos viszonylagos bevégzettség és határozott jelleg mutakozzék rajta.

Ebben az értelemben az apostol mégis megköveteli olvasóitól az evilági eredményeket. És nem habozik magát odaállítani eléjük követendő példa gyanánt, mert tudja, hogy ezek az evilági eredmények megtalálhatók az ő példájában. A világért sem úgy „dicsekszik” az önérzete velük, mintha beléjük „vetné a bizakodását” akkor, amikor az Isten előtt való helytállásról van szó. Hiszen éppen annak köszönheti ezeket az eredményeket, hogy az Isten előtt lemondva bármilyen „saját igaz-voltáról”, mindenestől fogva Krisztusra állította be a „bizakodását” és „futását”. De mégis önérzetesen hivatkozik rájuk, mint amiről ő nem csak beszélt a filippibelieknek, amikor „oktatta őket”, hanem meg is valósította a maga életében. Amit „tanultak tőle”, azt „hallották is felőle” és „látták is nála”. És ezért megkövetelheti, hogy ők is mutassák fel ugyanazokat az eredményeket; ők is „kövessék a gyakorlatban” mindazt, amit példájában szemlélhetnek.

Természetes, hogy egészen másfajta követelményekről van szó, mint amilyeneknek a komolyan vételétől az előbbieken óva intette olvasóit az apostol. Azok külsőségek voltak. A lélekre ráerőszakolt ruházatok, amelyeknek vajmi kevés közük van az ember belső világához.

Amiről az apostol beszél, az - ha külső megnyilvánulásokban jut is teljességre úgy, hogy a környezet is megfigyelheti és levonhatja belőle a maga következtetéseit, - mégis eleitől mindvégig a belső embernek, a lelkiületnek a dolga.

II.

Az első ilyen követelmény, amelyről szó esik, az „egyetértés”. Mindjárt ennél is kitűnik, hogy nem külsőséges előírásokat szab rá az apostol olvasóira. Semmiféle szabállyal kívülről nem lehet belefegyelmelni abba embereket, hogy „egyetértésben legyenek”. De másfelől, ha teljesen a lelkiület dolga is ez és csak belülről fakadhat, a szív önkéntes készségéből, - mégis nagyon jól megfigyelhető a külső szemlélő által is. Ahol megvan az „egyetértés”, azt lehetetlen észre nem venni. Magára vonja a figyelmet, és senki nem vonhatja ki magát a hatása alól. Éppen olyan szembeszökő, vagy talán még szembeszökőbb az is, ha valahol nincs meg az „egyetértés”. Ideig-óráig el lehet leplezni ezt a hiányt valamilyen hazug látszattal. De a titok előbb-utóbb kipattan. És rendszerint nem is igyekeznek nagyon titkolózni azok, akik nincsenek egymással „egyetértésben”, hanem fontosnak tartják, hogy egymást és a többieket is teljes mértékben felvilágosítsák a tényállásról.

Már most az egyenetlenkedés mindig magára vonja az emberek rosszálló ítéletét. Széthúzás és viszály nem lehet tiszteletet parancsoló látvány. Az előfordulhat, hogy valaki, lelkiének sajátságos romlottsága folytán, kíváncsian közelebb húzódik oda, ahonnan perlekedés hangjai hallatszanak, és ha elébe tárul a látvány, abban tisztátalan gyönyörűséget talál. De ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy bensejében bármilyen elismerést érezne a szembenálló felek iránt a köztük lejátszódó viadal miatt. Az is megtörténhet, hogy valaki nagy elismerést érez a civódó felek valamelyike iránt, és nemhogy elítélné, hanem ellenkezőleg, csodálja és magasztalja a másik fél elleni hadakozásáért. De ez csak azt jelenti, hogy ő maga is belekeveredett már az ellentétbe, és állást foglalt a pereskedésben. Az sohasem történhet meg, hogy igazán kívül álló, harmadik fél a lelke mélyén bármilyen egyenetlenségről úgy gondolkozzék, mint valami kívánatos dologról. Az emberi ítékezés ösztönösen megbélyegzi azokat, akik nem tudnak „egyetértésben lenni” egymással, és ugyanúgy, ösztönösen lerója tiszteletének adóját azokkal szemben, akik meg tudják találni egymással az „egyetértést” minden körülmények között.

Ezért nem szabad az apostol szerint a filippibeliek között sem megtűrni azt, hogy egyesek személyes ellentétben álljanak szemben egymással. Ez rontja a hitelét „a Krisztus Evangéliuma ügyének”, és hátráltatja annak előmenetelét. Még akkor is, ha a baj nagyon szűk területre korlátozódik: ha éppen csak két egyénről van is szó, akik nem férnek jól meg egymás mellett, és ha egyébként a gyülekezet többi tagja mind szép „egyetértésben van” is. Hiszen az ilyen ellentétek terjedni szoktak. Ha valahol repedés mutatkozik az „egyetértésben”, az előbb-utóbb megnő és kitágul. Különösen akkor, ha a szembekerülő egyének a többiek élén szerepelnek, mint előharcosok. Előre látható, hogy ha a baj nem nyer orvoslást, akkor az egész tábor a meghasonlás veszélye fenyegeti. De még eltekintve is a jövőnek ilyen veszélyeitől, már a jelenben is szomorú károkat okozhat az egyenetlenség, még ha elszigetelt jelenség is az egyébként örvendetesen összhangzatos közösség életében. Annál kirívóbb, mennél inkább kivételes jelenség, és annál inkább káröröme szolgálhat az ügy ellenségeinek.

Az sem vigasztalás, hogy az ellentét talán nem tör ki nyers és durva formában, hanem egyébként fegyelmезetten együtt élő és együtt dolgozó emberek lelkében lappang, és csupán alkalmilag nyilatkozik meg közvetett módokon. A környezet figyelő szeme nagyon élesen lát, és ha elismeréssel van is az iránt az önfegyelem iránt, amellyel a szembenálló felek megőrzik az illedelmes külső látszatot, - azért mégis észreveszi, hogy nincs közöttük „egyetértés”, és megalkotja a maga véleményét róluk. Ha a filippibeliek háza tiszta is egyébként, és nem is

vastag sárfoltok, hanem csak vékony pornyomok éktelenítik el itt-ott, vagy akár csak egyetlen helyen, attól is meg kell tisztulnia a közösségüknek.

Nem restelli tehát az apostol szavá tenni, hogy hallomása szerint van köztük két egyén, a gyülekezetnek két egyébként nagyon érdemes és neki is nagyon kedves emlékezetű nőtagja, - akik között nincs meg a szükséges összhang. Név szerint felkeresi „intésével” - a többiek nyilvánossága előtt - Eüodiát és Syntychét, és egyaránt felelőssé teszi őket a köztük fennálló viszony rendezéséért. „Sőt”, amiből még jobban kitűnik, hogy milyen súlyt helyez az ügyre, - rajtuk kívül még egy harmadik egyént is felelőssé tesz a feszültség megoldásáért, - szintén a többiek nyilvánossága előtt: Syzygosnak is megbízást ad, hogy „legyen segítségükre nekik” a megengesztelődésben. Úgyszólván az egész gyülekezet becsületbeli ügyévé teszi tehát az egyenetlenség legkisebb maradékának a kitisztogatását.

Azok között, akik „együtt küzdenek az Evangélium ügyéért”, elintézett dolognak kell lennie annak, hogy ők „egyetértésben vannak”, - ha mégannyira igaz marad is az, hogy ebben a világban ők csak vándorok a „mennyei” cél felé, és sohasem célhoz érkezett „tökéletes” emberek.

III.

Az apostolnak egy másik követelménye olvasóinak az érzelmi életére vonatkozik: „mindenkör örülniük” kell. Ez sem olyan dolog, amit külső szabályként lehetne előírni, és megtartatni bárkivel is. Az ilyen állandó örvendezés vagy belülről megzendülő alaphangja a léleknek, vagy ha nem az, akkor semmi értelme sincs. Másfelől azonban, ha valakinek a lelkiülete az örömről van felhangolva, az nem maradhat titokban. Az öröm szemlátomást kifejezésre jut ezerféle külső megnyilatkozásban, és a szemlélőnek nem is kell nagyon éles szeműnek lennie ahhoz, hogy észrevegye és ráismerjen. Ez éppen az apostol követelménye: „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez” tartozó emberek legyenek arról felismerhetők, hogy belőlük az öröm sugárzik: legyen határozott jellegzetességük az, hogy ők boldog emberek.

Öröm van minden ember életében, mint ahogy nincs olyan hely a föld színén, amelyre ne sütne sohase a nap fénye. De óriási különbség van az olyan vidékek között, amelyek fölött mintha örökre megtelepedtek volna a novemberi ködök, és csak ritka, átfutó vendégként kandikál be réseiken a napsugár, - és az olyan tájak között, amelyekre mindig tiszta kék ég mosolyog, és állandó tavaszi derűt áraszt a nap. Az emberek között is vannak olyanok, akiknek csak kivételes, ünnepi élményük az öröm, és vannak olyanok, akik állandóan az öröm éghajlata alatt élnek.

Igaz ugyan, hogy az utóbbiak között is, akiknek úgyszólván jellemvonásuk a vidámság, van egy nagy különbség. Van az örvendezők családjának egy olyan ága, amelyben az öröm féltve őrzött kincs, és mások zavaró közelségétől elzárkózva igyekeznek azt megóvni a saját maguk élvezetére. A tulajdon életük házáat átjárja az örvendezés derűs melege, - de nem szeretik, ha sokan nyitogatják rájuk az ajtót, mert becsapódik az örömtelen világ hideg szele. Mesterségesen gyújtott és táplált tűz az ő örömük, és ezért nagyon önző dolog. De vannak olyan örvendező emberek is, akiknek az egész világa fényben fürdik, és meleg sugárzásban sütkérezik. Az ő házuk ajtaja tárva-nyitva áll szíves-hívogatón mindenki előtt, és jól esik nekik, ha az arra járó vándor betér hozzájuk egy jó szóra. Ilyen önkéntes természetességgel áradó, és másokkal is mindig szívesen osztozó öröm az, amelyről az apostol beszél.

Az ilyen örömtől áthatott emberek mindig delejes erővel vonzanak magukhoz másokat. Mindenki kiváltságnak tartja, ha találkozhat velük, és jótéteménynek érzi, ha a közelükben tartózkodhat. Az önző öröm fagyos távolságot teremt maga körül. Nem szívesen húzódnak az emberek oda, ahol nem szívesen látnák őket. És ugyanilyen taszító ereje van az örömtelenség-

nek is. A fanyar és kedvetlen emberek, az örök panaszkodók, zúgolódók, zsörtölődők és bírál-
gatók, a magukkal és az egész világgal meghasonlottak - élő tilalomfák, amelyeket mindenki
igyekszik elkerülni. Még ha magukra akarják is vonni a figyelmet, és ha magukhoz igyekez-
nek is bilincselni az embereket, hogy legyen kivel megosztaniuk keserűségüket, - mindenki
szökik a közelükből. A társaságuk fárasztó és fonnyasztó. De az igazi öröm ösztönös
vonzódást ébreszt maga iránt, mint ahogy ébredező tavaszkor önkéntelenül is átmegyünk az
utca napos oldalára.

„A Krisztus Evangéliumának ügyét” is így kell képviselnie az apostol szerint mindenkinek:
sohasem szabad hűvös árnyékot vetni másokra úgy, hogy fázósan elhúzódjának mellőle,
hanem azt az örök derűt kell rájuk sugározni, amelynek leheletétől felélednek és felüdül-
nek. A világban túlföldön sok az örömtelenség. Az emberek ki nem mondottan is sóvárognak
boldogságot látni. Hol találják meg, ha nem azoknál, akik Krisztusra esküdtek fel? Ámulást
követnének el, ha ők is örömtelenül élnének. Aki velük érintkezik, annak meg kell éreznie,
hogy belőlük valami felvillanyozó frissesség és üdítő vidámság árad. Aki velük találkozik s
aztán továbbhalad, annak magával kell vinnie valami felemelő szívélyességnek a benyomását,
amelytől barátságosabb színt ölt az egész élet, megkönnyebbednek a terhek, és új bátorsággal
telik meg a szív. „Mutatkozzék meg az ő kedvességük minden emberrel szemben.”

Természetes, hogy a legörömtelibb embernek is megvannak a bosszús percei, a lehangolt órái,
a lesújtottságban átélt napjai. Mint ahogy a legverőfényesebb éghajlat alatt is támadhatnak
sötét viharfelhők és kitörhetnek heves zivatarok. De ez nem változtat azon, hogy a vidék
mégis a napsütésnek a boldog hazája. És ha az apostol - a földi élet határain belül mozogván
követelményével - jól tudja is, hogy tökéletességet hiába várna el olvasóitól, azért mégis
felállítja és fenntartja velük szemben a nagy igényt: nekik a lelki napfény éghajlatában kell
élniük már ebben a földi világban is. Uralkodó jellemvonásuk a „minden ember” felé „ked-
vességet” sugárzó vidámság és derű lehet csak.

IV.

Az előbbivel szoros kapcsolatban állítja fel az apostol egy további követelményét: nem
szabad, hogy az örvendezést megháborítsák a kedvezőtlenül alakuló külső körülmények.
Benne rejlett ez a követelmény már abban, hogy az apostol arra szólította fel olvasóit, hogy
„mindenkor” viseljék magukon az öröm átsugárzó fényét. Mert ez nem csak a lelki derű
folyamatos állandóságát, hanem egyúttal az ellenálló képességét is jelenti. A lelki erőnek a
dolga ez, amely kibírja a zavaró hatásokat, és győzedelmeskedik felettük.

Azt is mondhatnánk, hogy a háborítatlan nyugalomnak, vagy ahogy az apostol maga is
nevezi: a belső „békességnek” a követelményéről van szó. De ez így magában véve könnyen
félreérthető volna. Mert nem csak az a fontos, hogy valakinek a belső világába behat-e a külső
események izgalma, vagy pedig elég jól meg tudja-e védelmezni magát annak ostroma ellen,
hanem az is fontos kérdés, hogy mi az, amiben nem engedi megzavartatni magát semmiféle
nyugtalanító fordulat vagy történés által. Lehet a „békességet” úgy is felfogni, mintha az már
magában véve is érték volna. De az ilyen önmagáért becsült és ápolt belső nyugalom a
gyengeség jele. Félénk elzárkózás az élet harcaitól. Csendes sziget partjaira való kimenekülés
ez a szelektől háborgó vizekről. Az ilyen ember lelkében azért uralkodik csend, mert semmi
más nem uralkodik benne; mert megüresítette és felmentette magát mindentől, ami komoly
tartalmat adhatott volna az életének; mert nem érdekli igazában semmi ezen a világon, csakis
a saját háborítatlansága. Ahol veszély fenyegetné ezt a becses kincset, onnan idejében
visszavonul a maga védelmi sáncai mögé. - De lehet a „békességet” úgy is felfogni, mint ami
maga a védő páncél, és azon belül dobog az élet meleg szíve. Így nem maga a lelki nyugalom
a földolgo, - hanem valami más, ami az ember életét mozgatja, élteni és hajtja, s a „békesség”

nem egyéb, mint az a fölényes erő, amellyel az ember semmi által nem engedi megrontatni a kedvét és megzavartatni a foglalatosságát ebben a földolagban.

Így beszél az apostol is a „békességről”, - az ember „szívét és gondolatait” körülvevő „őrizetet” lát benne, amely áthatolhatatlan védőgátként tart vissza minden nyugtalanító támadást, hogy mögötte biztonságban folytathassa az ember a maga életfeladatait. Vannak emberek, akiknek nem lehetne jobbat kívánni, mint azt, hogy egyszer kénytelenek legyenek végre „aggodalmaskodni”, - vagyis érezzék át egyszer az élet komolyságát, és legyen valami félteni valójuk, amiért nyugthatatlankodni is tudnak. De azok, akikhez az apostol intézi szavait, hogy „semmi miatt ne aggodalmaskodjanak” - nem ilyen üres lelkű emberek. Számukra az „aggodalmaskodás” nem annyit jelentene, hogy végre találtak valamit, ami elfoglalja a lelküket, hanem ellenkezőleg: azt jelentené, hogy elvesztenének az élettartalmukból valamit, el volnának vonva céljaik szolgálatától, és ki volnának zökkenve az egyenes haladás útjából. Az a „békesség”, amelyet nekik kíván és tőlük elvár az apostol, nyilván az erőnek „békesége”.

Ez is olyan lelki sajátság, amit nem lehet színészi jelmez gyanánt felölteni, hanem belül kell viselni, mint a legbensőbb tulajdonukat; de viszont ha megvan, nem is lehet eltitkolni, hanem feltétlenül kitudódik. És ha kitudódik: ez a sajátosság is kivívja minden szemlélőnek a megbecsülését. Mint ahogy ösztönösen lebecsüljük a nyárfalevél és nádszál embereket, a minden szellőben remegőket és hajlongókat, ugyanúgy kijár az önkéntelen elismerésünk azoknak, akik, bármi érje is, vagy bármi fenyegetse is őket, nyugodtan végzik tovább a dolgukat. Még ha fenntartjuk is a bírálatunkat, sőt talán komoly kifogásainkat is azzal szemben amit csinálnak, akkor is megragad bennünket a biztos nyugodtságuk ereje, amellyel bajaikat elviselik, és veszedelmeikkel szembe néznek. A kőszikla, ha nem tetszik is talán az utasnak, mert kerülőre kényszeríti, vagy mert elzárja előle a kilátást, mégis csak tiszteletet parancsol a nyugalmával. Váltakozhat felette nyári napfény és téli viharok, zajlhat alatta nemzedékek forgalmas élete; őt nem szaggatják izgalmak, homlokát nem árkolja a gond, csendes „békeségben” hordja fején a mindennel dacoló fenséget.

Nem gondolható el ebben a földi világban ember, aki ezt a tiszteletet parancsoló szilárdságot tökéletesen és minden hiba nélkül megvalósítaná. De mégis ismerünk embereket, akiknél ez az uralkodó szabály, és a nyugtalan megrendülés csak feltűnő kivétel, akiknek tehát jellemükké vált a belső „békesség”. Közéjük kell tartozniuk, sőt első helyet kell elfoglalniuk közöttük az apostol szerint „a Krisztusban” élőknek. Fájdalmas megrázkódtatások érhetik őket - életük külső alakulásában. Megtámadhatják őket kegyetlen veszedelmek - kívülről. De mindenkinek látnia kell rajtuk, hogy belül nem jelent számukra semmit, ők zavartalanul azok maradnak minden viharban, akik voltak. Nekik a lelki erő „békességével” kell kiválniuk mindenki szeme láttára.

V.

Végül még egy követelményt állít fel az apostol: az erkölcsi nemességnek sok mindent felölelő, tágas követelményét. Mondhatnánk úgy is, hogy az érzékeny lelkiismeret követelményét, de a szónak abban a teljesebb értelmében, hogy a lelkiismeret nem csak tilt, hanem ösztönöz is, nem csak iszonyodik mindentől, ami szennyes, hanem kívánczik is mindenre, ami tiszta.

Lelkiismerete van mindenkinek, de nagy kérdés az, hogy milyen szerepet játszik az életében. Lehet a lelkiismeret láncra vert és kiéheztetett rab, aki sötét börtöne fenekéről alig hallhatóan nyöszörög csak fel, és talán csak olykor-olykor csendes éjszakai órákban hallani, milyen felháborodott tiltakozással csörgeti láncait, hogy jogait követelje. És lehet a lelkiismeret a

háznak szabadon járó, nagy becsületben álló hűséges komornyikja, aki rendben tart mindent, nem hagy észrevétlenül bármily csekély szabálytalanságot sem, és legjobb tanácsadója a ház gazdájának. Az ilyen lelkiismeret félreismerhetetlen bélyeget nyom rá az egész jellemre. A belső előkelőségnek azt a bélyegét, amely független a külső származás és az életviszonyok előkelőségétől vagy alacsonyosságától. Mint ahogy a legfényesebb név, vagy a legkiműveltebb külső életmód nem óvhat meg senkit attól, hogy meg ne vessék őt azok, akik ismerik, (még ha mély meghajlással tisztelegnek is előtte látszat szerint), - ha meglátszik rajta, hogy nincs a lelkének belső fegyelme és akármit megenged magának, amit megkíván, ugyanúgy a leg-egyszerűbb sorban élő ember is kivívja maga körül mindenkinek a mély tiszteletét, ha az látszik meg rajta, hogy nem mindegy neki bármi is, hanem megválogatja a lépéseit, mert akarja semmivel sem besározni magát. Igazában csak egy fajta nemesség van: az, amelyik nem előbb jut valakinek osztályrészéül és azután „kötelezi” őt sok mindenre, hanem előbb érezteti a maga kötelező erejét, és csak azután, annak érvényesülése által, jön létre az emberben.

De nem csak az a figyelemreméltó, hogy ez az egyetlen fajta nemesség, amit az emberek szívük mélyén elismernek és tiszteletben részesítenek, hanem az is, hogy milyen nagy közmegegyezés van az emberek között annak a mértéknek a dolgában, amellyel egymás erkölcsi értékét megméri. Természetes, hogy van az emberiség életében erkölcsi haladás is, és ezért egy újabb nemzedék talán megbélyegez olyasvalamit, amiben egy előző még nem talált kivetni valót. Ennek a fejlődésnek a során vannak aztán zűrzavaros átmeneti időszakok is, amikor együtt élő emberek között mutatkozik sokszor kínos ellentét bizonyos dolgok erkölcsi megítélésében. Sőt az is megeshet, hogy a haladás útja tekervényes fordulatot vesz, és átmenetileg visszafejlődésnek a látszatát kelti: vannak évtizedek, amelyekben meglazul és megromlik az erkölcsi közgondolkodás, és szemet huny, vagy egyenesen dicséretet mond olyasvalami felett, amit előzőleg megvetéssel sújtottak az emberek.

De hogyha a szétágazó tünetek között a lényeges alapvonásokat keressük, és különösen, ha nem engedjük megtévesztetni magunkat attól, amit az emberek mondanak, hanem arra ügyelünk, amit - sokszor a divatos áramlatok előtt szégyenkezve vagy talán felületesebb óráikban önmaguk előtt is rejtegetve - igazán éreznek a lelkük titkos belsejében: akkor mégis azt kell mondanunk, hogy semmiben sincs olyan nagy közmegegyezés, mint az erkölcsi ítéletmondásban. Nagyjában és egészében véve a dolgot: mindig és mindenütt ugyanazok a vonások vívták ki és vívják ki az emberek ösztönös tiszteletét, - még ha valami okból nem vallják is azt meg nyíltan.

Ezért nem fél az apostol sem ez elé a nyilvános ítélőszék elé küldeni az olvasóit, és meghagyni nekik, hogy elégiítsék ki az erkölcsi közfelfogás igényeit. Tudja, hogy bármilyen más szellemi világban éljenek is ők, mint a környezetük, abban nincsen különbség, hogy megvetésben részesíti mindenki azt, ami tettetett és ál dolog, ellenben elismeréssel van az iránt, ami valódi, ami „őszinte”. Ugyanígy megbízik az apostol abban is, hogy a „tisztesség”, az „igazság”, a „nemesnek” a fogalmai úgy, amint azokat - talán inkább elméletben, mint gyakorlatban, de mégis határozottan, - vallják az emberek, jó irányításul szolgálhatnak olvasóiknak. Csak figyeljenek arra, ami komolyan „szeretetreméltónak” és „jóhírűnek” számít, s ami „erény” és „dicséretes dolog” fényében tündöklük, és igazodjanak hozzá a magaviseletükben. Ne zavartassák magukat az által, hogy sokan csak szájukon hordják a szép elveket, és csak arra használják tisztultabb eszményeiket, hogy azok fényével egymás hibáira világítsanak rá, míg saját maguk adósok maradnak a tulajdon erkölcsi igényeik szigorú betöltésével: akármit csinálnak is mások körülöttük, önekik legyen komolyan „gondjuk” minden erkölcsi kíváncsi kielégítésére.

Más dolog az Isten igényeinek a kielégítése. Isten előtt nincs az embernek más „igaz-volta”, csak az, amit „ajándékképpen” kap „Krisztusban”. És ez beteljesült valósággá csak a földi életen túl válik. Itt csak ígéretben biztosított kincs. - És más dolog az embernek az emberek ítélete előtt való megállása. Ebben nem szabad kevesebbel beérni, mint a mindenki tiszteletét kivívó kifogástalan tisztasággal, a jellem határozottan kialakult nemességével.

VI.

Amint az apostol maga is önérzetes tudatában van annak, hogy az ő jelleme példaadásul szolgálhat ilyen követelmények tekintetében, úgy akarja olvasóiban is érett gyümölcsként megjelenni látni a felsorolt jellemvonásokat. De ez nem azt jelenti, hogy akár ő maga, akár közülük is bárki az emberek elismerő véleményét tükörként tarthatná maga elé, és tetszelgő hiúsággal méregethetné a maga kialakult szép jellemvonásait. Ez ellen a veszedelem ellen biztos ellenszer az, hogy az egész ügy, az életnek az emberi tekintet felé fordított ez az arca, alárendelt jelentőségű az apostol szerint a másik ügyhöz: az Istenhez való viszony kérdéséhez képest, amely „Krisztusban” oldódik csak meg. Az a mély alázatosság, mely innen fakad, áthatja az apostol önérzetességét is, melyet emberek ítéletével szemben táplál magában, és át kell, hogy hassa olvasóit is, bármilyen megbecsülést vívnak is ki jellemükkel ebben a földi világban. Az, hogy nekik sikerül méltó módon képviselniük mások előtt „a Krisztus Evangéliumának ügyét”, sohasem felejtetheti el velük azt, hogy ők éppen ezt az ügyet képviselik, amely lényege szerint kizár minden önelégültséget és öntetszelgést.

Ez más szóval azt is jelenti, hogy habár az apostol olyan követelményeket állít fel olvasóival szemben, amelyeket általában fel lehet és fel is szoktak állítani mindenkivel szemben, aki azt akarja, hogy a megbecsülés és a tisztelet érzésével vonzódjanak hozzá, ugyanakkor ezek az általános érvényességű követelmények az apostol szavaiban mégis különös értelmet nyernek az által, hogy ő Krisztussal kapcsolatban hangoztatja őket.

Az „egyetértés” mindenképpen szép és kedves dolog. De az apostol Eüodiát és Syntychét arra inti, hogy „az Úrban legyenek egyetértésben”. Olyanok összhangzatos életéről és munkájáról van itt szó, akik „a Krisztus Evangéliumának ügyéért” „küzdöttek”, és akik Óáltala nemcsak valami földi „munkatársi” gárdában találtak, hanem a „mennyei” nyilvántartásnak, „az élet könyvének” ugyanazon lapjára „van felírva a nevük”.

Az állandó lelki derű is egyetemesen elismert kiválóság, és sohasem téveszti el a vonzó hatását. De az apostol szeme előtt az a sajátos fajta vidámság lebeg, amelyet ő „az Úrban való örömmel” nevez. És az a „kedvesség”, amelyet olvasóitól „minden emberrel szemben” megkövetel, abban bírja a forrását, hogy „az Úr közel van” hozzájuk. Nem kétséges, hogy az a sugárzás, amely életükön előmlik és minden szemlélőnek is szemébe ötlük barátságos fényével, honnan veszi az eredetét: csak annak a fénynek visszaverődése, amelyet Krisztus felé fordított lelkük onnan túlról, a „mennyei” világból fog fel állandóan.

Az is nyilvánvaló, hogy a minden „aggodalmaskodástól” ment „békesség” ereje, amelyről az apostol beszél, ugyanilyen forrásból ered. Hiszen abban nyilvánul meg, hogy „a Krisztus Jézusban őrzi meg a szívet és a gondolatokat”, az Óvele való életközösségből nem engedi semmi által sem kizökkenteni a lelki életét. Nem pusztán emberi meggondolások táplálják, hanem emberfeletti erő, ami „fölötte áll” titokzatosságával „minden okoskodásnak”: „az Isten békessége” ez emberi szívekben. És ezért egyetlen módja van a fenntartásának: a „szükségletek” által megtámadott emberi léleknek az „Isten előtt” való „kitárulása”, a földi bajoknak és veszedelmeknek földöntúli távlatokba és erőforrásokba való bekapcsolása, egyszóval: az imádság.

Az általános erkölcsi nemesség követelménye is sajátos színezetet ölt így. Mindenképpen tiszteletet vált ki a jellembeli tisztaság, - de mégis más az, ha valaki úgy járja annak útját, hogy „vele van a békesség Istene”. Ugyanaz a „békesség”, amely „megőrzi” attól, hogy külső életkörülményei miatt „aggodalmaskodjék”, át fogja hatni azt a „gondját” is, amelyet a saját jelleme kifogástalanságára fordít. Megmenti attól, hogy „erényei” lázas erőlködés benyomását kelthessék, és „dicséretes dolgait” zaklatott, tusakodó lélekkel vigye véghez. Krisztus által erkölcsi igyekezetébe is az Istennek biztosságos, nyugodt ereje árad bele.

Távolról sem úgy áll tehát a dolog, mintha „a Krisztus Evangéliumának ügye” a maga tábora számára sajátítana ki mindent, ami az emberi életben érték és kiválóság. A táboron kívül is van sok jeles és tiszteletreméltó dolog, bármi legyen is a magyarázata. Éppen arról van szó, hogy fel kell venni a versenyt mindennel, ami jóság és tisztesség csak van a világon, és meg kell mutatni, hogy semmiben sem maradnak el „a Krisztusban” élők senki más mögött. Csak egy nagy különbség van: mások is tudják, hogy mi a helyes és értékes, és sokszor meg is valósítják, egyszóval lehet bennük is sok minden jó és tiszteletre méltó; a Krisztus híveiben nem csak lehet, hanem meg is kell lennie. Ami egyebütt - akár gyakori, akár ritka - esetlegesség, az az ő életükben feltétlen parancs és követelmény. Nekik csodálatos erőforrásaik vannak, amelyekből meríthetnek, és ezért különös felelősség nyugszik rajtuk azért, hogy az életük színvonalával ne hazudtolják meg a figyelők szemében azt, amit Krisztusról vallanak. Célhoz majd csak a földi életen túl érkeznek. De helyüket már ebben a világban is meg kell állniuk.

TIZENKETTEDIK HÉT

A pénzről

4: 10 - 20.

Annak pedig nagyon örültem az Úrban, hogy végre valahára jobb napok virradtak rátok a rólam való gondoskodás dolgában; mert hiszen a gondoskodás meg is volt bennetek mindig, csak nem volt hozzá módotok. Nem mintha valami nélkülözés miatt mondanám ezt. Én ugyanis megtanultam, hogy amilyen körülmények közt éppen vagyok, azokban megelégedett legyek. Érték az ínséghez is, érték a bőséghez is. Mindenben és akármiben is otthonos vagyok; a jóllakásban csakúgy, mint az éhezésben; a bővülködésben csakúgy, mint a nélkülözésben. Mindenre képes vagyok Abban, aki engem megerősít. Mindenesetre szép cselekedet volt, hogy résztársaivá lettetek az én nyomorúságomnak. De hiszen ti is tudjátok, filippibeliek, hogy az Evangélium ügyének kezdetén, amikor Makedóniából elindultam, egyetlen gyülekezet sem társult velem a kölcsönös adás és vevés viszonyában, csak ti magatok, mert már Thessalonikában is küldtetek nekem egyszer is, másszor is, az én szükségleteimre. Nem mintha maga a pénzadomány volna fontos előttem, hanem fontos előttem az a gyümölcsözése, amely a ti számlátok javára felszaporodik. - Most mindenem megvan, sőt bővülködöm. Teljesen el vagyok látva, amióta Epaphroditus által megkaptam a ti küldeményeteket, ezt a „jó illattételt”, Istennek tetsző „kedves áldozatot”. Az én Istenem pedig ki fogja elégíteni nektek is minden szükségleteket az Ő gazdagsága szerint, és pedig dicsőségesen, a Krisztus Jézusban. S a mi Istenünknek és Atyánknak legyen dicsőség örökkön örökké. Ámen.

NAPI JEGYZETEK

1. nap.

4: 10. Annak pedig nagyon örültem az Úrban, hogy végre valahára jobb napok virradtak rátok a rólam való gondoskodás dolgában; mert hiszen a gondoskodás meg is volt bennetek mindig, csak nem volt hozzá módotok.

Most már csakugyan érkezett az apostol levele végéhez. Csak egy dolog van még hátra: olyasvalami, amivel más talán kezdte volna, de amit ő szándékosan került mindeddig, hogy utoljára hagyja. A levélírára, amint láttuk, az adott neki alkalmat, hogy Filippiből küldönc érkezett hozzá Epaphroditus személyében. Hozott neki híreket a filippibeli gyülekezet állapotáról, - ezekre már megtette a megjegyzéseit. Hozott neki érdeklődő kérdéseket, - ezekre is megadta a tájékoztató feleletet. De a szeretetnek ilyen megnyilvánulásait tetézte még egy: hozott neki pénzt is a filippibeli hívek adományaként, - ezt kellett még megköszönni. Fogságában, ahol az apostol nem űzhette sátorponyva-készítő mesterségét, amelyhez olykor-olykor folyamodott létfenntartásának biztosítása végett, s ahol mégis magának kellett gondoskodnia szükségleteiről, hogy az önellátó fogoly viszonylagos szabadságát élvezhesse, - nagyon kapóra jöhetett neki ez a testvéries segítség. Nem is titkolja, hogy „nagyon örült” neki. Azonban az egész befejező szakaszon, amelyet az apostol ennek az anyagi ügynek szentel, végigvonul az a gondolat, hogy ő ezt a pénzadományt nem a maga érdekei szempontjából méltányolja. Vannak szempontok, amelyek sokkal fontosabbak előtte, mint az, hogy egy időre megszabadult anyagi gondjaitól. Nem önző örömmel, hanem „az Úrban örülve” gondol a pénzadományra. Elsősorban azért tölti el hálás „öröm az Úrban”, mert a

filippibeliek küldeményéből az ő helyzetük javulása tűnik ki. Küldtek volna ők segítséget már előbb is, többször is, de eddig „nem volt módjuk hozzá”. Valamilyen okból, úgy látszik felettük is a szokottnál nehezebb idők jártak, és az anyagi erejükből nem futotta erre a célra. De most „végre valahára jobb napok virradtak rájuk” (szó szerint: „felvirágoztak”). Elsősorban tehát nem a saját, hanem a hívei sorsának megkönnyebbülése az, ami örömet okoz az apostolnak. De ugyanakkor a pénzadomány mögött rejlő „gondoskodó” lelkület is. E felől akkor is bizonyos volt, amikor a fennforgó nehézségek miatt nem láthatta kézzelfogható bizonyosságát és hasznát. Ez „mindig megvolt bennük” - és ez minden pénznél becsebb ajándék volt az apostol számára. Fájhatott ugyan nekik, hogy „nincs módjuk” tettekre váltani, de most ez a fájdalom is elmúlt, s örömmel együtt érez az apostol.

Mennyire lelki dolog a pénz! Ha nincs, - akkor milyen gátlása az a lélek vágyainak! Ha van, akkor milyen eszköze a lélek megnyilatkozásainak! Mindenképpen lelki ügyek a pénzügyek.

2. nap.

4: 11-13. Nem mintha valami nélkülözés miatt mondanám ezt. Én ugyanis megtanultam, hogy milyen körülmények közt éppen vagyok, azokban megelégedett legyek. Érték az ínséghez is, érték a bőséghez is. Mindenben és akármiben is otthonos vagyok; a jóllakásban csakúgy, mint az éhezésben; a bővülködésben csakúgy, mint a nélkülözésben. Mindenre képes vagyok Abban, aki engem megerősít.

Az imént már érezte az apostol közvetett módon, hogy a filippibeliek pénzbeli segítsége őt elsősorban nem a saját szempontjából érdekli. De ezzel nem érve be, kifejezetten is elhárítja magától ezt a feltevést. Pedig elég közelfekvő lett volna. Mert, ha nem panaszkodik is az apostol, azért kitűnik szavaiból, hogy a pénzküldemény megérkezésekor „nélkülözést” látott. De óvást emel az ellen, hogy amit az imént a küldemény feletti örömről „mondott”, azt bárki is ennek a „nélkülözésnek” tulajdonítsa. Hogy őt öröm tölti-e el, vagy szomorúság, az sohasem függhet attól, hogy van-e pénz a háznál, vagy nincs. Önérzetesen és hosszan dicsekszik azzal, hogy ő bármiféle anyagi helyzettől is fölényesen független életet élvez. Ha az anyagi „körülmények” kedvezőtlenek, - nem baj. Ha kedvezők, - az sem lényeges. Ez a nagyszerű szabadság, - jól tudja az apostol, - nem valami mindennapi dolog. Azért úgy dicsekszik vele, mint valami különös kiváltsággal. Öneki megadatott „megtanulni” ennek a titkát. Mert ehhez valóban „érteni” kell, mint valami magas művészethez. És pedig nem csak ahhoz, hogy az ember hogyan viselhesse el zavartalanul az „ínséget”, az „éhezést”, a „nélkülözést” (amiben gyakran volt része az apostolnak). Éppúgy megvan a titka annak is, hogy az ember hogyan őrizhesse meg lelki függetlenségét a „bőség” napjaiban (amelyek ritkán köszöntöttek be az apostolhoz). Ő ebben is, a „jóllakásban”, a „bővülködésben” is „otthonos” (szó szerint: „beavatott” volt. Egyszóval mestere volt a „megelégedettségnek” (szó szerint: „magában elégséges”, vagyis független tudott lenni) válogatás nélkül az éppen adott „körülmények közt”. - Hogy minek köszönhette ezt a szabadságát, az nyílt titok az olvasói előtt. A forrás számukra is hozzáférhető. Azért is dicsekszik vele, hogy bennük is felkeltse a vágyat az igénybe vételére. Meg sem kell neveznie: elég rá utalni: „Az, aki engem megerősít”. Az a nyitja a titoknak. Aki a Krisztusból táplálkozva merít erőt, - „mindenre képes”, bármit hozzon is a sorsa.

Mit értenek legtöbbször élet-művészet és élni-tudás alatt az emberek? Az anyagi javakba való belekapaszkodás mindenestre nem az. Ellenkezőleg: ügyefogyott, silány élet-kontárság.

3. nap.

4: 14-16. Mindenesetre szép cselekedet volt, hogy résztársaivá lettetek az én nyomorúságomnak. De hiszen ti is tudjátok, filippibeliek, hogy az Evangélium ügyének kezdetén, mikor Makedóniából elindultam, egyetlen gyülekezet sem társult velem a kölcsönös adás és vevés viszonyában, csak ti magatok, mert már Thessalonikában is küldtetek nekem, egyszer is, másszor is, az én szükségleteimre.

Ha az előzőkben minden félreértéssel szemben védte is az apostol a maga függetlenségét, ezzel nem szeretné viszont azt a látszatot sem kelteni, mintha nem fogadná hálás méltánylással a filippibeliektől kapott anyagi segítséget. Meleg szavakkal ad hát kifejezést elismerésének. Nem csak „szép cselekedetnek” dicséri, amit tettek, - hanem hálásan emeli ki azt a személyes részvétet, amely az adományon át vele szemben megnyilatkozott. Amikor ők félrerakosgatták és összeadták a neki szánt pénzt, akkor mintegy önmehtagadó módon magukra vettek egy-egy darabot abból a nélkülözésből, amit különben egyedül öneki kellett volna elviselnie. „Részestársaivá lettek” így „az ő nyomorúságának”. De mindenekfelett azzal érezteti velük hálás elismerését, hogy beleállítja a most kapott adományt régi emlékek összefüggésébe: a filippibelieknek ez a tettekben megnyilatkozó együttérzése nem is meglepő és különös dolog, hiszen az apostol élénken számon tartja emlékezetében, hogy milyen sok segítséget nyújtottak ők már neki az elmúlt évek során. Segítettek öneki más gyülekezetek is, de éppen a filippibeliek olyan emlékezetes „viszonyban” „társultak vele”, mint „egyetlen gyülekezet sem”. Őhözájuk nyúlnak vissza ugyanis „az Evangélium ügyének kezdetei”, már ami annak az európai szárazföldön való elterjedését illeti. S amikor annakidején az apostol „Makedóniából elindulva” megkezdte hódító útját, ők, az első gyülekezet, azonnal bekapcsolódtak munkájába a maguk segítségével. Már a második makedóniai városban, ahová útja vitte, Thessalonikában, felhasználhatta adományait, amelyeket - nem is egy ízben - „küldtek az ő szükségleteire”. Így aztán eleitől fogva olyan viszonyban álltak, mondja az apostol, mint az egymással állandó elszámolásban levő kereskedők: „a kölcsönös adás és vevés viszonyában”. Azt jól tudja az apostol, hogy amit ők kaptak tőle, azt soha semmi módon nem fizethetik meg neki. De azért ő is sokat kapott tőlük, és lelkében pontosan vezette számlájukon a „követel” rovatot is csakúgy, mint a „tartozik”-ot. Hosszú évek múltán is mélyen átérzi még, hogy milyen sokat köszönhet ő is nekik. S ugyanebbe a hálás nyilvántartásba iktatja be újabb adományukat is.

Önérzetes függetlenség és hálás lekötöttség! Aki megtanulta ezt a kettőt úgy ápolni magában, hogy az egyik ne ölje meg a másikat, hanem együtt növekedjenek: az kiváltságos ember!

4. nap.

4: 17. Nem mintha maga a pénzadomány volna fontos előttem, hanem fontos előttem az a gyümölcsözése, amely a ti számlátok javára felszaporodik.

Miközben dicséretét és háláját hangoztatta az apostol a filippibeliek áldozatkészségével szemben, megint az a benyomása támadt, hogy kiújulhatna a téves látszat, amelyet egyszer már eloszlatozott: hogy t.i. a neki juttatott pénzüsszegeknek ő a maga egyéni szempontjából örül. Még egyszer szembehelyezkedik tehát ezzel a téves feltevessel, ha netalán az előbbi nyilatkozatai elvesztették volna már az élüket. Igenis, ő „nagyon örül” az ilyen adományok érkezésének. És hálásan tartja számon hosszú időközön át, hogy milyen sokszor volt része az ilyen segítségben. Szavaiból kiolvasható, hogy annyira nem közömbös rá nézve ez az ügy, hogy bajnak tartaná, ha a filippibeliek nem gyakorolnák ezt az áldozatkészséget, valahányszor

„módjuk van hozzá”. „*Fontos előtte*” a „gondoskodásnak” ez a megnyilatkozása. (szó szerint: „keresi” azt.) Valósággal elvárja tőlük, mondhatnánk. Csalódás volna számára, ha a jövőben is nem folytatnák azt, ami olyan „szép cselekedet” volt a múltban. De éppen azért, mert ennyire becsüli, és ilyen súlyt helyez rá, tisztázni akarja a pénzküldeménnyel szemben való magatartását minden félreértéstől. Nem a „*pénzadomány*” maga „*fontos előtte*”. Nem azért helyesli és óhajtja, mert öneki könnyebbül általa a helyzete. Hanem azért, mert maguk az adományozók nyerne vele. Már az imént is a kereskedelmi számvitel kifejezéseit használta az apostol, amikor a filippibelieknek őhöz való viszonyáról beszélt. Most is üzleti nyelven fejezi ki magát: a filippibeliek maguk gazdagodnak meg minden adomány által, mert az által kamatozik az ő lelki vagyonuk. „*Gyümölcsözik*” az, „*az ő számlájuk javára*”. Egyre többet róhatnak le így az apostollal szemben fennálló (bár soha le nem törleszthető) tartozásukból. És „az Evangélium ügyében” annál gazdagabb valaki, mennél inkább érezheti, hogy nem csak kapott, hanem adott is. De nem csak az apostollal szemben „*szaporodik fel*” a jóváírásuk, hanem általában „az Evangélium ügyével” szemben is. Mert azt a pénzt, amit tőlük kap az apostol, ő munkára használja fel. Az által is tovább halad az ügy. Áldozatuk lehetővé teszi annak további terjedését. És minden újabb eredmény egyúttal az ő befektetésük „*gyümölcsözése*” is. Nekik is részük van ebben, és ők ezt hálásan számon tarthatják, mint egyre növekvő gazdagságukat. Ha nem hoznák meg az erejüktől telhető áldozatokat az apostol munkájának támogatására, ez azt jelentené, hogy bennük holt tőkévé vált minden eddigi eredmény. De így egyre kamatozik.

Nem szabad panaszkodnom a miatt, hogy még a leglelkibb célokhoz is szükséges a pénz. Hiszen éppen ez teszi lehetővé azt, hogy a pénzzel is lelki célok győzelmét mozdíthassam elő!

5. nap.

4: 18. Most mindenem megvan, sőt bővülök. Teljesen el vagyok látva, amióta Epaphroditus által megkaptam a ti küldeményeteket, ezt a „jóillatételt”, Istennek tetsző „kedves áldozatot”.

Ha az előbb azt hangsúlyozta az apostol, hogy „pénzadományukkal” voltaképpen a maguk meggazdagodását szolgálják a filippibeliek, s ő ezért, és nem másért tekint arra olyan nagy örömmel, - ezzel megint nem azt akarta mondani, hogy neki magának is nem esik jól az a segítség, amelyhez hozzájutott általa. Hiszen a filippibelieket az a vágy hajtotta, hogy levegyék róla „nyomorúsága” gondjainak a terhét. „Az Evangélium ügyének” szölt az áldozatuk, de az apostol személyén át. Neki akarták könnyebbé tenni a szolgálatát. Méltán rosszul eshetett volna nekik, ha az apostol - lelkének fölényes függetlenségében - érzéketlen marad ez iránt a személyes jótétemény iránt. De ő nem is marad adósuk annak méltánylásával. Élénk szavakkal biztosítja őket, hogy elérték céljukat. „*Küldeményük*” által csakugyan eloszlatták felőle a „nyomorúság” árnyait. „*Most*” anyagilag gondtalan napokat élvezhet. „*Mindene megvan.*” „*Sőt*” még a szükségeseken felül is „*el van látva*”: valósággal „*bővülködik*”. Természetes, hogy a hálás elismerésnek ezeket az áradó szavait az apostol igénytelenségének a mérlegére kell vetnünk. Más ember számára ez a „*bővülködés*” még mindig „*nélkülözés*”-számba ment volna. Hiszen az az összeg, amelyet „*Epaphroditus által megkaptam*”, nem lehetett valami nagy summa, és valami fényűző életmódra nem is igen telhetett belőle. Hogy az apostol mégis olyan „*teljesen ellátott*”-nak (szó szerint: „*megteltnek*”) érzi magát, mintha nagyobb bőséget már el sem tudna gondolni, az csak arra vet jellemző fényt, hogy milyen lehettek előzetes „nyomorúságának” körülményei, és milyen erő lakhatott benne, hogy azok között is tudott „*megelégedett lenni*”. - De a maga személyes megkönnyebbülésétől az apostol

azonnal magasabb szempontokhoz emelkedik megint: az öneki nyújtott jótétéménnyel is voltaképpen Istennek szolgáltak az olvasói. Ezért szent dolog előtte a „küldeményük”. Nem pusztán baráti készségből fakadó segítség volt az, hanem sokkal ünnepélyesebb dolog: az oltárra helyezett áhítatos áldozat. Nem mintha valami haragvó istenséget akartak volna megengesztelni vele, hogy jókedvét biztosítsák maguknak. Inkább azokhoz az áhítatos szertartásokhoz hasonlított, amelyekben a jóságos és kegyes istenséggel való bensőséges viszonyát fejezte ki, a háládatosságát mutatta meg az áldozó: „jóillattétel”, melynek füstje szelíden és édesen szállt a magasba. „Kedves áldozat”, amely biztosan „Istennek tetsző”.

Mivel mutathatom meg áhítatosabban az Isten jósága iránti hálámat, mint ha pénzzel úgy sáfárok, hogy megkönnyebbülten áldja Őt valaki, aki különben nélkülözést látna?

6. nap.

4: 19-20. Az én Istenem pedig ki fogja elégíteni nektek is minden szükségleteket az Ő gazdagsága szerint, és pedig dicsőségesen, a Krisztus Jézusban. S a mi Istenünknek és Atyánknak legyen dicsőség örökkön örökké! Ámen.

Már az imént is kitént, hogy az apostol a filippibeliek közt és öközötté lejátszódott anyagi ügyet nem csak egymás közötti ügyeknek tekinti. A döntő szerepet voltaképpen egy harmadik félnek: Istennek tulajdonítja. A filippibeliek azt a pénzt, amelyet az apostolnak küldtek, Istennek szánták hálaadásuk „jóillat-tétel” áldozatául. Az apostol részéről nézve ugyanez azt jelentette, hogy ő a Filippiből érkezett pénzt Isten kezéből vett ajándéknak tekintette. Isten váltotta ki a filippibeliek szívéből az áldozatkészséget és irányította azt úgy, hogy vele „kielégítse” az ő „minden szükségletét”. Ezt ugyan kifejezetten nem is teszi szóvá az apostol. De annyira magától értődőnek tekinti, hogy mindjárt továbbmenve egy lépéssel: olvasóit is biztosítja ugyanerről az isteni gondoskodásról. Amit ővele tett „az ő Istene”, az nem valami kivételes és szokatlan dolog. Csak ízelítő abból, amit éppen úgy megtapasztalhat mindenki más is, aki „a maga Istene” gyanánt ismeri és szolgálja Őt. Bizonyos, hogy a filippibeliek sem fognak soha olyan helyzetbe jutni, hogy egy vagy más módon, ne gondoskodna Isten az ő anyagi „szükségeikről”. Ha most elvontak valamit maguktól, hogy az apostol révén Isten céljaira áldozzák oda, ezt sem lesz okuk soha megsajnálani. Annál is nyugodtabban fogadhatja és élvezheti az apostol adományukat: tudja, hogy ők annak hiányát és kárát sohasem fogják látni. És nem csak, hogy ők is meg fogják mindig tapasztalni az Isten gondoskodását, hanem - mint ahogy bizonyára az apostol maga is úgy tapasztalta - ilyenkor az anyagi „kielégítetesen” kívül mindig mély lelki meggazdagodásban is részük lesz. Anyagi áldásaiban is Önmagát mutatja meg Isten. „Az Ő gazdagsága” tűnik ki gondoskodásából. Várakozáson felül, minden kétséget és kishitúséget megszügyenítve, „dicsőségesen” jelenti meg segítségét a nehéz napokban. Ezért „a Krisztus Jézusban” való élmény ez: általa is szorosabbá, mélyebbé válik az a lelki viszony, amelyet Krisztus által élvez az ember Istennel szemben. Ezzel a bizonyossággal eltelve néz bele az apostol olvasóinak a jövőjébe és fejezi be levelét. A hétköznapiak látszó, anyagi természetű részletkérdéstől is olyan magasba emelkedik a lelke, hogy ugyanaz az imádatteljes kiáltás tör elő belőle, amellyel majd az egész isteni világ-mű fenséges befejezésekor fogják „Istent és a mi Atyánkat” dicsőíteni mindenek: „dicsőség legyen” Öneki „örökkön örökké”.

Isten dicsőségét az ismeri igazán, aki nem csak zsoltárok és zsolozsmák hangjából hallja kizengeni, hanem tudja, hogy a pénz csengése is éppúgy hirdetheti.

HETI JEGYZETEK

I.

Már az előző szakaszban is súlyos igazolást nyert az a megállapításunk, hogy az a túlvilágra beállított lelkiület, amelyet Pál apostol hirdet és példáz, egyúttal hatalmas alakító ereje az evilágbeli életnek is. Amikor levelének végéhez érve búcsúzó intelmeit intézte olvasóihoz, úgy beszélt hozzájuk, mint a jelenben, az emberek mindennapi társaságában élő emberekhez, és olyan igényeket és kötelességeket ajánlott a figyelmükbe, amelyeket itt és most kell betölteniük. Amikor azután intéseinek elvégeztével most rátér még egy utolsó tárgyra, amely nem maradhatott levelében megemlítés nélkül, még egyszer nagyszerű alkalmat nyújt nekünk annak megfigyelésére, hogy hogyan érvényesül a Krisztusban elnyert „mennyei” polgárság már ebben a földi életben. Sőt azt kell mondanunk, hogy nem is kívánhatnánk jobb alkalmat ennek a megfigyelésére, mint amilyen itt a levél legvégén nyílik előttünk. Mert az a tárgy, amelyről utoljára még szólnia kell az apostolnak, pénzügyi természetű. A pénz úgyszólván sommázása minden evilági értéknek. Az „evilági gondolkodású” embernek, bármire függesztette is vágyakozását és törekvését, a pénz irányába kell útját vennie, mert ezen az állomáson át visz az út tovább megóhajtott céljai felé. Vagy ha ez ellen az általánosítás ellen fel lehetne is hozni bizonyságokat, amelyek szerint még az evilági értékek között is vannak olyanok, amelyek nem pénzen megvásárolhatók, annyi mindenestre bizonyos, hogy annál leplezetlenebbül és vitathatatlanabban evilági valami, mennél inkább pénzen megszerezhető. Mennél földibbek a földi élet termelte javak, annál inkább megfizethetők, és meg is kell fizetni értük. A pénzben tehát mintegy összesűrítve jelenik meg előttünk a földi élet jellegzetes lényege. Szinte azt mondhatnánk: a pénz az éltető lelke az evilágra beállított életnek. - Nem becsülhetjük tehát eléggé sokra azt, hogy Pál apostolt megleshetjük itt: milyen volt az ő magatartása a pénzzel szemben?

Pénzügyei neki is voltak. Ennek az útjából lehetetlen volt kitérnie. Éppen azért, mert a pénz hálójába úgy be van fogva ez az egész földi élet, - csak annak nincs dolga a pénzzel, aki már kibúcsúzott a földi életből. Bármennyire „mennyei” volt a cél, amely felé az apostol „futotta” a maga „elhivatásának” pályáját, addig, amíg ebben a világban élt, megvoltak az evilági „szükségletei”, amelyeket ki kellett elégítenie. Élelem, ruházat, szállás, és egy sereg más elsőrendű, vagy a sorrendben hátrább következő „szükséglet”, amelyről gondoskodnia kellett. És mindennek az ára - legalább nagyon sokszor - pénz volt.

Hogyan jutott hozzá? Azt nem engedte meg apostoli önérzete, hogy azt a munkát, amelyet „az Evangélium ügyéért” végez, megfizettesse azokkal, akik annak hasznát élvezték. Volt az ő korában sok vándortanító, aki jó pénzért bocsátotta áruba tudományát. Sőt az sem volt szokatlan dolog - már az ő napjaiban sem -, és nem is eshetett semmilyen komoly kifogás alá, hogy „az Evangélium ügyének” munkásairól is azok viseltek gondot anyagilag, akikért és akik között fáradoztak. Hiszen azzal, hogy a megélhetésük biztosítva volt, minden erejük és teljes idejük fel volt szabadítva az „ügy” számára. Azonban Pál apostol célul tűzte ki magának, hogy „ingyen prédikálja az Evangéliumot”. Még ha ez azt jelentette is, hogy munkásságának egy részét el kell vonnia tulajdonképpen „hivatásától”, illetve annak közvetlen szolgálatától, - és valamilyen kenyérkeresetre kell fordítania. Szerencsére nem csak azt a szellemi kiképzést szerezte meg ifjúkorában, amely az akkori tervei szerint előtte lebegő vezéri pályafutáshoz megkívántatott, hanem elsajátított egy ipari készséget is: a sátorponyva-gyártás mesterségét, amelynek hasznát láthatta az új életpályán is, amióta „megragadta őt a Krisztus”. Ez olyan ipar volt, amelynek mindenütt megvolt akkor a keletje, és utazásai közben ennek révén mindig kereshetett az apostol annyi pénzt, amennyiből kiadásait fedezhette, sőt talán egy-egy időre félre is tehetett valamennyit.

Voltak azonban esetek, amikor hívei is segítségére voltak anyagi gondjainak az elviselésében. Azoktól, akiknek ő minden ellenszolgáltatás nélkül adta az élete legdrágább kincseit, utólag, ragaszkodásuk és az „ügy” iránti felelősségérzetük kifejezéseképpen, jó szívvel vette az önkéntes „pénzadományokat”. Éppen a filippibeli gyülekezet volt az, amely elől járt az ilyen áldozathozatalban. Egyébként is láttuk már a levél első soraiból, hogy ez a gyülekezet példás érdeklődéssel és együttérzéssel „vett részt” az apostol munkájában, bármerre vitte is útja. És ez a mély összeforrottság jutott kifejezésre abban is, hogy amikor csak tehették, felkeresték az apostolt „küldeményeikkel”, amelyekből egy időre fedezhette az ő „szükségleteit”. Így volt ez már régóta, a „Makedóniából elindult” misszió legelső napjaitól kezdve. És a körülmények okozta kisebb-nagyobb megszakításokkal így folytatódott is ennek a levélnek az idejéig.

Most is azért írja levelét az apostol, mert újra küldönc érkezett Filippiből: Epaphroditus, aki nem csak üdvözlőlevelet és híreket hozott magával, és nem csak a maga szolgálatait jött felajánlani, hanem egyúttal átadta az apostolnak a filippibeliek hűséges „gondoskodásának” újabb kézzelfogható jelét is. Nem lehetett valami nagy összeg. De elgondolhatjuk, hogy nagyban megnövekedett az értéke azoknál a körülményeknél fogva, amelyek között éppen akkor élt az apostol. Fogságában aligha üzhette pénzkereső mesterségét. „Szükségleteit” talán jobb napok csekély maradványaiból, de mindenesetre csak kínos beosztással, sok lemondással, a legszükségesebbre leszállított igényekkel elégíthette ki. Ennek a „nélkülözésnek” most vége, hála a filippibeliek „gondoskodásának”.

Nem lehetett úgy útnak indítani a levelet, hogy erről ne történjék benne megemlékezés. Hogyan köszöni hát meg az apostol a „küldeményt”? A pénz csengését ismerjük. Halljuk hát: hogy cseng vissza rá a „mennyei” célra függesztett lélek?

II.

Az apostol köszönetmondásában az a legfeltűnőbb, hogy a hangsúly nem a „pénzadomány” nagyra értékelésén van, hanem különösképpen, éppen ellenkezőleg: a túlbecsülésének az elhárításán. Ha nyomatékosan ki nem fejezné az apostol hálás örömét és elismerését is olvasóinak az áldozatkészségét illetően, akkor egyenesen az a bántó látszat támadhatna, hogy ő közömbösen vagy éppen lekicsinyléssel fogadta az adományt. Már az is feltűnő, hogy az egész levél folyamán egy szóval sem említette, és csak éppen legvégül teszi szóvá, amikor már kénytelen rátérni, ha egyáltalán szólni akar róla. S akkor is védekezik az ellen a feltevés ellen, mintha a kézhez vett pénzösszeg valami lényeges változást hozott volna számára. Azzal kezdi ugyan, hogy „nagyon örült” a „pénzadomány” megérkezésének, de siet hozzátenni, hogy ezt az ő örömét nem szabad összefüggésbe hozni „valami nélkülözéssel”, amelyből a „pénzadomány” kisegítette őt. Később megismétli: „nem a pénzadomány” az, ami „fontos előtte”. És valósággal lendületbe jön, amikor arról beszél, hogy mennyire meg tudott ő lenni, és mennyire meg tudna most is lenni ilyen anyagi segítség nélkül, mert hiszen „ő megtanulta, hogy amilyen körülmények közt éppen van”, azokban megálljon a maga lábán „megelégedetten”.

Arról aztán természetesen gondoskodik - többrendbeli nyilatkozatával, - hogy olvasói félre ne értsék őt, és ne támadjon bennük az a keserű benyomás, hogy áldozatos szeretetük nem is talált nála megértésre. De a fősúlyt nyilván arra helyezi, hogy - ha jól esik is majd látniuk, hogy neki örömet szereztek adományukkal, - azzal legyenek tisztában, hogy az ő életében bármiféle anyagi ügy csak alárendelt szerepet játszhat.

Hogy mindenféle anyagi üggyel szemben való fölényes függetlenségének erre a tüntető hangsúlyozására mi indítja az apostolt, - arra nem nehéz megadni a feleletet. Életének uralkodó szenvedélye nyilatkozik meg itt is, - az a vágy, hogy „Krisztus felmagasztaltassék”.

Tudatában van annak, hogy az ő úri függetlensége, amelynek magasságából úgy tekinthet le minden anyagi ügyre, mint mellékes jelentőségűre, - ritka kiváltság. Egyike azoknak a megbecsülhetetlen ajándékoknak, amelyeket Krisztusnak köszönhet. S ezért, ha pénzügyekről van szó, elsősorban az érdekli, hogy kiragyogjon olvasói előtt a Krisztusnak ez a megbecsülhetetlen jótéteménye. Az által, hogy Krisztus „megragadta őt” a „mennyei” életcél szolgálátára, minden evilági „körülmény” elvesztette számára csábító vagy fenyegető hatalmát, s így fölébe emelkedett annak a kérdésnek is, hogy van-e pénze, vagy nincs? Azért dicsekszik hát gondtalan függetlenségével, mert ez „az Úrban való dicsekvés”: a fénye Krisztusra hull vissza. S mivel olvasói is ismerik ugyanazt az erőforrást, amelyből ő táplálkozik, fel akarja ébreszteni a vágyukat, hogy ugyanazt a kiváltságos áldást ugyanonnan ők is tegyék a magukévá.

Hogy milyen ritka ajándékról van szó, azt nem is kell külön hangsúlyoznia. A nélkül, hogy egy szóval is említene, amúgy is eléggé világos, hogy az emberek élete általában véve éppen nem ennek a függetlenségnek a boldog birtokában szokott eltelni. Köztudomásúan általános és örök emberi nyavalya a pénz zsarnoksága alatt való robotolás. Ha nincs belőle elég, akkor is (és mikor van belőle elég?), - ha bőséggel van belőle, akkor is: a pénz mindenképpen központi helyet foglal el az emberek gondolkozásában és vágyakozásában, és ebből a központi helyzetből uralkodik egész életük fölött. Döntő súllyal beleszól minden ügyükbe, és elvakult eszközeivé teszi őket hatalmának. - Arra sem kell az apostolnak egyetlen szót sem vesztegetnie, hogy milyen sorvasztóan terhes a pénznek ez a rabsága, s mennyire lealacsonyodik méltatlan igája alatt minden magasabbra hivatott emberi képesség. Elég neki a maga boldog szabadságával dicsekednie, - az ellentét szálnalmas képe, amellyel úgy tele van az élet, úgyis megjelenik mindenkinek a szeme előtt!

Ő bizony nem ismeri a pénznek ezt az átkos varázsát. Egészen ő sem nélkülözheti a pénzt, s amit ez a világ pénzért nyújthat. Hiszen napról-napra ebben a világban kell betöltenie a feladatait. De ahhoz, hogy elvégezhesse a maga dolgát, nagyon kevéssel is beérheti. Ami másnak annyi volna, mint semmi, - öneki teljesen elegendő. Még ha a közönséges ítélet szerint „ínséget” és „nélkülözést” kell is szenvednie, sőt a szó szoros értelmében az „éhezés” is belátogat hozzá időnként, - ő bírja. Ezek nem zavarba ejtő dolgok az ő számára, amelyektől meg kellene riadnia. Vagy - amiből éppúgy kitűnik, hogy milyen alárendelt kérdésekké váltak ránézve az anyagiak, - ha minden „szükséglete” úgy el van is látva, hogy „jóllakásban” és „bővölkedésben” van része, az sem foglalkoztatja a gondolatait felettébb. Nem az az érzése ilyenkor, hogy most már minden rendben van, s amíg így marad, addig jó. Az ilyen alkalmi „bőség” is csak mellékes dolog rá nézve, amíg megvan, és nem történik vele szerencsétlenség, ha megint elmúlik is.

Ehhez természetesen erő kell, azt jól tudja az apostol. Az erőtelen lélek fölött hamar úrrá válik az anyagi szempontok és érdekek hatalma. Az az „evilági gondolkodás”, amelyben előbb-utóbb a pénz lesz a zsarnok, úgy vonzza magához a gyenge lelket, mint a föld a lejtőn eleresztett golyót. Ha az apostol mégis meg tud maradni azon a magas szinten, ahonnan mint valami hegytetőről lenézve ártalmatlan apróságoknak tűnnek fel előtte az „ínség” rémei és a „bőség” csábjai egyaránt, akkor ezt annak köszönheti, hogy naponként újra megtapasztalja a „mennyei” világ Urának, Krisztusnak foglyul ejtő erejét, amely nem engedi lefelé csúszni a mélység irányába. Mennél jobban átadja magát a Krisztus hatalmának, annál jobban mentesül minden evilági ügy izgató vagy megvesztegető erejétől. Ez a belső „megerősítettés” a titka az ő életművészetének, amelyben „mindenre képes”. Ezért „érti” ő a módját annak, hogy bármilyen anyagi körülményekkel is megbirkózzék, és „otthonos” legyen az életben, akár tele van, akár üres a pénztárcája.

III.

De ha bitorlott trónjáról le van taszítva így a pénz, ez mégsem annyit jelent, mintha minden szereptől meg volna fosztva. Úrrá nem válhat, de szolgaként sok hasznos munkát végezhet. Fődolgozóként célul nem szolgálhat, de eszköz gyanánt nagyon megbecsülhető. Vannak az apostol köszönetmondásában ezért hangok, amelyekkel örvendezve üdvözli a hozzá érkezett „pénzadományt”.

Érdekessé teheti a pénzt már az is, hogy egyáltalán fokozza az élet lehetőségeit. A pénz birtoklása vagy nélkülözése annyit jelenthet az ember számára, mint a kézműves számára a jó szerszám megléte vagy hiánya. Nélküle is elvégezheti utóvégre a dolgát, de nehezkesebben, lassabban, kezdetlegesebb módon. Vele - sokkal többre képes. Ha az embernek van pénze, akkor sok mindent véghez vihet, ami különben csak szándék és óhaj maradna. A pénz ledönt bizonyos korlátokat, és sok akadályt elmozdít, vagy áthidal.

A pénznek ez a hatalma természetesen kétélű dolog: lehet áldás és lehet átok, - aszerint, hogy mire irányul az az emberi akarat, amely felhasználja. De mivel teméntelen sok jó szándék is van a világon, amely a végrehajtáshoz szükséges anyagi eszközök híján tehetetlenségben vergődik, hálára készítő, kedves vendég a pénz, ha jó helyen zörget be szolgálatait felajánlani. Az apostol is „nagyon örül” a filippibeliek „pénzadományának” láttára, elsősorban is azért, mert az tűnik ki belőle, hogy „végre valahára” megint rendelkezésükre álltak az anyagi eszközök szándékaik megvalósítására. Sokáig nélkülözniük kellett azokat. Hiába volt tele a lelkük az apostol iránt való „gondoskodással”, - „nem volt módjuk hozzá”. De most „jobb napok virradtak rájuk”, és a szűk korlátok között szorongó jó indulat felszabadultan szökkenhetett tettekbe.

Az apostol szavaiból kiérezhető ugyan egy intés, amely a pénznek ezt a „nagy örömmel” fogadható szolgálatát a kellő mértékre szállítja le. Világos ugyanis, hogy az ő szemében a filippibeliek „gondoskodása” maga sokkal fontosabb volt, mint az, hogy van-e vagy nincs anyagi tehetségük a tettekben való megmutatásához. „Nagyon örül” anyagi helyzetük „felvirágzásának”, amely szabad utat nyitott segítő készségük előtt, de még sokkal inkább örül magának a készséges lelkületnek, amely a rossz viszonyok idején is „mindig megvolt bennük”. Az anyagi lehetőség híján bénaságra ítélt jó szándék sem értéktelen hiábavalóság tehát. Sőt, ez a semmilyen pénzzel meg nem vásárolható nagyobb érték úgyannyira, hogy ha ez megvan, akkor ennek öröme megvigasztalhat és kárpótolhat a pénz hiánya miatt érzett szomorúságban is. És ha sajnálatos is látni, hogy mennyi szeretetteljes, nemes szándék van tehetetlenségre kárhozható pénz híján, - ez csak a kisebb baj. Összehasonlíthatatlanul nagyobb baj volna, ha a jó szándék sem volna meg, - mint ahogy sokszor csakugyan nincs is meg. A fődolog az a lelkület, amely áldást és jótéteményt rejt magában, még ha pusztá csíra alakjában is. Az a szolgálat, amelyet a pénz végezhet el, amikor megkönnyíti a tettekbe való kisarjadást, már csak ráadás a lényeghez.

Ebből még egy következtetés vonható le: nem szabad túlbecsülni a pénznek lehetőségeket kitérítő szolgálatait azért sem, mert ezek által csak bizonyos tekintetben növekszik meg az emberi élet, de nem mindenestől fogva. Azt mondhatnánk: a pénz képes ugyan az életet megnövelni, de a kiterjedésnek csak az egyik irányában, - a szélességében. S ugyanakkor nagy kérdés, hogy ez a növekedés nem járt-e együtt más irányban való, - mondjuk: mélységbeli - visszafejlődéssel, vagyis igazi nyereséget jelent-e végeredményben? Akinek van pénze, kétségtelenül többet tehet, mint akinek nincs, - az élet könnyen ellenőrizhető felületét nézve. De azért még nem bizonyos, hogy a mélyebbre néző tekintet is azt állapíthatja meg róla, hogy csakugyan többet élt-e és többet hatott-e? A hegyek közül kiérkező patak sokkal szélesebb mederben terjeszkedhet szét, de azért még nem bővebb vízű. Sőt, amíg a sziklák között kellett

szorongania, olyan erős volt a sodra, hogy nehéz malomkerekeket tudott mozgásban tartani, lent a lapályon ellenben lomhává sekélyesedik. Egy egyszerű csokorban, amelyet a szegény ember a maga kezeivel szedett mezei virágokból kötött, sokkal több lehet a szív megnyilatkozásából, mint abban a pompázó ajándékban, amelyet a gazdag ember pénze tudott előparancsolni üvegházak mesterei termékeiből. Dús háznak a fényes lakomájánál, amelyért közelben és távolban megfizetett emberek egész serege volt mozgósítva, sokkal emlékezetesebb lehet a vendégek számára az a dísztelen asztal, amelyet egy szegény kunyhó háziasszonya terített meg a maga keze fáradásával, és maga-termesztette eledelével. Meglehet, hogy a pénz kitágítja az élet körét, csak ugyanakkor ne tegye laposabbá, üresebbé! Jól elgondolható, hogy a filippibeliek még sokkal nagyobb jómódba jutva akár meg is tízszereshették volna „küldeményük” összegét, s az mégsem jelentett volna Pál apostolnak annyit, mint az a szerény összeg, amelyet komoly áldozatok árán most elküldtek neki.

Ezek tehát a feltételek: először meg kell lennie a kellő érületnek, és csak azután, a sorrendben jóval hátrább szabad következnie az anyagi eszközök kívánatosságának; és az anyagi eszközök nyújtotta nagyobb lehetőségekkel egyenes arányban kell növekednie a lelki mélységbeli erejének is, hogy fordított arányba ne jussanak egymással. Ha ezek a feltételek megvannak, akkor az apostol szerint lehet és kell is „nagyon örülni” a pénznek: hasznos szolgálaként jelentkezik jó munka elvégzésére.

IV.

Egyike azoknak a jó szolgálatoknak, amelyekre a pénz képes, - amint az előttünk levő szakaszból megfigyelhető, - az emberek közötti közösség előmozdítása. A tekintetben is - sőt a tekintetben különösen - kiszélesíti az élet körét, hogy az egyik ember egybekapcsolódhat általa a másikkal életével.

Hiszen a pénzt éppen az a vágy szülte, hogy az emberek meg akarták könnyíteni az egymással való közösségüket, a munkájukkal termelt javaiknak egymással való kicserélését. Elhagyatott szigeten magánosan élő ember kezében a legértékesebb aranypénz is hitvány csecsebecsévé válik. Csak ott igazán pénz a pénz, ahol sok ember él egymással közösségben, és mindegyikük nem csak a maga szükségleteiért dolgozik, hanem a többiekéért is: a gazdálkodó élelmiszer-cikkeket termel az iparúzóknak is, a mesterember különböző árucikkeket gyárt a földművelőknek is és így tovább. A pénz arra való, hogy ne legyen kénytelen ki-ki felrakodni a fölös javait, és odaszállítani, ahol azokért cserébe megkaphatja majd a többiek fölös javait, amelyekre neki van szüksége, hanem kényelmesebben legyen lebonyolítható a javaknak ez a kicserélődése. A pénz által sokkal sűrűbb és sokkal szélesebb áruforgalom fejlődhet ki s vele sokkal szorosabb kapcsolatokban szövődhet egybe az emberek munkás élete.

Hogy ez a gazdasági életben így van, azt mindenki tudja. Pál apostol szavaiból az tűnik ki, hogy ő ennek az igazságnak sokkal mélyebb érvényesülését is ismeri. Nem csak a gazdasági, hanem a lelki közösséget is elősegítheti a pénz. Ebben a közösségben az egyik ember a másikkal nem a termékeiben, hanem magában az életében akar osztozni. Együtt akar dobogni a szíve a másikkal. Érezni akarja a másikkal minden örömét és minden fájdalmát úgy, mintha a sajátja volna. Meg akar gazdagodni mindennel, ami a másikkal életét értékessé teszi, és részt kér mindenből, ami a másikkal életét, mint munka és küzdelem, kitölti.

Volt már alkalmunk jól megfigyelni, hogy ez a lelki közösség milyen bensőséges volt Pál apostol és a távolban élő filippibeliek között. Most azt is megfigyelhetjük, hogy milyen szerepet játszott benne a pénz. Maga az apostol nem habozik úgy beszélni erről a közösségről, mint ami hasonlít „a kölcsönös adás és vevés” viszonyához. A filippibelieknek volt pénzüik,

ha nem is mindig. Az apostolnak viszont szüksége volt pénzre. Küldtek hát neki. Mit kaptak cserébe ötőle? Mije volt az apostolnak, amit viszont ő oszthatott meg velük?

Különös egy üzlet: a most előttünk lévő esetben főképpen „nyomorúsága” volt szokatlanul nagy mértékben, ezt oszthatta hát meg velük. Pénzükkel, amelyet hozzá eljuttattak, azt vásárolhatták tőle: annak „lettek részestársaivá”. Ezt akarták éppen. Mint ahogy a gazdasági életben segít a pénz kiegyenlíteni a nagy különbségeket, hogy az egyik helyen ne legyen kelleténél több búza s a másik helyen ne legyen kelleténél több ruhanemű, hanem mindenüvé jusson mindenképpen, - úgy történt itt is. A filippibelieknél volt jómód, több, mint amennyire feltétlenül szükségük volt. Az apostol vállaira meg fölös teherrel nehezedett a lemondásteljes „nélkülözés”. Megindult hát a kicserélődés. A filippibeliek juttattak a maguk gondtalanságából az apostolnak, hogy egyszer ő is elmondhassa, hogy „mindene megvan, sőt bővölködik”. S míg ő így megízlelte a „rájuk virradt jobb napok” előnyeit, ők viszont magukra vettek valamit az ő lemondásainak terhéből. Valahányszor megvontak maguktól valamit, hogy pénzüket inkább összeadhassák az ő számára, mindig azt érezhették, hogy ezzel az önmegtartózkodással átvállalnak egy-egy darabot az apostol „nélkülözéséből”, és „részestársaivá” lesznek annak.

Ezt a különös árucserét, - bármily „szép cselekedet” volt is, - csak az teszi természetesen érthetővé, hogy az apostol nem csak „nyomorúságában”, hanem másban is osztozott velük. Ő maga is azért viselte szívesen a „nyomorúság” terhét, ha úgy alakultak a körülményei, mert ez vele járt az ő hivatásával, amelynek örömei bőségesen kárpótolták. S a filippibeliek is azért tarthatták nyereségnek ebben a „nyomorúságban” való osztozásukat, mert ők is mindenestől fogva az apostol munkásságában akartak „részestársak” lenni. Ez volt a becsvágyuk eleitől fogva, alig hogy megszületett a gyülekezetük. „Egyetlen gyülekezet sem” múlta őket felül e tekintetben. Nem érték be azzal, hogy hálás emlékezetben tartsák az apostolnak öközöttük elvégzett munkáját, hanem arra törekedtek, hogy további és egyebütt végzett munkásságához is közük legyen. „Társultak” vele az ő fáradozásaiban, hogy harcai az ő harcaik is, és eredményei az ő eredményeik is lehessenek. És anélkül, hogy lakóhelyükről elmozdultak volna, csakugyan sikerült is maguknak nagy részt biztosítani az ő lelki hadjáratának előmeneteléből, amint erről maga az apostol állít ki nekik hiteles bizonyítványt. És ezt az osztályos részüket is pénzükön váltották meg.

Természetes, hogy nem csak a pénzükön. A nélkül is volt nem egy módja annak, hogy fenn-tartsák az apostollal való mélységes közösségüket, és azonosítsák magukat az ő munkásságával. És bizonyos, hogy ezekhez az egyéb, - lelki és titokzatos - szálakhoz képest, amelyek az ő életéhez és munkásságához odafűzték őket, nagyon alárendelt szerepet játszott az, hogy „pénzküldeményeikkel” is kivették a maguk részét az ő tevékenységéből. De a pénznek is megvolt a maga tisztas szerepe ebben a szoros bajtársi kapcsolatban. És ahol van igazi életközösség ember és ember között, ott a pénz mindig is megtalálja a maga szerepét ennek a közösségnek a megerősítésében és megpecsételésében: eszközévé válhat lelkek kicserélődésének.

V.

Már az előzőekben is kidomborodott, hogy Pál apostol és a filippibeliek között nem pusztán személyes barátságról, hanem a közös munkában, „az Evangélium ügyében” való összeforrottságról volt szó. De jó ezt még külön is kidomborítani, hogy még világosabban álljon előttünk a pénznek az az értékelése, amelyet Pál apostol tanúsít. Nem csak azért talált ő örömet a filippibeliek „pénzadományában”, mert ezzel is az övele való közösségüket bizonyították meg, hanem még inkább azért, mert „az Evangélium ügyének” adóztak vele. Vagy, mivel „az Evangélium ügye” nem emberek vállalkozása és erőfeszítése, hanem benne és általa

Isten maga valósítja meg az Ő gondolatait és viszi győzelemre az Ő erejét, azt is mondhatjuk, hogy a filippibeliek pénze - Pál apostol személyén és munkáján át - magának Istennek oda-szentelt pénz volt. Ahogy az apostol maga mondja, a hozzáérkezett „küldeményen” eltűnődve, - „jó illattétel”, „Istennek tetsző” „kedves áldozat” volt ez a pénzösszeg valójában. Ez arra vall, hogy a pénznek az a jó szolgálata, amellyel kiszélesíti az életnek érintkezési felületét és megnyilatkozási lehetőségeit, nem csak az emberek egymás közti kapcsolataiban érvényesülhet, hanem belejátszhat az embernek Istenhez való viszonyába is.

Általában megállapíthatjuk a pénzről, hogy jó eszköz arra, hogy általa bekapcsolódjék az ember valami önmagánál nagyobbba. Pál apostol odaadását szemlélve fentebb rámutattunk arra, hogy milyen életszükséglet az ember számára kilépni a maga szűk kis köréből, és oda-szentelnie magát valamilyen célnak, amely sokkal átfogóbb és maradandóbb a saját énye sorsánál. Most azt kell hangsúlyoznunk, hogy az ilyen odaadásnak megvannak a pénzügyi vonatkozásai is. Aki egész valójával beleáll valamilyen önzetlen ügy szolgálatába, az nem vonhatja ki odaadásából az anyagi javait sem. Hiszen minden ügynek, a legszemélyesebbnek is, megvannak ebben a világban az anyagi létfeltételei is, és ha hiányoznak az előhaladásához szükséges anyagi eszközök, akkor annak súlyos kárát kell látnia. Aki igaz hűséggel áll tehát oda valamilyen zászló alá, az boldogan fogja leróni a maga pénzbeli hadiadóját is, hogy a pénztár kiürülése miatt el ne akadjon a harcfront előnyomulása. Az az odaadás, amely a zsebre már nem terjed ki, csak értéktelen érzelmi ömlengés, vagy éppen hitvány és hazug szájközlés.

De ha a pénz általában is ilyen fontos eszközül szolgálhat az odaadásnak, bennünket most az apostol szavainak kapcsán az érdekel, hogy a pénznek megvan ugyanez a szerepe „az Evangélium ügyében” is. Ez az ügy egészen más ugyan, mint mind a többi, amelynek toborzó szava hallható. Ez nem belkörü ügye az embernek, hanem az emberi korlátokon túlról az emberéletbe Krisztus által belenyúló Istennek az ügye. De azért ez is rá van utalva ebben a világban való előhaladásához anyagi eszközökre, s azért, aki részt akar venni benne, a pénzt is oda kell, hogy szentelje a szolgálatába. Ez volt a filippibeliek áldozatkészségének is a legmélyebb rugója. Valahányszor mérlegelniük kellett, hogy pénzüket hogyan osszák be, mire és mennyit költsenek belőle, gondolniuk kellett arra is, hogy folyik körülöttük ebben a világban az Istennek munkája „az Evangélium ügye” által, és várja tőlük odaadásuk bizonyosságait pénzbeli áldozataikban is. Így történt, hogy odaszentelték pénzüket az Isten ügyének oltárára, és elküldték az apostol kezéhez, jól tudva, hogy önála és őáltala bőségesen fog „gyümölcsözni” arra a célra, amelyre szánták.

Az már aztán „az Evangélium ügyére” vet jellemző fényt, hogy, - amint az apostol szavaiból világosan kiérthető, ha kifejezetten nem történik is róla említés, - az Istennek szentelt áldozatban a háladatosság érzülete vezette a filippibelieket. Mindaz, amit ők „adtak” az Isten céljaira, csak nagyon gyarló visszafizetése volt annak, amit előbb ők „vettek”. Olyan felmérhetetlen nagy ajándékban részesültek, hogy azt soha meg nem hálálhatják. Sőt naponként új meg új jótétemények áradnak az életükbe úgy, hogy hálatartozásuk nem hogy fogyna, hanem egyre csak nő. Mégis igyekeznek arra, hogy a maguk áldozataival mennél nagyobb részük legyen az ügy előhaladásában, nem azért, hogy a „számlájuk javára” így „felszaporodó gyümölcsözés” ellensúlyozza hálatartozásukat, hanem éppen azért, hogy soha ki nem egyenlíthető tartozásukról tegyen háladatosan tanúbizonyságot.

Rége, mielőtt még „az Evangélium ügyét” ismerték volna, szintén gyakoroltak valamilyen hálaáldozat-félt. Hajdani isteneik oltárain is bemutatták „jóillattételüket”, amiről azt vélték, hogy „kedves áldozat” lesz azoknak. Milyen értelmetlen szertartás volt! Ugyan mi hasznát vagy örömét láthatják isteni lények a tűzben elégetett ajándékok felszálló oltárfüstjének! Éppen csak arra volt jó ez a cselekmény, hogy árnyékosan jelképezze a szívben rejlő oda-

adást. De mi értelme volt magának az odaadásnak is? Mivel tartoztak ők azoknak a szeszélyes hatalmaknak, amelyektől azelőtt függésben érezték magukat? De most, a „Krisztus ismerete” által kitisztult a látóhatár. Megismerték az igaz, valóságos Istent, és tudják, hogy Ő ugyanúgy meg akarja magát jelenteni mindenknek, ahogy nekik is megjelentette magát a Krisztus által. Most megvan az értelme a hálás odaadásnak. És megvan a módja az értelmes hálaáldozatnak is: „Istennek tetsző” ajándék az Ő céljainak előmozdítására boldogan odaszentelt pénzáldozat.

Nem kell hangsúlyozni, hogy nem éppen csak pénzben mutatható be a hasznos „gyümölcsözést” hozó, értelmes hálaáldozat. Az „Evangélium ügyének” odaszentelt egész személyiség az Isten oltárára kell, hogy kerüljön, és minden megnyilatkozása szakadatlan „jóillattétel” kell, hogy legyen. De aki komolyan gyakorolja ezt a magaadaszentelést, az boldog lesz, ha a pénzét is elégetheti az Isten ügyének oltarán, és ezzel is szorosabbra fűzheti a kapcsolatot maga között és Isten munkája között.

VI.

Annál is inkább alkalmas eszköz a pénz az ember és Isten között a közösség szálait szövögetni, mert az útja nem csak az embertől vezet Isten felé, hanem, még előbb, Istentől az ember felé is. Ha mindazt számon akarjuk venni, ami Pál apostol szavaiból a pénz jótékony szolgálataira vonatkozólag kitűnik, akkor még erre is rá kell mutatnunk végül. A pénz, és általában az anyagi javak az apostol szerint Isten ajándékeképpen jutnak az ember birtokába. Tehát, még mielőtt az ember beállíthatná őket bármilyen szolgálatba, már azzal is szolgálatot teljesítenek, hogy megérkeznek, és az ember rendelkezésére felkínálkoznak. Amikor a pénz bezörget az ajtón, ez máris jeladás és üzenet, s aki tudja, hogy honnan jött, és kinek a küldetésében jár a jövevény, az máris megtelik hálával a megérkezésére.

Hogy a pénzt Isten kezéből eredetnek kell tekinteni, az egészen világos volt a Pál apostol estében. A filippibeliek, az apostolon túltekintve, voltaképpen Istennek szánták oda „pénzadományukat”. Érthető hát, ha ő is túltekint a küldökön, és Istenre vezet vissza a „küldeményt”. Ebben a pénzben csakugyan szemléletesen nyilvánult meg az Isten „gazdagsága”: kitént belőle, hogy hogyan rendelkezik Isten az emberek kezén levő anyagi javak felett azzal, hogy hatalmában tartja áldozatkész odaadásukat, és úgy irányítja a pénzüket is, ahogy azt az Ő céljai megkívánják.

De teljesen félreértenénk a dolgot, ha azt hinnénk, hogy az apostol másféleként bírálja el a pénzt a szerint, hogy ilyen Istennek odaszentelt áldozatkészségből ered-e, vagy pedig más, közönséges, mindennapi módon jut az ember birtokába. Hiszen azt a gondolatot, hogy a pénz ilyen ünnepélyes, szent eredetű dolog, nem is akkor hangoztatja az apostol, amikor a maga kezéhez jutott összegről beszél, hanem akkor, amikor köszönetnyilvánításának a végén a filippibeliek anyagi ügyeire vet egy reményteljes pillantást. Magáról szólva inkább csak a sorok között érezteti, hogy ha most „teljesen el van látva”, sőt „bővölködik”, akkor ezért elsősorban Isten felé fordulnak hálás gondolatai. És hogy ez csakugyan így van, az abból tűnik ki, hogy amikor magával párhuzamba állítja olvasóit, akkor már kifejezetten „az ő Istenére” tekint fel bizalommal: Ő fogja „nekik is minden szükségüket kielégíteni”. Ez pedig nyilván már nem áldozatkész szívek önkéntes „pénzadományai” révén fog megtörténni, legalább is a legtöbb esetben, hanem ilyen vagy amolyan foglalkozási ágban végzett szorgalmas munkájuk eredményeképpen. De ez mit sem változtat azon, hogy ők is Isten kezéből fogják kapni megkeresett pénzüket.

Ebben először is az az igazság jut kifejezésre, - amelyet mindenki jól tud, és csak felületes lelkek téveszthetnek szem elől, - hogy bármennyire megdolgozik is az ember anyagi „szükségleteinek” a „kielégítéséért”, azt mégsem önmagának köszönheti. Beláthatatlan sok rajta

kívül álló tényező játszik közre abban, hogy az ember megkereshesse a maga kenyerét. A gazdálkodó sorsa függ az időjárás szeszélyeitől. Az iparos és kereskedő boldogulása függ a gazdasági helyzet hullámzásaitól. Minden ember kereseti lehetőségei függenek a saját testi ereje, és szellemi képességei épségétől. És így tovább. Ha az ember pénzhez jut, azt egy sereg olyan feltételnek köszönheti, amely felett neki magának nincsen hatalma, hanem ajándékképpen adódnak a számára. Alapjában véve az maga is kész adottság, és nem emberi vívmány, hogy ez a világ úgy van berendezve, hogy nem csak „szükségletek” fakadnak, hanem „kielégítés” is megterem benne.

De van az apostol vélekedésében még egy gondolat, amely már nem közkincs, hanem „az Evangélium ügyének” kiváltságos bizonyossága. Az t.i., hogy mindazok a rejtelmes és sokszor megbízhatatlanul szeszélyesnek látszó erők, amelyektől az ember anyagi sorsát függ, annak az Istennek a kezében futnak össze, aki Krisztus által „a mi Istenünknek és Atyánknak” jelentette meg magát. Krisztusban megoldódott a nagy rejtély, és lehullt a fátyol a látható világ mögött rejtőző, mindeneket hatalmában tartó, végső, titokzatos valóságról: Krisztus éppen azt jelenti, hogy Ő maga lépett elő a megközelíthetlenség homályából. Aki Krisztust ismeri, az ismeri Őt és tudja, hogy a sorsa nem lehetne jobb kézben. Ez a mindenkivel rendelkező „gazdag” kéz - megbízható. Hűségére mindig lehet számítani. És minden fillér, amely az ember birtokába jut, azt bizonyítja, hogy felesleges volt érte aggódni. - Akik bízva néznek fel órá anyagi „szükségleteik” dolgában is, azoknak bizalmát igazolja a kellő időben mindig megérkező követ, az Isten-küldötte pénz.

Nem a pénz oszlatja el a kétségeket. A legnagyobb anyagi szerencse ellenére is gyötrő, nyitott kérdés maradhatna még az ember számára az, hogy vajon nem közömbös vaksors kapta-e fel véletlen hullámaira, vagy vajon nem üz-e vele gonosz játékot valami kaján hatalom. A pénz csak azoknak beszél Istenről „dicsőségesen”, akik már egyébként is megismerték Őt, semmilyen pénzzel fel nem mérhető egyéb ajándékaiból, amelyek a Krisztusban feltárultak előttünk. De aki Krisztus által tudja, hogy „az ő Istene és Atyja” hatalmában van a sorsa, az az anyagi boldogulásához szükségeseket is „a Krisztus Jézusban” kapott áldásként veszi, s pénzen is ott látja fényleni a „gazdag” Isten kezének „dicsőséges” nyomait. Együtt fog érezni Pál apostollal abban, hogy pénzügyekről szólva is a mindenség örök kórusába csendül bele a lelke: „A mi Istenünknek és Atyánknak legyen dicsőség örökkön örökké”.

***